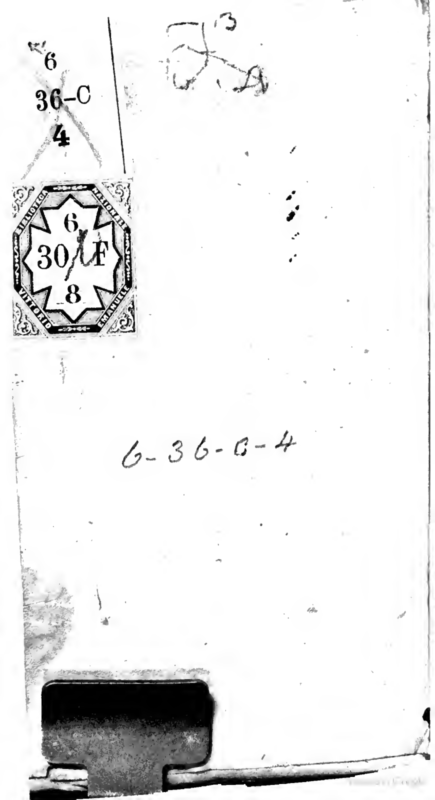

6
36-C
4
BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE
6
30 F
8
6-36-C-4

JOHANNIS KIRCHMANNI LUBECENSIS

DE ANNULIS LIBER SINGULARIS

FRANCOFURTI,

Sumpt. Thomæ Henr. Hauensteinii, Bibliop. Hannov. & Zellensis.

Typis Joannis Görlini.

A M DC LXXII.

Admodum Reverendo Generoso, ac Excellentissimo Domino,

DN. JOHANNI ADOLPHO KIELMANNO à KIELMANSECK, Domino Hæreditario in Satrupholm & Opdorff: Ecclesiæ Cathedralis, quæ est Hamburgi, PRÆPOSITO, Serenissimi Cimbrorum Ducis Regnantis, CONSILIARIO INTIMO, Cameræ DIRECTORI & CANCELLARIO, nec non PRÆFECTO in Moorkirch, Dolroth & Langstede;

Domino ac Patrono suo Gratiosissimo.

SOlemne quasi ac tralatitium est, Admodum Reverende, Generose, ac Excellentissime Domine Cancellarie, ut Clarorum Virorum lucubrationes Illustribus ac Principibus Viris aliisve in summa dignitate constitutis consecrentur, ut inde non solum splendorem quendam fœnerentur, sed etiam tanquam sub tutelari aliquo Numine securius in publicum procedant. Cum itaque ab aliquot jam annis id egerim, ut optimi beneque de me meriti Parentis mei Librum de *Annulis*, per litteratum orbem jam pridem distractum, ac Doctissimis quibusq; hujus seculi Viris probatum, priore editione auctiorem ac correctiorem typographi opera publici juris facerem, flagitium

certè me admissurum putavi, si sub alio, quàm splendidissimo Tuo Patrocinio illum in lucem emitterem. Caussæ autem, quæ me eo impulerunt, in promptu sunt longè gravissimæ, ac inter illas facile familiam ducit singularis ista observantia, qua Te piissimus Pater meus à multis annis prosecutus est, quam &, quamdiu vitalem huncce spiritum hausit, Tibi absq; fuco ac fallaciis more majorum illibatam servavit: nulla alia de caussa, quam ob augustas ac planè divinas animi Tui dotes, in quibus exornandis & ipsum symbolum aliquod olim contulisse, Ipsemet in Tuis 25. die Octob. Anno 1629. post reditum ex Bataviâ Itzehoæ datis ad ipsum litteris, testis omni exceptione major es. Et sanè non facilè dixerim, quanto ille gaudio perfundebatur, cum ex Generosissimo Domino *VVinterfeldio*, & suæ olim disciplinæ alumno (de quo nihil tam magnificè dici potest, quin id merita in hosce Ducatus superent) intellexerit, Te à Serenissimo *Principe* nostro in augustissimum *Consiliariorum* aulicorum numerum cooptatum esse, illaque amplissimâ Senatoriâ dignitate summa cum laude fungi. Quid autem animi ipsum jam esse putares, si in hunc usq; diem fata illum reservassent, ac de cæteris summis istis dignitatibus, ad quas Principum maximi Te postmodum tuo merito certatim evexerunt, audivisset? Quis enim quæso Germaniæ angulus est, ad quem non

penetravit famoſiſſima illa totique Regio-Ducali Domui Holſaticæ ſalutaris Legatio, quam antè aliquot luſtra auſpiciis Sereniſſimi *Principis* Tui in Ratisponenſibus Comitiis ac aula Cæſarea difficillimo rerum ſtatu obiviſti, & quidem tam inſolita cum dexteritate, ut non ſolummodò partes Tibi demandatas ex voto adimpleveris, ſed & Illuſtriſſimos Imperii Ordines in Tui admirationem accenderis, Cæſareamq; Majeſtatem adeò Tibi devinxeris, ut Te digniſſimum judicarit, quem non ſolum hæreditario jure, Nobilitate donaret, verum etiam & Auguſtalis Dignitatis ſuæ participem faceret, ac inter ſplendidiſſimos illos Sacri Palatii Comites allegeret. Egregium mehercule & verè Cæſareum de Ingenii Tui magnitudine ac in ponderoſis rebus gerendis ſolertia judicium! Sic enim

Principibus placuiſſe Viris non ultima Laus eſt.

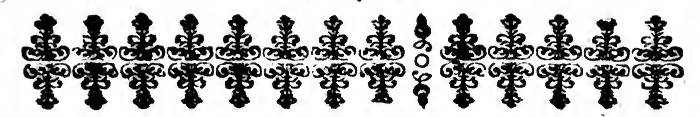
Cujus quæſo, Generoſe Domine Cancellarie, acroama Tibi honorificentius eſſe poteſt, quam iſtius, qui omnium Principum Princeps eſt Maximus ac inter eos tantum eminet, quantum inter minora cœli lumina Luna ſolet? Nec longè inferior eſt hæcce dignitas, qua Sereniſſimus Princeps Tuus Te iisdem de cauſſis non ita multò pòſt ornavit, dum Summum Magiſtratum, qui quidem hiſce in locis in Virum togatum cadere poteſt, ac proinde quaſi quoddam honorum ſolſtitium eſt, ſinè ullo ambitu Tibi de-

mandavit, quem etiam tanta cum prudentia ac vitę sanctimoniâ geris, ut omnium bonorum judicio quasi de cœlo missus videaris, qui justitiã superioris seculi dicam an hominum? vitio, loco motam, tanquam alter Papinianus postliminiò in pristinum statum restituas. Non est itaque, ut aliquis admiratione afficiatur, quod Ordo Equestris Ducatus Schlesvvicensis Te Civem suũ esse voluit, ac Serenissimus Princeps Tuus tam splendidam Præfecturam, quam in superioribus annis nulli nisi Eminentissimi Nobiles istius Ducat⁹ administrarunt, fidei Tuę concredidit. Merita Tua in Principem ac Patriam utrumq; Tibi conciliarunt, quæ sanè tanta sunt, ut non solummodò omnibus Antecessoribus Tuis, quotquot fuerunt in Officio Cancellariatus palmam hac in re planè dubiam facias, verũ etiam iis, qui posteris erunt in annis, adscensum desperatione imitationis planè prohibeant. Sed quo me ducit amplissimorum meritorũ tuorum commemoratio? quorum laudes ne culpa ingenii mei deterere videar, silentio ea obsignabo; ad exemplum sagacis istius pictoris, qui velo obumbrasse dicitur, quod penicillo exæquare desperabat. Præterquam itaq;, quod respectu auctoris, tam charissimi ac fidissimi quondam capitis tui , Libri hujus Dedicatio optimo jure Tibi competat, volui & ego illa ipsa omnem ingrati animi maculã à me amoliri, & meam erga Te devotionem, qua

nulli

nulli Tuorum clientum cedo, publicè testari. Est enim proh dolor! inter homines ita jam cōstitutum, ut pro beneficiis vix ulla esse gratia, imò beneficiorum memoria brevissimo temporis spatio planè exstirpari soleat: ne itaq; alicui idem de me suspicari liceret, omnē suspicionis ansam hacce Nuncupatione præcidere volui. Accipe igitur, Admod. Reverende, Generose ac Excellentiss. Dom. Cancellarie, Patrone gratiosissime, hunc Optimi Parentis mei de *Annulis* libellum, tanquā summæ meæ erga Te Tuamq; Familiam observantiæ ac devotionis tesseram, & quidē vultu illo sereno ac benigno, quo istius auctorem olim amplexus es, & me porro, ut cœpisti, de optimâ nota Tibi commendatum habe. Supremus ille vitæ necisque Dominus Te tum corporis tum animi præsertim bonis quamdiu servet superstitem atq; illam longissimam, quā designat *Annulus*, Æternitatem Tibi Nobilissimæq; Tuæ familiæ felicem ac beatam esse velit. Dabam *Schlesvvigæ* Anno post Christum natum 1657. 20. die Martii, quo ante 14. annos piissimus Parēs meus mortalitatis onus placidè deposuit.

Admodum-Reverendæ
ac
Generosæ Dignitatis
Vestræ
Observantissimus
ac devotus
Cliens
JOHANNES KIRCHMANN D.

Nobilissimo & Amplissimo Viro,

DN. JANO RUTGERSIO
SERENISSIMI SUECIÆ
REGIS
GUSTAVI ADOLPHI
Consiliario & ad Potentissimos
ORDINES
Belgii Fœderati Legato, Domino & amico suo magno

JOHANNES KIRCHMANNUS
S. P. D.

ANni sunt hodie novem, Nobilissime Rutgersi, quando hac transiens, ad me quem Rostochio huc commigrasse intellexeras, salutandi causa ultro veniebas, &, quæ tua est humanitas, me nihil tale cogitantem ad amicitiam tuam non admittebas solum, sed & advocabas. Ex illo tempore etsi quidem Fortunate & Virtus certatim ad amplissimas dignitates evexêre: non tamen semel conceptos amoris nostri igniculos intermori passus es, sed eos non solum absens inter tot negotia, quibus quotidie distringebaris, suavissimarum epistolarum quasi

quaſi flabello ventilaſti : verum etiam quoties in hanc Urbem veniſti, ea benevolentiæ & amoris ſigna mihi incoram oſtendiſti, ut majora vix poſſes ulli eorum, quos quotidianus vitæ uſus tibi adjunxit. Hæc tua ſingularis humanitas ita me cepit, ut rationem mihi eſſe ineundam putarem, qua meam quoque erga te obſervantiam declararem, niſi vellem perpetuam ingratitudinis notam ſuſtinere. Quare cum hoc ipſo temporis articulo, quo Sereniſſimi & fortiſſimi Regis tui ad Belgii Fœderati Ordines Legatus hac denuo tranſis, libellus noſter de Annulis, fatone an caſu? Typographi opera abſolutus exiret, largiter mihi ingenium amicitiæ noſtræ peccaturus videbar, ſi eum alteri quam tibi inſcriberem. Præter enim quàm quod tu me ad illum perficiendum & divulgandum crebrò hortatus es, tu quoque omnium optimè judicare de his ſtudiis potes; quæ ab ineunte ætate ſic ſemper coluiſti, ut jam in Republ. litteraria unanimi ſuffragio omnium litteratorum jus ſpectandi in ipſa orcheſtra conſequutus ſis: quæque ſic etiam nunc amas, ut nec in graviſſimis occupationibus tuis, non in difficilimis & periculoſiſſimis itineribus; quibus fere florem ætatis tuæ contriviſti, priſcos ſcriptores è manibus deponas. Teſtantur id libri Variarum Lectionum, multiplici eruditionis copia referti, quibus æternitati nomen tuum

consecrasti: testabuntur id Venusinæ Lectiones, quibus ut aliquid otii nactus extremam tandem manum imponas, nec earum editionem orbi diutius invideas, omnes Musarum alumni te rogamus. Nolo hic cæteras animi tui dotes recensere, ne quid auribus tuis dare videar. Hoc tantùm à te etiam atque etiam peto, ut tenuem hunc libellum, quem clarissimi nominis tui auspiciis jam in publicum emitto, tanquam exiguum pignus & monumentum magnæ in te observantiæ magnique cultus benigna fronte accipias, eique locum aliquem in selectissima tua bibliotheca assignes. Quod si, ut spero, à te impetravero, voti mei summam me consequutum putabo. Vale Vir Amplissime, & me solito amore complecti perseverа. Datum Lubecæ a.d.4. Kal. Decemb. Anno Christi 1623.

JOHANNES RUTGERSIUS
JOHANNI KIRCHMANNO suo
S. D.

Perlegi, Vir Clarissime, & ita me Deus amet, perlegisse jucundum fuit, ea folia, quæ è tuo de Annulis Libello ad me misisti. Tam enim accuratè, tantaque cum eruditione tota ejus Historia à te tradita est, ut neque ei ad perfectionem, neque tibi ad summam laudem quicquam deesse videatur. De quo ego plura dicerem, si tot mihi linguæ forent, quot tu eo libello tibi obligasti. Quod verò me potissi-

tissimum eligere tibi placuit, cujus honori tam præclarum laborem dedicares, verba non invenio, quibus gratias tibi condignas agam. Sed totum illud, cui ego solvendo non sum, à tantopere devinctâ tibi & præsenti & ventura ætate feres. Interim quando aliud, quod reponam, nihil habeo, hunc animum in perpetuum tibi devoveo. Cujus ego, ut tu tuum erga me hoc Annulo *tuo obsignasti, testem atque obsidem hanc epistolam esse volo. Vale Vir Clarissime, &, quod facis, te imitari perge. Dabantur Hamburgi, ipsis Kalend. Decemb. 1623. Dionysiano.*

JUDICIA CLARISSIMORUM Virorum.

HANNIBAL à SCHAUENBURG Eques Meletensis,

S. Cæsareæ Majestati FERDINANDO II. à Consiliis bellicis ac Ducis Wallensteinii supremus excubiarum Præfectus.

GRatum quidem mihi fuit, quod mihi nostram in Academia Pisana ante 27. annos contractam amicitiam per litteras in memoriam revocare Tibi volupe fuerit: Longè gratius, quod etiam me nuper coram inviseris, ac non solummodò tui alloquii copiam, verum etiam de pace cum Danorum Rege ineundâ certam nobis spem feceris,

Gratissimum autem animo meo accidit aureum illud donum Tui de Annulis *libelli nec mihi solum, sed & cæteris Cæsareis Legatis, qui in ardua quadam caussa cum vestræ Civitatis Cos. Dn. Colero agenda, Tuum & consilium & auxilium desiderant. Adsis ergo nobis crastino die, volente Deo, in prandio, & omnes pro Tuo de* Annulis *Libro magnam Tibi reponemus gratiam, maximam autem relinquemus Reipublicæ Litterariæ: ad quam emolumentum istius libri potissimum redundat. Lubecæ 10. Januar. Anno* 1629.

FOPPIUS AB AISSEMA.

Fœderatarum Belgij Provinciarum ad Civitates Anseaticas Legatus.

R*Utgersius cum iret in Hollandiam, dies aliquot hîc substitit. Qui cum forte in prandio mihi adesset cum nonnullis hujus loci, editionem excellentissimi tui Laboris de* Annulis *mihi aperuit. Ex eo quod & ejusdem me participem facere dignatus es, pergratum fuit. Vix initia Libri perlegere mihi licuit ob publicas quasdam occupationes; comperi autem confestim ex ungue Leonem, & singula omnia vere tua, hoc est, accurata, nitida, latina. Quanti tua Virtus & doctrina apud me sint, mavelim re ipsâ quam verbis testari, si contingat quandoque occasio. Interea visum fuit symbolum aliquod exile propensimi mei in te animi tibi strenæ loco reponere, nummum hunc aureum. Sumes eum ab amico, qui tantum te veneratur, quantum tu literas. Hoc est Impensè &c. Hamburgi 17. Jan. An.* 1624.

ISAACUS CASAUBONUS.

T*Vum de* Annulis *Commentarium, ut omnia tua, perexspectò cupidè. Perge igitur ἀγαθῇ τύχῃ, & rem auge litterariam. δύνασαι γὰρ, ut si quis alius. Lutetiæ Parisiorum* 8. *Kal. April.*1608.

GEORGIUS CALIXTUS D.

E*X quo doctissimos tuos de* Funere Romanorum & Annulis *Libros videre datum est, quod adolescente antè annos nisi fallor* 30. *contigit, amare equidem Te cœpi & colere. Dexteritatem enim judicii cum multiplici lectione conjunctam mirabar & osculabar. Flensburgi postridie Kalend. Jan. ineuntis anni* 1635. *quem tibi felicem & faustum nobisque omnibus salutarem & tantopere desideratæ paciferacem exopto.*

DANIEL HEINSIUS.

M*Unus tuum verè eximium de Annulis accepi, pro nomine non uno me obstrictum tibi scire debes. Nam & ab auctore eo est profectum, quem ex accuratis de Funere Antiquorum Libris pridem ad miratus sum & inscriptum ei, quem in terris carissimum habeo, quodque caput rei est, sic scriptum: ut cum hoc tempore vel tituli vel voluptatis caussa legamus, longe doctior à Lectione illius discesserim. Quare noli dubitare, quin sim inter eos, quos tu aliud agendo plurima docere potes &c. Hagæ Comitis An.*1624. 24.*Octob.*

THO-

THOMAS LINDEMANN J. U. D. ac Professor in Acad. Rostoch.

*D*E Annulo *tuo jam antè inaudieram, sed ego istum nondum indueram, nec ejusdem virtutes indagaram. Nunc quo pressius eundem examino, eò penitius scrutari desidero. Magno is tibi labore constitit, ast immortalitatem retribuit: ad quam rectam viam uti grassaris, ita eandem diutissimè & felicissimè prosequaris voveo. Optant hæc non tantum Viri magni tibi Amici, sed & juvenes infimi &c. Rostochii* 3. *die Nov. An.* 1625.

MICHAEL PICCARTUS.

*T*Ractatum tuum de* Annulis *avidè expectamus, teque rogamus, ut matures: mirificè me affecit Caroli Paschalis Opus de Coronis, non minus animum perprurire facit spes tui de Annulis syntagmatis. Nam ex* Funeribus *tuis quæ nobis voluptas nata? quantò major speranda ex nitore & dignitate Annulorum? Altorfio* 4. *Kal. Jan.* 1613.

GERARDUS JOH. VOSSIUS.

E Quidem feci te semper plurimi, ob excellentem interiorum litterarum doctrinam. Atque hoc satis per se erat ad nos conciliandos. Quanto nunc magis id fieri à me aequum est, cum literis tuis, quibus Nobilissimum Juvenem Johannem Fridericum à Winterfeldt *mihi recommendasti, benevolentiam testatus sis prior! Quod vero hactenus tu non responderim, infortunii potius est quam volun-*

voluntatis &c. *Atque eò id magis nunc exigebatur, quia ono etiam obstringere me tibi voluisti: Libro nimirum* de nnulis *monumento ingenii tui docto sanè & laborioso. Quod quantò ego accuratius lego, tantò magis iucunda ejus c fructuosa minus lectione oblector. Pluraque de præ- tio & immortali hoc opere adderem. Sed quia me mea- te litteris ipse extollis tuis: alibi sanè (nam Doctissimi cu- que scriptu celebrari mereris) commodius id fiet, quam c loco: ne videat epistolam tuam imitari, mutuoque po- s gratificari quam pro meritis efferre virtutes tuas. igd. Batav.* 1628.

MATTHIAS BERNEGGERUS.

X quo primitus egregios illos Libros de Funeribus Ro- manorum & Annulis *videre contigit, Kirchmanne rissime, etiam illud alterum evenit, quod solet ubi hae s oculis nostris offeruntur. Quid autem? ut voce ita e Virgiliano, PERII. Ita dico, & Libros illos, & mul- agis eorum auctorem, sed quasi tacitus amavi: & ex eo ivi occasionem, cum auctore, hoc est, Tecum per litte- uando comminus non licet, confabulandi. Hactenus zata fuit, jam demum satis commoda affertur &c. Ar- rati* 20. *Jan. An.* 1630.

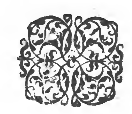
JOH. MICHAEL DILHERRUS.

Etquam Libros illos tuos reconditæ eruditionis de Fu- ere Romano *atque* Annulis *summa animi oblecta- erlegi, in penitissima & sacra & secularis Literatura Te perrupisse animadverti. Aliter famam tuam rogo fune-*

funereo eripiet; alter nomini tuo annos addet innumerabiles. Jena prid. Cal. Octobr. 1636.

JOH. HENRICUS BOECLERUS.

D*E catero si fas est publico nomine aliqua mea preces apud te moliri, cum plurima cottidiè domi tua nasci compererim ad rempublicam litterariam ornandam pertinentia, noli quaso ea diutius, quam cuperent eruditi, premere, sed quibus amplissima eruditionis tua documenta, Libros dico* de Funeribus Romanorum ac Annulis *dedisti, eorum desideria perpetua benignitate implere perge. Argentorati* 1642. *an Febr.* 16.

JOHAN.

JOHANNIS KIRCHMANNI DE ANNULIS LIBER SINGULARIS.

CAPUT I.

Annuli etymon & varia significationes. Ungulus, Condalus.

ANnulorum historia non admodum in vulgus nota est, quæ tamen multos insignes & notabiles ritus continet, quorum explicatio magna luce perfundere poterit priscos scriptores. a re nobis visum fuit, quæ de iis sparsim legimus, hoc pro collecta vulgare, & hanc operam gratificari illis, ui antiquitatis & humaniorum literarum studio tentur. Ne verò quenquam longiore antelogio detiamus, jam nunc à carceribus prosilimus in ipsum cirm, quem ita decurremus, ut à nominis notatione, iod in quaque re Stoici facere consueverunt, exorsi, ut ud ex alio in mentem nobis inciderit, ita quodque rsequamur.

Annulus igitur, vel ut alii scribunt, *Anulus* & *Anel*, diminutiva sunt, & à voce *Anus*, quæ circulum siificat, derivantur. Nam *ut parvuli circuli annuli: sic igni dicebantur anni*, teste Varrone lib. 5. de ling. Lati: qui etiam hinc *tempus illud, à bruma ad brumam dum redit, Annum*, dici autumat. Cui adstipulatur Ser-

 vius

vius in lib. 1. Æneidos: *Annus dictus quasi anus, id est, anulus, quod in se redeat: ut est in secundo Georg: Atque in se sua per vestigia volvitur annus.* Ob quam causam etiam annus apud Ægyptios, ante inventas literas indicabatur *picto dracone caudam suam mordente: quia in se recurrit*, ut ait idem Servius ad hæc verba: *Septem ingens gyros* lib. 5. Æneidos.

Habet igitur hæc vox duplicem significationem, Laxam & Astrictam. Hæc est, qua usitatum & vulgo notum digitorum gestamen propriè denotatur. Græci à digitis Δακτύλιον appellavere, teste Plinio l. 33. cap. 1. Prisci *Vngulum* interpretati sunt; quod, præter Plinium dicto loco, testatur Festus: *Vngulus Oscorum lingua annulus.* Pacuvius in Iliona: *Repugnanti eo porro hunc vi detraxi ungulum.* Et in Atalanta: *Suspensum in lævo brachio ostendo ungulum.* Idem autem Festus notat annulum quoque *condalum* dici solitum: *Condalus, ait, annulus: Condalium similiter annuli genus*, à Græco Κόνδυλος, quod digiti articulum significat: mutato υ in a, ut κύλιξ calix. Plaut. Trinum: Act. 4. sce. 3. vers. 7. *Satin' in thermopolio condalium es oblitus, postquam thermopotasti gutturem.* Et vers. 15. *Inter eosne homines condalium te redipisci postulas?* Idem Plautus Menandri fabulam, quæ Δακτύλιον inscribitur, & ab Athenæo libr. 6. laudatur, cum vertere vellet, Condalium eam nominavit, ex qua Varro lib. 6. de ling. Lat. locum quendam citat.

Laxior significatio est cum Annuli appellatione signamus, quicquid ferè orbiculari forma præditum est. Quo sensu *Annulos velares* dixit Plinius, quibus aulæa & cortinæ contrahuntur, aut expanduntur lib. 13. cap. 9. *Lignum intus* (loquitur de Persica Ægypti) *grande, firmaque duritia, ex quo velares detornant annulos.* Loricam

am quoque esse *tunicam ex annulis ferream* ait Varr. l. 4. e Ling. Lat. Et compedes, quibus noxiorum, vel fu-itivorum pedes vinciuntur, *Annulos* vocavit Martialis um alibi, tum lib. 3. Epigr. 29. quo Zoilum perstringit, ui ex servo eques factus priores annulos, pura compe-es, Saturno dedicabat:

Has cum gemina compede dedicat catenas
Saturne tibi Zoilus annulos priores.

Eodem significatu & Apulejus sumsit lib. 9. Metam. i describit homines in pistrino laborantes, quorum *nnulli exiguo tegili tandummodo pubem injecti; cuncti men sic tunicati, ut essent per pannulos manifesti, frontes erati, & capillum semirasi, & pedes annulati.* Sed & de tortis illis crinibus, qui aliàs *cirri* dicuntur, usurpat em Martialis lib. 2. Epigr. 66.

Unus de toto peccaverat orbe comarum
Annulus, incerta non bene fixus acu.

e Inauribus Plautus in Pœnulo Act. 5. sce. 2.

Milph. *Viden' homines sarcinatos consequi?*
Atq; ut opinor digitos in manibus non habent.
Agor. *Quid jam?* Milph. *Quia incedunt cum annulatis auribus.*

Eodem modo etiam apud Græcos Δακτύλιος vox variè :ipitur. Nam præterquam quòd, ut apud Latinos *lus*, sic ipsa quoque podicem significat, etiam retibus δακτυλίους tribuit Xenophon libro de Venatione; Et asque rotæ extremitates; & ferreos illos circulos, per os habenæ trahuntur: & perforatos lapides, quibus alligare rudentes solent, Δακτυλίους appellari, notat Jul. Pollux lib. 1. Onomastici cap. 10. 11. Et lib. 10. cap. 30.

CAPUT II.

Annulos à Prometheo originem trahere fabulosum. Eorum usum apud Hebræos & Ægyptios etiam ante Trojana tempora extitisse. Græcos lignis à vermibus exesis res quasvis ante inventos annulos signasse. θριπήδεστα. Romanos à Sabinis vel Hetruscis annulorum usum accepisse. Statuas quoque annulis fuisse ornatas.

ORigo annulorum incerta est. Fabulæ illorum vetustatem à rupe Caucasea repetunt & Promethei vincula eò detorquent. Narrant enim ipsum, quòd ferulâ ignem è cœlo furtim sustulisset, à Jove ad Caucasum religatum, & volucri objectum; sed postea, cum Jovem monuisset, ut à Thetide abstineret, nisi vellet ab eo, quem ipsa paritura esset, regno expelli, ejus indulgentiâ ab Hercule liberatum, hac tamen lege, quoniam juraverat, se nunquam eum soluturum, ut ad pœnæ præteritæ judicium annulum ferreum digito gestaret, cui saxi fragmentum esset inclusum: hoc exemplo deinde mortales in gratiam Promethei annulos primum digitis induisse. Plinius in præfatione lib. 36. & Servius in 6. Eclogam Virgilii. Verùm hoc Plinio meritò videtur esse fabulosum, cum lib. 33. cap. 1. inquit: *Pessimum vitæ scelus fecit, qui annulum primus induit, nec hoc quis fecerit traditur. Nam de Prometheo omnia fabulosa arbitror, quanquam illi quoque ferreum annulum dederit antiquitas, vinculumque id, non gestamen intelligi voluerit.* Quomodo & apud Germanos *fortissimus quisque ferreum annulum [ignominiosum id genti] velut vinculum gestabat, donec se cæde hostis absolveret*, teste Tacito de Moribus Germanorum. Trojanis temporibus Annuli usum

fuisse

uisse ignoratum affirmat idem Plinius, hac ratione ductus, quòd Homerus eorum nullam fecerit mentionem, *cum & codicillos missitatos epistolarum gratia indicet* Iliad. ζ *& conditas arcis vestes, ac vasa aurea, argentaque & ea colligata nodi, non annuli nota* Odyss. θ. De Græcis quidem hæc verè dicuntur. Nam hos, & præsertim Lacones, ante inventum annuli signatorii usum, lignis à vermibus exesis res quasvis signasse, legimus in Græcorum Commentariis. Hesychius: Οἱ Λάκωνες σφραγῖσιν ἐχρῶντο ξύλοις ὑπὸ θριπῶν βεβρωμένοις καὶ ἐσημαινομένοις ὁπότε βούλοιντο. Ubi ex Philostephano tradit, Herculis id fuisse inventum. Hinc signacula illa θριπήδεστα & θριπόβρωτα fuerunt nuncupata. Etymologici autor: Θριπήδεστα, τὰ ὑπὸ τῶν θριπῶν διαβεβρωμένα ξύλα, οἷς ἀντὶ σφραγῖδος ἐχρῶντο. Eustathius odyss. α. Θριπήδεστα, ξυλήφια τὰ ὑπὸ θριπῶν βεβρωμένα, οἷς ἐχρῶντο οἱ σφόδρα οἰκονομικοὶ ἀντὶ γλυπτῶν σφραγίδων. Suidas Θριπήδεστα, ξύλα ὑπὸ θριπῶν βεβρωμένα, οἷς ἐσφράγιζον. Atque hujus consuetudinis fit mentio apud Lycophronem Cassandrâ, & Aristophanem θεσμοφοριαζούσαις ut præter Casaubonum notavit Clariss. Meursius ad Lycophronis Cassandram. Notat etiam Theophrastus suâ ætate multos signasse lignis, quæ vermiculi vel teredines pertuderint, lib. ς. histor. cap. I. πλὴν ὑπὸ τὸν φλοιὸν ὑποδυόμενοι σκώληκες ἐπιπολῆς ἐγγράφουσι τὸ στέλεχος, οἷς καὶ σφραγῖσι χρῶνταί τινες. *Cæterum vermes sub corticem se insinuantes, truncum in superficie corrodunt, quibus quidam loco sigillorum utuntur.* Quibus verbis θριπόβρωτα vel θριπήδεστα σφραγίδια intelligi dicit Salmasius ad Solinum, pag. 933. A. Sed apud Hebræos, & Ægyptios etiam ante iliaca tempora annulos fuisse usurpatos apparet, tum ex facto Judæ, qui Thamari nurui suæ, quam fornicariam esse putabat, mercedem concubitus hædum

consecrasti: testabuntur id Venusinæ Lectiones, quibus ut aliquid otii nactus extremam tandem manum imponas, nec earum editionem orbi diutius invideas, omnes Musarum alumni te rogamus. Nolo hic cæteras animi tui dotes recensere, ne quid auribus tuis dare videar. Hoc tantùm à te etiam atque etiam peto, ut tenuem hunc libellum, quem clarissimi nominis tui auspiciis jam in publicum emitto, tanquam exiguum pignus & monumentum magnæ in te observantiæ magnique cultus benigna fronte accipias, eique locum aliquem in selectissima tua bibliotheca assignes. Quod si, ut spero, à te impetravero, voti mei summam me consequutum putabo. Vale Vir Amplissime, & me solito amore complecti persevera. Datum Lubecæ a.d. 4. Kal. Decemb. Anno Christi 1623.

JOHANNES RUTGERSIUS
JOHANNI KIRCHMANNO suo
S. D.

PErlegi, Vir Clarissime, & ita me Deus amet, perlegisse jucundum fuit, ea folia, quæ è tuo de Annulis Libello ad me misisti. Tam enim accuratè, tantaque cum eruditione tota ejus Historia à te tradita est, ut neque ei ad perfectionem, neque tibi ad summam laudem quicquam deesse videatur. De quo ego plura dicerem, si tot mihi linguæ forent, quot tu eo libello tibi obligasti. Quod verò me potissi-

tissimum eligere tibi placuit, cujus honori tam præclarum laborem dedicares, verba non invenio, quibus gratias tibi condignas agam. Sed totum illud, cui ego solvendo non sum, à tantopere devinctâ tibi & præsenti & ventura ætate feres. Interim quando aliud, quod reponam, nihil habeo, hunc animum in perpetuum tibi devoveo. Cujus ego, ut tu tuum erga me hoc Annulo *tuo obsignasti, testem atque obsidem hanc epistolam esse volo. Vale Vir Clarissime, &, quod facis, te imitari perge. Dabantur Hamburgi, ipsis Kalend. Decemb. 1623. Dionysiano.*

JUDICIA CLARISSIMORUM Virorum.

HANNIBAL à SCHAUENBURG Eques Meletensis,

S. Cæsareæ Majestati FERDINANDO II. à Consiliis bellicis ac Ducis Wallensteniii supremus excubiarum Præfectus.

GRatum quidem mihi fuit, quod mihi nostram in Academia Pisana ante 27. annos contractam amiciciam per litteras in memoriam revocare Tibi volupe fuerit: Longè gratius, quod etiam me nuper coram inviseris, ac non solummodò tui alloquii copiam, verum etiam de pace cum Danorum Rege ineunda certam nobis spem feceris.

Gra-

Gratissimum autem animo meo accidit aureum illud donum Tui de Annulis *libelli nec mihi solum, sed & cæteris Cæsareis Legatis, qui in ardua quadam caussa cum vestra Civitatis Cos. Dn. Colero agenda, Tuum & consilium & auxilium desiderant. Adsis ergo nobis crastino die, volente Deo, in prandio, & omnes pro Tuo de* Annulis *Libro magnam Tibi reponemus gratiam, maximam autem relinquemus Reipublicæ Litterariæ: ad quam emolumentum istius libri potissimum redundat. Lubecæ 10. Januar. Anno* 1629.

FOPPIUS AB AISSEMA.

Fœderatarum Belgij Provinciarum ad Civitates Anseaticas Legatus.

R*Utgersius cum iret in Hollandiam, dies aliquot hîc substitit. Qui cum fortè in prandio mihi adesset cum nonnullis hujus loci, editionem excellentissimi tui Laboris de* Annulis *mihi aperuit. Ex eo quod & ejusdem me participem facere dignatus es, pergratum fuit. Vix initia Libri perlegere mihi licuit ob publicas quasdam occupationes, comperi autem confestim ex ungue Leonem, & singula omnia vere tua hoc est, accurata, nitida, latina. Quanti tua Virtus & doctrina apud me sint, mavellim re ipsâ quam verbis testari, si contingat quandoque occasio. Interea visum fuit symbolum aliquod exile propensimi mei in te animi tibi strenæ loco reponere, nummum hunc aureum. Sumes eum ab amico, qui tantum te veneratur, quantum tu literas. Hoc est Impensè &c. Hamburgi* 17 *Jan. An.*1624.

ISAA-

ISAACUS CASAUBONUS.

Tuum de Annulis *Commentarium, ut omnia tua, per-exspecto cupidè. Perge igitur* ἀγαθῇ τύχῃ, *& rem auge literariam.* δύνασαι γὰρ, *ut si quis alius. Lutetiæ Parisiorum 8. Kal. April.* 1608.

GEORGIUS CALIXTUS D.

Ex quo doctissimos tuos de Funere Romanorum & Annulis *Libros videre datum est, quod adolescente antè annos nisi fallor* 30. *contigit, amare equidem Te cœpi & colere. Dexteritatem enim judicii cum multiplici lectione conjunctam mirabar & osculabar. Flensburgi postridie Kalend Jan. ineuntis anni* 1635. *quem tibi felicem & faustum nobisque omnibus salutarem & tantopere desideratæ pacis feracem exopto.*

DANIEL HEINSIUS.

Munus tuum verè eximium de Annulis accepi, pro nomine non uno me obstrictum tibi scire debes. Nam & ab auctore eo est profectum, quem ex accuratis de Funenere Antiquorum Libris pridem admiratus sum & inscriptum ei, quem in terris carissimum habeo, quodque caput rei est, sic scriptum: ut cum hoc tempore vel tituli vel voluptatis caussa legamus, longe doctior à Lectione illius discesserim. Quare noli dubitare, quin sim inter eos, quos tu aliud agendo plurima docere potes &c. Haga Comitis An. 1624. 24. *Octob.*

THO-

THOMAS LINDEMANN J. U. D. ac Professor in Acad. Rostoch.

D*E* Annulo *tuo jam antè inaudieram, sed ego istum nondum indueram, nec ejusdem virtutes indagaram. Nunc quo pressius eundem examino, eò penitius scrutari desidero. Magno is tibi labore constitit, ast immortalitatem retribuit: ad quam rectam viam uti grassaris, ita eandem diutissimè & felicissimè prosequaris voveo. Optant hæc non tantum Viri magni tibi Amici, sed & juvenes infiniti &c. Rostochii 3. die Nov. An.* 1625.

MICHAEL PICCARTUS.

T*Ractatum tuum de* Annulis *avidè expectamus, teque rogamus, ut matures: mirificè me affecit Caroli* Paschalii *Opus de Coronis, non minus animum perpruriscere facit spes tui de Annulis syntagmatis. Nam ex* Funeribus *tuis quæ nobis voluptas nata? quantò major speranda ex nitore & dignitate Annulorum? Altorfio* 4. *Kal. Jan.* 1613.

GERARDUS JOH. VOSSIUS.

E *Quidem feci te semper plurimi, ob excellentem interiorum litterarum doctrinam. Atque hoc satis per se erat ad nos conciliandos. Quanto nunc magis id fieri à me æquum est, cum litteris tuis, quibus Nobilissimum Juvenem* Johannem Fridericum à Winterfeldt *mihi recommendasti, benevolentiam testatus sis prior! Quod vero hactenus iis non responderim, infortunii potius est quam volun-*

voluntatis &c. Atque eò id magis nunc exigebatur, quia dono etiam obstringere me tibi voluisti: Libro nimirum de Annulis *monumento ingenii tui docto sanè & laborioso. Quod quantò ego accuratius lego, tantò magis iucunda ejus nec fructuosa minus lectione oblector. Pluraque de praclaro & immortali hoc opere adderem. Sed quia me meaque litteris ipse extollis tuis: alibi sanè (nam Doctissimi cujusque scriptis celebrari mereris) commodius id fiet, quam hoc loco: ne videat epistolam tuam imitari, mutuoque potius gratificari quam pro meritis efferre virtutes tuas. Lugd. Batav.* 1628.

MATTHIAS BERNEGGERUS.

E*X quo primitus egregios illos Libros* de Funeribus Romanorum & Annulis *videre contigit, Kirchmanne Clarissime, etiam illud alterum evenit, quod solet ubi hac talia oculis nostris offeruntur. Quid autem? ut voce ita sensu Virgiliano, PERII. Ita dico, & Libros illos, & multo magis eorum auctorem, sed quasi tacitus amavi: & ex eo quasivi occasionem, cum auctore, hoc est, Tecum* per litteras. *quando comminus non licet, confabulandi. Hactenus denegata fuit, jam demum satis commoda affertur &c. Argentorati* 20. *Jan. An.* 1630.

JOH. MICHAEL DILHERRUS.

P*Ostquam Libros illos tuos reconditæ eruditionis* de Funere Romano *atque* Annulis *summa animi oblectatione perlegi, in penitissima & sacræ & secularis Litteratura adyta Te perrupisse animadverti. Alter famam tuam rogo*

fune-

funereo eripiet; alter nomini tuo annos addet innumerabiles. Jenæ prid. Cal. Octobr. 1636.

JOH. HENRICUS BOECLERUS.

De cætero si fas est publico nomine aliqua meæ preces apud te moliri, cum plurima cottidiè domi tuæ nasci comprerim ad rempublicam litterariam ornandam pertinentia, noli quæso ea diutius, quam cuperent eruditi, premere, sed quibus amplissima eruditionis tuæ documenta, Libros dico de Funeribus Romanorum ac Annulis *dedisti, eorum desideria perpetua benignitate implere perge. Argentorati 1642. an Febr. 16.*

JOHAN.

JOHANNIS KIRCHMANNI
DE ANNULIS
LIBER SINGULARIS.

CAPUT I.

nnuli etymon & varia significationes. Ungulus, Condalus.

ANnulorum historia non admodum in vulgus nota est, quæ tamen multos insignes & notabiles ritus continet, quorum explicatio magna luce perfundere poterit priscos scriptores. re nobis visum fuit, quæ de iis sparsim legimus, hoc ro collecta vulgare, & hanc operam gratificari illis, i antiquitatis & humaniorum literarum studio tentur. Ne verò quenquam longiore antelogio detiamus, jam nunc à carceribus prosilimus in ipsum cirn, quem ita decurremus, ut à nominis notatione, od in quaque re Stoci facere consueverunt, exorsi, ut id ex alio in mentem nobis inciderit, ita quodque sequamur.

Annulus igitur, vel ut alii scribunt, *Anulus* & *Anel* diminutiva sunt, & à voce *Anus*, quæ circulum sificat, derivantur. Nam *ut parvuli circuli annuli: sic ni dicebantur anni*, teste Varrone lib.5. de ling. Latiqui etiam hinc *tempus illud, à bruma ad brumam dum edit, Annum*, dici autumat. Cui adstipulatur Ser-

a vius

vius in lib. 1. Æneidos: *Annus dictus quasi anus, id est, anulus, quod in se redeat: ut est in secundo Georg: Atque in se sua per vestigia volvitur annus.* Ob quam causam etiam annus apud Ægyptios, ante inventas literas indicabatur *picto dracone caudam suam mordente: quia in se recurrit*, ut ait idem Servius ad hæc verba: *Septem ingens gyros* lib. 5. Æneidos.

Habet igitur hæc vox duplicem significationem, Laxam & Astrictam. Hæc est, qua usitatum & vulgo notum digitorum gestamen propriè denotatur. Græci à digitis Δακτύλιον appellavere, teste Plinio l. 33. cap. 1. Prisci *Ungulum* interpretati sunt; quod, præter Plinium dicto loco, testatur Festus: *Ungulus Oscorum lingua annulus.* Pacuvius in Iliona: *Repugnanti eo porro hunc vi detraxi ungulum.* Et in Atalanta: *Suspensum in lævo brachio ostendo ungulum.* Idem autem Festus notat annulum quoque *condalum* dici solitum: *Condalus, ait, annulus: Condalium similiter annuli genus*, à Græco Κόνδυλ☉, quod digiti articulum significat: mutato υ in a, ut κύλιξ calix. Plaut. Trinum: Act. 4. sce. 3. vers. 7. *Satin' in thermopolio condalium es oblitus, postquam thermopotasti gutturem.* Et vers. 15. *Inter eosne homines condalium te redipisci postulas?* Idem Plautus Menandri fabulam, quæ Δακτύλιον inscribitur, & ab Athenæo libr. 6. laudatur, cum vertere vellet, Condalium eam nominavit, ex qua Varro lib. 6. de ling. Lat. locum quendam citat.

Laxior significatio est cum Annuli appellatione signamus, quicquid ferè orbiculari forma præditum est. Quo sensu *Annulos velares* dixit Plinius, quibus aulæa & cortinæ contrahuntur, aut expanduntur lib. 13. cap. 9. *Lignum intus* (loquitur de Persica Ægypti) *grande, firmaque duritia, ex quo velares detornant annulos.* Lori-

cam

am quoque esse *tunicam ex anulis ferream* ait Varr. l. 4. e Ling. Lat. Et compedes, quibus noxiorum, vel fugitivorum pedes vinciuntur, *Annulos* vocavit Martialis im alibi, tum lib. 3. Epigr. 29. quo Zoilum perstringit, ui ex servo eques factus priores annulos, puta compe-es, Saturno dedicabat:

Has cum gemina compede dedicat catenas
Saturne tibi Zoilus annulos priores.

Eodem significatu & Apulejus sumsit lib. 9. Metam. i describit homines in pistrino laborantes, quorum *nnulli exiguo tegili tandummodo pubem injecti; cuncti nen sic tunicati, ut essent per pannulos manifesti, frontes rati, & capillum semirasi, & pedes annulati.* Sed & de ortis illis crinibus, qui aliàs *cirri* dicuntur, usurpat m Martialis lib. 2. Epigr. 66.

Unus de toto peccaverat orbe comarum
Annulus, incerta non bene fixus acu.

Inauribus Plautus in Pœnulo Act. 5. sce. 2.

Milph. *Viden' homines sarcinatos consequi?*
Atq; ut opinor digitos in manibus non habent.
Agor. *Quid jam?* Milph. *Quia incedunt cum annulatis auribus.*

Eodem modo etiam apud Græcos Δακτυλίς vox variè pitur. Nam præterquam quòd, ut apud Latinos *s*, sic ipsa quoque podicem significat. etiam retibus Δακτυλίας tribuit Xenophon libro de Venatione; Et sque rotæ extremitates; & ferreos illos circulos, per s habenæ trahuntur: & perforatos lapides, quibus ligare rudentes solent, Δακτυλίας appellari, notat Jul. Pollux lib. 1. Onomastici cap. 10. 1. Et lib. 10. cap. 30.

CAPUT II.

Annulos à Prometheo originem trahere fabulosum. Eorum usum apud Hebraeos & Aegyptios etiam ante Trojana tempora exitisse. Graecos lignis à vermibus exesis res quasvis ante inventos annulos signasse. θριπήδεστα. Romanos à Sabinis vel Hetruscis annulorum usum accepisse. Statuas quoque annulis fuisse ornatas.

ORigo annulorum incerta est. Fabulae illorum vetustatem à rupe Caucasea repetunt & Promethei vincula eò detorquent. Narrant enim ipsum, quòd ferulâ ignem è coelo furtim sustulisset, à Jove ad Caucasum religatum, & volucri objectum; sed postea, cum Jovem monuisset, ut à Thetide abstineret, nisi vellet ab eo, quem ipsa paritura esset, regno expelli, ejus indulgentiâ ab Hercule liberatum, hac tamen lege, quoniam juraverat, se nunquam eum soluturum, ut ad poenae praeteritae judicium annulum ferreum digito gestaret, cui saxi fragmentum esset inclusum: hoc exemplo deinde mortales in gratiam Promethei annulos primum digitis induisse. Plinius in praefatione lib. 36. & Servius in 6. Eclogam Virgilii. Verùm hoc Plinio meritò videtur esse fabulosum, cum lib. 33. cap. 1. inquit: *Pessimum vitae scelus fecit, qui annulum primus induit, nec hoc quis fecerit traditur. Nam de Prometheo omnia fabulosa arbitror, quanquam illi quoque ferreum annulum dederit antiquitas, vinculumque id, non gestamen intelligi voluerit.* Quomodo & apud Germanos *fortissimus quisque ferreum annulum [ignominiosum id genti] velut vinculum gestabat, donec se caede hostis absolveret*, teste Tacito de Moribus Germanorum. Trojanis temporibus Annuli usum

fuisse

ſſe ignoratum affirmat idem Plinius, hac ratione du-
ctus, quòd Homerus eorum nullam fecerit mentio-
n, *cum & codicillos miſſitatos epiſtolarum gratia indi-*
Iliad. ζ *& conditas arcis veſtes, ac vaſa aurea, argen-*
que & ea colligata nodi, non annuli nota Odyſſ. θ. De
æcis quidem hæc verè dicuntur. Nam hos, & præ-
im Lacones, ante inventum annuli ſignatorii uſum,
is à vermibus exeſis res quasvis ſignaſſe, legimus in
æcorum Commentariis. Heſychius: Οἱ Λάκωνες
αγῖσιν ἐχρῶντο ξύλοις ὑπὸ θριπῶν βεβρωμένοις καὶ ἐπισημαι-
ἐοις ὁπότε βούλοιντο. Ubi ex Philoſtephano tradit,
rculis id fuiſſe inventum. Hinc ſignacula illa θριπή-
α & θριπόβρωτα fuerunt nuncupata. Etymologici au-
: θριπήδεςα, τὰ ὑπὸ τῶν θριπῶν διαβεβρωμένα ξύλα, οἷς
ὶ σφραγῖδι ἐχρῶντο. Euſtathius odyſſ. α. θριπήδε-
ξυλήφια τὰ ὑπὸ θριπῶν βεβρωμένα, οἷς ἐχρῶντο οἱ σφόδρα
νομικοὶ ἀντὶ γλυπτῶν σφραγίδων. Suidas θριπήδεςα,
α ὑπὸ θριπῶν βεβρωμένα, οἷς ἐσφράγιζον. Atque hujus
ſuetudinis fit mentio apud Lycophronem Caſſan-
, & Ariſtophanem θεσμοφοριαζούσαις ut præter Caſau-
num notavit Clariſſ. Meurſius ad Lycophronis Caſ-
dram. Notat etiam Theophraſtus ſuâ ætate mul-
ſignaſſe lignis, quæ vermiculi vel teredines pertude-
t, lib. 5. hiſtor. cap. 1. πλὴν ὑπὸ τὸν φλοιὸν ὑποδυόμενοι
ληκες ἐπιπολῆς ἐγγράφουσι τὸ ςέλεχος, οἷς καὶ σφραγῖσι
νταί τινες. *Cæterum vermes ſub corticem ſe inſinuan-*
truncum in ſuperficie corrodunt, quibus quidam loco
lorum utuntur. Quibus verbis θριπόβρωτα vel θρι-
ἐςατα σφραγίδια intelligi dicit Salmaſius ad Solinum,
. 933. A. Sed apud Hebræos, & Ægyptios etiam
e iliaca tempora annulos fuiſſe uſurpatos apparet,
n ex facto Judæ, qui Thamari nurui ſuæ, quam forni-
am eſſe putabat, mercedem concubitus hædum

poscenti, pignoris loco dedit annulum, cum monili, & virga. Gen.38.vers.18. tum etiam ex historia Josephi, qui à Pharaone Ægypti rege annulo signatorio donatus legitur Gen.cap.41. & apud Joseph. lib. 2. cap.3. Atque ideo non possum satis mirari, cur Plinius libr. 33. cap. 1. neget Ægyptios annulis usos esse: *Nullos omnino annulos*, inquit ille, *major pars gentium hominumque etiam, qui sub nostro imperio degunt, hodieque habet. Non signat oriens, aut Ægyptus etiam nunc, literis contenta solis.* Nisi fortè Plinius de privatis hominibus intelligendus est, cùm Moses de regio annulo loquatur. Fuit tamen usus annulorum Ægyptiis etiam tunc cognitus: à quibus ille, ut multa alia, ad Græcos manavit, & inde rursum fortè ad veteres Italiæ populos. Nam Sabinos etiam Romuli temporibus annulos gestasse autor Dionysius Halicarn. libr. 2. pag. 105. ubi de Tarpeja. Καὶ αὐτὴν ἔρως εἰσέρχεται τῶν ψαλίων, ἃ περὶ τοῖς ἀριστεροῖς βραχίοσιν ἐφόρουν καὶ τῶν δακτυλίων. χρυσοφόροι γὰρ ἦσαν οἱ Σαβῖνοι τότε καὶ Τυῤῥηνῶν οὐχ ἧττον ἁβροδίαιτοι. Id est: *Hanc cupido subiit annulorum, & armillarum, quas illi gestabant in sinistris brachiis. Gaudebant enim tunc Sabini aureis ornamentis, & non minus, quàm Hetrusci molli victu ac cultu delectabantur.* Suidas de eadem historia: ὁρῶσα σφραγῖδας ἀπὸ χρυσοῦ καὶ ψέλλια ταῖς χερσὶν ἐπιθύμησε τοῦ χρυσοῦ. Eadem Livius lib. 1. quanquam de re ipsa dubitare videtur: *Additur fabula, quod vulgò Sabini aureas armillas magni ponderis brachio lævo gemmatosque magna specie annulos habuerint, pepigisse eam, quod in sinistris manibus haberent.* A Sabinis igitur hunc morem Romani videntur accepisse; vel certè ab Hetruscis, quod innuere videtur Florus, qui inter alia magistratuum insignia, quæ Tarquinius Priscus à Tuscis debellatis sumpsit, etiam annulos ponit lib. 1. cap. 5. *Duodecim Tusciæ populos*

fre-

equentibus armis subegit, & inde Fasces, Trabea, Curules, Annuli, Phalera, Paludamenta, Pratexta. Sed ...cquid sit sive ab his, sive ab illis annulorum usus ad ...omanos pervenerit, hoc constat, ipsos tardè hanc ...nsuetudinem amplexos, & ne Reges quidem om...s annulis delectatos fuisse. Nam præter Numæ ... Ser. Tullii statuas, nullam aliam ex iis, quæ Re...bus in Capitolio positæ erant, annulum habuisse ...tor Plinius lib. 33. cap. 1. *Nullum habet Romuli ... Capitolio statua, nec prater Numa Serviique Tullii ...a, ac ne L. quidem Bruti. Hoc in Tarquiniis maxi...miror, quorum è Gracia fuit origo, unde hic annulo...m usus venit, quanquam etiam nunc Lacedamone ferro ...ntur. Sed à Prisco Tarquinio omnium primò filium, ...n in pratexta annis occidisset hostem, bulla aurea dona...tum constat: unde mos bulla duravit, ut eorum, qui equo ...ruissent, filii insigne id haberent, cateri lorũ. Et ideo mi... Tarquinii ejus statuam sine annulo esse.* Quod verò de ...tuis annulo ornari solitis Plinius scribit, id ipsum et...Cicero confirmat, qui lib. 6. Epist. 1. ad Atticum ex ...tu, amictu, annulo, imagine colligit ejusdem Scipio... Africani statuam esse, & quæ ad Opis & quæ ad Pol...is ædem posita esset: *De statua Africani ain' tu? Sci... hic Metellus proavum suum nescit Censorem non fuisse? ...qui nihil habuit aliud inscriptum nisi COS. ea statua, qua ... Opis per te posita in excelso est. In illa item, qua est ad πο...λύκλες, hercule inscriptum est COS. quam esse ejus dem ...us, amictus, anulus, imago ipsa declarat.*

CAPUT III.

...ulos vel è simplici metallo vel è mixto. Samothracii qui? ... Annulos partim solidos, partim cassos. Flamines Diales

 qxo

quo annulo usi? Annulos alios gemmam habuisse, alios ea caruisse. Gemmas fuisse vel figurâ aliquâ insignes, vel nulla. Tres annuli partes: Orbiculum, Palam sive Fundam, & Gemmam. πύελος, πυελὶς, σφενδόνη, ψῆφος. *Annulos etiam ex integra gemma, è succino & ebore fuisse.*

ANnulorum non unum genus reperio. Alii fiebant è simplici metallo, puta ferro, argento, auro. Alii autem è metallo mixto. Nam vel inaurabant ferrum, & argentum, vel aurum ferro cingebant. Erant enim quidam annuli οἱ ἐντὸς σιδηροῖ, quidam οἱ ἐκτὸς. De his Artemidorus lib. 2. ὀνειροκριτικῶν cap. 5. Δακτύλιοι ἐκτὸς σιδηροῖ ἀγαθοὶ μὲν, οὐκ ἄνευ δὲ καμάτου τὰ ἀγαθὰ σημαίνουσι. *Annuli extra ferrei bonum quidem, sed non citra laborem ipsa bona significant.* De illis Plinius lib. 33. cap. 1. *Nec non & servitia jam ferrum auro cingunt: Alii per sese mero auro, decolorant, cujus licentiæ origo nomine ipso in Samothrace id institutum declarat.* Utriusque generis annulos gestasse videtur Trimalcio ille Petronianus, de quo Satyricus: *Habebat etiam in minimo digito sinistræ manus annulum grandem, subauratum; extremo verò articulo digiti sequentis minorem, ut mihi videbatur, totum aureum, sed planè ferreis velut stellis ferruminatum.* Dicti verò hi annuli *Samothracii* teste Plinio, sive è ferro essent fabricati, & auro cincti; sive è mero auro, & colore quodam fusco decolorati. Neque enim audiendus Isidorus, qui libro 19. cap. 15. de Annulis, *Samothracium aureum quidem* esse asserit, *sed capitulo ferreo à loco ita vocatum.* Nam etiam è ferro fieri solitos indicat Lucretius lib. 6. differens de magnete ferrum alliciente:

Exultare etiam Samothracia ferrea vidi.

Erant etiam alii, quibus cum circulus totus esset aureus; sigil-

ſigillum tamen gemmæ loco erat argenteum: & è contrario quibus circulus erat argenteus, ſigillum verò aureum: Cujusmodi videre eſt apud Gorlæum Num. 95. 96. 97. 98. Rurſum alii erant Solidi, alii Caſſi, & pervii. Artemidorus lib. 2. cap. 2. Ἀεὶ δὲ ἀμείνονες οἱ ὁλόσφυροι. οἱ γὰρ κενοὶ καὶ θεῖον ἔνδον ἔχοντες δόλους καὶ ἐνέδρας σημαίνουσι διὰ τὸ ἐμπεριέχειν τὸ ἐγκεκρυμμένον. οἱ δὲ μείζονας τὰς προσδοκίας τῶν ὠφελειῶν διὰ τὸ μείζονα τὸν ὄγκον τοῦ βάρους ἔχειν, i. e. *Semper autem meliores ſunt annuli ex toto fabrefacti, nulla inanitate & completi. Vacui enim cavique & qui divinum ac ſacrum quippiam intra ſe habent dolos ac inſidias ſignificant, ob id, quod in ſe continent occultatum. Vacui verò ac cavi etiam majores expectationes, quàm commoditates præſagiunt, propterea quod majorem molem, quàm gravitatem habent.* Solidis non licebat uti Flaminibus Dialibus, ſed tantùm caſſis & perviis. Feſtus in Edera: *Sed ne annulum quidem gerere Flamini Diali licebat ſolidum.* Agellius lib. 10. cap. 15. *Flamini Diali annulo uti, niſi pervio caſſoque, fas non eſt.* Rurſum alii erant ſine gemma, qui Græcis ἄπεδροι. ἄλιθοι, ἄψηφοι dicuntur. Ariſtoteles lib. 3. φυσικῆς ἀκροάσεως cap. 9. καὶ γὰρ τοὺς δακτυλίους ἀπείρους φασὶ τοὺς μὴ ἔχοντας σφενδόνην. *Etenim annulos illos, qui pala carent, ἀπείρους eſſe ajunt.* Julius. Pollux libro 6. cap. 33. Tit. 7. τὸν δὲ περιφερῆ, καὶ ἄλιθον δακτύλιον, ἀπείρονα καλοῦσι: niſi fortè ἄπεδρον ſcriptum reliquit Pollux. Nam ἀπείρων valet quidem idem quod ἄπειρος, ſed poëticum eſt. Artemidorus ἀψήφους vocat libr. 2. cap. 5. Cujus verba mox aſſcribam. Hujus generis annuli duo ſunt apud me, quorum alter exterius octangulâ, intus rotundâ forma conſtat, & inſcriptionem habet GENIO CASSI SIGNIF. cujus copiam mihi fecit illuſtris Marcus Velſerus Reipub. Auguſtanæ 2. VIR Præfectus, columen antiquitatis, & Germaniæ noſtræ, cum

viveret, lumen; in cujus obitu quantam literæ jacturam fecerint, vix decem linguis quis explicare possit. Alter in orbiculo, qua parte gemmæ solent claudi, continet has literas NER quadrangulæ figuræ inclusas: Hunc donavit mihi Nob. & ampliss. Janus Rutgersius potentissimi Sueciæ Regis GUSTAVI ADOLPHI Consiliarius & legatus, de cujus admirabili ingenio & insigni eruditione nunquam ita magnificè quicquam dixero, quin id virtus illius superet.

Alii verò gemmam habebant, eamque vel figurâ aliquâ insignem, vel nulla. Plinius lib. 33. cap. 1. *Multis hoc modis, ut cætera omnia, luxuria variavit, gemmas addendo exquisiti fulgoris, censuque opimo digitos onerando: mox & effigies varias cælando, ut alibi ars, alibi materia esset in pretio. Alias deinde gemmas violari nefas putavit, ac ne quis signandi causam in annulis esse intelligeret, solidas induit.* Quid? quod duas quoque gemmas (fortè & plures) uni annulo insertas fuisse, videre est ex Epistola Valeriani Imperatoris, ubi *annuli bigemmei uncialis* fit mentio apud Trebell. Pollionem in D. Claudio. Notat CL. V. Ælius Everhardus Vorstius Celsissimi ac invictissimi Herois D. MAURITII Principis Auraici & Comitis Nassovii Medicus ordinarius in Commentariolo de annulorum origine, quem Abrahamus Gorlæus Dactyliothecæ suæ præfixit, nullum fuisse lapidis pretiosi genus, modò aut scalpro aut cœlo corrumpi posset, quod antiquis illis luxuriæ magistris intactum sit relictum: Soli Adamanti ob indomitam, ut credebatur, duritiem parcitum: sed hic quomodo vitiaretur, nostra ætate reperisse Mediolanensem quendam Jacobum Trecciam, qui Philippi Hispaniarum Regis gentilitia insignia Adamanti summa arte insculpsit. Cum verò omnes ferè gemmæ ad usum sigillorum inciderent-

rentur aut cælarentur, tres tamen maximè omnium ad hos usus aptabantur, Achates, Onyx, & Sarda, eò quod ceram non traherent, pulcherrimeque ac sine labe effigiem exprimerent. Vitreas gemmas in annulis vulgus usurpabat. Plinius lib.35.cap.6. extremo: *Annulare* (color annularis) *quod vocant candidum est, quo muliebres picturæ illuminantur. Fit & ipsum ex creta admixtis vitreis gemmis ex vulgi annulis: unde & annulare dictum.*

Cæterùm imagines, quæ gemmis incidebantur, aliæ erant cavæ, quæ scalpro fiebant: Aliæ extuberantes prominentesque, quæ cœlo: unde & gemmæ, quæ ejusmodi imaginem exhibebant, *Ectypa* dicebantur, ἀπὸ τοῦ ἐκ τὸς ἔχειν τὸν τύπον: Seneca lib.4.de Beneficiis, cap.26. *Paulus Prætorius in convivio quodam Tiberii Cæsaris habens imaginem ectypa & prominente gemma.*

Talis igitur annulus, qui gemmam habet, ut id quoque hoc loco moneam, constat tribus partibus: Orbiculo, Pala, Gemma. Apulejus in Floridis de Hippia philosopho: *Etiam pedum tegumenta crepidas sibi compegerat, & annulum in lava aureum faberrimo signaculo: quem ostentabat. Ipse ejus annuli & orbiculum circulaverat, & palam clauserat, & gemmam insculpserat.* Orbiculus est ipsa annuli περιφέρεια. Pala [quæ & *funda* dicitur Plinio lib.37.cap.8. *Præstantiores funda clauduntur,*] est pars annuli, cui gemma inseritur. Philargyr. in 3. Georg. *Paleam* appellat. Polluci πυελὸς vel πυελὶς dicitur; καὶ τοῦ δακτυλίου τὸ μὲν ὁ κύκλος, τὸ δὲ ἵνα ὁ λίθος ἐναρμόζεται, πυελός τε καὶ πυελὶς. Harpocration. πυελίδα τὸ ὑφ' ἡμῶν λεγόμενον σφραγιδοφυλάκειον. Alii σφενδόνην vocant. Glossarium: *Paleta*, lege *Pala* σφενδόνη δακτυλίου. Julius Philargyrus in 3. Georg. *Palearia. Unde & palea, quæ collum amplectuntur, & ea pars annuli, quæ gemmam* cohi-

cohibet, propter similitudinem Palea dicitur. Cic. de offic. 3. Cum paleam ejus annuli converteret. Quanquam exemplaria Ciceronis antiquissima *palam* non *paleam* legunt, ut observavit Johan. à Wovver. Gemma annulo inclusa Græcis dicitur ψῆφος. Suidas: ψῆφον καλοῦμεν λίθον τὸν ἐν τῷ δακτυλίῳ, καὶ τὸν χρημάτων ἀριθμόν. Hinc Artemidorus lib. 2. cap. 5. Ἀγαθοὶ δὲ καὶ οἱ χρυσοῖ οἵγε ψήφους ἔχοντες. ἐπεὶ οἵγε ἄψηφοι ἀκερδεῖς τὰς ἐγχειρήσεις σημαίνουσι, διὰ τὸ ἄψηφον, ψῆφον γὰρ καλοῦμεν ὥσπερ λίθον τὸν ἐν δακτυλίῳ, οὕτω δὴ καὶ τὸν χρημάτων ἀριθμόν. Hoc est: *Boni sunt etiam aurei, qui lapillos habent nam, qui lapillis carent, minimè lucrosas aggressiones significant, propterea, quod* ψήφους *non habent; ψῆφον enim vocamus tum lapillum in annulo, tum etiam pecuniarum numerum.* Erat & genus annulorum, quibus clavis erat adjuncta ad duplicem usum, signandi aperiendique. Cujusmodi annulos (ferreos tamen, ut appareat servorum fuisse, aut vulgarium militum) in Batavis erutos complures se vidisse, testatur Justus Lipsius ad Tacitum, qui formam eorum exhibet, uti & Hadrianus Junius in Historia Bataviæ cap. 10. imprimis verò Gorlæus Num. 42. Salmasius verò negat istos annulos duplicem usum habuisse, nimirum annuli signatorii & clavis. Siquidem nullum in his sigillum pressum ad signandum aptum. Ac proinde meras claves fuisse putat cum annulo, qualis & hodie fieri soleat in nostris clavibus, quæ sunt longiore scapo, ad Solinum pag. 932. Nec verò ex metallo solùm, sed & è succino, & ebore, integrisque gemmis annulos factos legimus. Annulum ex Sarda integra cum pala aurea, & circulo argenteo exhibet Gorlæus in Dactyliotheca sua Num. 101. Succineorum, Eburneorumque meminit Artemidorus lib. 2. cap. 5. Σούκινοι δὲ καὶ ἐλεφάντινοι καὶ ὅσοι ἄλλοι δακτύλιοι γίνονται, γυναιξὶ μόναις συμφέρουσι: *Succinei & eburnei, & quicunque,*

alii

alii fieri annuli solent, solis mulieribus conferunt. Suidas eadem: Σούκινοι καὶ ἐλεφάντινοι δακτύλιοι γυναιξὶν εἰσὶ σύμφοροι. Succino autem multùm gavisas fuisse mulieres, testatur Plinius lib. 37. cap. 2. *Proximum locum in delitiis, fœminarum tamen adhuc tantum, succina obtinent, candemque omnia hac, quam gemma autoritatem.* Hinc Ovidius lib. 2. Metamorphoseos de Phaëtontiadum lacrymis:

Inde fluunt lacrymæ, stillataq́ue sole rigescunt
De ramis electra novis, quæ lucidus amnis
Excipit & nuribus mittit gestanda Latinis.

Prudentius περὶ στεφάνων de Eulalia:

Spernere succina, flare rosas
Fulva monilia respuere &c.

Caput IV.

Annulos utraque manu quidem gestatos & potissimum sinistrâ & quare? Digitos omnes, excepto medio, annulis oneratos. Ratio Ægyptiaca de vena à corde ad digitum annularem pergente refutata. Κοράνου Ἀνάγκης.

SEd nec modus gestandi annulos unus idémque apud veteres fuit. Dextra quidem gestatos, evidenter ostendit Jeremias, qui cap. 22. v. 24. Deum inducit sic loquentem: *Etiamsi esset Conia filius Joacim regis Judæ annulus signatorius in manu dextra mea, inde evellam eum.* Sirach. c. 49. v. 13. *Quomodo amplificemus Zorobabel? nam & ipse quasi signum in dextra manu Israel.* Apud Romanos verò ante usum gemmarum (si Attejo Capitoni apud Macrob. lib. 7. fides habenda est) cum sculptura adhuc annuli materiæ imprimebatur, sive ex ferro foret,

foret, sive ex auro, *gestabatur, ut quisque vellet, quacunque manu, quolibet digito.* Sed postquam gemmæ etiam addi cœperunt, sinistra potissimum manus huic gestamini destinata fuit: nisi quòd interdum homines supra modum molles, & luxuriæ dediti, etiam dextram in subsidium vocabant, si sors sinistra ferendo oneri non esset: id quod subindicare videtur Lucianus in Navigio, apud quem cum Timolaus multos sibi annulos optasset, quorum beneficio & rectè valeret, & robore alios superaret, & alios in soporem collocare, aut aliud quippiam, quod conditionem humanam excedat, præstare posset, quærit ex ipso Lycinus: *Ἀτὰρ εἰπέ μοι καὶ τόδε, τί δήποτε οὐχ εἷς δακτύλιος ἅπαντα ταῦτα δύναταί σοι, ἀλλὰ τοσούτους περιημμένους βαδίζῃ, τὴν ἀριστερὰν πεφορτισμένος, κατὰ δάκτυλον ἕνα, μᾶλλον δὲ ὑπερπαίει ὁ ἀριθμὸς καὶ τὴν δεξιὰν συνεπιλαβεῖν. At vero etiam hoc responde mihi, cur tandem non unus annulus omnia tibi ista potest, sed tam multis revinctus sinistra gravata per singulos digitos? imò verò excedit numerus & necesse erit etiam dexteram ferendo oneri succedere.* Quòd autem læva manus annulorum sedes fuerit, sicut hodieque est, multa scriptorum loca testantur. Plin. lib. 33, cap. 1. *Manus & prorsus sinistra maximam autoritatem conciliavêre auro.* Horat. lib. 2. Sat. 7.--

——*Sæpe notatus*
Cum tribus anellis, modo læva Priscus inani
Vixit inæqualis.

Silius Italicus lib. 11.

——*Quos signum illustre superbis*
Mos læva gestare viris.——

Tertullianus capite ultimo De habitu muliebri: *Graciles aurium cutes Kalendarium expendunt, & sinistra per singulos digitos de saccis singulis ludit.* Sed cur huic potissi-

tissimum manui annulos aptarit Antiquitas, duas reperio rationes: Unam, quòd læva sit otiosior, quàm dextra, cujus officium fuisset non solùm annulorum gestatione impeditum, sed & ipsi annuli crebro motu facilè potuissent lædi. Disertè Attejus Capico apud Macrob. lib. 7. Saturn. *Postea usus luxuriantis ætatis signaturas pretiosis gemmis cœpit insculpere, & certatim hæc omnis imitatio lacessivit, ut de augmento pretii, quo sculpendos lapides parassent, gloriarentur. Hinc factum est, ut usus annulorum exemptus dextræ, quæ multum negotiorum gerit, in lævam relegaretur, quæ otiosior est: ne crebro motu & officio manus dextræ pretiosi lapides frangerentur.* Alteram, quòd hæc manus plerumque lateat, nec se tam crebrò oculis hominum ingerat. Cum enim, qui primum annulos invenerunt, propter rei novitatem & insolentiam in propatulo eos gestare erubescerent, sinistræ manui tanquam magis latenti annulos induerunt, ne si apertè gestarent, in reprehensionem aliorum incurrerent. Hanc Plinius nobis suppeditat lib. 33. cap. 1. *Qui primus instituit* (inquit ille) *cunctanter defecit, lævisque manibus ac latentibus induit, cum, si honos securus fuißet, dextra fuerit ostentandus: Quod si impedimentum potuit in ea aliquod intelligi, etiam sartoris usus* (retineo veterem lectionem defensam & explicatam ab Adr. Turnebo libr. 4. Adversf. cap 22.) *argumentum est, majus in læva fuisse, qua scutum capitur.* Si etiam in levi, inquit, artificio sartorum, impedimentum futurum fuit gestato dextra annulo, quanto majus est, cum sinistra eo onerata tractatio clypei impeditur?

De digitis quibus annuli inserebantur, copiosè Plinius, quem operæ pretium est audire: *Singulis*, inquit ille, *primò digitis geri mos fuerat, qui sunt minimis proximi. Sic in Numa & Servii Tullii statuis videmus. Postea*

polli-

pollici proximo induere, etiam Deorum simulachris. Dein juvat & minimo dare. Galliæ Britanniaque in medio dicuntur usæ. Hic nunc solus excipitur, cæteri omnes onerantur. Vides inter digitos, qui annulo insigniebantur, primum fuisse eum, qui minimo proximus est, dictus ob id Δακτυλιώτης vel *Annularis.* Macrobius *Medicinalem*: Autor ad Herennium lib. 3. *Medicum* vocat, ubi de memoriæ artificio tractans ita imaginem quandam instruit: *Et reum ad lectum ejus statuemus, dextra poculum, sinistra tabulas, medico testiculos arietinos tenentem.* Non enim dubium est, quin è digito eo, qui sit minimo proximus, suspensas haberi velit scorteas, id est, è testibus arietinis pelliceas crumenas, ut locum hunc interpretatur Politianus cap. 42. Miscellaneorum. Cur autem communis consensus annulum in hoc digito, & manu præcipuè sinistrâ gestandum sibi persuaserit, de hac re Macrobius dicto loco duas affert opiniones: unam Hetruscam, & Ægyptiacam alteram, quas hîc adscribere non pigrabor. Hetrusca desumitur ex fragmento Atteii Capitonis, quod extat apud Macrobium: *Electus autem in ipsa læva manu digitus minimo proximus, quasi aptior cæteris, cui commendaretur annuli pretiositas: Nam Pollex, qui nomen ab eo, quod pollet, accepit, nec in sinistro cessat, nec minus quàm tota manus semper in officio est, unde apud Græcos ἀντίχειρ vocatur, quasi manus altera. Pollici verò vicinus nudus, & sine tuitione alterius appositi videbatur: Nam pollex ita inferior est, ut vix radicem ejus excedat. Medium & Minimum vitaverant, ut ineptos, alterum magnitudine, brevitate alterum: Et electus est, qui ab utroque clauditur, & minus officii gerit, & ideo servando annulo magis accommodatus est.* Ægyptiaca nititur fundamentis anatomiæ: Nam ut Disarius apud Macrobium inquit: *De hac quæstione sermo quidem ad nos ab*

Ægy-

Ægypto venerat, de quo dubitabam, fabulamne, an veram rationem vocarem. Sed libris Anatomicorum postea consultis, verum reperi, nervum quendam de corde natum prorsum pergere usque ad digitum manus sinistræ minimo proximum, & ideo visum veteribus, ut ille digitus annulo tanquam corona circumdaretur. Eadem ferè habet A-gell. l. 10 c. 10. *Veteres Græcos annulum habuisse in digito accepimus sinistræ manus, qui minimo est proximus. Romanos quoque homines ajunt sic plerumq; annulis usitatos. Caussam esse huic rei Appion in libris Ægyptiacis hanc dicit, quod insectis, apertisq; humanis corporibus, ut mos in Ægypto fuit, quas Græci ἀνατομὰς appellant, repertum est, nervum quendam tenuissimum, ab eo uno digito, de quo diximus, ad cor hominis pergere ac pervenire. Propterea non inscitum visum esse, eum potissimum digitum tali honore decorandum, qui continens, & quasi connexus esse cum principatu cordis videretur.* Quæ αὐτολεξεὶ descripsit Johannes Salisberiensis lib. 6. Policratici cap. 12. Gratianus Can. *Fœmina* 30. quæst. 5. ex Isidori Hispalens. lib. 2. de divinis officiis cap. 19. *Unde & quarto digito annulus idem inseritur, quòd in eo vena quædam, ut fertur sanguinis, ad cor usq; perveniat.* Sed jam pridem explosa est hæc opinio à Medicis recentioribus, qui ex diligenti & accurata corporũ humanorum sectione observarunt, nullam in digito annulari majorem illustrioremvè aliam, quæ ad cor perveniat, venam aut arteriam, quàm in aliis reperiri, neque eum ullo peculiari privilegio aut naturæ indulgentia gaudere, ut causa nulla sit cur hoc quidem nomine reliquis digitis præferri debeat. Tantum de Annulari: Porro eundem honorem quoque Indici tributum, testatur idem Plinius. Annulum verò, quo Index ornabatur, Græci Κοειανον peculiari nomine dixerunt. Jul. Pollux lib. 5. cap. 16. Κοείανον ἐκάλυν τῷ λιχανῷ περιπλημένον.

Sed de hoc digito pauciora extant apud probatos autores vestigia: plura de digitorum, ut Arnobii voce utar, minissimo, quem ipsum quoque annulo ornari solitum, testatur idem Plinius eodem capite; *Sunt, qui tres uni minimo congerant: alii verò & huic unum tantum, qui signanda signent. Conditus ille, ut res rara, & injuria usu indigna, velut è sacrario promitur: & unum in minimo digito habuisse, pretiosioris in recondito supellectilis ostentatio est.* Et notat Gorlæus plerosque annulos sigillaritios, qui hodie reperiuntur, circumferentia (Græci περιφέρειαν dicunt) adeo esse arcta seu angusta, ut, nisi rarò admodum alii, quàm minimo digito aptari possint. Dicebatur autem hic annulus propriè Ἀκαρὲς; Pollux lib. 5. περὶ δὲ τῷ σμικρῷ δακτύλῳ ἐφόρουν ὁ Ἀκαρὲς ἐκάλουν διὰ σμικρότητα. Ait, annulum istum qui minimo digito gestabatur, propter parvitatem dictum fuisse Ἀκαρὲς. Nam ἀκαρ Græcis idem est, quod μικρὸν οὐδὲν, teste scholiaste Aristophanis. Hinc scriptores hominem lautissimè divitem notaturi, tribuunt ipsi grandem in hoc digito annulum. Petronius de Trimalcione: *Habet etiam in minimo digito sinistra manus annulum grandem subauratum.* Lucianus in Dial. Meretriciis: εἶχε δὲ καὶ αὐτὸς Παρμένων δακτύλιον ἐν τῷ μικρῷ δακτύλῳ μέγιστον πολύγωνον.

Medium digitum Plinius excipit, quanquam Gallis olim Britanisque morem fuisse asserit, ut eo annulos gestarent: Cujus tamen rei testimonium, non memini me alibi legere. Romani verò videntur ideo vitasse, quòd hic digitus infamis vulgò & inpudicus censeatur, ut legimus apud Pers. Sat. 2. & Martialem lib. 6. Epigram. 70. Proditum autem memoriæ est à Plinio lib. 28. cap. 6. singultum & sternutationem sedari, *si quis annulum è sinistra in longissimum dextra digitum transferat:* quod utrum verum sit, naturalium rerum indagatores viderint.

Pol-

Pollicem Plinius præteriit: Sed tamen eo etiam interdum gestatos fuisse annulos, non obscurè indicat Julius Capitolinus, qui Maximinum Cæsarem asserit fuisse *pollice ita vasto, ut uxoris dextrocherio uteretur pro annulo.*

Caput V.

De Annulo Signatorio, qui & sigillaritius. *Tabulas pacta & conventa continentes fuisse obsignatas. Ritus in testamentis signandis.*

Sequitur de annulorum usu, qui multiplex, præcipuus tamen in signando: quam unicam fuisse annuli gestandi causam, indicat Attejus Capito apud Macrobium: *Veteres non ornatus, sed signandi causa annulum secum circumferebant.* Et ipsa vox *Signare* inter alia, teste Festo, etiam *annulo signa imprimere* significat. Ipse verò annulus, quo signa imprimebantur, dictus *signatorius* L.74. D. De verb. significat: & L. 25. § 10. D. *De Aur. Argento.* Vopiscus *sigillaritium* vocat in Aureliano.

Signabantur autem, ut usitatissimum hunc signandi morem per partes declarem, inter alia primò omnes tabulæ, quæ pacta conventaque continebant. Cum enim maxima pars mortalium fluxam fidem getat, hæc à priscis inventa ratio est, ut impressis signis pacta conventaque servarentur. De qua re insignis locus exstat apud Senecam lib. 3. de beneficiis cap. 15. *Utinam nulla stipulatio emptorem venditoremque obligaret, nec pacta conventaque impressis signis custodirentur: fides potius illa servaret & æquum colens animus. Sed necessaria optimis prætulerunt, & cogere fidem, quàm spectare malunt. Ad-*

hibentur ab utraque parte testes. Ille per tabulas plurium nomina interpositis parariis facit. Ille non est interrogatione contentus, nisi rem manu sua tenuit. O turpem humano generi fraudis ac nequitiæ publicæ confessionem! Annulis nostris plus, quàm animis creditur. In quid isti viri ornati adhibiti sunt? in quid imprimunt signa? Nempe, ne ille neget accepisse, quod accepit. Quod autem hic Seneca optat, ut homines sine sigillis pacta conventa custodiant, id Strabo tribuit priscis Indis, quos ait in contractibus neque testibus uti neque sigillis, sed simpliciter credere. Verba ejus lib. 15. Geographiæ pag. 488. hæc sunt: Καὶ ἐν τοῖς νόμοις δὲ ἐν τοῖς συμβολαίοις τὴν ἁπλότητα ἐλέγχεσθαι ἐκ τοῦ μὴ πολυδίκους εἶναι· οὔτε γὰρ συνθήκης οὔτε παρακαταθήκης εἶναι δίκας. οὐ δὴ μαρτύρων οὐδὲ σφραγίδων αὐτοῖς δεῖν, ἀλλὰ πιστεύειν παραβαλλομένοις. Hoc est: *In legibus & contractibus maximè simplicitatem eo argui, quod non multum habeant litium: nam neque commissi, neque depositi jura ulla habere, neque testibus uti nec sigillis, sed simpliciter credere.* Verum & hodie reperiuntur & olim reperti sunt, qui annulis suis obsignata inficiari non verentur; de quibus queritur Juvenal. Satyr. 13.

Si decies lectis diversa parte tabellis
Vana supervacui dicunt chirographa ligni;
Arguit ipsorum quos litera gemmaq; princeps
Sardonichus, loculis quæ custoditur eburnis.

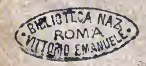
Malè ob hanc rem audiverunt Græci, de quibus Polybius in fin. lib. 6. παρὰ μὲν τοῖς Ἕλλησιν ἐὰν τάλαντον μόνον πιστευθῶσιν, ἀντιγραφεῖς ἔχοντες δέκα, καὶ σφραγῖδας τοσαύτας καὶ μάρτυρας διπλασίους, οὐ δύνανται τηρεῖν τὴν πίστιν. Id est: *In Græcia unum talentum si fortè creditur, & si decem adhibiti antigrapharii, & totidem sigilla, & testes duplo tanto (plures) fidem servare nesciunt.* De tabulis Nuptialibus

libus disertè Suetonius in Claudio cap. 29. *Illud omnem fidem excesserit, quòd nuptiis, quas Messalina cum adultero Silio fecerat, tabellas dotis & ipse consignaverit.* Apulejus in Apologia : *Habes Æmiliane causam totam, cur tabulæ nuptiales inter me ac Pudentillam non in oppido sint, sed in villa suburbana consignatæ.* Juvenalis Sat. 2.

Signatæ tabulæ, dictum Feliciter? ingens
Cœna sedet; gremio jacuit nova nupta mariti.

Sponsiones quoque obsignari solitas, liquet ex eo, quod Plutarchus de Cinnæ obitu narrat in Pompejo: ὁ δὲ φεύγων καὶ καταλαμβανόμενος ὑπό τινος τῶν λοχαγῶν γυμνῷ τῷ ξίφει διώκοντος, προσέπεσε τοῖς γόνασι καὶ τὴν σφραγῖδα προὔτεινε πολυτίμιον οὖσαν. ὁ δὲ καὶ μάλα ὑβριστικῶς εἰπών. Ἀλλ' οὐκ ἐγγύην ἔρχομαι σφραγιούμενος, ἀλλὰ ἀνόσιον καὶ παράνομον τιμωρησόμενος τύραννον, ἀπέκτεινεν αὐτόν. Hoc est: *Cinna fugiens & deprehensus à quodam manipuli ductore, qui stricto ense eum insequebatur, submisit se ad hujus genua, eique annulum suum signatorium magni pretii obtulit. Ille verò cum eum increpasset perquàm insolenter : At ego non ad sponsionem signandam adsum, sed ad nefarium & sceleratum tyrannum puniendum, eum obtruncavit.*

De Testamentis res est vulgatissima non solùm ex Jurisconsultorum libris, sed & aliis scriptoribus. Cæsar libr. 1. de bello Gallico, ubi militum suorum, quibus jamjam adversus Germanos pugnandum erat, pavorem perstringit : *Vulgo* (ait) *totis castris testamenta obsignabantur.* Appianus Alexandrinus lib. 1. ἐμφυλίων de excessu Syllæ: Σύλλας δὲ ἐν τοῖς ἀγροῖς ἐνύπνιον ἔδοξεν ἰδεῖν, ὅτι αὐτὸν ὁ δαίμων ἤδη καλοίη. καὶ ὁ μὲν αὐτίκα μεθ' ἡμέραν τοῖς φίλοις τὸ ὄναρ ἐξειπών, διαθήκας συνέγραφεν ἐπειγόμενος, καὶ αὐτῆς ἡμέρας συνετέλει. σφραγισαμένῳ δὲ αὐτὰς περὶ ἑσπέραν πυρετὸς ἐμπίπτει. *Sylla in rustico*

secessu somniavit, vocari se jam à fato: Quamobrem mox ut illuxit, enarrato amicis somnio, testamenti tabulas eadem die confecit: quibus obsignatis sub vesperam febris eum invasit. Cic. lib. 3. ad Quint. Fratrem Epist. ultima. *De Felicis testamento tum magis querere, si scias. Quas enim tabulas se putavit obsignare, (lapsus est per errorem & suum & Sicura servi) non obsignavit.* Et Leg. 15. D. De Testamento militari. *Et ideo, cum miles adduxisset testamentum suum, mox annulo suo signasset, qui super eare cogniturus erit, considerabit, quo proposito id fecerit.*

Ad hujusmodi tabulas signandas etiam amici advocabantur, qui rei gestæ testimonium perhiberent, easque suo annulo confirmarent: Idque inter recepta Romæ officia numerabatur. Plin. lib. 1. Epist. 9. *Ille me ad signandum Testamentum, ille in advocationem, ille in consilium rogavit.* Idem lib. 2. Epist. ult. *Aurelia ornata fœmina, signatura Testamentum sumpserat pulcherrimas tunicas: Regulus cum venisset ad signandum, Rogo, inquit, has mihi leges.* Suetonius in Tib. Claudio cap. 44 *Non multò post Testamentum etiam conscripsit, ac signis omnium magistratuum obsignavit.* Seneca Epist. 8. *Non videor tibi plus prodesse, quam cum ad vadimonium advocatus descenderem, aut tabulis testamenti annulum imprimerem, aut in senatu candidato vocem & manum commodarem.* Respexit hunc ritum Tertullianus in De Idololatria: *Signata signis non Advocatorum, sed Angelorum.* Dicebantur autem hi *testes classici.* Festus: *Classici testes dicebantur, qui signandis testamentis adhibebantur.* Dicti iidem & *Signatores*, vel *obsignatores.* Cic. lib. 12. ad Atticum, Epist. 18. *Quod scribis Terentiam de obsignatoribus mei testamenti loqui.* Et in orat. pro Cluent. *Oppianicus obsignatores ad eum, qui neque Asinium, neque Ajulum nossent, adducit.* Juvenalis Satyra 1.

Signa-

Signator falsò qui se lautum atque beatum
Exiguis tabulis & gemma fecerat uda.

Idem Satyra 10.

Veniet cum signatoribus auspex.

Suetonius in Tiber. cap. 23. Allusit etiam huc Prudentius Hymno Epiphaniæ,

Hunc & prophetis testibus,
Iisdemq; signatoribus
Testator, & sator jubet.
Adire regnum & cernere.

Atque hos testes, si quidem ad tabulas testamenti obsignandas vocati erant, oportebat in conspectu testatoris uno & eodem tempore convenire, nomen suum subscribere, & annulo obsignare. Nam si quis ex testibus nomen suum non adscripserit, veruntamen signarit: vel si adscripserit se, non tamen signarit, pro eo est, ac si adhibitus non esset, ut ait Ulpianus in L. *Ad testium.* §. *Si quis. D. Qui testamentum fac.* Si etiam coram testatore non omnes eodem loco testes suo vel alieno annulo signaverint, jure deficit testamentum, ut est in L. 12. C. *de Testamentis.* Michael Attaliata in synopsi, Tit. 32. *de imperfecto testamento:* μὴ κρατείτω διαθήκη ἐνὸς τῶν μαρτύρων χωριζομένου εἰ μὴ πάντες, ὁρῶντος τοῦ διατιθεμένου, κατὰ τὸν αὐτὸν τόπον σφραγίζωσιν ἐν ἰδίῳ ἢ καὶ ἀλλοτρίῳ δακτυλίῳ. Unde etiam hoc discimus, testes non suo tantùm, sed & alieno annulo signare potuisse: Imò si testis ab ipso testatore annulum accepisset, & signasset, valebit Testamentum, ut est in L. *Ad testium. D. Qui testa. facere.* Addit verò Justinianus Imperator in §. *Possunt.* Instit. *de Testamentis ordinandis*, potuisse omnes testes & uno annulo signare Testamentum, potuisse & septem annulos eadem & una sculptura esse, id est, eundem χαρακτῆρα, idem ἀποσφράγισμα habere. Michael Attaliata in

ſynopſi Tit. 31. *de Teſtamento & codicillis* : ὀφείλεις δὲ εἰδέναι, ὅτι ἐν δακτυλίῳ ἢ βιβλιοθηκείῳ δύνανται σφραγίζειν οἱ μάρτυρες τὴν διαθήκην. An verò quælibet alia, quàm annuli impreſſio in teſtamentis locum habere poſſit, Juriſconſ. diſputant, *ac magis eſt, ut annulo tantum quis poſſit ſignare, dum tamen habeat characterа*, L. 22. §. 5. D. *Qui teſtam. fac.* Vide Cujac. libro 14. Obſer. cap. 11. Giphan. ad Inſtit. de Teſt. ordin. §. Poſſunt a. teſtes. Quod ſi ſigna teſtamenti vetuſtate vel alio caſu interierint, ſubſcriptiones teſtium verò ſint adhuc ſalvæ, teſtamenti fidem nullo modo labefactam vult Leo Imp. conſtitutione 82. Κελεύομεν κἂν μὴ τῆς σφραγῖδος ἡ ζωτικεία περιῇ τῇ διαθήκῃ, τὴν ἀξιοπιστίαν ἀπογραφαὶ δύναιντο προσμαρτυρεῖν, μὴ διαμαρτάνειν τοῦ ἀναιβέβαιον αὐτήν. i. e. *Jubemus etiamſi ſigilla teſtamenti non ſuperſint, ſi idoneam fidem ſubſcriptiones teſtamento adhibeant, nequid ob eam rem teſtamenti fides infirmetur*: ut mendat ac interpretatur idem Cujacius libro 17. Obſerv. cap. 32. Rebuffus in Conſtit. Reg. Art. 2. gl. 1. n. 86.

CAPUT V.

Annuli uſus in obſignandis literis. Perſarum reges & Cæſares Romanos probatæ fidei viris annuli curam commiſiſſe, qui literas obſignarent.

NEc verò Tabulæ ſolùm, quæ publici privatique contractus ſcripturam continebant, ſed & Epiſtolæ, ac Diplomata annulis ſolebant obſignari; quem morem arbitror apud pleraſque omnes gentes uſitatum fuiſſe. De Romanis quidem putidum ſit exempla apponere. De Judæis verò planum ex hiſtoria Achabi Re-

Regis Samariæ, cujus annulo obſignatæ fuerunt literæ, quibus Nabothus occidi jubebatur, libro 3. Reg. cap. 21. verſ. 8. Apud Perſas quoque eundem morem obtinuiſſe teſtatur hiſtoria Eſther cap. 8. ubi Ahaſverus concedit Mardochæo poteſtatem mittendi literas regio annulo obſignatas ad omnes populos imperio ſuo ſubjectos, ut edictum de exſtirpandis Judæis, quod Haman à Rege impetraverat, abrogaretur. Et Xenophon libro 1. Ἑλληνικῶν autor eſt, Lacedæmoniorum legatum à Dario Perſarum Rege ad omnes Aſiæ inferioris homines literas ſigillo regio munitas ſecum attuliſſe: Ἐπιστολὴν τε ἔφερε τοῖς κάτω πᾶσι τὸ βασίλειον ἔχουσαν σφράγισμα. Erat verò harum literarum, quæ Regis Perſarum annulo obſignatæ erant, tanta autoritas, ut iis nemo contradicere auderet. Nam cùm Rex Mardochæo mandaſſet, ut literas ſuo nomine ſcriptas etiam annulo ſuo obſignaret, mox addit ad firmandam autoritatem literarum, quibus regium ſigillum impreſſum: ὅσα γὰρ γράφετε τοῦ βασιλέως ἐπιτάξαντος καὶ σφραγίσθη τῷ δακτυλίῳ μου, οὐκ ἔστιν αὐτοῖς ἀντειπεῖν. Eſther cap. 8. Ad eundem modum Alexander Magnus quoque *literas, quas in Europam mitteret, veteris annuli gemma obſignabat: iis, quas in Aſiam ſcriberet, Darii annulus imprimebatur*, teſte Curtio lib. 6. Et Perſarum quidem reges videntur non ſolùm ipſi annulos geſtaſſe; ſed & aliis, quorum fidem perſpectam habebant, eorum curam commendaſſe. Ita enim Ahaſverus annulum Hamano, qui cruci affigendus erat, ademiſſe, & Mardochæo tradidiſſe, legitur Eſther cap 8. verſ. 2. videatur ibi Tirinus in Commentar.

Sed hunc morem quoque Cæſares Romanos uſurpaſſe video. Nam Trogi Pompeii patrem *ſub Cajo Cæſare militaſſe, Epiſtolarumq; & Legationum ſimul & annuli*

pollici proximo induere, etiam Deorum simulachris. Dein juvat & minimo dare. Galliæ Britanniaque in medio dicuntur usæ. Hic nunc solus excipitur, cæteri omnes onerantur. Vides inter digitos, qui annulo insigniebantur, primum fuisse eum, qui minimo proximus est, dictus ob id Δακτυλιώτης vel *Annularis.* Macrobius *Medicinalem*: Autor ad Herennium lib. 3. *Medicum* vocat, ubi de memoriæ artificio tractans ita imaginem quandam instruit: *Et reum ad lectum ejus statuemus, dextra poculum, sinistra tabulas, medico testiculos arietinos tenentem.* Non enim dubium est, quin è digito eo, qui sit minimo proximus, suspensas haberi velit scorteas, id est, è testibus arietinis pelliceas crumenas, ut locum hunc interpretatur Politianus cap. 42. Miscellaneorum. Cur autem communis consensus annulum in hoc digito, & manu præcipuè sinistrâ gestandum sibi persuaserit; de hac re Macrobius dicto loco duas affert opiniones: unam Hetruscam, & Ægyptiacam alteram, quas hîc adscribere non pigrabor. Hetrusca desumitur ex fragmento Atteii Capitonis, quod extat apud Macrobium: *Electus autem in ipsa læva manu digitus minimo proximus, quasi aptior cæteris, cui commendaretur annuli pretiositas: Nam Pollex, qui nomen ab eo, quod pollet, accepit, nec in sinistro cessat, nec minus quàm tota manus semper in officio est, unde apud Græcos ἀντίχειρ vocatur, quasi manus altera. Pollici verò vicinus nudus, & sine tuitione alterius appositi videbatur: Nam pollex ita inferior est, ut vix radicem ejus excedat. Medium & Minimum vitaverant, ut ineptos, alterum magnitudine, brevitate alterum: Et electus est, qui ab utroque clauditur, & minus officii gerit, & ideo servando annulo magis accommodatus est.* Ægyptiaca nititur fundamentis anatomiæ: Nam ut Disarius apud Macrobium inquit: *De hac quæstione sermo quidem ad nos ab*

Ægy-

Ægypto venerat, de quo dubitabam, fabulamne, an veram rationem vocarem. Sed libris Anatomicorum postea consultis, verum reperi, nervum quendam de corde natum prorsum pergere usque ad digitum manus sinistræ minimo proximum, & ideo visum veteribus, ut ille digitus annulo tanquam coronâ circumdaretur. Eadem ferè habet A-gell. l. 10 c. 10. *Veteres Græcos annulum habuisse in digito accepimus sinistræ manus, qui minimo est proximus. Romanos quoque homines ajunt sic plerumq; annulis usitatos. Causam esse huic rei Appion in libris Ægyptiacis hanc dicit, quod insectis, apertisq; humanis corporibus, ut mos in Ægypto fuit, quas Græci ἀνατομὰς appellant, repertum est, nervum quendam tenuissimum, ab eo uno digito, de quo diximus, ad cor hominis pergere ac pervenire. Propterea non inscitum visum esse, eum potissimum digitum tali honore decorandum, qui continens, & quasi connexus esse cum principatu cordis videretur.* Quæ αὐτολεξεὶ descripsit Johannes Salisberiensis lib. 6. Policratici cap. 12. Gratianus Can. *Fœmina* 30. quæst. 5. ex Isidori Hispalens. lib. 2. de divinis officiis cap. 19. *Unde & quarto digito annulus idem inseritur, quòd in eo vena quædam, ut fertur sanguinis, ad cor usq; perveniat.* Sed jam pridem explosa est hæc opinio à Medicis recentioribus, qui ex diligenti & accurata corporũ humanorum sectione observarunt, nullam in digito annulari majorem illustrioremvè aliam, quæ ad cor perveniat, venam aut arteriam, quàm in aliis reperiri, neque eum ullo peculiari privilegio aut naturæ indulgentia gaudere, ut causa nulla sit cur hoc quidem nomine reliquis digitis præferri debeat. Tantum de Annulari: Porro eundem honorem quoque Indici tributum, testatur idem Plinius. Annulum verò, quo Index ornabatur, Græci Κοσίανον peculiari nomine dixerunt. Jul. Pollux lib. 5. cap. 16. Κοσίανον ἐκάλουν τῷ λιχανῷ περιπεπλησμένον.

Sed de hoc digito pauciora extant apud probatos autores vestigia: plura de digitorum, ut Arnobii voce utar, minissimo, quem ipsum quoque annulo ornari solitum, testatur idem Plinius eodem capite; *Sunt, qui tres uni minimo congerant: alii verò & huic unum tantum, qui signanda signent. Conditus ille, ut res rara, & injuria usu indigna, velut è sacrario promitur: & unum in minimo digito habuisse, pretiosioris in recondito supellectilis ostentatio est.* Et notat Gorlæus plerosque annulos sigillaritios, qui hodie reperiuntur, circumferentia (Græci περιφέρειαν dicunt) adeo esse arcta seu angusta, ut, nisi raró admodum alii, quàm minimo digito aptari possint. Dicebatur autem hic annulus propriè Ἀκαρὲς; Pollux lib. 5. περὶ δὲ τῷ σμικρῷ δακτύλῳ ἐφόρουν ὁ Ἀκαρὲς ἐκάλουν διὰ σμικρότητα. Ait, annulum istum qui minimo digito gestabatur, propter parvitatem dictum fuisse Ἀκαρὲς. Nam ἀκαρ Græcis idem est, quod μικρὸν οὐδὲν, teste scholiaste Aristophanis. Hinc scriptores hominem lautissimè divitem notaturi, tribuunt ipsi grandem in hoc digito annulum. Petronius de Trimalcione: *Habet etiam in minimo digito sinistræ manus annulum grandem subauratum.* Lucianus in Dial. Meretriciis: εἶχε δὲ καὶ αὐτὸς Παρμένων δακτύλιον ἐν τῷ μικρῷ δακτύλῳ μέγιστον πολύγωνον.

Medium digitum Plinius excipit, quanquam Gallis olim Britanisque morem fuisse asserit, ut eo annulos gestarent: Cujus tamen rei testimonium, non memini me alibi legere. Romani verò videntur ideo vitasse, quòd hic digitus infamis vulgò & inpudicus censeatur, ut legimus apud Pers. Sat. 2. & Martialem lib 6. Epigram. 70. Proditum autem memoriæ est à Plinio lib. 28. cap. 6. singultum & sternutationem sedari, *si quis annulum è sinistra in longissimum dextræ digitum transferat:* quod utrum verum sit, naturalium rerum indagatores viderint.

Pol-

Pollicem Plinius præteriit: Sed tamen eo etiam interdum gestatos fuisse annulos, non obscurè indicat Julius Capitolinus, qui Maximinum Cæsarem asserit fuisse *pollice ita vasto*, *ut uxoris dextrocherio uteretur pro annulo.*

Caput V.

De Annulo Signatorio, qui & sigillatitius. *Tabulas pacta & conventa continentes fuisse obsignatas. Ritus in testamentis signandis.*

Sequitur de annulorum usu, qui multiplex, præcipuus tamen in signando: quam unicam fuisse annuli gestandi causam, indicat Attejus Capito apud Macrobium: *Veteres non ornatus, sed signandi causa annulum secum circumferebant.* Et ipsa vox *Signare* inter alia, teste Festo, etiam *annulo signa imprimere* significat. Ipse verò annulus, quo signa imprimebantur, dictus *signatorius* L.74. D. De verb. significat: & L. 25. § 10. D. *De Aur. Argento.* Vopiscus *sigillaritium* vocat in Aureliano.

Signabantur autem, ut usitatissimum hunc signandi morem per partes declarem, inter alia primò omnes tabulæ, quæ pacta conventaque continebant. Cum enim maxima pars mortalium fluxam fidem getat, hæc à priscis inventa ratio est, ut impressis signis pacta conventaque servarentur. De qua re insignis locus exstat apud Senecam lib. 3. de beneficiis cap. 15. *Utinam nulla stipulatio emptorem venditoremque obligaret, nec pacta conventaque impressis signis custodirentur: fides potius illa servaret & æquum colens animus. Sed necessaria optimis prætulerunt, & cogere fidem, quàm spectare malunt. Adhiben-*

hibentur ab utraque parte testes. Ille per tabulas plurium nomina interpositis parariis facit. Ille non est interrogatione contentus, nisi rem manu sua tenuit. O turpem humano generi fraudis ac nequitiæ publicæ confessionem! Annulis nostris plus, quàm animis creditur. In quid isti viri ornati adhibiti sunt? in quid imprimunt signa? Nempe, ne ille neget accepisse, quod accepit. Quod autem hic Seneca optat, ut homines sine sigillis pacta conventa custodiant, id Strabo tribuit priscis Indis, quos ait in contractibus neque testibus uti neque sigillis, sed simpliciter credere. Verba ejus lib. 15. Geographiæ pag. 488. hæc sunt: Καὶ ἐν τοῖς νόμοις ἢ ἐν τοῖς συμβολαίοις τὴν ἁπλότητα ἐλέγχεσθαι ἐκ τοῦ μὴ πολυδίκας εἶναι· οὔτε γὰρ συνθήκης οὔτε παρακαταθήκης εἶναι δίκας. οὐ δὴ μαρτύρων οὐδὲ σφραγίδων αὐτοῖς δεῖν, ἀλλὰ πιστεύειν παραβαλλομένοις. Hoc est: *In legibus & contractibus maximè simplicitatem eo argui, quod non multum habeant litium: nam neque commissi, neque depositi jura ulla habere, neque testibus uti nec sigillis, sed simpliciter credere.* Verum & hodie reperiuntur & olim reperti sunt, qui annulis suis obsignata inficiari non verentur; de quibus queritur Juvenal. Satyr. 13.

Si decies lectis diversa parte tabellis
Vana supervacui dicunt chirographa ligni;
Arguit ipsorum quos litera gemmaq; princeps
Sardonichus, loculis quæ custoditur eburnis.

Malè ob hanc rem audiverunt Græci, de quibus Polybius in fin. lib. 6. παρὰ μὲν τοῖς Ἕλλησιν ἐὰν τάλαντον μόνον πιστευθῶσιν, ἀντιγραφεῖς ἔχοντες δέκα, καὶ σφραγῖδας τοσαύτας καὶ μάρτυρας διπλασίους, οὐ δύνανται τηρεῖν τὴν πίστιν. Id est: *In Græcia unum talentum si fortè creditur, & si decem adhibiti antigrapharii, & totidem sigilla, & testes duplo tanto (plures) fidem servare nesciunt.* De tabulis Nuptia-

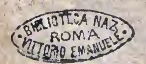
libus

ibus diserte Suetonius in Claudio cap. 29. *Illud omnem fidem excesserit, quod nuptiis, quas Messalina cum adultero Silio fecerat, tabellas dotis & ipse consignaverit.* Apulejus in Apologia: *Habes Æmiliane causam totam, cur tabulæ nuptiales inter me ac Pudentillam non in oppido sint, sed in villa suburbana consignatæ.* Juvenalis Sat. 2.

Signatæ tabulæ, dictum Feliciter? ingens
Cœna sedet; gremio jacuit nova nupta mariti.

Sponsiones quoque obsignari solitas, liquet ex eo, quod Plutarchus de Cinnæ obitu narrat in Pompejo: ὁ δὲ φεύγων καὶ καταλαμβανόμενος ὑπό τινος τῶν λοχαγῶν γυμνῷ τῷ ξίφει διώκοντος, προσέπεσε τοῖς γόνασι καὶ τὴν σφραγῖδα προὔτεινε πολυτίμιον οὖσαν. ὁ δὲ καὶ μάλα ὑβριστικῶς εἰπών. Ἀλλ' οὐκ ἐγγύην ἔρχομαι σφραγιούμενος, ἀλλὰ ἀνόσιον καὶ παράνομον τιμωρησόμενος τύραννον, ἀπέκτεινεν αὐτόν. Hoc est: *Cinna fugiens & deprehensus à quodam manipuli ductore, qui stricto ense eum insequebatur, submisit se ad hujus genua, eique annulum suum signatorium magni pretii obtulit. Ille verò cum eum increpasset perquàm insolenter: At ego non ad sponsionem signandam adsum, sed ad nefarium & sceleratum tyrannum puniendum, eum obtruncavit.*

De Testamentis res est vulgatissima non solùm ex Jurisconsultorum libris, sed & aliis scriptoribus. Cæsar libr. 1. de bello Gallico, ubi militum suorum, quibus jamjam adversus Germanos pugnandum erat, pavorem perstringit: *Vulgo* (ait) *totis castris testamenta obsignabantur.* Appianus Alexandrinus lib. 1. ἐμφυλίων de excessu Syllæ: Σύλλας δὲ ἐν τοῖς ἀγροῖς ἐνύπνιον ἔδοξεν ἰδεῖν, ὅτι αὐτὸν ὁ δαίμων ἤδη καλοίη. καὶ ὁ μὲν αὐτίκα μεθ' ἡμέραν τοῖς φίλοις τὸ ὄναρ ἐξειπών, διαθήκας συνέγραφεν ἐπειγόμενος, καὶ αὐτῆς ἡμέρας συνετέλει. σφραγισαμένῳ δὲ αὐτὰς περὶ ἑσπέραν πυρετὸς ἐμπίπτει. *Sylla in rustico*

secessu somniavit, vocari se jam à fato: Quamobrem mox ut illuxit, enarrato amicis somnio, testamenti tabulas eadem die confecit: quibus obsignatis sub vesperam febris eum invasit. Cic. lib. 3. ad Quint. Fratrem Epist. ultima. *De Felicis testamento tum magis quereré, si scias. Quas enim tabulas se putavit obsignare, (lapsus est per errorem & suum & Sicuræ servi) non obsignavit.* Et Leg. 15. D. De Testamento militari. *Et ideo, cum miles adduxisset testamentum suum, mox annulo suo signasset, qui super ea re cogniturus erit, considerabit, quo proposito id fecerit.*

Ad hujusmodi tabulas signandas etiam amici advocabantur, qui rei gestæ testimonium perhiberent, easque suo annulo confirmarent: Idque inter recepta Romæ officia numerabatur. Plin. lib. 1. Epist. 9. *Ille me ad signandum Testamentum, ille in advocationem, ille in consilium rogavit.* Idem lib. 2. Epist. ult. *Aurelia ornata fœmina, signatura Testamentum sumpserat pulcherrimas tunicas: Regulus cum venisset ad signandum, Rogo, inquit, has mihi leges.* Suetonius in Tib. Claudio cap. 44 *Non multò post Testamentum etiam conscripsit, ac signis omnium magistratuum obsignavit.* Seneca Epist. 8. *Non videor tibi plus prodesse, quam cum ad vadimonium advocatus descenderem, aut tabulis testamenti annulum imprimerem, aut in senatu candidato vocem & manum commodarem.* Respexit hunc ritum Tertullianus in De Idololatria: *Signata signis non Advocatorum, sed Angelorum.* Dicebantur autem hi *testes classici.* Festus: *Classici testes dicebantur, qui signandis testamentis adhibebantur.* Dicti iidem & *Signatores*, vel *obsignatores.* Cic. lib. 12. ad Atticum, Epist. 18. *Quod scribis Terentiam de obsignatoribus mei testamenti loqui.* Et in orat. pro Cluent. *Oppianicus obsignatores ad eum, qui neque Asinium, neque Ajulum nossent, adducit.* Juvenalis Satyra 1.

Signa-

Signator falsò qui ſe lautum atque beatum
Exiguis tabulis & gemma fecerat uda.

Idem Satyra 10.

Veniet cum ſignatoribus auſpex.

Suetonius in Tiber. cap. 23. Alluſit etiam huc Prudentius Hymno Epiphaniæ,

Hunc & prophetis teſtibus,
Iisdemq́ ſignatoribus
Teſtator, & ſator jubet.
Adire regnum & cernere.

Atque hos teſtes, ſi quidem ad tabulas teſtamenti obſignandas vocati erant, oportebat in conſpectu teſtatoris uno & eodem tempore convenire, nomen ſuum ſubſcribere, & annulo obſignare. Nam ſi quis ex teſtibus nomen ſuum non adſcripſerit, veruntamen ſignarit: vel ſi adſcripſerit ſe, non tamen ſignarit, pro eo eſt, ac ſi adhibitus non eſſet, ut ait Ulpianus in L. *Ad teſtium.* §. *Si quis. D. Qui teſtamentum fac.* Si etiam coram teſtatore non omnes eodem loco teſtes ſuo vel alieno annulo ſignaverint, jure deficit teſtamentum, ut eſt in L. 12. C. *de Teſtamentis.* Michael Attaliata in ſynopſi, Tit. 32. *de imperfecto teſtamento:* μὴ κρατείτω διαθήκη ἐνὸς τῶν μαρτύρων χωριζομένου εἰ μὴ πάντες, ὁρῶντος τοῦ διατιθεμένου, κατὰ τὸν αὐτὸν τόπον σφραγίζωσιν ἐν ἰδίῳ ἢ καὶ ἀλλοτρίῳ δακτυλίῳ. Unde etiam hoc diſcimus, teſtes non ſuo tantùm, ſed & alieno annulo ſignare potuiſſe: Imò ſi teſtis ab ipſo teſtatore annulum accepiſſet, & ſignaſſet, valebit Teſtamentum, ut eſt in L. *Ad teſtium. D. Qui teſta. facere.* Addit verò Juſtinianus Imperator in §. *Poſſunt.* Inſtit. *de Teſtamentis ordinandis*, potuiſſe omnes teſtes & uno annulo ſignare Teſtamentum, potuiſſe & ſeptem annulos eadem & una ſculptura eſſe, id eſt, eundem χαρακτῆρα, idem ἀποσφράγισμα habere. Michael Attaliata in

ſynopſi Tit. 31. *de Teſtamento & codicillis:* ὀφείλεις δὲ εἰδέναι, ὅτι καὶ ἐνὶ δακτυλίῳ ἢ τῷ βουλλωτηρίῳ δύνανται σφραγίζειν οἱ μάρτυρες τὴν διαθήκην. An verò quælibet alia, quàm annuli impreſſio in teſtamentis locum habere poſſit, Juriſconſ. diſputant, *ac magis eſt, ut annulo tantum quis poſſit ſignare, dum tamen habeat characterα,* L. 22. §. 5. D. *Qui teſtam. fac.* Vide Cujac. libro 14. Obſer. cap. 11. Giphan. ad Inſtit. de Teſt. ordin. §. Poſſunt a. teſtes. Quod ſi ſigna teſtamenti vetuſtate vel alio caſu interierint, ſubſcriptiones teſtium verò ſint adhuc ſalvæ, teſtamenti fidem nullo modo labefactam vult Leo Imp. conſtitutione 82. Κελεύομεν κἂν μὴ τῆς σφραγῖδος ἡ σωτηρία περιῇ τῇ διαθήκῃ, τὴν ἀξιοπιστίαν ὑπογραφαὶ δύναιντο προσμαρτυρεῖν, μὴ διαμαρτάνειν τοῦ ἀναιβέβαιον αὐτὴν. i. e. *Jubemus etiamſi ſigilla teſtamenti non ſuperſint, ſi idoneam fidem ſubſcriptiones teſtamento adhibeant, nequid ob eam rem teſtamenti fides infirmetur:* ut mendat ac interpretatur idem Cujacius libro 17. Obſerv. cap. 32. Rebuffus in Conſtit. Reg. Art. 2. gl. 1. n. 86.

CAPUT V.

Annuli uſus in obſignandis literis. Perſarum reges & Cæſares Romanos probatæ fidei viris annuli curam commiſiſſe, qui literas obſignarent.

NEc verò Tabulæ ſolùm, quæ publici privatique contractus ſcripturam continebant, ſed & Epiſtolæ, ac Diplomata annulis ſolebant obſignari; quem morem arbitror apud pleraſque omnes gentes uſitatum fuiſſe. De Romanis quidem putidum ſit exempla apponere. De Judæis verò planum ex hiſtoria Achabi

Re-

Regis Samariæ, cujus annulo obſignatæ fuerunt literæ, quibus Nabothus occidi jubebatur, libro 3. Reg. cap. 21. verſ. 8. Apud Perſas quoque eundem morem obtinuiſſe teſtatur hiſtoria Eſther cap. 8. ubi Ahaſverus concedit Mardochæo poteſtatem mittendi literas regio annulo obſignatas ad omnes populos imperio ſuo ſubjectos, ut edictum de exturpandis Judæis, quod Haman à Rege impetraverat, abrogaretur. Et Xenophon libro 1. *Ἑλληνικῶν* autor eſt, Lacedæmoniorum legatum à Dario Perſarum Rege ad omnes Aſiæ inferioris homines literas ſigillo regio munitas ſecum attuliſſe: *Ἐπιστολὴν τε ἔφερε τοῖς κάτω πᾶσι τὸ βασίλειον ἔχουσαν σφράγισμα.* Erat verò harum literarum, quæ Regis Perſarum annulo obſignatæ erant, tanta autoritas, ut iis nemo contradicere auderet. Nam cùm Rex Mardochæo mandaſſet, ut literas ſuo nomine ſcriptas etiam annulo ſuo obſignaret, mox addit ad firmandam autoritatem literarum, quibus regium ſigillum impreſſum: *ὅσα γὰρ γράφεται τοῦ βασιλέως ἐπιτάξαντος καὶ σφραγισθῇ τῷ δακτυλίῳ μου, οὐκ ἔστιν αὐτοῖς ἀντειπεῖν.* Eſther cap. 8. Ad eundem modum Alexander Magnus quoque *literas, quas in Europam mitteret, veteris annuli gemma obſignabat: iis, quas in Aſiam ſcriberet, Darii annulus imprimebatur*, teſte Curtio lib. 6. Et Perſarum quidem reges videntur non ſolùm ipſi annulos geſtaſſe; ſed & aliis, quorum fidem perſpectam habebant, eorum curam commendaſſe. Ita enim Ahaſverus annulum Hamano, qui cruci affigendus erat, ademiſſe, & Mardochæo tradidiſſe, legitur Eſther cap 8. verſ. 2. videatur ibi Tirinus in Commentar.

Sed hunc morem quoque Cæſares Romanos uſurpaſſe video. Nam Trogi Pompeii patrem *ſub Cajo Cæſare militaſſe, Epiſtolarumq; & Legationum ſimul & annuli*

curam habuiſſe, tradit Juſtinus lib. 43. Eſt autem hîc intelligendus ille Cajus Cæſar, qui ſuperato Pompejo Rempubl. tenuit; non is, qui poſt Tiberium imperio potitus eſt; cùm à bello Mithridatico, quo Trogi pater jam fuit, ad Caſarem Caligulam, ſint ut minimum anni centum; ut rectè, mea quidem opinione, exiſtimat ampliſſimus, & antiquitatis peritiſſimus Jacobus Bongarſius Heinrici IV. Galliæ & Navarræ Regis in Germaniam legatus, amicus noſter, dum vivebat, ſingularis. Mæcenatem quoque & Agrippam in tanto honore ab Auguſt. Cæſare habitos, ut quaſcunque ille literas ad ſenatum vel alios mitteret, ipſi perlegerent, & iis, quæ vellent, immutatis, annulo, quem hac fine ab ipſo acceperant, obſignarent, autor Dio lib. 51. *Τοσαύτην γε ἐπὶ πάντα καὶ ἐκείνῳ* (Agrippam intelligit) *καὶ τῷ Μαικήνᾳ ἐξουσίαν ἔδωκεν, ὥστε σφᾶς καὶ τὰς ἐπιστολὰς ἃς τῇ βουλῇ καὶ τοῖς ἄλλοις ἔγραφε, προαναγινώσκειν, κἀκ τούτου καὶ μεταγράφειν, ὅσα ἐβούλοντο, καὶ διὰ τοῦτο καὶ δακτύλιον ἔλαβον παρ' αὐτοῦ, ἵνα ἐπισφραγίζεσθαι αὐτὰς ἔχωσι.* Sic Mutianus cum omnia ſuo arbitratu, etiam abſque mandato Veſpaſiani gereret ſcriberetque, nomine tantùm Veſpaſiani adſcripto, annulum geſtabat, quem ad ipſum Veſpaſianus miſerat, ut ea, quæ ediceret, ſigillum principis haberent. *Καὶ διὰ τοῦτό γε καὶ δακτύλιον πεμφθέντα ἐφόρει, ἵνα τὸ αὐτοκρατορικὸν σφράγισμα τὰ σημαινόμενα λαμβάνῃ*, ut ait Xiphilinus in Veſpaſiano. Nec dubito, quin alii quoque principes hunc morem ſervarint. Sed ſilere malo, quæ teſtibus ac tabulis conſignare non licet, quàm conjecturis inniti. Poſtquam verò antiqua illa imperii ſedes mutata, & à Conſtantino Magno Bizantium tranſlata fuit, reperio inter officiales Palatii fuiſſe, qui Reſponſa Impp. ſignarent. Fit horum mentio in L. 14. Cod. Theodoſ. De Extraordinariis muneribus: *Eos qui cum honore Comitum, nomi-*

ne

ne Magistrorum, Memoria præfuerunt vel Epistolis vel Libellis: item eos, qui ibidem peragendis signandisque Responsis nostra mansuetudine obsecundant, omnium vilium munerum fieri jubemus exsortes. Quomodo autem & à quibus hujusmodi Responsa obsignata fuerint, mox ostendam; si priùs morem obsignandi tabulas epistolasque priscis Romanis usitatum indicâro.

CAPUT VII.

De Lino & Cera in obsignationibus usurpari solita. Cretam quoque huic rei inservisse. γῆ σημαντρίς. Incidere linum, Epistolam solvere. *Signa cognoscebantur ante aperturam.*

IN obsignationibus literarum tabularumque tria adhibebantur: Linum, Cera vel Creta, & Signum. De Signis inferiùs dicemus. Linum erat vinculum illud, quo constringebatur obligabaturque id, quod erat obsignandum. Hinc imponebatur Cera vel Creta, in quam sigillum imprimebant, sed, quod hodieque vulgò fieri solet, priùs salivâ madefactum, ne cera illi adhæreret. Unde Juvenalis Satyra 1. *Gemmam udam* dixit, quam Scholiastes interpretatur *salivâ tactam propter signaculi impressionem.* Et Ovid. libr. 5. Trist. Eleg. 5.

Flens quoq; me scripsit: nec qua signabar ad os est
Antè, sed ad madidas gemma relata genas.

Idem lib. 9. in fabula Biblidos:

Protinus impressa signat sua crimina gemma,
Quam tinxit lacrymis, lingua defecerat humor.

Quæ duo loca mihi indicavit nobilissimus & amplissimus Dn. Janus Rutgersius, amicus noster non è multis, quem honoris causa nomino.

Cre-

Creta signandi mos est antiquissimus. Servius lib. 4. Æneid. ad illa: longæva sacerdos. *Sibyllam Apollo pio amore dilexit: & ei obtulit poscendi quod vellet arbitrium. Illa hausit arenam manibus, & tam longam vitam poposcit. Cui Apollo respondit, id posse fieri, si Erythræam (in qua habitabat) insulam relinqueret, & eam nunquam videret. Profecta igitur Cumas tenuit: & illic defecta corporis viribus, vitam in solâ voce retinuit. Quod cum cives ejus cognovissent, sive invidia sive commiseratione commoti, ei Epistolam miserunt, cretâ antiquo more signatam: qua visa, quia erat de ejus insula, in mortem soluta est.* Meminit cretæ & Cicero 4. in Verrem: *Cum Valentio ejus interpreti Epistola Agrigenti allata esset, casu signum iste animadvertit in cretula. Placuit ei: exquisivit unde esset Epistola: respondit, Agrigento. Iste literas, ad quos solebat, misit, ut is annulus ad se primo quoque tempore afferretur.* Et pro Flacco: *Hac quæ à nobis prolata laudatio, obsignata erat creta illa Asiatica, quæ ferè est omnib. nota nobis: quâ utuntur omnes non modo in publicis, sed etiam in privatis literis.* Herodotus videtur appellare γῆν σημαντρίδα lib. 2. ubi describit morem Ægyptiorum sacerdotum, quem in probando bove sacrificiis apto solebant usurpare. Locum alibi adduximus.

De Cera verò & Lino res est notissima. Cicero 4. Acad. Quæst. *Quid si in ejusmodi cera centum sigilla hoc annulo impressero, ecqua poterit in agnoscendo esse distinctio? an tibi erit quærendus annularius.* Plaut. in Bacchidibus.

Cedo tu ceram ac linum: age obliga, obsigna citò.

Et in Pseudo scena prima:

Phœnicium Calidoro amatori suo
Per ceram & linum, literasque interpretes
Salutem mittit.

In-

Instit. lib. 2. Tit. de pupillari substitutione. *Separatim in inferioribus partib. scribere, eamque partem proprio lino, propriaque cerâ consignare.* Cæterum morem istum vinculis colligandi tabellas apud Græcos quoque obtinuisse docent nos Æmylius Probus in Pausania, c. 4. *Interim Argilius quidam Adolescentulus, quem puerum Pausanias amore venereo dilexerat, cùm epistolam ab eo ad Artabazum accepisset, eique in suspicionem venisset, aliquid in ea de re se scriptum, quod nemo eorum rediisset, qui super tali causa eodem missi erant: vincula epistolæ laxavit, signoque detracto cognovit, si pertulisset, sibi esse pereundem.*

Et Curtius lib. 7. cap. 2.

Parmenion vinculum epistolæ solvens, quidnam Rex ageret, requirebat.

In tabulis tamen, quæ publici & privati contractus scripturam continebant, peculiaris aliquis modus observabatur, quem Paulus lib. 5. Sententiarum Tit. 25. describit his verbis: *Amplissimus ordo decrevit, eas Tabulas, quæ publici & privati contractus scripturam continent, adhibitis testibus ita signari, ut in summa marginis ad mediam partem perforatæ triplici lino constringantur, atque impositum supra linum ceræ signa imprimantur, ut exteriores scripturæ fidem interiori servent. Aliter Tabulæ prolatæ nihil momenti habent.* Autor hujus formæ Senatus fuit Neronianis temporib. quemadmodum Suetonius ostendit in Nerone cap. 17. *Adversus falsarios tunc primum repertum, ne Tabulæ nisi pertusæ ac ter lino per foramina trajecto obsignarentur.* Non poterant autem Tabulæ vel Epistolæ aperiri, nisi lino soluto. Lucianus in Timone: Ἐπειδὰν τὸ σημεῖον ἀφαιρεθῇ, καὶ τὸ λίνον ἐκτμηθῇ καὶ ἡ δέλτος ἀνοιχθῇ καὶ ἀνακηρυχθῇ μου ὁ καινὸς δεσπότης. *Posteaquam autem signum ablatum fuerit, & linum incisum, & tabula aperta & declaratus meus novus dominus.*

Unde

Unde apud Curtium lib.7. *Parmenio vinculum Epistol[ae] solvens, quidnam Rex ageret, requirebat.* Et apud Cicer[onem] 3.Catil. *incidere linum*; alibi *solvere Epistolam.* Plaut. i[n] Amphitr. *solvere cistulam.* Plutarchus πολιτικοῖς παραγγέλμασι, ait λύειν ἐπιστολήν. Soluto autem vel incis[o] lino plerumque signum quoque cum eo frangebatur: ideò antè aperturam jubebant signa cognosci, fidei causa. Plaut. Amphit. Actu.2. Sc.2.

——*So. An etiam id credis quæ in hac cistellula*
Tuo signo obsignata fertur? AMP. salvum signum est, SO inspice.
AMP. Rectè, ita est ut obsignavi--Et paulò pòst:
AMP. Agedum eam solve cistulam.
SO. Quod ego istam exsolvam? obsignata est rectè: res gesta est benè,
Tu peperisti Amphitruonem, ego alium peperi Sosiam.
Nam si pateram patera peperit, omnes congeminavimus.
AMP. Certum est aperire atq; inspicere. SO. vide sis signi quid siet.
Ne posterius in me culpam transferas.

Et Bacchidibus Actu 4.Sc.6.

CHR. Nunc hasce tabellas ferre me jussit tibi:
Orabat, ut, quod istic esset scriptum, fieret.
NIC. Cedo. CHR. nosce signum. NIC. novi.

Et Pseudolo Actu 4.Sce.2.

BAL. Cedo mihi Epistolam.
ST. Accipe, hem cognosce signum.

Cicero 3.Catilin. *Tabellas proferri jussimus, quæ à quoque dicebantur datæ. Primum ostendimus Cethego: Signum cognovit: nos linum incidimus, legimus.* Et mox. *Introductus est Statilius: cognovit & signum & manum suam.*

ſuam. Recitata ſunt tabellæ in eandem ferè ſententiam. Confeſſus eſt. Tum oſtendi Tabellas Lentulo, & quaſivi cognoſceretne ſignum? Annuit. Eſt verò, inquam, imago avi tui clariſſimi viri. Saluſtius de hac ipſa re in Conjurat. Catilin. *Pellectis literis, cum prius omnes ſigna ſua cognoviſſent, Senatus decrevit.* Apulejus in Apologia: *Porrige Æmiliano tabulas iſtas. Linum conſideret, ſigna, quæ impreſſa ſunt, recognoſcat.* Reſpexit huc Plautus Vidularia: *Signum rectè comparebat: hujus contendi annulum.* Et Quintilianus lib. 12. cap. 8. *Denique linum ruptum aut turbata cera, aut ſine agnitione ſigna frequenter invenies.* De Teſtamentorum apertione diſertè Paulus lib. 4. Sententiar. Tit. 6. *Tabulæ Teſtamenti aperiuntur hoc modo, ut maxima pars eorum adhibeantur, qui ſignaverint teſtamentum: ita ut agnitis ſignis, rupto lino, aperiatur & recitetur &c.* Hinc Suetonius in Tiberio cap. 23. *Illatum deinde teſtamentum Auguſti, non admiſſis ſignatoribus niſi Senatorii ordinis, cæteris extra curiam ſigna agnoſcentibus, recitavit per libertum.* Eratque officium Prætoris, cum initio aperiendæ erant tabulæ, ut cogeret ſignatores convenire & ſigilla ſua recognoſcere. L. 4. D. *Teſtament. quemadmodum aper.*

Ideo autem literarum ſigna recognoſcebantur, quia inde, ut & è ſcribentis manu, autor illarum poteſt cognoſci. Sic L. Junius Brutus primus Romanorum Conſul filiorum conjuratorum literas primum *ex utriusque ſigillo*, ταῖς σφραγῖσιν ἑκατέρων καὶ μετὰ τὸ λῦσαι τὰ σημεῖα τοῖς αὐτογράφοις, *& poſt avulſa ſignacula etiam è manu* cognovit, teſte Dionyſio Halicarnaſſeo lib. 5. Utrumque indicat & Ovidius lib. 11. de Ponto Eleg. 10.

Ecquid ob impreſſa cognoſcis imagine cera
Hac tibi Naſonem ſcribere verba Macer?
Autoriſque ſui ſi non eſt annulus index,

Cogni-

Cognitane est nostra litera facta manu?

Interdum quoque ex ipso stylo vel sermone habito. D. Bernhardus Epistola 330. *Sigillum non erat ad manum, sed qui leget, agnoscet stylum: quia ipse dictavi.* Et Epistola 339. ad Balduinum Episcopum. *Nupera materies locutionis pro sigillo sit: quia ad manum non erat.* Atque hæc potissimum de Privatorum hominum literis intelligenda sunt.

CAPUT VIII.

De obsignatione Principalium literarum, quæ fiebat Bullarum appensione. Bulla *quid*, Bullare. *Bullæ quadruplices: Aurea, Argentea, Cerea & Plumbea, singularumque usus. Ceream fuisse duplicem: Rubram & Prasinam.* Δινὴετον. *Rescripta Imperialia dicta* χρυσόβουλλα, *licet sigillum aureum non haberent. Aureas bullas miniatis literis & encauto muriceo consignari consuevisse. Additas etiam in fronte bullarum tres cruces. Tutorem Imperatoris viridi colore usum, Patriarcham cæruleo. Patriarchalis annuli custos Chartophylax.*

NUnc verò etiam de literis Principalibus dicemus, præsertim iis, quæ pragmaticas sanctiones ad totum imperium vel posteritatem pertinentes, quæ privilegia & constitutiones Principibus vel Præsulibus vel Collegiis vel civitatibus vel Præsulibus datas, aliasque magni momenti res continerent. Hæ non lino & cera; ut vulgò, obligari obsignarique solebant, sed erant, ut hodie loquimur, patentes. In quarum tamen ima parte fidei causa sigillum apponebatur, ut legimus in Pragmatico Childeberti Regis apud Aimoinum lib. 2. de

de gestis Francor. cap. 20. *Et ut haec praeceptio cessionis nostra futuris temporibus, Deo auxiliante, firmior habeatur, vel per tempora inviolabiliter conservetur, manibus propriis vel nostris signaculis subter infra decrevimus roborare.* Et in Edicto Caroli Magni de obedientia Episcopis & Sacerdotibus præstanda apud CL. Goldastum Tom. 3. pag. 146. *Ut has literas certius credatis, de annulo nostro subterius decrevimus roborare.* Et in donatione Ludovici Einhardo concessa, quæ præfixa est tomo veterum scriptorum à Justo Reubero collectorum: *Et ut haec autoritas largitionis nostra per curricula annorum inviolabilem atq; inconvulsam perpetuo obtineat firmitatem, & à fidelibus nostris tam præsentibus quàm & futuris, seu etiam à successoribus nostris à nobis facta verius certiusque credatur, eam manu propria subter firmavimus, & annuli nostri impressione signari jussimus.* Et in privilegio Caroli Calvi Francorum Regis apud Aimonium lib. 5. de gestis Francor. cap. 34. *Et ut hac autoritas, quam ob Dei amorem & remedium anima nostra statuimus atque roboravimus, firmiorem obtineat vigorem, & deinceps inconvulsa perdurare queat, manus nostra conscriptione eam subterfirmavimus, & de annulo nostro sigillari jussimus.* Observandum hîc quod Jacobus de Breul notat ad cap. 10. lib. 2. Aimoini ex Petro Caroli VI. Francorum Regis Capellano, qui in Chronicon Damasi Papæ vel potius in Catalogum & vitas Romanorum Pontificum commentatus. *Olim*, inquit, *non appendebantur sigilla per corrigiam vel fila, sicut hodie, sed affigebantur literis, tenebantq; chartam amplexam ab utraq; parte cum bona quantitate cera. Idque observatum est usq; ad Ludovicum Crassum, qui regnare cœpit Anno Domini* CIↃ CX. *Hic enim primus cœpit appendere sigilla, cũ ejus patris Philippi Primi & interiorũ Regum privilegia, & in nostro Chartophylacio*

extant, habeant illa affixa, atque ab utraque parte pergameni apparentia. Hactenus ille.

Sigilla autem illa, quæ literis principum appendebantur, à sequioris ævi scriptoribus tam Græcis quàm Latinis *Bullæ* appellantur: Unde & ipsas Principales literas, Pontificumque decreta interdum Bullas dici legimus: Non quòd in iis consuleretur aut decerneretur aliquid ab Imperatore vel Pontifice, voce à Græco βουλὴ deducta: ut argutè quidem ingeniosissimus Christophorus Colerus existimat cap. 4. Parergῶν: sed quòd Bulla, id est, majus sigillum, vel ceræ impressum, vel capsulæ cuidam ex auro aut argento aut plumbo inclusum literis illis appenderetur, non aliter sanè, quàm olim bullæ pueris prætextatis, ut notat nobilissimus & antiquitatis historiarumque prudentissimus Marq Freherus Notis in lib. 2. Petri de Andlo. cap. 5. ac Limnæus in suo de Jure Publ. tractatu egregio tom. I. lib. 1. c. 11. n. 14. & seqq. Hinc *Bullare* nihil aliud est, quam sigillare apud Petrum Blesensem & alios, Arnoldus Histor. Salvor. lib. 7. cap. 20. *Et Rex, vade, ait, & post modicum revertere & invenies literas bullatas.* Petrus de vineis Epist. 21. lib. 1. *Existens ipse bullator & scriptor & forsitan numerator.* c. licet. §. eos etiam de crimine falsi. Nec aliunde dicti *Doctores Bullati*, quàm quòd ejusmodi literis suæ doctoræ sigillatis, absque legitimo examine & promotione nitantur.

Erant autem Bullæ hujusmodi quadruplices: Aurea, Argentea, Cerea, Plumbea, Jul. Cæsar Bulingerus de Rom. Imp. lib. 2. p. 349. Omnibus utebatur Imperator, & Aurea quidem in majoris momenti negotiis: Cujusmodi tres vidi in archivo inclytæ hujus Reipublicæ; duas Friderici II. Imperatoris, quarum unâ ille avi sui Friderici I. cognomento Barbarossæ privilegia urbi

Lu-

Lubecæ Anno CIↃ CↃ LXXXVIII. concessa confirmat: alterâ eam Liberam Imperii Urbem pronunciat & novis insuper beneficiis cumulat. Tertia erat Ludovici IV. Imper. qua jus cudendæ monetæ tam aureæ quam argenteæ huic urbi concedit. In earum antica parte videtur effigies Imperatoris in solio sedentis & tenentis dextrâ sceptrum, sinistrâ globum cruciferum, cum hoc titulo: *FRIDERICUS DEI GRATIA ROMANORUM IMPERATOR SEMPER AUGUSTUS REX JERLEM ET SICILIÆ.* Item: *LUDOVICUS IV. DEI GRATIA ROM. &c.* In parte postica, castrum turritum cum hac inscriptione: *ROMA CAPUT MUNDI REGIT ORBIS FRENA ROTUNDI.* De aliis vid. Limnæum Tom. 1. Juris P. l. 1. c. 11. n. 20. Talis est etiam illa nobilissima Caroli IV. Imperatoris, quæ κατ' ἐξοχὴν *Aurea Bulla* nuncupatur. Ejus descriptionem à Marq. Frehero Notis ad Petrum de Andlo allatam, non possum, quin hoc loco adjiciam. Esse autem ait verba cujusdam Pilei Cardinalis, ab Urbano VI. Pontifice in Germaniam missi, Anno CIↃ. CCCLXXIX. attestantis, se vidisse & tenuisse quasdam literas patentes bonæ memoriæ Caroli Imperatoris Romani tum librum illum Aureæ Bullæ, quem ita describit: Prædictus liber erat scriptus in pergameno in 24. foliis, cujus coopertura grossa, in quo erant scripta diversa negotia sacrum Imperium & Electores ejusdem tangentia: qui quidem liber transfixus erat cum filis sericis glauci & rubei coloris involutis, cum bulla seu sigillo aureo rotundo Imperiali appendente, in cujus uno latere apparebat figura Imperialis in majestate sedens, cum Corona imperiali in capite, habens in manu dextra sceptrum, & in sinistra manu pomum cum cruce desuper modo Imperiali: & à latere dextro Clypeum cum

Aquila, & sinistro Clypeum cum forma Leonis. In circumferentia verò legebantur hæc verba: *CAROLUS QUARTUS DIVINA FAVENTE CLEMENTIA ROMANORUM IMPERATOR SEMPER AUGUSTUS ET BOHEMIÆ REX.* Ab alio verò latere castrum magnum cum duabus turribus, habens portam inferius in medio cum literis: *AUREA ROMA.* In circumferentia verò legebantur hæc verba: *ROMA CAPUT MUNDI REGIT ORBIS FRENA ROTUNDI.* Hæc ille. Ad eundem modum per Bullam Auream Comitiva Palatina ab eodem Carol. IV. donata fuit Fr. Petrarchæ, ut ipse testatur in Epistola ad Johannem Episcopum & Cancellarium, cui hoc nomine gratias agit, lib. 12. Epist. Famil. 2. *Quanto me nuper*, inquit, *& quàm raro privilegio honestasti? Quod & si solum feceras, secretum tamen Imperii signum & ingentem bullam auream adjecisti. Cujus vel aspectus solus immensum quiddam majestatis & gloriæ contemplantibus ingerit, & venerabundos cogit summi imperii & veteris Romæ atque aurei seculi meminisse.*

Cæterum hoc moris pariter & verbi Græcos etiam Impp. usurpasse legimus. Novellas constitutiones Aurea bulla signatas fuisse clarum est ex illa Basilii Porphyrogeniti tom. 1. Juris GræcoRomani pag. 118. Καὶ ὥστε ἀσφαλῆ καὶ ἀμετάθετον εἶναι τὴν παροῦσαν διάταξιν, οἰκείᾳ χειρὶ ὑποσημηνάμενοι χρυσῷ σφραγῖδι ταύτην ὑποσφραγισθῆναι διωρισάμεθα, μηνὶ Ἀπριλλίῳ δ' ἐπινεμήσεως α. *Utque sancta & immutabilis esset hæc constitutio, propria manu subnotatam, aureo quoque sigillo subsignari jussimus, mensis Aprilis die quarto indictione prima.* Et Nicephori Botaniatæ tomo eodem pag. 123. Καὶ γὰρ ἐπισφραγίζουσα ἡ βασιλεία μου τὰ κεκειμένα καλῶς καὶ οἰκονομηθέντα συνοδικῶς, καὶ τὸ παρὸν ἐξέθετο χρυσόβουλλον εἰς ἐπικύρωσίν τε καὶ στερεότητα ὑποσημηναμένη ἐν

αὐ-

αὐτῇ δὲ ἐρυθρῶν γραμμάτων, καὶ διὰ τούτων τὴν ἀλήθειαν φανερωτέραν ὑπαγορεύουσα, κορώνην ὥσπερ δή τινα χρυσῆν τὴν ἀληθῶς σφραγῖδα τούτῳ ἀπαιωρήσασα: *Quippe majestas mea praclarè dijudicata gestaque per ipsam Synhodum obsignans, prasentem hanc auream bullam promulgavit, ad confirmandum & stabiliendum ea: cui bulla rubris literis subscripsit, & per eas veritatem clariorem dictans, verum et sigillum, quasi quoddam aureum corollarium, appendit.* Utebatur eadem Imperator etiam in mandatis ad Reges, Sultanos & Toparchas. Clarè Codinus De Official. Palatii Constantinopolit. ὁ μέγας Λογοθέτης διατάττει τὰ παρὰ τοῦ Βασιλέως ἀποστελλόμενα προστάγματα καὶ χρυσόβουλλα πρός τε Ῥήγας, Σουλτάνους καὶ Τοπάρχους. καὶ τοῦτο μὲν ἴδιον τοῦ μεγάλου Λογοθέτου ὑπηρέτημα. *Magnus Logotheta disponit mandata & bullas aureas, qua ab Imperatore mittuntur, ad Reges, Sultanos & Toparchas: atque hoc quidem proprium est magni Logotheta ministerium.* Ad Clerum quoque datam Bullam auream innuit Nicetas In Manuele Comneno lib. 3. ubi narrat Logothetam magis contra Stypiotam Theodorum inflammatum, quòd Imperator illi auream bullam cum radiantibus gemmis dedisset, mandassetque, ut in magna Blacherina Ecclesia jurejurando præesset, quo imperii successio Alexio Hungaro & filiæ Mariæ confirmaretur, quod munus ad Logothetæ potius officium pertinebat. Verba Nicetæ hæc sunt: οὐκοῦν κατὰ καρδίας ἑτέραν ἀντίαν πληγὴν εἰληφὼς ὁ δηλωθεὶς Λογοθέτης ἐκ τοῦ τῷ Στυπειώτῃ δοθῆναι δοχεῖον, ἐρυθροδανοῦ διάλιθον χρύσεον, καὶ τοῖς ὅρκοις τοῦτον ἐπιστατῆσαι κατὰ τὸν ἐν Βλαχέρναις μέγαν νεὼν, ἅπερ τοῦ κράτους διαδοχὴν ἐνεπέδουν Ἀλεξίῳ τε σὺν ἐξ Οὐγγρείας, καὶ τῇ θυγατρὶ τοῦ βασιλέως Μαρίᾳ, ἃ τῷ λογοθετικῷ δήπουθεν ὀφφικίῳ ἦττον ἁρμόδια.

De Argentea Phrantzes Chron. lib. 2. cap. 10. *Ego*

cum literis bulla argentea insignitis & jurejurando firmatis & multo milite missus sum, ut Athenas & Thebas in potestatem reciperem. Luitprandus in Legat. *Tulerunt autem & alias literas argento signatas, atque dixerunt, Papam vestrum &c.*

Cerea bulla utebantur ad matrem, uxorem, filium; ad Despotas verò, patriarchas, & reliquos principes honorariores Plumbea. Hic enim sensus verborum Codini Curapalatæ De Official. Aulæ Constantinopolit. ὁ παρακοιμώμενος τῆς σφενδόνης τὴν τοῦ βασιλέως σφενδόνην λαμβάνων σφραγίζει διὰ κηροῦ δηλαδή. οὐδαμοῦ γίνεται ἀλλαχοῦ παρὰ τοῦ βασιλέως, ἢ μὴ πρὸς τὴν δέσποιναν τὴν μητέρα αὐτοῦ καὶ δέσποιναν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ τὸν βασιλέα τὸν υἱὸν αὐτοῦ. πρὸς δὲ δεσπότας, πατριάρχας καὶ τοὺς λοιποὺς ἄρχοντας τοὺς ἐντιμωτέρους, διὰ μολιβδίνης βούλλης. Quæ quidem verba disertè testantur, Ceream & Plumbeam Bullam signatam fuisse ab Accubitore palæ vel Annuli: sic enim interpretantur τὸν παρακοιμώμενον τῆς σφενδόνης: quemadmodum Auream (opinor & Argenteam) à magno Logotheta fuisse signatam paulò antè dixerat. Sed Ceream quoque in Novellis Constitutionibus appendi solitam reperio: quod testatur solennis formula, δι' ἐρυθρῶν γραμμάτων τοῦ βασιλέως. καὶ ἡ διὰ κηροῦ συνήθης σφραγίς, qua multorum Impp. Novellæ concluduntur. Ipse etiam Alexius Comnenus in quadam Novella Tom. 2. pag. 186. edicit, ne imposterum cujuscunque Rescripti ratio habeatur, quod alicui judicum transmissam ad se litem exhibere prohibeat, κἂν διὰ κινναβάρεως ὑποσεσημασμένη τυγχάνῃ, κἂν τὸν κηρόβουλλον σφραγῖδα φέρηται. *Licet minio forte subscriptum sit, licet bullæ cereæ sigillum habeat.* Et Nicolaus Patriarcha in Synhodali epistola ad Alexium Imperatorem affirmat, se accepisse ejus θείαν ἐπίλυσιν διὰ σφραγῖδος ἐκ κηροῦ καὶ φοινικῶν αὐτοχείρων γραμμάτων τὸ ἀξιό-

πιστον

ϛιϛον κεκλημένον. *Divinum rescriptum per sigillum ceeum puniceasque propria manus literas idoneè munitum.* Pag. 271.

Erat autem bulla Cerea, ut hoc quoque obiter moneamus, duplex: Rubra scilicet & Prasina, dicebaturque Δικήειον. Et utebatur quidem utraque Imperator: quo innuebatur ad eum pariter atque ad Patriarcham docendi munus pertinere. Balsamo de Privilegiis Patriarch. pag. 444. Ἐντεῦθεν γὰρ οἱ πιστοὶ δεσπόται καὶ αὐτοκράτορες κατηχητικῶς ὁμιλοῦσι τῷ χριστωνύμῳ λαῷ ἢ θυμιῶσιν, ὡς ἱερεῖς καὶ μετὰ δικηρεῖς σφραγίζουσι. i. e. *Hinc enim usu venit, ut fideles principes & imperatores Catechetico more cum populo Christiano colloquantur, aut suffitum faciant more sacerdotum, & cum cera duplici obsignent.* Sed Patriarcha tantum Prasinâ. Itaque legitur bis in solutionibus quarundam quæstionum Manuelis: Εἶχε τὸ μηνὶ Ἰουλίῳ ἐπινεμήσεως ἡ καὶ τὴν κηρίνην πρασίνην σφραγῖδα.

Præter Bullam autem Ceream Prasinam Patriarcha etiam Plumbea solebat uti. Quod discimus ex Sanctis quorundam Patriarcharum, quæ extant Tomo 1. Juris Græco Rom. ut lib. 1. Sentent. Synhodalium Germani Patriarchæ. pag. 236. Εἶχε τὸ, μηνὶ Ἰουνίῳ, ἐπινεμήσεως έ, διὰ τῆς πατριαρχικῆς καὶ θείας χειρός. ἀπῃώρητο δὲ καὶ κάτωθεν μολιβδίνη βοῦλλα, ἔχουσα ἐν μὲν τῷ μέρει τὴν ὑπεραγίαν θεοτόκον, παλάμαις φέρουσαν τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν χριστὸν: ἐν δὲ τῷ ἑτέρῳ γράμματα, ταῦτα: Γερμανὸς ἐλέῳ θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντίνου πόλεως, νέας Ῥώμης, καὶ οἰκουμενικὸς πατριάρχης. Id est: *Habuit scriptum, Mense Junio, Indictione 5. patriarchali & divina manu. Pendebat autem infernè plumbea bulla, habens ex una parte sanctissimam Deiparam, ulnis gestantem dominum nostrum Jesum Christum, ex altera autem has literas: Germanus Dei miseratione, Archiepiscopus Constantinopoleos novæ Romæ, & œcumenicus patriarcha.*

cba. Et in Manuelis pag. 242. εἶχε τὸ, μηνὶ Ἰουλίῳ ἐπινεμήσεως η. διὰ τῆς πατριαρχικῆς καὶ θείας χειρὸς καὶ τῆς συνήθους μολιβδίνην βοῦλλαν, *Habuerunt hoc, Mense Julio, Indictione 8. per patriarchalem divinamque manum & solitam plumbeam bullam.* Et libr. 2. in Alexii Patriarchæ pagin. 256. Ταῦτα οὕτω συγκεφαλαιωθέντα καὶ ὁρισθέντα καὶ ἐπὶ συνεδρίων τῶν θεοφιλεστάτων μητροπολιτῶν ἐν ὑπομνήμασιν ἐντεθέντα, τῇ συνήθει διὰ μολύβδου σφραγῖδι ἐβεβαιώθη, καὶ ἐπεδόθη μηνὶ Ἰανουαρίῳ, ἐπινεμήσεως. ια. *Hæc ita summatim exposita & definita, inque consessibus religiosissimorum metropolitanorum monumentis allata, consueto plumbeo sigillo corroborata sunt & data mense Januario, indictione* 11. Et in Constantini Lichudis pag. 264. Ἐγράφη τὰ διῳρισμένα ἐκκλησιαστικῷ ἔθει καὶ σφραγισθέντα τῷ διὰ μολίβδου βουλλωτηρίῳ, ἐπεδόθη μηνὶ Δεκεμβρίῳ, ἐπινεμήσεως. ιβ. *Hæc ita sancita & ecclesiastico more perscripta & obsignata per bullam plumbeam, data sunt mense Decembri, indictione* 12. *&c.* Porro Romanos quoq; Pontifices literis suis bullas plumbeas appendere solere, res est vulgo nota. Quod verò Venetorum Duces etiam literas & monumenta publica plumbo obsignant, id Alexandro Pontifici acceptum ferunt, quem Sabellicus libr. 7. Decad. primæ scribit, *cum ducem literas ad Fridericum Imperat. de fide Legatis habenda cera obsignantem conspexisset, in Ciani & aliorum gratiam mandasse, ut Ducaria deinceps litera plumbo munirentur.* Quanquam ex Obbone veteri historico refert idem scriptor paulò pòst, *duplici Venetos principes ad eam diem signandi forma usos fuisse, ut publica monumenta plumbo, Epistolas ac reliquos libellos cerâ communirent: Sed tum primum Alexandro autore receptum, ut in his quoque plumbo illi uterentur. Renatus, Chopvinus de Dominio Galliæ l. 2. tom. 2.*

fol.

fol. 224. *num.* 8. Atque hæcce Pontificialis concessio Baldum fortean movit, quod literas Ducis Venetorum non plumbatas suspectas esse asserat in L. de quib. color. 2. ff. de Leg. Sed de Bullis, quæ Impp. Regum, Patriarcharum & Pontificum literis appendi solebant, satis superque dictum est; hoc monendum restat; Imperatorum Edicta vel Rescripta, etsi quidem aureo sigillo munita non erant, χρυσόβουλλα tamen interdum appellari, ut ex Johannis Comneni Novella, quæ statuit, *Nequid ab Ecclesia Episcopo suo orbata Quæstor exigat*, videre est.

Nam ea χρυσοβούλλου titulum præfert, cum tamen Cereum sigillum illi fuerit appensum. His aureis bullis Imperator manu, si Dis placet, divina subscribebat, & quidem singulari quodam genere encauti. Nam Leo Imp. in L. 6. C. *de diversis Rescriptis* disertè vetat, sacra Rescripta alio colore, quam purpurea inscriptione lustrari, & cocti muricis tritique conchylii ardore ea signari præcipit, atque hujus sacri encauti confessionem privatis sub gravi pœna interdicit. Et si autem quale hoc encautum (Græci appellant σεβασμία κεραία, σεβασμίας & θειωδεῖς κεραίας. Gothofred.) fuerit, liquidò nobis non constat; tamen ex illa Leonis lege patet, imperialia rescripta purpureis literis & encauto muriceo insigniri consuevisse. Sic Palæologus Imperator Constantinopolitanus Romæ, in æde Spiritus S. Ecclesiæ Romanæ Subjectionem jurans Syngrapham, conchylii sanguine à se subscriptam, testatam reliquit. Epitome Chronicorum Wervveronis Leodiensis monachi apud Brissonium. Gothofred. ad L. 6. jamjam allegatam C. de diversf. rescriptis. Hinc illa usitata in Bullis Aureis verba, δι' ἐρυθρῶν γραμμάτων

τῆς βασιλικῆς χειρός. Nicetas in Manuel. Comneno lib. 1 ἐρυθροσήμαντον γράμμα, & ἠρυθροδανωμένην βασίλειον γραφὴν vocat, ubi scribit Johannem Axuchum Magnum Domesticum custodiæ palatii intentum, atque id agentem, ut Manuel etiam à civibus Imperator salutaretur, literas rubras, aureoque sigillo & serico filo munitas & conchæ sanguine pictas Clero magni templi obtulisse, quibus eis argenteæ monetæ nummi ad CC. minas promittebantur: eundem etiam alias rubricatas Imperatorias literas apportasse, quæ eandem summam nummis aureis designarent. Ὁ δὲ μέγας Δομέστικος τῆς τῶν βασιλείων φυλακῆς ἐπιμεληθεὶς, καὶ τὸ τοῦ βασιλέως Μανουὴλ παρὰ τοῖς ἀστοῖς ἀναγορεύσεως, γράμμα ἐρυθροσήμαντον σφραγῖδι τεχρυσεία καὶ σηρικῷ νήματι ἔμπεδον κόγχης ἀναδεδευμένῳ αἵματι, τῷ κλήρῳ τοῦ μεγάλου νεὼ ἐπιδίδωσι, τυποῦν αὐτοῖς ἀργύρεα ἐτήσια κέρματα εἰς μνᾶς δισέκατον κορυφούμενα, Ἐλέγετο δὲ καὶ ἑτέραν ἠρυθροδανωμένην βασίλειον γραφὴν ἐπιφέρεσθαι τὸν Ἀξοῦχον, διὰ χρυσίων ταῦτα βραβεύουσαν. Et lib. 6. idem Nicetas autor est, Sultanum Imperatori Constantinopolitano objecisse, τὸ πρόχειρον εἰς παρασπόνδησιν, καὶ τὸ φιλίας εὐκόλως ἀποπηδᾶν, καὶ συγχέειν ἐκ τοῦ παραυτίκα τὰς ὑπὲρ εἰρήνης τεθέντας θεσμοὺς καὶ τὸ πλείσταις μὲν ἐκεῖνον ἐπαίρειν φιλοδωρειῶν ὑποσχέσεσι, καὶ βασιλικαῖς ὑποσημαίνειν ταύτας γραφαῖς καὶ βαφαῖς, ὀλίγα δὲ χορηγεῖν. *Facilitatem in violandis fœderibus, levitatem in dissolvenda amicitia & pacis conditionibus temerè abrogandis & inanes magnorum munerum pollicitationes, quas rubricatis quidem literis insigniret, sed pauca praberet.*

Sed & Cinnabari usos Imperatores in subscriptionibus legimus: quod præter locum ex Alexii Comneni Novella supra laudatum, testatur etiam Gregorius Dialogus Epist. 1. ad Leonem Isaurum, quæ extat tom. 9. Annalium Baronii. Καὶ τέως προῦτον, καὶ ἐξαίρετον, ὅτι τὰ σὰ γράμ-

γράμματα ἐκ ἀλλότρια, ταῖς σφραγῖσιν ἐσφραγισμένα ἀσφαλῶς ἐξ ἔξωθεν ἀσφαλεῖς ὑπογραφαὶ διὰ κινναβάρεως ἰδιοχείροις, ὡς ἔθιςο τοῖς βασιλεῦσιν ὑπογράφειν. h. e. *Inprimis autem & præcipuè, quod literæ tuæ & non alienæ sigillo Imperatoris obsignatæ diligenter essent, & accuratæ intus subscriptiones, per cinnabarim propria manu tua, ut mos est Imperatoribus subscribere.*

Præter hanc subscriptionem tres quoque in fronte cruces ejusdem coloris addebant, per quas tacitè scilicet jurabant, rata se ea velle quæ scriberent. Phranzes lib. 3. cap. 4. *Imperator manu sua, eo vidente, cruces cinnabari in fronte bullæ ad confirmationem pro consuetudine exprimit, bullamque auream Legato in manu tradit.* Tutor Imperatoris impuberis viridi colore subscribebat, quod discimus ex Niceta, qui in Alexio Man. Comneni F. testatur, Alexium Protosebastum edictum impetrasse, quo continebatur, ea, quibus manus Imperatoris adhuc impuberis subscripsisset, μὴ ἄλλως ἐμπαράδεκτα ὄντα, εἰ μὴ πρότερον ὀφθεῖεν τῷ Ἀλεξίῳ, ἐξ ὕτω τὴν δεξιὰν τῷ βατραχείῳ ἐπιδὺς χρώματι, τὴν ΕΤΗΡΗΘΗΣΑΝ ἐπισημασίαν βραβεύσεἰε, h. e. *non aliter rata fore, nisi prius Alexius ea vidisset, & colore viridi subscripsisset, RATA SUNT.* Patriarcha verò subscriptione cærulea ut cœpit sub primis Palæologis. Cantacuzenus lib. 3. cap. 36. *Patriarcha quia gradum permutare non poterat, habitu se augustiorem fecerat, & in subscriptionibus, colore cæruleo usus est.* Sed quemadmodum Magno Logothetæ vel etiam Accubitori palæ curam annuli vel sigilli, quo literæ Imperatoriæ obsignabantur, commissam fuisse, paulò ante ostendimus: Ita etiam Chartophylax erat custos annuli Patriarchalis, quem ille à Patriarcha solenniter acceptum in pectore gestabat. Balsamon de privileg. Patriarch. pag. 458. Ἐγχειρίζει τῦτο καὶ χρυσῦν, ὡς ἄντις εἴποι, δακτύλιον,

λιον, καθὼς εἶπε κύριος πρὸς Μωσῆν. Καὶ ἐπιθήσεις τὸ λογεῖον ἐπὶ τὸ στῆθος τοῦ Ἀαρὼν, καὶ ποιήσεις δακτύλιον χρυσοῦν καὶ συναρμολογήσεις αὐτὸν τοῦ λογείου τοῖς χείλεσιν, ἐφ' ᾧ δι' αὐτοῦ τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἀπογράφεσθαι τὰ ὀνόματα. Ποῖος δὲ οὗτός ἐστι; πατριαρχικὸν βουλλωτήριον τὸ παρὰ τῷ στήθει τοῦ χαρτοφύλακος ἀπῃωρημένον, ὡς εἴωθε, δοχείῳ καθεστηκότι λογικοῦ παντοίου σπουδάσματος. *Etiam ei porrigit in manum annulum aureum, sicut & Dominus ad Mosen dixit; Et impones Rationale super Aaronis pectus & annulum facies aureum & accommodabis eum labris ipsius Rationalis, ut per eum nomina filiorum Israelis describantur. Et quinam is est? Patriarchale bulloterium pro more suspensum ad Carthophylacis pectus, receptaculum studii doctrinarum omnis generis.* pag. 458. &c. Horum magnam partem debemus cl. & eruditissimo Meursio, quem laude sua fraudatum noluimus.

Caput IX.

Mos regum Occidentis, in Annuli cura spectatæ fidei viro mandata. Referendarius. Cancellarii *unde: illorum officium apud veteres & dignitas.* Secretum. Secretarium. Levato velo cognoscere. Velarii. ad velum sisti.

Atque hæc in Imperio Orientis: In Occidente etiam non dissimilem morem reperio. Nam quemadmodum in Constantinopolitana republica Logothetæ: ita apud Francos custodia & cura annuli, quo regiæ literæ obsignarentur, committebatur alicui spectatæ virtutis viro, qui olim *Referendarius* dictus fuit: quo munere in aula Dagoberti Regis functum esse Audoënum, præter Sigebertum in Actis anni ɪↄcxxxvɪɪ. testa-

testatur Aimoinus libr. 4. de Gestis Francorum cap. 41. *Ex quibus Audoënus (qui & Dado dictus est) Referendarius fuit Regis Dagoberti, filiusque praecellentissimi viri Antharii. Qui Referendarius ideò est dictus, quòd ad eum universa publica deferrentur conscriptiones, ipseque eas annulo regis, sive ab eo sigillo sibi commisso muniret seu firmaret.* Rob. Gaguinus lib. 3. histor. Francorum, hunc Audoënum vocat Cancellarium Dagoberti, ad sui seculi morem respiciens. Neque enim illa aetate ea erat Cancellarii dignitas; quam ut ostendam postea demum in tantum crevisse, ut proximum à rege locum occuparet, non possum mihi temperare, quin ea, quae de Cancellariis vel ipsemet observavi, vel à Petro Pithaeo, Isaacio Casaubono, Petro Colvio jampridem observata sunt, & diversis in locis sparsim leguntur, in hoc caput congeram.

Gancellariorum sub priscis Imperatoribus nulla omnino erat dignitas. Neque enim publici muneris id fuit nomen, sed tantùm ministerii in aulis principum, & aliorum procerum. Erat quippe moris, ut magistratus, de negotiis pro ratione muneris quisque sui tractaturi, convenirent in aliquo loco, qui quòd à vulgò secretus esset, *Secretum* vel *Secretarium* dicebatur. Donatus (Pithaeus memoria lapsus Servium vocat) in libro 1. Æneid. ad haec verba, Tum foribus divae, vers. 509. *Quomodo est*, inquit, *judiciorum omnium consuetudo. Ducuntur judices usque ad fores Secretarii, ibidemque officium remanet; illi verò ingressi solium ascendunt & sedent.* Constantinus in L. 1. C. Theodosii De officio Rector. Provinc. *Non sit venale judicis velum, non ingressus redempti, non infame licitationibus secretarium.* Haec Secreta in primo aditu vela & deinde cancellos habebant: hos Graeci vocant κιγκλίδας, δρυφάκτους,

Poly-

Polybius historia 15. θύρας δικλυωτὰς διαφανεῖς, ut
Cassiodorus *fenestratas jannas:* Aristophanis Scholiast
ad Vespas: Κιγκλὶς ἡ θύρα τοῦ δικαστηρίου, ἣν καὶ καγκελωτ
καλοῦσι. Julius Pollux lib. 8. αἱ μὲν οὖν τῶν δικαστηρίων θύρ
κιγκλίδες ἐκαλοῦντο, ἃς οἱ Ρωμαῖοι καγκελωτὰς λέγουσι. Ill
verò nunc πετάσματα, nunc παραπετάσματα, nunc παραπε
τάσματα dicuntur. De Cancellis quidem res clara e
ex Ammiano Marcellino lib. 30. ubi de quarto gener
causidicorum Romanorum agit: *Cumque intra cancel
lorum venerit septa & agi cœperint alicujus fortuna vel fa
lus &c.* Et ex Basilio Seleuciæ Episcopo lib. 1. de vit
Theclæ: ubi loquitur de Thamyre, qui D. Paulum su
manu in judicium trahebat: εἴσω δὲ τῆς δικαστικῆς κιγκλ
δος παρελθὼν καὶ στὰς ἐπὶ τοῦ βήματος, τοιῶνδε ἀπήρξατο λόγω
*cum subselliorum cancellos esset ingressus, stans pra suggesti
hujusmodi orationem exorsus est.* Vela verò quod atti
net, ea in causis quidem levioribus vulgaribusque re
moveri, & pandi solebant, quod *levato vela cognoscere*
dicebatur, id est: palàm omnibus admissis, aperta fore
quomodo intelligenda est. L. 5. C. De Naufragiis, ub
Honorius & Theodosius Imperatores ajunt: *De sub
mersis navibus decernimus, ut levato velo causa ista cogno
scantur.* vid. Menoch. de A. J. Qu. l. 2. c. 3. cas. 297. I
causis verò gravioribus, & præcipuè criminalibus, quæ
que ampliorem deliberationem requirerent, vela hæ
obtendebantur, ut ita à conspectu litigantium reorun
reliquique vulgi judices secernerentur, separarentur
que; qua de re est insignis locus D. Basilii Magni Epistol
ad Eustathium, qui dignus totus hic legi: εἰ γὰρ οἱ τοῦ κόσμ
τούτου ἄρχοντες, ὅτ᾽ ἄν τινα τῶν κακούργων θανάτῳ καταδικάζει
μέλλωσιν, ἐφέλκουσαι τὰ παραπετάσματα, καλοῦσι δὲ τοὺς ἐμπειρο
τάτους πρὸς τὴν ὑπὲρ τῶν ὑποκειμένων σκέψιν. Καὶ πολὺν ἀνα
σχολάζουσι χρόνον, νῦν μὲν τοῦ νόμου τὸ αὐστηρὸν ὁρῶντες, νῦν δὲ

κοινω

κοινωνίαν τῆς φύσεως δυσωπέμενοι & πολλὰ στενάξαντες & τὴν ἀνάγκην ἀπολοφυρόμενοι, δῆλοι πᾶσι γίνονται πρὸς ἀνάγκην ὑπηρετῶντες τῷ νόμῳ, ὐ κατ' οἰκείαν ἡδονὴν ἐπάγοντες τὴν κατάκρισιν, h. e. *Si enim principes hujus mundi, cum facinorosum aliquem ad mortem condemnare volunt, adducunt vela & advocant ad considerationem causæ experientissimos quosque multumque temporis insumunt, nunc legis rigorem contuentes, nunc naturæ communionem sufficientes ac judicandi necessitatem deplorantes, nemini non manifestum faciunt, quod non ex propria libidine, sed ex necessario legis ministerio condemnationis inferant sententiam.* Vid. Magoum lib. 2. Miscell. c. 13. in eandem sententiam quoque B. Clemens Romanus lib. 2. Constitutionum S. Apostolorum cap. 56. *Aspicite mundana judicia, quorum potestati videmus tradi homicidas, adulteros, veneficos, sepulchrorum perfossores, latrones: de quibus cum quæsiverunt præfecti judicio ab iis, qui illos in judicium adduxerunt, demum interrogant reos, an illa ita se habeant? Quibus affirmantibus, non continuò eos ad supplicium mittunt, sed per plures dies quæstiones exercent, cum multo consilio & velo interjecto. Tandem verò is, qui sententiam mortis in reum pronunciaturus est, sublatis manibus adversus solem, se innocentem ab illius sanguine contestatur.* Atque hinc jam lucem capit D. Chrysostomus homil. 5. 12. ad Timotheum ubi ait: οἱ λῃσαὶ ἐν μὲν τῷ δεσμωτηρίῳ ζῶντες ἀδεῶς ζῶσιν. ὅταν δὲ παρὰ τὸ πέτασμα ἀγαγὼν στήσῃ αὐτὰς, διαλύονται τῷ φόβῳ. *Latrones quamdiu custodia detinentur, securi vivunt: ubi verò productos ad velum suis stiterit, tum jam metu dissolvuntur, quippe jam morti propius admoti.* Nam *ad velum sisti*, hic nihil aliud est, quàm coram judice in judicio sisti. Adhoc confirmandum faciunt & illa, quæ leguntur apud Baronium tom. annalium fol. 784. edit. Plant. in actis Euplii Diaconi:

Cal-

Calvisianus, intra velum interius ingrediens, sententiam dictavit, & foras egressus, afferens tabellam legit: Euplium Christianum, edicta Principum contemnentem, gladio animadverti jubeo. Qui vela servabant *Velarii* dicti, ut in veteri lapide: *TI. CL. THALLVS PRÆPOSITVS VELARIORVM DOMVS AVGVSTIANÆ.* Qui cancellos, *Cancellarii.* Vox non admodum antiqua, cujus nullam in Digestis mentionem factam, notant viri docti: in Codicis verò titulo de Assessoribus & alibi, *ministerium cancellariorum* sæpius leges. Id verò cujusmodi fuerit, luculenter describit Agathias. Narrat ille lib. 1. Narsen ducem Justiniani, qui in Italia contra Gothos bellum gerebat, Ravennam aliquando venisse, solis famulis suis comitatum ac satellitibus & iis, inquit, ὅσοι τῆς ἀρχῆς αὐτῷ ὑπηρέται ἐτύγχανον ὄντες. οἷς δὴ τὰ ἀρχεῖα ἐπεφρόντιστο, τῆς ἄλλης εὐκοσμίας πέρι, καὶ ὅπως μὴ χύδην ἅπασι τοῖς βουλομένοις ὡς αὐτὸν εἰσιτητέα εἴη. τούτους δὲ ἔθος Ῥωμαίοις ἐκ τῶν κιγκλίδων ἐπονομάζειν, καὶ τῆς ἐν τούτοις ἐπιμελείας. Videmus appellari ὑπηρέτας & ministros τῆς ἀρχῆς: præcipuumque fuisse eorum munus, ut ad cancellos hærerent, admissionem curarent, & nequid tumultus, ut fieri amat in turba, audiretur, prospicerent. Simile munus hodie in curia eorum, qui *ostiarii* dicuntur; quod nomen hi acceperunt ab ostia, ut illi à cancellis, quæ pro ostio erant. Hæc prima institutio & antiquissimum cancellariorum munus: Unde jam liquido apparet, cur Vopiscus rem indignam & fœdam fuisse pronunciet, quòd Carinus Imperator præfecturam Urbis, omnibus, quæ intra urbem erant, dignitatibus antecellentem, uni ex Cancellariis suis commendasset: *Præfectum urbi*, inquit ille, *unum ex cancellariis suis fecit: quo fœdius nec cogitare potuit aliquando nec dici.*

Accessit postea aliquid dignitatis huic generi hominum, sed

ed multò post Carini & Vopisci tempora. Nam Cassiodorus in formula Cancellariatus libr. 11. sic munus hoc describit, ut appareat ipsius ætate Cancellarium, non, ut olim, ostiarii munus sustinuisse, verùm ex parte etiam eorum, qui hodie in aulis principum à secretis nominantur, & à libellis supplicibus: Sic enim ille: *Hoc igitur laudabile præjudicium, sententiam gratiosam, militiam domesticam à 12. indictione Cancellorum tibi deus attribuit; ut consistorii nostri secreta fideli integritate custodias: per te præsentandus accedat: per te nostris auribus desiderium supplicis innotescat: jussa nostra sine studio venalitatis expedias; omniaque sic geras, ut nostram possis commendare justitiam.* Adhuc tamen, ut ibi dicitur, *lucidus fores tenebat & claustra patentia.* Sic passim apud scriptores citimæ vetustatis legimus fuisse in obsequiis imperatorum, regum & majorum utriusque imperii magistratuum Cancellarios, quorum ministerio variè utebantur. Nam Præfectum prætorio, cui inter cætera annonæ totius summa procuratio incumbebat, habuisse in officio Cancellarios, quos per provincias dimittebat, intelligimus ex Cassiodoro, lib. 12. ubi & Campaniæ, Lucaniæ, Brutiorum, Samnii & aliarum provinciarum Cancellarii nominantur. Præfectum quoque urbi Cancellarios cum scribis in officio habuisse, indicare videtur antiquum Edictum ex autoritate Turcii Aproniani Præf. Urb. propositum, quod extat apud Brisson. libr. 3. de Formulis, & Inscript. p. ɔɔcxlvii. *Ratio docuit utilitate suadente, consuetudine micandi summota, sub exagio potius pecora vendere, quàm digitis concludentibus tradere: Sed appenso pecore, capite, pedibus, & sevo lactante, & subgulari corio cedentibus; reliqua caro cum pelle & interraneis proficiat venditori, sub conspectu publico fide ponderis comprobata: ut quantum caro occisi pecoris appendat, & emptor*

 norit

norit & venditor: commodis omnibus & præda damnata, quam Tribunus, officium, Cancellarius, & scriba de pecuariis capere consueverant. Quæ forma interdicti & dispositionis sub gladii periculo, perpetuò custodienda mandatur. In Imperio Orientis etiam Quæstori suos fuisse Cancellarios, apparet ex Novella x. Constantini Tom. 2. Juris Græco-Romani: pag. 154. περὶ ἀνοίξεως διαθηκῶν, de aperiendis testamentis: ἐπειδὴ αἱ διαθῆκαι παρὰ τῷ κοιαίσωρι ἀνοίγονται, τοῖς ὑπεργοῦσι ἐν τῇ ἀνοίξει καγκελλαρίοις ἐπί τε τῇ συναγωγῇ τῶν μαρτύρων, καὶ τῶν ἐξ ἀδιαθέτου κληρονόμων ἢ καὶ λεγαταρίων, καὶ τῶν δι' ἑτέρας χρείας ὀφειλόντων παρεῖναι, παρέχεσθαι νόμισμα ἐν τῷ πρωτοκαγκελλαρίῳ, ἕτερον νόμισμα ἓν καὶ τοῖς δυσὶ νοταρίοις, ἀνὰ ἥμισυ τοῦ νομίσματος. *Quoniam testamenta apud Quæstorem aperiuntur, & in eorum apertione cancellarii suas exhibent operas, tam colligendis testibus & hæredibus ab intestato succedentibus, aut etiam legatariis, quàm cæteris, qui ob alias causas adesse debent, solidus unus primo cancellario præstabitur, & unus item duobus notariis, dimidius scilicet singulis.* In Constitutionibus etiam Caroli Magni Cancellarius simpliciter pro scriba & actuario usurpatur: *Ut nullus Cancellarius pro ullo judicato aut scripto aliquid amplius accipere valeat, nisi dimidiam libram argenti de majoribus scriptis.* Qui verò huic ordini erat præpositus, summus & primus Cancellarius, in quanta fuerit dignitate, ex Adalhardo Abbate, Corbejensi Caroli Magni propinquo docet Hincmarus Rhemorum Archiepiscopus Epist. 3. cap. 16. *Apocrisiarius, quem nostrates Capellanum vel Palatii Custodem appellant, omnem clerum Palatii sub cura & dispositione sua regebat. Cui sociabatur summus Cancellarius, qui à secretis olim appellabatur, erantque illi subjecti prudentes & intelligentes ac fideles viri, qui præcepta regia absque immoderata cupiditatis venalitate scriberent, & secre-*

ta illis fideliter custodirent. Tandem verò sub nostris Imperatoribus, ut & sub Regibus Francorum, eo ascendit Cancellarii dignitas, ut quo munere olim apud Romanos Quæstor sacri palatii, Gail. lib.1. de PP. c.5. n.29. Cothm. ad Cod. Rub. 21.22. vel Logotheta apud Constantinopolitanos, eodem hodie in aulis principum & Regum utatur Cancellarius: qua voce etiam Λογοθέτην interpretatur Nicetas Choniates lib. 7. de rebus gestis Manuelis Comneni; ubi narrat Fridericum I. Imperator. Episcopo Moguntino Cancellario suo cum magnis copiis misso urbes Italicas à Papa avulsas sine ullo motu subegisse: ὁ μὲν οἰκεῖον, ὡς ἡ Λατίνων βούλεται φωνὴ, καγκελλάριον, ὡς δ' Ἕλληνες εἴποιεν, Λογοθέτην (ἦν δὲ οὗτος ὁ Μαγέντζης ἐπίσκοπος) πέμψας μετὰ πλείστης δυνάμεως, &c. Imò Illi ipsi tres ad Rhenum Archiepiscopi Electorales pro tribus Imperii Germano-Romani regnis, quæ olim corpori Imperii Occidentalis inserta erant, hoc titulo insigniuntur, ita ut Moguntinus Antistes per Germaniam, Trevirensis per Galliam, Coloniensis per Italiam Cancellarii & Archicancellarii nomen & dignitatem usurpet. Quanquam deficientibus duobus regnis, Galliæ scilicet totius, & parte Italiæ, posteriorum duorum Cancellariorum potestas quodammodo exspiravit, adeo ut nihil ferè nisi nomina restare videantur. Reinking. de Regim. Sec. lib.1. Cl.4. cap.7. n.11.

Caput X.

Varias res annulis obsignatas, ut templa, domus, supellectilem, pecuniam, alia. Concham sigillis appositam. Claxendix.

Iam verò è diverticulo in viam, à qua aliquantulum aberravimus, revertamur, & alia porrò recensere per-

gamus, in quibus obſignandis annulos uſurpatos legimus.

De templo obſignato extat illuſtris hiſtoria apud Danielem cap. 14. ubi ſacerdotes Beli, Darium decepturi, ut templum annulo regio obſignetur, poſtulant: quod illi poſtea per occultos aditus ingreſſi, quicquid ciborum ſimulachro appoſitum erat, cum uxoribus & liberis abſumpſerunt, fraude per Danielem animadverſa, qui in cinere, quo pavimentum clam aſperſerat, veſtigia introeuntium & exeuntium deprehendit.

In Elide quoque obſignatam eſſe illam domum, in qua tres vacui lebetes Dionyſio collocabantur, qui paulò poſt ſigillo, quod integrum manſerat, revulſo, ab ingreſſis vino pleni reperti ſint, tradit Ariſtoteles De Miraculoſis Auditis: verba mihi non poſſum temperare, quin huc aſcribam. ἐν ἤλιδι, inquit, λέγουσιν εἶναι τι οἴκημα σταδίους ἄπεχον ὀκτὼ μάλιστα τῆς πόλεως, εἰς ὃ τιθέασι τοῖς Διονυσίοις λέβητας χαλκοῦς τρεῖς κενούς. τοῦτο δὲ ποιήσαντες παρακαλοῦσι τῶν Ἑλλήνων τῶν ἐπιδημούντων τὸν βουλόμενον ἐξετάσαι τὰ ἄγγεα, καὶ τοῦ οἴκου κατὰ σφραγίζεσθαι τὰς θύρας. καὶ ἐπειδὰν μέλλωσιν ἀνοίγειν, ἐπιδείξαντες τοῖς πολίταις καὶ τοῖς ξένοις τὰς σφραγίδας, οὕτως ἀνοίγουσιν. οἱ δὲ εἰσελθόντες εὑρίσκουσι τοὺς μὲν λέβητας πλήρεις, τὸ δὲ ἔδαφος καὶ τοὺς τείχους ὑγιεῖς, ὥστε μηδεμίαν ὑποψίαν λαβεῖν, ὡς τέχνῃ τινι κατασκευάζουσιν. h. e. *in Elide ædificium eſt, ut ferunt, ſtadiis diſtans octo ab urbe, in quo collocantur tres Dionyſio lebetes vacui, vocatisque peregrinis, quibus ſcrutari hæc libeat, januarum clauſtra ſigillis obſignant, quæ deinde reſerant. Porro ingreſſi lebetes vino plenos cernunt, pavimento & parietibus omnibus integris & illæſis, ut artis doloſæ ſuſpicio facilè abeſſe videatur.*

Sic fores Gynæceorum ſigillo & peſſulo à maritis obfirmari, queritur mulier illa apud Ariſtophanem θεσμοφοριαζούσαις

Εἶτα

Εἶτα διὰ τοῦτο ταῖς γυναικωνίτισιν
Σφραγῖδας ἐπιβάλλουσιν ἤδη καὶ μοχλοὺς
Τηροῦντας ἡμᾶς, καὶ προσέτι μολοττικοὺς
Τρέφουσι μορμολύκεια τοῖς μοιχοῖς κύνας.

De quo more etiam Menander apud Stobæum, irridens eos, qui tam arctè uxores obſervent.

Ὅστις δὲ μοχλοῖς καὶ διὰ σφραγισμάτων
Σώζει δάμαρτα, κ' ἀνδρὶ δὴ δοκῶν σοφὸς
Μάταιός ἐστι, καὶ φρονῶν οὐδὲν φρονεῖ.

Ad eundem modum lapidem illum, qui ponebatur ſuper os lacus, in quem Daniel demiſſus, & beſtiis objectus erat *Rex obſignavit annulo ſuo, & annulo optimatum ſuorum, ne quid fieret contra Danielem,* Daniel. cap. 6. verſ. 17. Joſeph. lib. 10. Antiquit. cap. 12. Quomodo & lapis ſepulchri, in quod Salvator noſter illatus fuit, à Phariſæis obſignatus legitur, Matth. cap. 26. verſ. ultimo.

Supellectilem atque adeò penum univerſam ab attentis patribusfamilias annulo obſignatam, ne quid negligentia aut furto periret, teſtatur Plinius lib. 33. cap. 1. *Quæ fuit illa Priſcorum vita, qualis innocentia, in qua nihil ſignabatur? At nunc cibi quoque & annulo vindicantur à rapina.* Plautina materfamilias in Caſina:

Obſignate cellas, referte huc annulum ad me.

Et Sigaſtrio ſervus in Perſa Act. 2. Scen. 2.

Id demum lepidum eſt, triparcos homines, vetulos, avidos, aridos.
Bene admordere, qui ſalinum ſervo obſignant cum ſale.

Horatius lib. 2. epiſt. 2. verſ. 133.

——*Poſſet qui ignoſcere ſervis.*
Et ſigno læſo non inſanire lagenæ. ubi

Vid. Torrentium.

Martialis lib. 9.

 Nunc

Nunc ſignat meus annulus lagenam.

Perſius Sat. 6.

Et ſignum in vapida naſo tetigiſſe lagena.

Tertullianus in Apologetico cap. 6. matronam quandam olim *ob reſignatos cellæ vinariæ loculos*, inedia à ſuis necatam ſcribit. Et matrem Ciceronum *lagenas etiam inanes obſignaſſe, ne dicerentur, inanes aliquæ fuiſſe, quæ furtim eſſent exſiccatæ*, legimus in Epiſtola Qu. Fratris ad Tironem lib. 16. Hujus moris meminit & Theophraſtus in Characteribus; ubi inter notas hominis ἀπίςου refert, ſi quis in lecto cubans uxorem interroget, εἰ κέκλεικε τὴν κιβωτὸν, καὶ εἰ σεσήμανται τὸ κυλιϰύχιον, καὶ εἰ ὁ μοχλὸς εἰς τὴν θύραν τὴν αὐλείαν ἐμβέβληται, i. e. *an capſam benè clauſerit, aut probè ſit arca obſignata, an veſtibuli foribus peſſulus ſit obditus.* Juvenalis de homine ſordido loquens, Satyra 14.

Ipſe quoq; eſuriens, nec enim omnia ſuſtinet unquam
Mucida cœrulei panis conſumere fruſta:
Heſternum ſolitus medio ſervare minutal
Septembri, nec non differre in tempora cœnæ
Alterius concham, æſtivi cum patre lacerti,
Signatam, vel dimidio putriq; ſiluro.

Irriſus ob hanc rem à Parchis ſuis fuit Venones Phraatis filius, quod diverſus à majorum inſtitutis, Græcos haberet comites, & vilem etiam ſupellectilem, annulo obſignaret. Tacitus lib. 2. Annal. *Irridebantur & Græci comites ac viliſſima utenſilium annulo clauſa.*

Solebant autem hujusmodi ſigna olim tegi & occultari concha, fortean ne vel per imprudentiam violarentur, vel alii in fraudem ſimilia ſculperent. Dicta illa concha *Claxendix.* Priſcianus lib. 5. *Claxendix, Significat concham, quâ ſignum tegitur.* Plautus Vidularia: *Appoſita eſt claxendix. at ego ſigni dicam quid ſit.*

Sed

Sed cur hæc in obſignandis domi rebus diligentia, modò ne modum excedat, adhibenda ſit, rationem affert Clemens Alexandrinus lib. 3. Pædag. 11. ubi cum dixiſſet, fœminis datum eſſe annulum aureum, non ad ornatum, ſed ad ſignandum ea, quæ domi cuſtodienda ſunt, propter curam domeſticam, quæ illis incumbit; ſtatim ſubjungit: εἰ γὰρ οἱ πάντες ἦσαν παιδαγωγούμενοι, οὐδὲν τῶν σφραγίδων ἔδει. ἐπίσης ὄντων δικαίων καὶ οἰκετῶν καὶ δεσποτῶν· ἐπεὶ δὲ ἡ ἀπαιδευσία πολλὴν ἐκδίδωσι ῥοπὴν εἰς ἀδικίαν, σφραγίδων ἐδεήθημεν. *Si omnes à Pædagogo rectè inſtituti eſſemus, ſupervacua eſſent ſignacula, omnibus ex æquo bonis, ſervis, dominiſque. Sed quoniam aut nulla aut mala inſtitutio cauſam magnam præbet injuriæ, opus habuimus ſigillis.* Quo pertinet ridiculum illud Neronianum de furace ſervo, apud Cicer. lib. 2. de Orat. in Jocis, nimirum *ſolum eſſe, cui nihil ſit nec obſignatum nec occluſum, quod idem in bono ſervo dici ſolet.* Quemadmodum enim ſervo bonæ fidei herus omnia committit, nihil annulo obſignat, nihil claudit ſerâ: Ita ſervus furax omnia reſignat & recludit. Id quod teſtatur lepida illa de Lacyde narratiuncula, quæ extat apud Diogenem Laertium lib. 4. de vitâ Philoſophorum. Ἐπειδὰν γάρ τι προέλοι τοῦ ταμείου, σφραγισάμενος πάλιν εἴσω τὸν δακτύλιον διὰ τῆς ὀπῆς ἐρρίπτει, ὡς μηδέποτε αὐτοῦ περιαιρεθείη, καίτοι βασταχθείη τῶν ἀποκειμένων. Μαθόντα δὴ τοῦτο τὰ θεραπόντια ἀπισφράγιζε, καὶ ὅσα ἐβούλετο, ἐβάσταζεν. Ἔπειτα τὸν δακτύλιον διὰ τῆς ὀπῆς ἐνίει εἰς τὴν στοάν. Καὶ τοῦτο ποιοῦντα οὐδεπώποτε ἐφωράθη. Hoc eſt: *Cum ex penu promere quicquam voluiſſet, obſignato aditu, rurſus annulum per foramen intrò jaculabatur, ut nihil inde ex reconditis rebus tolleretur. Id cum animadvertiſſent famuli, reſignabant, quæ ſignata erant, & quæ voluiſſent, inde tollebant, & deinde annulum in porticum per rimam immittebant: idque cum ſæpè facerent, nunquam deprehendi*

bendi potuerunt. Vid. Salmasius ad Solin. pag. 933. B. ad hunc morem resignandi & obsignandi annulo ea, quæ asservare volumus, alludit Teognis non procul ab initio suæ Elegiæ:

Κύρνε σοφιζομένῳ μὲν ἐμοὶ σφρηγὶς ἐπικείσθω,
Τοῖς δ' ἔπεσιν λήσει δ' οὔποτε κλεπτομένη.

Quod ingeniosissimus Caspar Barthius sic reddidit:

Annulus in signum hac scissenti Cyrne prematur,
Qui lateat nunquam surripiente dolo.

Et Lucianus Epigrammate, quod extat lib. 1. Antholog. Tit. 51.

Ἀῤῥήτων ἐπέων γλώσσῃ σφρηγὶς ἐπικείσθω·
Κρείσσων γὰρ μύθων ἢ κτεάνων φυλακή.

Arcanis dictis linguam obsignare memento:
Dictorum majus depositum est opibus.

Atque huc pertinet memorabile illud Alexandri Magni factum, qui cum aliquando arcanas quasdam literas à matre Olympiade ad se scriptas Hephæstioni legendas dedisset, annulum digito detractum ori ejus admovit, hac ratione silentium illi imperans, ne, quas ipsi monstrarat literas, aliis vulgaret. Plutarch. in Alexandro. Πολλάκις δὲ ταῦτα τῆς Ὀλυμπιάδος γραφούσης, ἐφύλαττεν ἀπόῤῥητα τὰ γράμματα, πλὴν ἅπαξ Ἡφαιστίων, (ὥσπερ εἰώθει) λυθεῖσαν ἐπιστολὴν αὐτῷ συναναγινώσκοντος, οὐκ ἐκώλυσε, ἀλλὰ τὸν δακτύλιον ἀφελόμενος τὸν αὐτοῦ, προσέθηκεν τῷ ἐκείνου στόματι τὴν σφραγῖδα. h. e. *Ea cum identidem ad ipsum scriberet Olympias, servabat in abdito epistolas, nisi semel Hephastioni (ut assueverat) solutam epistolam secum legenti non vetuit, verum detracto annulo digito, sigillum ori illius admovit.* *Nec alienum ab hoc loco est votum illud Sirachi saluberrimum, quod exstat cap. 22. v. ultimo.* Τίς δώσει μοι ἐπὶ στόμα μου φυλακὴν, καὶ ἐπὶ τῶν χειλέων μου σφραγῖδα πανοῦργον, ἵνα μὴ πέσω ἀφνιδίως ἀπ' αὐτῆς, καὶ ἡ γλῶσσά μου μὴ

μή ἀπολέσῃ με. h. e. *Quis dabit ori meo custodiam, & super labia mea signaculum certum, ut non cadam ab ipsis, & lingua mea ne perdat me.*

Prætereiram pæne morem obsignandi pecuniam in sacculo, vel cista conditam, si fortè eam vel apud nummularios vel in æde sacra deponere volebant: cujus ritus crebra fit mentio apud Jurisconsultos, ut in L. 1. §. *Si pecunia in sacculo signato deposita sit:* & §. *Si cista signata deposita sit*, De Depositi. Item in L. 29. *Si sacculum vel argentum signatum deposuero.* D. eodem. Item in L. 7. *Et sacculum cum signatorum signis obsignavit.* D. de lege commissoria. Item in L. 39. *Si soluturus pecuniam tibi tuo jussu signatam, eam apud nummularium deposuerim, tui periculi eam fore*, Mela lib. 10. scribit: quod verum est, *cum eo tamen, ut illud spectetur, an per te steterit, quò minus in continenti probetur.* D. De solutionibus. Item in L. 1. § *Sin autem socius vel socii recusaverint pretium accipere, licentiam ei damus offerre hoc per publicas personas & sigillo impresso in adem sacram deponere*, C. De Communi servo manumiss. Eundem obsignandi morem Plinius quoque tangit lib. 2. cap. 51. ubi de fulminum agit miraculis: *Aurum & as & argentum liquitur intus, sacculis ipsis nullo modo ambustis, ac ne confuso quidem signo cera.* ubi Ludov. Dorleans in Tacit. lib. 2. legit. *argentum signatum uritur intus, sacculis &c.* Extat hujus obsignationis insigne exemplum apud Apul. lib 10. Metamorph. *Sed ne fortè aliquis istorum, quos affers, aureorũ nequam vel adulter reperiatur, in hoc ipso sacculo conditos eos annulo tuo pranota, donec altero die nummulario prasente comprobentur. Sic inductus, signavit pecuniam: quam exinde, ut iste repræsentatus est judicio, jussi de meis aliqui curriculo tabernâ promptam afferre: & ecce prolatam corã exhibeo, videat, & suum sigillum recognoscat.* Et aliquantò

 pòst.

pòſt: *Qui præter judicii religionem cum fidem ſuam coràm lacerari videret, multiplicato ſtudio verberonem illum contendit redarguere, donec juſſu magiſtratuum miniſteria publica contrectatis nequiſſimi ſervi manibus, annulum ferreum deprehenſum cum ſigno ſacculi conferunt: quæ comparatio præcedentem roboravit ſuſpicionem.*

Non etiam ſilentio prætereundum eſt, quod Cn. Pompejus, cum in Sicilia bellum gereret, audiretque milites flagitiosè vivere illorum gladiis ſigillum impreſſit, quod qui amoviſſet, huic pœna infligebatur. Ἀκούων δὲ τοὺς στρατιώτας ταῖς ὁδοποιείαις ἀτακτεῖν, σφραγῖδα ταῖς μαχαίραις αὐτῶν ἐπέβαλεν, ἣν ὁ μὴ φυλάξας ἐκολάζετο. in vita Pompeii. De Votorum obſignatione videndus nobiliſſimus D. Janus Rutgerſius noſter lib. 5. Var. Lect. cap. 5. ubi multis accuratè docet, veteres vota concepta tabellis inſcripſiſſe, obſignaſſe, Deorum genibus plerumque affixiſſe, & tandem votorum compotes, eas tabellas ſolviſſe, hoc eſt, laceraſſe, ac Diis reddidiſſe ea, quæ daturos ſe promiſerant. Colv. in 1. Apolog. Apulei & ibi quoque Scipio Gentilis.

CAPUT XI.

De ſculptura annulorum. Δακτυλιογλύφοι. Flaturarius ſigilliarius. σμύεις. *Deorum imagines in annulis geſtatas. Pythagoræ ſcitum:* ἐν δακτυλίῳ εἰκόνα θεοῦ μὴ περιφέρειν *explicatum. Mos ſuperſtitioſorum, qui ſe juvari putabant geſtatione alicujus ſimulacri.*

AD Signa jam propero, id eſt, imagines Annulorum ſigillaritiorum. Hæ initio quidem inſculpebantur cælabanturque in ipſo metallo, ex quo annuli facti erant: augente verò luxuriâ, etiam in ipſis gemmis. Di-

Diſertè id tradit Attejus Capito apud Macrobium lib. 7. cap. 18. *Imprimebatur autem ſculptura in ipſa materia annuli, ſive ex ferro, ſive ex auro foret. Poſtea uſus luxuriantis ætatis ſignaturas pretioſis gemmis cœpit inſculpere, & certatim hac omnis imitatio laceſſivit, ut de augmento pretii, quo ſculpendos lapides paraſſent, gloriarentur.* Etſi autem Claudii Cæſaris principatu nullas admittebant gemmas in annulis cælatas ſculptasve, ſed auro ipſo ſignare tum moris erat, teſte Plinio lib. 33. cap. 1. non tamen ille mos diu duravit, & paulò poſt tam in gemmis, quàm metallo imagines, fingi cælarique jus fuit. Qui verò gemmas auro includebant, vel ſigna gemmis & auro incidebant inſculpebantve, Græcis δακτυλιογλύφοι dicebantur. Hieronymus in Hieremiam cap. 24. *artifices incluſoresque auri atque gemmarum* vocat. Auguſtinus lib. 21. de Civitate Dei cap. 4. *aurifices inſignitoresque gemmarum.* Vetus Inſcriptio *Flaturarios ſigilliarios.* pag. IↃCXXXVIII. N. VI.

C. JUNIO THALATIONI
C. MÆCENATIS LIBERTO
FLATURARIO
SIGILLARIO
C. JUNIUS EVOCATUS FELIX
TIT DD.

Atque hujusmodi δακτυλιογλύφον fuiſſe Mneſarcham Pythagoræ patrem, tradit Diogenes Laertius in ejus vita lib. 8. Lapis autem, quo annularii gemmas abſtergent, dicitur Σμύρις. Dioſcorides lib. 5. cap. 123. σμύρις λίθος ἐστιν, ἧ τὰς ψήφους οἱ δακτυλιογλύφοι σμήχουσι.

Porro non erant annulorum ſculpturæ, ut hodie, gentilitiæ ac familiares, ſed fiebant pro cujuſque libitu: interdum etiam habebant aliquid ſignificationis occultæ. Quod ut planum fiat, pleraſque, quarũ apud priſcos ſcri-

ſcriptores mentio fit, recenſebo, facto initio à Deorum Imaginibus, quas annulo inſculpi olim nefas fuit, & quidem, ut apparet, ex ſcito Numæ, quem Plutarchus ſcribit vetuiſſe, Deo hominis aut beſtiæ alicujus formam tribuere. ὡς οὔτε ὅσιον ἀφομοιοῦν τὰ βελτίονα τοῖς χείροσιν, οὔτε ἐφάπτεσθαι θεοῦ δυνατὸν ἄλλως ἢ νοήσει. Hoc eſt: *Tanquam fas non ſit anguſtiora exprimere humilioribus, nec fieri queat, ut quis Deum aliter, quam mente aſſequatur.* Atque ex hoc eodem fonte promanavit quoque Pythagoræ ſymbolum: ἐν δακτυλίῳ εἰκόνα Θεοῦ μὴ περιφέρειν. Quod Clemens Alexandrinus lib. 5. Stromatων ita effert, & interpretatur. Δακτύλιον μὴ φορεῖν, μηδὲ εἰκόνας αὐτοῖς ἐγχαράσσειν Θεῶν, παρεγγυᾷ ὁ Πυθαγόρας. ὥσπερ Μωύσης πρόπαλαι διαῤῥήδην ἐνομοθέτησεν, μηδὲν δεῖν γλυπτὸν ἢ χωνευτὸν ἢ πλαστὸν ἄγαλμά τε καὶ ἀπεικόνισμα ποιεῖσθαι. Ὡς μὴ τοῖς αἰσθητοῖς προσανέχωμεν, ἀλλ' ἐπὶ δὲ τὰ νοητὰ μετίωμεν. Ἐξευτελίζει γὰρ τὴν τοῦ θεοῦ σεμνότητα ἡ ἐν ἑτοίμῳ τῆς ὄψεως συνήθεια, καὶ τὴν νοητὴν οὐσίαν δι' ὕλης σεβάζεσθαι, ἀτιμάζειν ἐστὶν αὐτὴν δι' αἰσθήσεως. *Non eſſe geſtandos annulos, neque Deorum imagines eſſe iis inſculpendas, præcepit Pythagoras: Sicut Moyſes multis ante ſeculis apertè legem ſanxit, nullam oportere ſculptilem vel pictam vel fictam imaginem ſimulachrumve facere, ut ſenſilia minimè attenderemus, ſed ad ea tranſiremus, quæ percipiuntur intelligentia. Ut Dei enim majeſtas vilis & contempta reddatur, efficit, quæ in promptu eſt videndi conſuetudo: & quæ intelligentia percipitur, eſſentiam colere per materiam, eſt eam per ſenſum vilipendere.* Nec multum hinc abludit interpretatio Jamblichi in Protreptico Symbolo 24. qui poſtquam primam ſymboli hujus partem de non geſtandis annulis expoſuit, mox ſubjungit. Τὸ δὲ θεοῦ τύπον μὴ ἐπιγλύφειν δακτυλίῳ, κατὰ τὴν προλεχθεῖσαν ἔννοιαν προτρέπει χρῆσθαι τοιάδε. Φιλοσόφει, καὶ ἀσωμάτους περὶ παντὸς ἡγοῦ θεοὺς

ὑπάρ-

ὑπάρχειν. Τὸ γὰρ κυριώτατον ῥίζωμα τῶν Πυθαγορικῶν δογμάτων τοῦτό ἐστιν, ut legit Rittershusius, ἐξ οὗ τὰ πάντα σχεδὸν ἤρτηται, καὶ ὑφ' οὗ μέχρι τέλους κρατύνεται. Μὴ νόμιζε δὲ μορφαῖς αὐτοὺς κεχρῆσθαι, ὅσαι εἰσὶ σωματικαὶ μὲν δὲ προσδέχεσθαι ὑποστάσεως ὑλικῇ καὶ οἷον δεσμῷ ὑλικῷ σώματι, ὥσπερ τὰ ἄλλα ζῷα. Αἱ δὲ ἐν δακτυλίοις γλυφαὶ, τόν τε δεσμὸν δι' αὐτοῦ τοῦ δακτυλίου ἐμφαί· οὖσι, καὶ τὴν σωματότητα τότε αἰσθητὸν εἶδος, καὶ ὡσανεί τινος τῶν ἐπὶ μέρους ζώων διὰ τῆς γλυπτῆς προσόψεων. ἧς χωριστέον μάλιστα τὸ τῶν Θεῶν γένος, ὡς ἀΐδιόν τε καὶ νοητὸν καὶ κατὰ ταὐτὰ, καὶ ὡσαύτως ἀεὶ ἔχειν, ὡς ἐν τῷ περὶ θεοῦ ἰδίως καὶ πληρέστατα τεχνολογεῖται. Ab his tamen diversus abit Malchus studio & industriâ CL. Rittershusii nostri primùm in lucem editus, qui in libro de vita Pythagoræ hoc Symbolum ita exponit. Θεῶν εἰκόνας ἐν δακτυλίοις μὴ φορεῖν, τουτέστι, τὴν περὶ θεῶν δόξαν καὶ λόγον μὴ πρόχειρον, μηδὲ φανερὸν ἔχειν, μηδ' εἰς πολλοὺς προφέρειν.

Sed redeo ad Romanos, apud quos etsi quidem (ut dictum & Attejus Capito disertè affirmat) fas non erat Deorum formas annulis insculpi: Video tamen illos hunc morem migrasse, & cum aliorum, tum Ægyptiorum numinum imagines in annulis gestasse. Unde Plinius perstringens hanc consuetudinem libr. 2. cap. 7. *Aliis nullus est Deorum respectus, aliis pudendus: Externis famulantur sacris, ac digitis Deos gestant.* Et lib. 33. cap. 3. *Jam verò etiam Harpocratem statuasque Ægyptiorum numinum in digitis viri quoque portare incipiunt.* Non ignoro, hæc loca de annulis magicâ arte formatis exponi. Sed nihil impedit, quò minus etiam intelligamus de superstitione illorum, qui simulachrum alicujus numinis, à quo se juvari putarent, quotidie circumferebant. Sic Veneris armatæ effigiem gestabat C. Julius Cæsar. Dio lib. 43, τότε ὅλον τήν γε Ἀφροδίτην

πας

πᾶς ἀνέκειτο, καὶ πείθειν πάντας ἤθελεν, ὅτι καὶ ἄνθος τι ὥρας ἀπ' αὐτῆς ἔχοι. καὶ διὰ τοῦτο καὶ τὸ γλύμμα αὐτῆς ἔνοπλον ἐφόρει, καὶ σύνθημα αὐτὴν ἐν τοῖς πλείστοις καὶ μεγίστοις ἐποιεῖτο. *Omnino enim Venerem colebat, à quâ se etiam formæ quandam venustatem habere persuadere omnibus nitebatur. Ideo sculptam Veneris armatæ imaginem gestabat, eaque tesserâ in rebus summis plerumque utebatur.* De Asclepiade Philosopho, qui illis temporibus vivebat, Am. Marcellinus lib. 22. narrat, ipsum *Deæ Cœlestis argenteum breve figmentum, quocunque ibat, secum solitum efferre.* Tale quid fuisse videtur, quod Apulejus habuit sudario linteo involutum: de quo ipse in Apologia. *Nam morem mihi habeo, quoquo eam, simulacrum alicujus Dei inter libellos conditum gestare.*

Nec solùm Dei alicujus simulacrum: sed & hominis pro Deo habiti vel Herois interdum ferebant: Ut Alexandri Magni imaginem familia Macrianorum. Trebellius Pollio de Quieto uno ex 30. Tyrannis. *Videtur mihi non prætereundum de Macrianorum familiâ, quæ hodieque floret, id dicere, quod speciale semper habuerunt. Alexandrum Magnum Macedonem viri in auro & argento, mulieres in reticulis & dextrocheriis & in annulis in omni ornamentorum genere exsculptum semper habuerunt; eo usque ut tunicæ & limbi & penulæ matronales in familiâ ejus hodieque sint, quæ Alexandri effigiem de liciis variantibus monstrent. Vidimus proximè Cornelium Macrum in eadem familia virum, cum cœnam in templo Herculis daret, pateram electrinam, quæ in medio vultum Alexandri haberet, & in circuitu omnem historiam contineret, signis brevibus & minutulis Pontifici propinare: quam quidem circumferri ad omnes tanti illius viri cupidissimos jussit. Quod idcirco posui, quia dicuntur juvari in omni actu suo, qui Alexandrum expressum vel*

vel auro gestitant, vel argento. Sed de Deorum Imaginibus hæc quidem mihi in mentem veniebant: unum addo, nostris temporibus Viglium Zuichemum præstantissimum Jurisconsultum, Pallade signare solitum, teste Mureto in Catilinarias orationes Ciceronis, qui refert, se aliquot Erasmi Roterodami epistolas vidisse, quæ omnes signatæ fuerint Termino, additis duabus vocibus: *NVLLI CEDO*, non sine suspicione arrogantiæ, vid. & Erasmi Adag. Chil. 3. cent. 5. adag. 42.

Caput XII.

Effigies majorum, amicorum, Regum, Principum annulis insculptas. Principum imagines in annulo gestare non semper licitum, nec tutum fuisse.

SEquitur jam de Imaginibus Humanis, quas annulis insculptas legimus. Solebant autem plerumque effigiem alicujus ex Majoribus in annulis gestare, qui tamen illis, si à majorum virtute degenerabant, detrahebatur. Valerius Maxim. lib. 3. cap. 5. De Africani filio loquens, id disertè ostendit, *Cn. Scipio superiori Africani filius prætura petitor candidam togam adeo turpitudinis maculis obsolefactam in campum detulit, ut nisi gratia Cicerei, qui patris ejus scriba fuerat, adjutus esset, honorem à populo impetraturus non videretur. Quanquam quid interfuit, utrum repulsam, an sic adeptam præturam domum referret? Insuperque è manu ejus annulum, in quo caput Africani sculptum erat, detraxerunt.* Sic Pub. Lentulus Sura quoque avi sui imagine in signando utebatur. Cicero 3. Catil. *Tum ostendi tabellas Lentulo & quæsivi, cognosceretne signum: Annuit. Est verò, inquam, signum quidem notum, imago avi tui, clarissimi viri, qui ama-*

Constantini Porphyrogeniti in libro de administrando imperio cap. 53. hæc sunt : Καὶ πρὸς τὴν γνησιότητα τῆς ὑμῶν εὐνοίας δίδομεν ὑμῖν, καὶ δακτυλίους χρυσοῦς ἐκτυποῦντας τὰς ἡμετέρας εὐσεβεῖς εἰκόνας, δι' ὧν τὰς καιρὸν μελλούσας ἀποστέλλεσθαι ἡμῖν παρ' ὑμῶν ἀναφοράς τε καὶ δεήσεις σφραγίζοντες ταύτας, γνωρίμους ἡμῖν ἀποδείκνυτε τοὺς ἑαυτῶν πρέσβεις. Sic Meletii Episcopi sui imaginem in annuli pala expressam gestasse Antiochenses, tradit Chrysostomus orat. de laudibus Meletii. Nec in auro solùm, sed & ferro Imperatorum imagines insculpebantur: Unde Nazianzenus, ut ostenderet, Sacramentorum dignitatem non ab hominibus aut ministris eorum dependere, elegantem sumpsit similitudinem in Oratione, Εἰς τὸ ἅγιον βάπτισμα pag. 242. ἔστω χρυσός, ἔστω σίδηρος, δακτύλιοι δὲ ἀμφότεροι, καὶ τὴν αὐτὴν ἐγκεχαράχθωσαν εἰκόνα βασιλικήν, εἶτα κηρὸν ἐκτυπούτωσαν, τὸ διοίσει σφραγὶς αὕτη τῆς σφραγίδος ἐκείνης, οὐδὲν ἐπίγνωθι τὴν ὕλην ἐν τῷ κηρῷ, κἂν ἧς σοφώτατος. Εἰπέ τι μὲν τοῦ σιδήρου, τί δὲ τοῦ χρυσοῦ τὸ ἐκσφράγισμα, καὶ πῶς ἕν ἐστι; Τῆς γὰρ ὕλης τὸ διάφορον, οὐ τοῦ χαρακτῆρος. οὕτω ἔστω σοι πᾶς βαπτιστής, κἂν τῇ πολιτείᾳ προέχῃ, ἀλλ' ἥ γε τοῦ βαπτίσματος δύναμις ἴση καὶ τελειοποιός σοι πᾶς ὁμοίως ὁ τῇ αὐτῇ πίστει μεμορφωμένος. *Sint annuli duo, aureus hic, ferreus alius : uterq; eadem regia imagine sculptus. Ceræ ambo imprimantur , quid inter signum hoc & illud intererit ? nihil. Discerne materiam in cera, etiamsi sapientissimus existas. Dic quodnam ferri, quodnam auri signaculum. Sed quo pacto unum est ? Quia inter materiam, non characterem est diversitas. Ita & tibi sit omnis baptisator qui tametsi conditione excellat, æqualis tamen baptismatis vis est , ac unusquisque æqualis tibi sit expurgator, qui fide eadem formatus.*

Sed de Cæsarum imaginibus notandum , Claudii principatu fas non fuisse, imaginem Principis in annulo

aureo gestare, nisi quibus admissionum liberti jus illud dedissent. Ita enim intelligendus est locus Plinii libro 33. cap. 3. *Fuit & alia Claudii principatu differentia in his solis, quibus admissionum liberti jus dedissent imaginem Principis in annulo ex auro gerendi, magna criminum occasione: quæ omnia salutaris exortus Vespasiani Principis abolevit, æqualiter publicando Principem.* Magna autem cautio adhibenda erat iis, qui Principis imaginem gestabant, ne delatoribus calumniandi occasio præberetur. Nam sub Tiberio capitale erat, teste Sueton. cap. 63. *circa Augusti simulachrum servum cecidisse, vestem mutasse, nummo vel annulo effigiem impressam latrinæ aut lupanari intulisse.* Imò matulam sumere ea manu, quæ annulum principis imagine signatum habebat, crimini dabatur: Cujus rei memorabile exemplum extat apud Senecam lib. 3. de Benefic. cap. 26. *Cœnabat Paulus Prætorius in convivio quodam, imaginem Tiberii Cæsaris habens ectypa, & eminente gemma. Rem ineptissimam fecero, si nunc verba quæsiero, quemadmodum dicam illum matulam sumpsisse. Quod factum simul & Maro ex notis illius temporis vestigatoribus notavit. At servus ejus, cui nectebantur insidiæ, ei ebrio annulum extraxit. Et cum Maro convivas testaretur, admotam esse imaginem obscenis, & jam subscriptionem componeret, ostendit in manu sua servus annulum.* Cui non multum absimile, quod Philostratus narrat in vita Apollonii, *quendam impietatis damnatum, quod servum suum verberasset, qui drachmam argenteam Tiberii imagine signatam gestabat.*

Quid? quod etiam sua ipsorum imagine insignitos gestabant annulos. Ecce in Pseudolo, scen. 1.

Ea causa miles hic reliquit symbolum
Expressam in cera ex annulo suam imaginem.

Idem

Idem fecit Augustus Cæsar: Nam is initio quidem in diplomatibus libellisque & epistolis signandis Sphinge, mox imagine Alexandri Magni, novissimè verò Dioscoridis manu sculpta utebatur, teste Suetonio. Neque enim semper idem signum usurpabant, sed mutabant pro libitu, aut si casu amisissent; quod planum ex Trinummo Scena: *Ut mihi rem:*

Nonne arbitraris eum adolescentem annuli
Paterni signum novisse? ME. *Etiam tu taces?*
Sexcenta ad eam causa possunt colligi:
Eum quem habuit perdidit, fecit novum.

CAPUT XIII.

Varia animalia, historias item & fabulas; res inanimatas, literas, Hieroglyphica & alia annulis insculpi solita. Symmachus explicatus. De annulis Christianorum.

SEd Sphinx Augusti me monet, ut jam etiam aliquid agam de imaginibus brutorum animalium, quæ in annulorum sculptura usurpari solebant. *Sphinge* Augustum inter initia signasse diximus: *duas enim* (ut Plinius ait lib. 37. cap. 1.) *in matris annulis jam indiscretæ similitudinis invenerat. Altera per bella civilia, absente eo, amici signavere epistolas & edicta, quæ ratio temporum nomine ejus reddi postulabat, non infaceto lepore accipientium: Ænigmata afferre eam Sphingem. Sed Augustus postea ad evitanda convitia Sphingis, Alexandri Magni imagine signavit.* Imaginem Sphingis nummo insculptam in honorem Augusti, qui ea signare solitus, affert Sebastianus Erizzo libr. 2. de Numismatis Antiquis pagin. 10. Mœcenas *Ranam* usurpabat, idem Plinius: *Quin etiam Mœcenatis Rana per collationem pecuniarum*

in magno terrore erat. Pompejus Magnus in gemma habebat *Leonem* Μαχαιροφόρον teste Plutarcho in ipsius vita. Galba Imp. imagine *Canis* ex navis prorâ prospectantis, signo, quod à majoribus suis acceperat, utebatur. Dio lib. 51. οὗτος γὰρ προγονικῷ τινι σφραγίσματι κύνα ἐκ πρώρας νεὼς προκύπτοντα ἔχοντι ἐνόμισεν. Apud Ægyptios *Scarabaum* viris bellicosis annuli sculpturam fuisse, tradit Plutarchus lib. de Iside: τοῖς δὲ μαχίμοις κάνθαρος ἦν γλυφὴ σφραγῖδος: Et addit causam: οὐ γάρ ἐστι κάνθαρος θῆλυς, ἀλλὰ πάντες ἄρσενες, *hoc enim insectum sexu fœmineo caret, omnes sunt masculi.* Eadem Ælianus lib. 10. de Animalib. cap. 15. Αἰγυπτίων δὲ οἱ μάχιμοι ἐπὶ τῶν δακτυλίων εἶχον ἐγγεγλυμμένον κάνθαρον, αἰνιττομένου τοῦ νομοθέτου, δεῖν ἄρρενας εἶναι πάντως πάντῃ τοὺς μαχομένους ὑπὲρ τῆς χώρας, ἐπεὶ καὶ ὁ κάνθαρος θηλείας φύσεως οὐ μετείληχεν. *Ægyptiorum bellatores Scarabaum in annulis insculptum habere solebant: ex eo adumbrante Legislatore solos omnino mares pro patria bellum gerere oportere, quòd Scarabaus fœminineo genere careat.* Areus Lacedæmoniorum Rex cum ad Oniam Pont. Max. scriberet, *Aquila* sigillo usus est, draconem unguibus tenentis: ἡ σφραγίς ἐστιν ἀετὸς δράκοντος ἐπειλημμένος. Joseph. libr. 12. cap. 5. Porrò etiam *historia* aliqua vel fabula annulis insculpebatur. Talis ille Darii Persarum Regis, qui in sigillo sculptum habuit equum, δι' οὗ χρεμετίσαντα ἐβασίλευσεν *per quem hinnitum edentem rex factus fuit*, ut notat Thucydidis Scholiastes. Historiam vide apud Justinum lib. 1. postremo. Talis erat ille, quem auspicanti Neroni obtulit Sporus, de quo Suetonius cap. 46. *Sporus annulum muneri obtulit: cujus gemma sculptura erat, Proserpinæ raptus.* Talis ille Amphitruonis apud Plautum, cujus sphragisma, Sol exoriens quadrigis vectus:

--SO.

——SO. *Ubi patera nunc est?* ME. *in cistula.*
Amphitruonis obsignata signo. SO. *signi dic quid est?* ME.
Cum quadrigis Sol exoriens: quid me captas carnifex?

Non dissimile huic publicum sigillum Locrorum Hesperiorum, qui & Ozoli dicti, cui Hesperum stellam fuisse insculptum Strabo scribit lib. 9. Ἔχουσί τε ἐπὶ τῇ δημοσίᾳ σφραγῖδι τὸν Ἕσπερον ἀστέρα ἐγκεχαραγμένον. Talis quoque ille Regum Persarum, quorum sigillo insculptam fuisse imaginem Rhodogunes disjectis capillis præditæ, autor Polyænus lib. 8. Verba ejus hæc sunt: Ῥοδογούνη λουομένη τὰς τρίχας ἐῤῥύπτετο. ἧκέ τις ἀγγέλλων ἔθνος ὑπήκοον ἀφέστηκεν, ἡ δὲ οὐκ ἀποκρυψαμένη τὰς τρίχας, ἀλλὰ ὡς εἶχεν ἀναδησαμένη, τόν τε ἵππον ἀνέβη, καὶ τὴν στρατιὰν ἐξήγαγε καὶ ὤμοσε μὴ πρότερον ἀποκρύψαι τὰς τρίχας, εἰ μὴ κρατήσειε τῶν ἀποστάντων, καὶ δὴ πολλῷ χρόνῳ πολεμήσασα, ἐκράτησε. Μετὰ τὴν νίκην ἐλούσατο, καὶ τὰς τρίχας ἀπεκρύψατο. Τοῖς περσῶν βασιλεῦσι σφραγὶς βασιλικὴ εἰκὼν ἐστὶ ἀναλελυμένην τὰς τρίχας ἔχουσα Ῥοδογούνην. *Rhodogune lavans crines abstergebat. Venit quidam nuncians subditam gentem defecisse. Illa non abstersis capillis, sed ita ut erant, revinctis, equum conscendit, & exercitum eduxit, juravitque non ante se crines purgaturam, quam à defectoribus victoriam reportasset, longoque tempore bellum ducens, tandem victoria potita est. Post victoriam lavabat, & crines colligebat: unde Persarum Regum sigillum etiamnum imaginem impressam habet Rhodogunem disjectis capillis præditam.* Talis erat Clearchi, Græcorum, qui Cyro militaverant, ducis, in quo Caryatides saltantes insculptæ erant. Plutarchus in Artaxerxe: ἐπεὶ δὲ Κλέαρχον καὶ τοὺς ἄλλους στρατηγοὺς Τισσαφέρνης ἐξηπάτησεν καὶ παρεσπόνδησεν ὅρκων γενομένων, καὶ συλλαβὼν ἀπέπεμψεν ἐν πέδαις δεδεμένους, δεηθῆναί φησιν αὐτοῦ τὸν Κλέαρχον ὁ Κτησίας, ὅπως κτενὸς εὐπορήσειε. τυχόντα δὲ καὶ τημελήσαντα τὴν κεφαλὴν,

ἡσθῆναι τε τῇ χρείᾳ καὶ τὸν δακτύλιον αὐτῷ δοῦναι, σύμβολον φιλίας πρὸς τοὺς ἐν Λακεδαίμονι συγγενεῖς καὶ οἰκείους. Εἶναι δὲ γλυφὴν ἐν τῇ σφραγῖδι Καρυάτιδας ὀρχουμένας. Quem locum malè à Lapo versum ita interpretatur Xylander: *Postquam Clearchum aliosque duces interposito jurejurando circumvenit Tissaphernes, comprehensosque & vinculis adstrictos ad regem misit: rogatum refert se à Clearcho Cthesias, ut pectinis copiam sibi faceret. Quo accepto, curasse eum caput, oblectatumque pectinis usu, & annulum suum amicitiæ mutuæ ad necessarios & familiares Lacedæmone suos insigne sibi dedisse. Insculptas in pala fuisse Caryatidas saltantes.* Erant autem Caryatides Virgines Lacenæ, annuas choreas Dianæ Caryatidi agitantes, ut legimus apud Pausaniam in Messeniacis & Laconicis. Talis L. Syllæ Dictatoris, qui *traditione Jugurthæ* signavit, ut præter Plin. lib. 37. cap. 1. memoriæ prodidit Plutarchus in Mario pag. 411. Αὐτός τε Σύλλας σφραγῖδα ποιησάμενος, ἐφόρει γλυφὴν ἔχουσαν ἐγχειριζόμενον ὑπὸ τοῦ Βόκχου τὸν Ἰουγούρθαν ἑαυτοῦ. *Atque ipse Sylla sigillum habuit, in quo Bocchus erat Jugurtham ei tradens insculptus, quo sigillo usus est perpetuo.* Et Valer. Maxim. libr. 8. cap. 14. L. *Sylla Jugurthæ à Boccho Rege ad Marium perducti totam sibi laudem tam cupidè asseruit, ut annulo, quo signatorio utebatur, insculptam illam traditionem haberet.* Et Intercatiensis illius, de quo Plin. libr. 37. cap. 1. *Est apud autores & Intercatiensem illum, cujus patrem Scipio Æmilianus ex provocatione interfecerat, pugnæ ejus effigie signasse: vulgato Stilonis Præconini sale, quidnam fuisse facturum eum, si Scipio à patre ejus interemptus esset.*

Sed & rebus inanimatis interdum signabant. Plinius *quadriga* se usum scribit Epist. 16. libro 10. *Signata est annulo meo, cujus est ἀποσφράγισμα Quadriga.* Celebratissimo illi Polycratis annulo *Lyram Musicam* fuisse in-

insculptam, tradit Clemens Alex. lib. 3. Pædagog. qui etiam eodem loco *Ancoram nauticam* tribuit Seleuco: quod & Appianus Alexandrinus testatur libro de bellis Syriacis: Καὶ ὄναρ αὐτοῦ μητέρα ἰδεῖν, ὃν εὕροι δακτύλιον, δοῦναι φόρημα Σελεύκῳ, τὸν δὲ βασιλεύσειν ἔνθα ἂν ὁ δακτύλιος ἐκπέσοι. καὶ ἡ μὲν εὗρεν ἄγκυραν ἐν σιδήρῳ κεχαραγμένην, ὁ δὲ τὴν σφραγῖδα τὴν ὃ ἀπώλεσε κατὰ τὸν Εὐφράτην. Narrat *Seleuci matrem in somnis admonitam, ut quem primum annulum inveniret, gestandum filio Seleuco traderet: Et invenit illa ferreum cum insculpta Ancora; amissus est autem circa Euphratem.* Eadem ferè Justinus libr. 15. extremo: *Seleuci mater Laudice cum nupta esset Antiocho, claro inter Philippi duces viro, visa est sibi per quietem ex concubitu Apollinis concepisse, gravidamq; factam, munus concubitus à Deo annulum accepisse, in cujus gemmâ anchora sculpta esset, jussa donum filio, quem peperisset, dare. Admirabilem fecit hunc visum & annulus, qui postera die ejusdem sculptura in lecto repertus est. Figura etiam ancoræ in nato deinceps puero, cui Seleuco nomen, comparuit. Quamobrem Laudice annulum Seleuco eunti cum Alexandro Magno ad Persicam militiam edocto de origine sua dedit.*

Auson. in Urbibus de Antiochia:

—— ——Illa Seleucum
Nuncupat ingenuum cujus fuit anchora signum,
Qualis inusta solet, generis nota certa, per omnem
Nam sobolis seriem nativa cucurrit imago.

Ubi Scaliger: *INGENUUM SIGNUM* rectè interpretemur σημεῖον σύμφυτον. Reperio etiam literas Hieroglyphicas annulis fuisse insculptas: id quod planum ex Heliodoro lib. 8. pag. 392. apud quem memoratur Caricleæ annulus lapidem, qui Pantarpe vocatur, in pala insertum habens, & literis quibusdam sacris pictus:

Δακτύλιος λίθῳ τῇ καλουμένῃ σανδάρβῃ τὴν σφενδόνην διάθετος, γράμμασι δὲ ἱεροῖς τισιν ἀναγεγραπτος. Ut rem in pauca conferam, quod cuique in mentem veniebat, hoc vel illo Aposphragismate utebatur: plerumque tamen, ut CL. & doctissimus Meursius notavit, eas annulis signaturas insculpebant, quæ sibi convenirent, vel ob eventum quempiam, vel artem, quam factitarent, vel munus quod gererent. *Ob Eventum*, ut colligere est ex isto, qui in munitione oppidi cujusdam inventus, Victoriæ effigiem, & tropæum habuit, quem à victore quopiam in rei præclarè gestæ memoriam ita insignitum verisimile est. Sueton. in Galba cap. 10. *Per idem fortè tempus in munitione oppidi, quod sedem bello delegerat, repertus est annulus opere antiquo, scalptura gemmæ Victoriam cum tropæo exprimente.* Eadem de causa in annulo Pompeii tria tropæa fuere insculpta; quo signo etiam Syllam usum, tradit Dio. lib. 42. ubi cum dixisset. Romanos Pompeii mortem non prius credidisse, quàm annulum ejus viderent, subjungit: ἐνεγέγλυπτο δὲ ἐν αὐτῷ (δακτυλίῳ) τρόπαια τρία, ὥσπερ καὶ ἐν τῷ τοῦ Σύλλου. Tropæum quoque fuit insculptum annulo, quem Thymoleon in sortitione primus eduxit, teste Plutarcho in ejus vita, cujus verba cap. 23. adduco. *Ob artem munusve.* Sic apud Plautum Curculione Sc. *Beatus*, miles Terapontigonus annulo insculptum habet militem clypeatum, qui elephantum machæra dissecaret:

CU. *multam me tibi*
Salutem jussit Terapontigonus dicere
Et has tabellas dare me jussit. LY. *Mihin'?* CU. *ita*
Cape signum, nosce, nostin'? LY. *Quid ni noverim:*
Clypeatus elephantum ubi machæra dissicit.

Interdum etiam iis signaturis utebantur, quæ nomen

men ejus, qui ſignaſſet, aliquo modo exprimerent. Id colligere eſt ex hoc loco Symmachi lib.2. Epiſt.12. *Non minore ſanè cura cupio cognoſcere, an omnes obſignatas epiſtolas meas ſumpſeris eo annulo, quo nomen meum magis intelligi, quàm legi promptum eſt.* Neque enim dubium eſt, quin annulo huic inſculptum aliquid fuerit, quod ad Symmachiorum nomen alluderet. Quomodo Ciceronem, cum Quæſtor in Sicilia donum argenteum Diis dedicaret, *M. Tullium* inſcripſiſſe & loco cognominis *cicer* à fabro inſculpi juſſiſſe, autor eſt Plutarchus in ejus vita. Sic in Accoleii Lariscoli nummo *Phaëthontis ſorores mutatas in larices* apud Anton. Auguſtinum. 4. Dialogo de Nummis Vett. pag. 130. editionis Italicæ. Et Ful. Urſinum de Familiis Rom. pag. 2. Et *Florem* in L. Aquillii Flori apud Fulvium pag. 29. Et *Ciconiam* (quæ pietatis ſymbolum) in Q. Metelli Pii apud Fulvium, pag. 38. & L. Antonii, qui ob pietatem erga M. Antonium fratrem Pietas cognominatus eſt, apud eundem Fulvium pag. 18. & Sebaſt. Frizzo pag. 216. Et *Malleum* in C. Malleoli (ex ejus majoribus aliquis fortè primus malleum invenerit) apud Fulvium pag. 202. & plura hujus generis in aliis aliorum obſervare licet. Finiam hoc caput elegantiſſimo loco Clementis Alexandrini, qui lib.3. cap.2. pag.106. Pædagogi, multus eſt in præſcribenda Chriſtianis annulorum ſcalptura; cautione, ut apparet, adhibita, ne vel ſe ipſos proderent, ſi aut crucem aut quidvis è Chriſtianis myſteriis imprimerent, vel in religionem peccarent, ſi idololatrico aliquo aut libidinoſo ſigno uterentur. Verba ejus hæc ſunt. Αἱ δὲ σφραγῖδες ἡμῖν ἔστων πελειὰς, ἢ ἰχθῦς, ἢ ναῦς οὐρανοδρομοῦσα, ἢ λύρα μουσικὴ, ᾗ κέχρηται Πολυκράτης, ἢ ἡ ἄγκυρα ναυτικὴ, ἣν Σέλευκος ἐνεχαράττετο τῇ γλυφῇ. κἂν ἁλιεύων τις ᾖ, ἀποστόλου

μεμνήσεται, καὶ τῶν ἐξ ὕδατος ἀνασπωμένων παιδίων. οὐ γὰρ εἰδώλων πρόσωπα ἐναποτυπωτέον· οἷς καὶ τὸ προσέχειν ἀπείρηται· οὐδὲ μὴν ξίφος, ἢ τόξον τοῖς εἰρήνην διώκουσιν: ἢ κύπελλα τοῖς σωφρονοῦσιν. πολλοὶ δὲ τῶν ἀκολάστων, γεγυμνωμένους ἔχουσι τοὺς ἐρωμένους, ἢ τὰς ἑταίρας: ὡς μηδὲ ἐθελήσασιν αὐτοῖς, λήθην ποτὲ ἐγγενέσθαι δυνηθῆναι τῶν ἐρωτικῶν καθημάτων, διὰ τὴν ἐνδελεχῆ τῆς ἀκολασίας ὑπόμνησιν. Id est: *Sint autem nobis signacula Columba vel Piscis, vel Navis, quæ celeri cursu à vento fertur: vel lyra Musica, qua usus est Polycrates, vel Ancora nautica, quam insculpebat Seleucus: Et si piscans aliquis, meminerit Apostoli & puerorum, qui ex aqua extrahuntur. Neque enim idolorum sunt imprimendæ facies, quibus vel solum attendere prohibitum est: Sed nec ensis vel arcus iis, qui pacem persequuntur: nec pocula iis, qui sunt moderati aut temperantes. Multi autem libidinosi nudatos habent eos, quos amant vel amicas, ut ne si velint quidem, possint affectionis amoris oblivisci, quod libido & intemperantia ejus perpetuo in mentem revocatur.* Scalpturam Columbæ, cujus hic meminit, sed olivæ ramum rostro ferentis, addita supra Iride, infra autem arca Noëtica, ut planè Christianum agnoscas hominem, exhibuit Gorlæus in Dactyliotheca sua Num. 118. Solebant etiam Christiani annulos suos insignire duabus literis Christi nomen exprimentibus, per primos duntaxat characteres, litera Græcanica P. scilicet decussata & scissa per medium ipsa X, hoc modo.

☧ cujusmodi aliquot è ruderibus effossos se vidisse testatur Cardinalis Baronius tom. 1. Annalium, in Actis anni 57. pag. 505. & extat ejusmodi scalptura apud Gorlæum Num. 194. quam tamen figuram non in annulis solùm, sed & Nummis & Labaro, & Clypeis & galeis, prisci Christiani Imp. usurpabant, ut videre est apud Ant. Augustinum Dialogo primo de

Num-

Nummis Antiquis, & Lipſ. lib. 3. de Cruce. Ipſum quoque ſignum Crucis in ſignatorio annulo Matrinæ virginis fuiſſe impreſſum, teſtatur Gregorius Nyſſenus in ejus vita. Notat autem idem Baronius dicto loco apud Chriſtianos antiquum uſum obtinuiſſe, ut ſponſalitius annulus Fidei ſigno, quod eſt mutui fœderis ac concordiæ ſymbolum, ſculperetur. Id enim præ ſe ferunt conjunctæ ſimul dextræ, quarum porrectione fidem ſponderi, res eſt vel pueris nota.

CAPUT XIV.

De annuli ſignatorii cuſtodia. Annulo non diligenter aſſervato fraudem ſæpe commiſſam. Signa adulterina, *quæ? Lex Solonis de annuli ſigillo. Tabulas & literas non lectas annulo non eſſe obſignandas.*

CÆterum de annulo ſignatorio plusquam ſatis; illud tamen etiam monendum, hujuſmodi annulo non diligenter aſſervato magnam ſæpe fraudem commiſſam eſſe; id quod ſacra pariter & prophana hiſtoria teſtatur. In ſacra legimus Jeſabelem, poſtquam intellexit Nabothum nolle ſuam vineam, cujus emendæ deſiderio rex tenebatur, vendere, literas nomine Achabi regis ad ſeniores populi dediſſe, easque annulo regio obſignaſſe, quibus inſcio marito innocentis Nabothi cædem mandavit 3. Reg. cap. 21. verſ. 8. Eodem dolo etiam uſus Hannibal, cum annulo Marcelli conſulis potitus eſſet. Nam Salapiam literas miſit Marcelli nomine compoſitas, quibus ſignificavit ſe nocte, quæ diem illum ſequutura eſſet, eò venturum, parati milites eſſent, qui in præſidio erant, ſi qua opera eorum opus eſſet. Et verò hoc ſtrategema ipſi forſan non infeliciter

successisset, nisi Crispinus alter Consul circa proximas civitates misisset nuncios, occisum esse collegam, annuloque ejus hostem potitum, ne quibus literis crederent annulo Marcelli obsignatas. Nam hic nuncius paulò ante Salapiam venerat, cum literæ ab Annibale allatæ sunt, Marcelli nomen & signum præferentes, teste Livio lib. 27. Idem tradit Jul. Frontinus lib. 4. Strategemat. cap. 8. *T. Quintius Crispinus, post infaustam adversus Pœnos dimicationem, qua collegam Marcellum amiserat, cum comperisset potitum annulo interfecti Hannibalem, literas circa municipia totius Italiæ dimisit, ne crederent Epistolis, si quæ Marcelli annulo obsignatæ perferrentur; monitione consecutus, ut Salapia & aliæ urbes frustra Hannibalis dolis tentarentur.* Plancum quoque Syriæ præsidem in majoris momenti literis solitum fuisse nomen adscribere Antonii, & annulo ejus signatorio uti, atque hac occasione cædem Sex. Pompeii mandasse, autor est Appianus libr. 5. belli civilis pag. IↃ CCLIII. Εἰσὶ δ' οἱ Πλάγκον οὐκ Ἀντώνιον λέγοντες ἐπιστεῖλαι, ὃν νομίζουσιν ἄρχοντα Συρίας καὶ ταῖς ἐπιστολαῖς ἐπιτεταγμένον ἐς τὰ ἐπείγοντα ἐπιγράφειν τὸν Ἀντώνιον, καὶ τῇ σφραγῖδι χρῆσθαι. Hac fraude Valentinianus Placidiæ F. imperator uxorem Petronii Maximi Senatoris & Patricii Romani, quam perditè deperibat, ad se pellectam per vim stupravit, teste Procopio Cæsariensi lib. 1. de bello Vandalico, cujus Latina verba adscribam, cum Græca non sint in promptu: *Erat Maximo uxor ut formosissima, ita pudicissima: qua Valentinianus amore captus cum potiri cuperet, resque admodum ardua foret, rem iniquam excogitavit. Maximum jussit ad se in Palatium venire, quo cum talis colludens auro certo proposito, annulum ejus victor natus est. Hunc clàm ad uxorem misit viri nomine, ut quàm primum signo perspecto in Palatium salu-*

salutatum Eudoxiam Imperatricem veniat. Illa subitò paret: quam certi, quibus res nota ac mandata erat, protinus in Aula excipientes, longè in gynaceum duxerunt. Ubi Valentinianus occurrens, vim ei intulit. Illa post hac mœsta domum regressa calamitatem fatumque suum deflere, virumque magnoperè detestari cœpit, ut qui occasionem huic rei nimia sua temeritate, annulique sigillique sui datione præbuit. Videndus & Sigonius libr. 13. de Imperio Occidentali in actis Anni 454. Et ut fabulas etiam afferamus, Miles ille Therapontigonus, apud Lyconem Trapezitam depofuerat quadraginta minas, eique mandarat, qui annulo suo tabulas obsignatas attulisset, daret operam, ut mulierem ille à Lenone cum auro & veste abduceret. Cum verò ipsi dormienti Curculio annulum subduxisset, & tabulas ille à se obsignatas ad Trapezitam dedisset, factum ut virginem cum auro & veste perdiderit. Vide Plautum Curculione. Sc. *Date viam mihi*, & *Beatus videor*, & : *Quoi homini, &c.* Mulier etiam illa apud Apuleium lib. 10. de Asino aureo ut mariti sui sororem velut æmulam tori è medio tolleret, tale comminiscitur facinus: *Annulo mariti surrepto, rus profecta, mittit quendam servulum, sibi quidem fidelem, sed de ipsa Fide pessimè merentem, qui puellæ nunciaret, quod eam juvenis profectus ad villulam vocaret ad sese, addito, ut sola & sine ullo comite, quam maturissimè perveniret. Et ne qua fortè nasceretur veniendi cunctatio, tradit annulum marito subtractum, qui monstratus, fidem verbis adstipularetur. At illa mandato fratris obsequens, hoc enim nomen sola sciebat, respecto etiam signo ejus, quod offerebatur, gnaviter ut præceptum fuerat incomitata festinat, &c* Quo fine autem Constantin. Magnus duodecim illis Romanis, quos contra Persarum regem cum exercitu misit, annulos clam ademerit, narrat Codinus

dinus libro de originibus Constantinopolitanis à Georgio Duza edito, cujus verba, propter historiam memorabilem, quam continent, non possum quin adscribam: Θέλων δὲ ὁ μέγας Κωνσταντῖνος οἰκῆσαι τὴν πόλιν αὐτὴν, μάλιστα δὲ τοὺς Ῥωμαίους εἰς τὸ Βυζάντιον, ἔλαβεν ἐξ αὐτῶν λαθραίως τὰ δακτυλίδια αὐτῶν ἑνὸς ἑκάστου ἰδίως, καὶ ἀπέστειλεν αὐτοὺς εἰς τὸν τῶν Περσῶν βασιλέα, ὅστις ἐκαλεῖτο Σάβαρος. Τέσσαρας μὲν μαγίστρους, τὸν Ἄδον, τὸν Προτάσιον, τὸν Σκώλυμβρον, τὸν Φιλόξενον. Ὀκτὼ δὲ πατρικίους, τὸν Πρόβον, τὸν Δομνῖνον, τὸν Δάρειον, τὸν Μαῦρον, τὸν Ῥωδανὸν, τὸν Σαλλίωνα, τὸν ἔπαρχον Μόδεστον, τὸν Εὔβουλον, μετὰ πλείστου στρατοῦ ἐξαπέστειλεν αὐτοὺς, ποιήσαντας δέκα ἓξ μῆνας ἐν Περσίδι. Ὁ δὲ μέγας Κωνσταντῖνος ἀποστείλας εἰς Ῥώμην, ἀνελάβετο τὰς γυναῖκας αὐτῶν, καὶ τὰ τέκνα, καὶ τὰς φαμελίας. ὥρισε δὲ καὶ κτίσας μηχανικοὺς, ἵνα ἴδωσι τοὺς οἴκους αὐτῶν τόπους ἑνὸς ἑκάστου, ποῦ τε κεῖνται καὶ ὅπως, ἑτέρας ἐπὶ τοὺς αἰγιαλοὺς τῆς θαλάσσης, ἄλλας ἐπὶ τοὺς ἠπείρους, καὶ τὰ σχήματα τῶν κλισμάτων, καὶ τὰς ἀνόδους οἵας ἦσαν κοχλιώδεις. Καὶ λαβόντες τὰς φαμελίας τῶν συγκλητικῶν, ἀπῆλθον ἐπὶ τὸ Βυζάντιον, καὶ ἔκτισαν ὅμοια ἕκαστα, καὶ ἐκάθισαν ἐντὸς αὐτῶν τὰς φαμελίας τούτων ἐκεῖσε. Ἐλθόντες γοῦν ἐκ τῆς Περσικῆς χώρας μετὰ νίκης, ἀναλαβόμενοι καὶ ἐπὰν τὰ κεντηνάρια τρακόσια ἑξήκοντα πέντε, ἐδέξατο αὐτοὺς ὁ βασιλεὺς, καὶ ποιήσας εὐωχίας εἶπεν αὐτοῖς: θέλετε ἀπελθεῖν εἰς τὴν Ῥώμην; δοκιμάζων αὐτούς. Οἱ δὲ ἔφησαν μὴ κατελθεῖν μέχρι δύο μηνῶν. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἔφη. Ἀπὸ ψε ἔχω δοῦναι ὑμῖν τὰς οἰκίας ὑμῶν. προστάξας Εὐφράτῃ τῷ παρωκοιμωμένῳ αὐτοῦ, ὅστις καὶ ἐποίησε τὸν μέγαν Κωνσταντῖνον χριστιανὸν, ἐν ἑκάστῳ ἀποδοῦναι αὐτῶν τοὺς οἴκους. ὡς γοῦν εἶδον τοὺς πολαιῶνας, καὶ τὰς αὐλὰς, καὶ τὰς ἀνόδους ὁμοίας ταῖς ἐν τῇ Ῥώμῃ, καὶ τὰ μέτρα, καὶ τὰ σχήματα, καὶ τὰ ὕψη, καὶ τὴν ἀπόβλεψιν τῶν θυρίδων, ἔδοξαν εἶναι ἐκ φαντασίας εἰς τὴν Ῥώμην. Εὑρόντες δὲ καὶ τὰς φαμιλίας αὐτῶν, ἐξεπλάγησαν. ἐρωτήσαντες δὲ τὰς ἑαυτῶν φαμελίας, καὶ μαθόντες ἀκριβῶς, τότε ἐπίστευσαν ὡς ἐκ θεοῦ

φάν-

φάντασμα, ἀλλὰ φρόνησις τοῦ βασιλέως, ὅτι ἄκοντας, καὶ μὴ βουλομένους ᾤκησεν ἐν ταῦτα. *Magnus autem Constantinus cum vellet suam civitatem Byzantium maximè à Romanis habitari, annulos cujusque viri occultè accepit & misit ipsos contra Persarum regem, qui vocabatur Sabarus, quatuor magistros, Adum, Portasium, Scolimbrum, Philoxenum, & octo patricios, Probum, Dominum, Darium, Maurum, Rhodanum, Saltionem, Modestum Præfectum, Eubulum, cum Magno exercitu in Persiam misit, ubi sedecim menses commorabantur. Magnus verò Constantinus legatis Romam missis, uxores ipsorum, liberos & familias vocavit. Constituit etiam opifices, ut domos ipsorum & loca singula, ubi & quomodo sita essent, in orane maritima vel continente, ut formam structuræ, & quales gradus essent tortuosi observarent. Assumptis ergò secum familiis vocatorum, Byzantium redierunt, ibique singula simili modo condiderunt, in iisque familias ipsorum habitare jusserunt. Cum itaque ex Persia potiti victoria rediissent, & trecenta sexaginta quinque centenaria allata recepissent, Imperator eos convivio excepit, illisque dixit, Vultis abire Romam? probans eos. Illi autem dixerunt, se ante duos menses non reversuros. Imperator verò dixit, Vesperi dabo vobis ædes vestras. Jusserat enim Euphrati accubitori suo, qui & Magnum Constantinum Christianum effecerat, ut unicuique ædes suas restitueret. Ut igitur viderunt portas, atria, gradus, mensuram & formam, altitudinem, & prospectum fenestrarum Romanis similes, putabant se per somnium esse Romæ. Cum verò & familias suas invenirent, obstupescebant. Et cum interrogarent suas familias, & penitus intelligerent, crediderunt non esse phantasiam, sed prudentiam Imperatoris, quòd invitos & nolentes degere hic jusserit.*

Sed & fictis annulis interdum fraudem esse factam legi-

legimus: quomodo Sextum Tarquinii Superbi filium qui Gabiis erat, literas fictas & *patris sigillo obsignatas*, *σημειωμένας τῇ τοῦ πατρὸς σφραγῖδι*, domi Antistii Petronis, qui præcipuæ apud Gabios dignitatis erat, per ejus servos pecunia corruptos deponendas curasse, ut illum, quem sibi obstare videbat, proditionis convictum è medio tolleret, & Gabios in suam potestatem redigeret, autor est Dionysius Halicarnassæus lib. 4. Haud dissimili dolo Siseni Persæ exitum machinatus est Alexander Macedo, de quo Curtius lib. 3. cap. 7. *Erat in exercitu Regis Sisnes Perses, quondam à Pratore Ægypti missus ad Philippum, donisque & omni honore cultus exilium patria sede mutaverat. Secutus deinde in Asiam Alexandrum, inter fideles socios habebatur. Huic epistolam Cretensis miles obsignatam annulo, cujus signum haud sanè notum erat, tradidit. Nabarzanes Prator Darii miserat eam, hortabaturque Sisenem, ut dignum aliquid nobilitate ac moribus suis ederet*, (alii legunt, auderet) *magno id ei apud regem honori fore. Has literas Sisenes, utpote innoxius, ad Alexandrum sape deferre tentavit, sed cum tot curis, apparatuque belli regem videret urgeri, aptius subinde tempus exspectans, suspicionem initi sceleſti consilii prabuit: namq; epistola, priusquam ei redderetur, in manus Alexandri pervenerat, lectamque eam ignoti annuli sigillo impresso, Siseni dare jusserat ad astimandam fidem Barbari. Qui quia per complures dies non adierat regem, scelesto consilio eam visus est suppressisse, & in agmine à Cretensibus, haud dubiè jussu Regis occisus est.* Nec contentus hoc in vili peregrini capite facinus admisisse, eadem postea fraude in Parmenione, Macedonum suorum facile Principe usus est, namque epistolam Philotæ nomine ad Parmenionem patrem scriptam, ejusdem signo obsignavit. Curtius lib. 7. cap. 2.

Ad

Ad Parmenionem quoque epistolas feres, unam à me, alteram Philota nomine scriptam. Signum annuli ejus in meâ potestate est. Pater credet à filio impressum, sic, cum te viderit, nihil metuet.

Hujusmodi fraudis suspicionem ut à se prorsus removerent Ægyptii, post cæsum Pompejum annulum ejus Cæsari tradendum curarunt. Aurelius Victor de illustribus.cap.LXXVII. *Caput ab Acchilla, Ptolomæi satellite, Ægyptio velamine involutum, cum annulo Cæsari præsentatum est. Qui non continens lacrymas illud plurimis, & pretiosissimis odoribus cremandum curavit.* Eadem quoque ratione Vitalianum præfectum prætorio occisum tradit Jul. Capitolinus in Gordianis tribus: *Fictæ sunt literæ Maximini, signatæ quasi ejusdem annulo, & missi cum quæstore milites, qui eas ferrent, addentes quædam propter literas, secreto esse dicenda. Longam igitur porticum petierunt, & cum ille ea, quæ sibi erant secretò dicendo perquireret, hortantibus ut prius signum inspiceret Epistolæ, dum considerat, interemptus est. Persuasum deinde est militibus, jussu Maximini Vitalianum interemptum.* De hujusmodi crimine falsi à legatis Græcis commisso Guntherus lib.5.Ligurini v. 368.

Nam qui prædicti mandata priora tyranni
Ausonias urbes Hetruscaq; regna tenenti
Attulerant, Friderice, tibi, gentilibus usi
Fraudibus, impressas falso sub nomine Regis
Mendaces chartas sibi confecê e sigillo.

Tale quid sibi quoque accidisse à quodam falsario conqueritur S. Bernhardus Epistola 284. ad Eugenium Papam: *Periclitati sumus in falsis fratribus & multæ literæ falsatæ sigillo nostro in manus multorum exierunt, & quod magis vereor, etiam usque ad nos dicitur falsitas pervolasse. Hac necessitate abjecto illo novello, quod cernitis*

de novo utimur, continente & imaginem nostram & nomen. Figuram aliam tanquam ex nostra parte jam non recipiatis, nisi fortè pro Episcopo Clarimontii, cui sub altero sigillo literas dedi, cum nondum istud haberem. Atque hujusmodi crimen falsi à se non esse commissum cum indicare Ovidius vellet, sic lib. de ponto Elegia 9. loquitur:

Nec mea subjecta convicta est gemma tabella
Mendacem ceris imposuisse notam.

Vel ut JCtorum princeps Cujacius teste Grutero lib. 3. Suspicionum cap. 8. distichon in mss invenit:

Nec mea convicta est fallaci gemma sigillo
Mendaces linis imposuisse notas.

De falsis literis adulterino T. Quinctii annulo obsignatis vid. Fragm. Polybii lib. 46. cujus meminit Rutgersius lib. 1. var. Lect. c. 1. Dicta autem fuerunt hæc signa *Adulterina.* Festus: *Adulterina signa dicuntur alienis annulis facta.* L. 30. D. Ad leg. Corneliam de falsis: *Lege Cornelia testamentaria obligatur, qui signum adulterinum fecerit, sculpserit.* L. 4. Institut. de publ. judiciis §. 7. Ad hujusmodi fraudem igitur cavendam Solon legem tulit, ne liceret annulario retinere sigillum annuli venditi, teste Laertio: Δακτυλιογλύφῳ μὴ ἐξεῖναι σφραγῖδα φυλάττειν τοῦ πραθέντος δακτυλίου. Ratio legis erat, ne posset ὁ δακτυλιογλύφος alio facto simili annulo fraudem ei facere, cui priorem vendidisset.

Quare cùm adeo in proclivi sit crimen falsi per alterius annulum committere, cavendum, ne veniat in potestatem eorum, qui illo possint abuti. Atque hæc mihi causa videtur fuisse cur Sextus Pompejus, pugnâ navali victus & fractus in miserabili fuga annulos suos in mare abjecerit, ut narrat Sueton. lib. 4. cap. 8. *Quippe modò trecentarum quinquaginta navium Dominus, cum sex septemve fugiebat, exstincto Prætorio navis lumine,* an-

nnulis in mare abjectis, pavens atque respectans. Item-
que Petronius, qui flagitia Principis sub nominibus ex-
oletorum fœminarumque & novitate cujusque stupri
perscripserat, atque obsignata miserat Neroni, annu-
lum fregerit, ne mox usui esset ad facienda pericula ut
ait Tacitus l. 16. Annal. cap. 19.

Sed nec temerè quibuslibet tabellis Annulus im-
primendus est. Magnum enim levitatis & supinæ ne-
gligentiæ indicium est, præsertim in principe viro, tabu-
las vel diplomata non lecta nec expensa annulo obsi-
gnare, vel annulum signatorium temerè cuivis commit-
tere: quod Cicero Qu. Fratri studiosè cavendum mo-
net in elegantissima illa & plane aurea, quam ad ipsum
Asiæ minoris rectorem scripsit, Epistola; his verbis: *Sit
annulus tuus non ut vas aliquod, sed tanquam ipse tu: non
minister alienæ voluntatis, sed testis tuæ.* Hoc enim sen-
tit Cicero, quemadmodum Turnebus lib. 27. Adversar.
cap. 1. interpretatur, ne passim sinat annulum suum à
quovis, ut domestica vasa, tractari, vulgoque & temerè
sine delectu quidvis obsignari, sed eo solus utatur, alius
non abutatur, solusque quod jus fasq; sit, annulo signet.
Vas igitur est, ut si Græcè σκεῦος diceres. Vasorum au-
tem in domestica familia usus est communis. Hic verus
est, meo quidem judicio, hujus loci sensus: quanquam
Francisc. Robortell. lib. 2. Emendationum c. 17. contra
P. Manutium contendit esse legendum *vas aliquis*, ita, ut
vas vadis non pro vase accipiatur, sed pro sponsore, quasi
dicat Cicero: videndum tibi est, ô Quinte ne annulus
tuus sit tanquam vas aut sponsor alienæ voluntatis, id
est, ne aliquis tuorum quæstum hâc ratione faciat in pro-
vincia, dum annulo tuo prætorio multa obsignat, te in-
sciente, corruptus largitione alicujus provincialis. Fu-
isset igitur tum annulus tuus verè sponsor ac vas volun-

tatis alienæ, id eſt, eorum qui pecunia corrupti erant. Nam ſicuti creditores vadem poſtulant: ita illi provinciales, ne temerè pecuniam darent iis, qui pollicitl erant, ſe obſignaturos prætoris edictum aut interdictum aliquod, poſtulabant ante vadem ac veluti ſponſorem aliquem. Is autem erat annulus proprætorius. Obſignationem autem ubi viderant, ſe decipi poſtea poſſe non credebant. Nam vulgò ſi habemus manum & ſigillum alicujus, tum dicimus nos vadem ſeu fidejuſſionem ſufficientem habere. Ita accipit & emendat hunc locum Fr. Robortell. Sed cum lectio uſitata ſententiam contineat nec ineptam, nec inſulſam, imò verò prudentiæ & gravitatis plenam, cauſæ nihil eſt, cur ab ea ſit recedendum.

Cæterùm cum quanto periculo conjunctum ſit, ſi principes viri decretis, tabulis, vel literis non lectis, nec diligenter ponderatis annulum ſignatorium ſtatim imprimant, vel ſaltem, quod idem eſt, ſubſcribant, teſtatur exemplum Theodoſii II. Imp. cujus cùm tanta eſſet in obſequendo quibuslibet facilitas, ut ſæpè literis non lectis manu ſua ſubſcriberet, Pulcheria ejus ſoror callidè ſe munus petere ſimulans, per literas poſcebat ſibi in ſervitutem tradi Eudoxiam conjugem, quam impensè ab ipſo diligi non ignorabat. Quas cum ille non lectas ſubſcriptione confirmaſſet; ſoror monſtratis & lectis literis, acriter eum reprehendit, & ut deinceps in re tanti momenti cautior eſſet, graviter ac amicè monuit, teſte Suida in voce πουλχερία: ubi de Theodoſio ſic loquitur: Ὁ ἦν φύσει ἡμερώτερός τε καὶ ἀπερίσκεπτος, ἐς ἅπαντα μὲν ὑπείκων, μάλιστα δὲ ἐς τοὺς ὑποβάλλοντας αὐτῷ χάρτας ἀπαραγνώστως ὑπέγραφεν. ὅπερ ἡ σοφωτάτη γνοῦσα πολὺ Πουλχερία, σοφῶς ὑπῆλθεν αὐτὸν δωρεὰν ὑπολαβοῦσα δῆθεν πρὸς δουλείαν τὴν ἑαυτοῦ γαμετὴν Εὐδοκίαν. ἣν καὶ καθυπογράψας μὴ πρότερον

τερον ἀναγνὺς, ὕςερον δεινῶς ὠνειδίζετο παρὰ τῆς Πυλχερίας. Vide & Nicephorum l.4.cap.23. Socratem lib.7.cap. 22. Theodoretum lib.5.cap.36. Eandem levitatem in Imperatore Alexio Comneno perstringit Nicetas lib.1. ubi ait, illum in honoribus conferendis adeò facilem fuisse, ut quodcunque scriptum quis ipsi porrexisset, id è vestigio subsignaretur, sive inepta dictione constaret sive qui id obtulerat peteret, ut terra quidem navigaretur, mare autem araretur, & montes in medium mare transferrentur, vel, ut est in fabulis, Athon Olympo imponeretur. Verba ejus hæc sunt: ὁ γάρ τις προσενήνεγκε χάρτην τῷ βασιλεῖ, αὐτίκα ὑπεσημαίνετο, κἂν σολοίκως εἶχε τῆς φράσεως, κἂν ὁ προτείνων, ἐδεῖτο ναυτίλλεσθαι μὲν τὴν ξηρὰν ἀροῦσθαι δὲ τὴν θάλασσαν, ἢ τὰ ὄρη ἐν καρδίαις θαλασσῶν μεθιστάθεσθαι, εἴτε μὴν (ὡς ὁ μῦθος βούλεται) Ολύμπῳ Ἄθων ἐπανατίθεσθαι. Idipsum etiam tanquam crimen Fridericus I. objecit Papæ Adriano IV. apud cujus legatos cum multa paria literarum reperta essent, & schedulæ sigillatæ ad arbitrium eorum scribendæ adhuc, quibus per singulas Ecclesias Teutonici regni conceptum iniquitatis suæ virus respergere, altaria denudare, vasa domus Dei asportare, cruces excoriare nitebantur, ne ultra procedendi facultas daretur, Imperator eadem, qua venerant, via ad urbem illos jussit redire, ut patet ex Epistola Friderici Barbarossæ ad principes Imperii, quæ extat inter constitutiones Imperiales à Nob.& Cl.V.Melchiore Haiminsfeldio Goldasto collectas, pag.60. Atque hæc fuit una ex causis, cur Wenceslao imperium ademptum: ut testatur sententia Exauctorationis Wenceslai Rom. Regis à principibus Electorib.Imp.Ita & pronunciata An.CIↃCCCC. *Præterea membranas per plures nudas rasasque, sua tamen majestatis sigillo munitas amicis pecunia vendidit: in qui-*

quibus cum illis, tum aliis, in quorum manus istius modi membranæ venerunt sub regio sigillo quod scribere vellent, licuit. Quâ ex re ob sacri Romani Imperii jurium & emolumentorum damnosam imminutionem, & dissipationem graves querelæ suborta sunt.

Solet etiam in obsignando hæc fraus interdum committi, ut aliud pro alio obsignetur, & id quod obsignatum est, illis perniciem afferat, quod salutem sibi laturum arbitrabantur. Quo dolo Pharnabazus imposuit Lysandro Lacedæmonio, qui *præfectus classis cum in bello multa crudeliter avareque fecisset, deque his rebus suspicaretur ad cives suos esse perlatum, petiit à Pharnabazo, ut ad Ephoros sibi testimonium daret, quanta sanctitate bellum gessisset, sociosque tractasset, deque ea re accuratè scriberet: magnam enim ejus autoritatem in ea re futuram. Huic ille liberaliter pollicetur: librum gravem multis verbis conscripsit, in quo summis eum effert laudibus. Quem cum legisset, probassetque, dum obsignatur, alterum pari magnitudine, tanta similitudine ut discerni non posset, signatum subjecit, in quo accuratissimè ejus avaritiam perfidiamque accusarat. Hinc Lysander domum quum redisset, postquam de suis rebus gestis apud maximum magistratum, quæ voluerat, dixerat: testimonii loco librum à Pharnabazo datum tradidit. Hunc summoto Lysandro quum Ephori cognovissent, ipsi legendum dederunt. Ita ille imprudens ipse suus fuit accusator*, ut ait Æmilius Probus. Vide & Plutarchum in vita Lysandri. Interdum etiam fraus fraudi opponitur: ut literis damnosis salutiferæ substituantur. Ferunt n. Conradum II. Imperatorem valdè severè animadvertisse Imperii sui tempore in pacis publicæ violatores, cujus severitatem cum Lupoldus quidam Comes, criminis dicti reus admodum metueret, secessisse eum cum uxore in solitudinem, & syl-

sylvam quandam longè ab hominum oculis & consuetudine remotam, ibique in tuguriolo quodam aliquamdium latitasse. Non multò post contigisse, ut illis in locis venatui indulgeret Imperator, cumque aberrasset insectando feras ardore à suis, & nox illum præter opinionem corripuisset, forte ad illud Comitis tuguriolum devenisse, ibique noctem illam mansisse. Eadem nocte Comitis latitantis uxorem masculum peperisse, eoque recens à partu vagiente, vocem de cœlo auribus Imperatoris adlapsam hujus argumenti: Infans hic, ô Imperator, tibi quandoque gener erit & hæres. Eamque vocem cum tertium rediisset, terruisse Imperatorem, itaque primò diluculo surrexisse, & inventis duobus ex suis, qui Imperatorem in sylvis persecuti fuerant, serio injunxisse, arriperent recens natum infantem, confestimque necarent, Famulos paruisse jubenti, puerumque parentibus ereptum cum jamjam necaturi essent, blandum adeò ipsis arrisisse, ut in necem ejus durare non valuerint, itaque in arbore reposuisse vivum, atque ut fidem occisi infantis Domino facerent, cor lepusculi, tanquam infantis esset, attulisse. Illis digressis transivisse ibidem alium quendam Ducem, & ex vagitu infantem in arbore reperisse, relatumque domum aluisse pro suo. Multo pòst tempore divertisse Imperatorem ad illum Ducem, & adolescentem hunc conspexisse, de natalibus ejus inqu siviss e, & cum ambiguè responsum esset, pro eo habere cepisse, qui erat, quemque olim necandum famulis tradidisset. Aucta suspicione nec minus metu veteri animum subeunte petiisse illum à Duce puerum ministeriis suis & tandem impetrasse. Indè literas statim ad reginam concepisse, quibus præcipiebat, ut cum primum litteras accepisset, earum bajulum vitâ exigi juberet, litterasq; illas adolescenti ad Reginam

 per-

perferendas tradidisse. Adolescentem literas accepisse, inque viam se dedisse, cumque itineris ratione in domo Sacerdotis cujusdam nocte ingruente hospitari necesse habuisset, Sacerdotem curiosum, quid rerum literis regiis contineretur, scire voluisse, itaque eas aperuisse, cumque mortem miserrimi adolescentis illis contineri intellexisset, numine vel misericordia motum alias literas & quidem contrarii ac longè diversi argumenti substituisse: cum primum videlicet literas regina resignasset, filiam adolescenti ferenti illas matrimonio copularet, sic jubere se, nec cessationem illi è bono fore. Illas adolescentem tulisse, reginamque dicto audientem fuisse. Regem, ubi, quid factum, edoctus est, initio quidem fremuisse, demum vim fati ineluctabilem animo revocantem, in eo quod accidisset, quievisse.

Hanc Historiam debemus Michaeli Piccarto amico nostro, dum vivebat, summo, qui eam, ex Viterbiensi, & Rolevvincho, Observationum suarum Historico-Politic. Declam. 16. cap. 9. intexuit. Huc refero & falsas istas literas falso Reginæ Berengariæ sigillo munitas, quibus Comes Alvarus Alphonso Regis Castellæ filio Enrico, Berengariæ Fratri vitæ insidias struxit. Historiam nobis suppeditat Rodericus Toletanus lib. 9. c. 2. ac. 3.

Cum enim Alphonsus relicto prænominato Filio Enrico, parvulo admodum, post mortem patris statim ad regni fastigium evecto, diem obiret, ac Comes Alvarus novi hujus Regis custodiam, abdicata Regina Berengaria, Regis Sorore (cui alias & custodia Regis & Regni concessa erat) in se transferret & una cum Rege peragratis Regni ditionibus Maquedam, quæ est oppidum in Diœcesi Toletana, venisset, Regina Berengaria nuncium misit de fratris statu, (sunt verba Toletani)

clan-

clanculo percunctari. Erat enim sollicita, eo quod à Comite Alvaro negligentius servabatur. Et cum Comes Alvarus de nuntio comperisset, fecit scribi literas imposturæ, & falso sigillo Reginæ nobilis intercludi, in quibus continebatur, quod Regina nobilis scribebat aliquibus de Consilio magnatum de campis, ut cum toxico sibi misso fratri suo exitiale poculum propinarent, ut sic puerum ad sororis odium gravius provocarent, & hominem continuo suspenderent. Sed cum labia malignorum (sunt verba Toletani) tibi velut ebria mentiantur, qui Susannam à falso testimonio liberavit, Reginam nobilem & innocentem, ab imposturæ mendacio liberam declaravit &c.

Caput XV.

De discrimine Annulorum. Aureos gestare licuisse primum Legatis: deinde Senatoribus, mox & Equitibus, qui annulo à plebe distincti. Triumphantes ferreum retinuisse. Equitibus etiam militia fuisse jus aureorum annulorum, contra Lipsium ostenditur: non autem militibus gregariis, quibus id primum Severus Imp. indulsit. Plebeis argenteos in usu fuisse videri: ferreos servis, quorum fraus, & occulta superbia in annulis indicatur.

HActenus de annulorum usu, qui in signando: nunc ostendemus annulos etiam fuisse peculiare ornamentum & insigne, quo status hominum olim & ordines Romæ distinguebantur. Ex auro, argento, ferro factos esse annulos, supra diximus. Ex his ferreorum usus apud Romanos erat antiquissimus. Nam primis ejus Reipub. temporibus, ne Senatori quidem jus erat

 ge-

gestare aureum annulum, sed his tantum, qui legati ad exteras gentes ituri essent, annuli aurei publicè dabantur. *Credo*, inquit Plinius, *quoniam ita exteris honoratissimi intelligebantur.* Atque hi ipsi legatione perfuncti annulo publicè accepto, in publico tantum utebantur, intra domos verò ferreis, teste Plinio lib. 33. cap. 1. Etsi autem paulatim non solum Senatores, verùm etiam Equites aureos annulos usurparunt; fuisse tamen memoria avorum etiam inter Senatores nonnullos, qui *pratura quoque functi in ferro consenuerint*, tradit idem Plinius: qui etiam autor est, Divo Augusto decurias ordinante, *majorem partem judicum in ferreo annulo fuisse.* Imò verò ipsi Triumphantes retinuerunt vestigia priscæ simplicitatis. Nam ferreo annulo usos fuisse Romanos Imperatores, cum curru auro gemmisque magnificè ornato de hostibus victis triumphantes in Capitolium inveherentur, autor est idem Plinius. d.l. *Vulgoque sic triumphabant, & cum corona ex auro Etrusca sustineretur à tergo, annulus tamen in digito ferreus erat, aqua fortuna & triumphantis, & servi coronam sustinentis. Sic triumphavit de Jugurtha C. Marius, aureumque non ante tertium consulatum sumpsisse traditur.* Verùm hoc præter communem morem fiebat, & ad retundendam triumphantis arrogantiam. Nam alias certum est, Senatoribus primum, mox & Equitibus jus aureorum annulorum fuisse: quibus tamen *non licebat annulis uti, nisi à pratoribus donati fuissent*, ut ait Acro ad Horatii Sat. 7. lib. 2. Prima mentio annulorum aureorum, quibus quidem Romani usi sint, extat apud Livium lib. 9. in actis anni ab urbe condita quadringentesimi trigesimi secundi, Caudinâ pace infamis, ubi narrat ob deditionem tam fœdè factam Ro. a: extemplo sine ulla publica autoritate concessum in omnem formam luctus esse, *taber-*

tabernas circa forum clausas, justitiumque in foro sua sponte cœptum prius, quam indictum, latos clavos, annulos aureos positos. Sed à quibus annuli aurei positi sint non addit. In fine autem ejusdem libri in actis anni 449. tradit idem Livius, *plerosque nobilium annulos aureos & phaleras deposuisse*, hac causa motos, quòd Cn. Flavius libertino patre genitus & Cl. Appii Scriba, qui jus civile repositum in penetralibus Pontificum evulgaverat, & fastos circa forum in albo proposuerat à turba forensi Ædilis curulis creatus esset. Cæterùm Plinius, qui procul dubio veterum annales diligentissimè super hac re consuluit, id solis Senatoribus adscribit: *Quo facto*, inquiens, *tanta Senatus indignatione exarsit, ut annulos ab eo abjectos fuisse in antiquissimis reperiatur annalibus. Fallit plerosque qui tum & Equestrem ordinem id fecisse arbitrantur. Est enim adjectum hoc quoque sed & Phalera posita, propter qua nomen Equitum adjectum est.* Mox autem subjungit: *Annulos quoque depositos à nobilitate, in Annales relatum est, non à Senatu universo.* Quæ verba dum rectè considero, & cum Livianis contendo, facilè adducor in illam sententiam, ut existimem solos nobiles & quidem eos tantùm, qui in senatum allecti erant, aureis annulis usos esse. Atque hos annulos Senatus, tanquam dignitatis suæ insignia retinebat, cum post cladem Cannensem in summa ærarii inopia, ut ad æmulandum animos primum equestris ordinis, dein reliquæ plebis excitaret, omne suum aurum, argentum, æs signatum in publicum conferret. De qua re Livius libr. 26. in oratione Levini Consulis, *Itaque ut classem habeat, quam ornare volumus, Populus Romanus, privatos sine recusatione remiges dare, nobis metipsis primum imperemus: aurum, argentum, æs signatum omnes senatores crastina die in publicum conferamus, ita ut annulos, sibi*

qu:sa-

quisque & conjugi & liberis & filio bullam: & quibus uxor filiave sunt, singulas uncias auri, pondo relinquant argenti Flor. lib. 2. c. 6. *Opes suas libens Senatus in medium protulit, nec præter quod in bullis singulis atque annulis erat quicquam sibi auri reliquêre.* Huc respexit Augustinus lib. 3. de Civit. Dei cap. 19. *Tunc etiam stipendiis sufficiendis cum defecisset ærarium, in usus publicos opes venere privatæ, adeo unoquoque id quod habuit conferente, ut præter singulos annulos aureos, singulasque bullas, miserabilia dignitatis insignia, nihil sibi auri Senatus ipse, quanto magis cæteri ordines tribusque relinquerent.* Quod autem paulò antè idem Plinius affirmat, hoc primum esse vestigium aureorum annulorum, in eo videtur memoria lapsus, si modò vera sunt, quæ depositis ob pacem Caudinam annulis Livius commemorat.

Postillâ verò etiam Equites usurpare cœperunt. Nam secundo bello Punico, Annibalis frater Mago nuncius victoriæ, quam Pœni ad Cannas obtinuerant, Carthaginem missus cum res gestas in Italia exposuisset, *ad fidem tam lætarum rerum* (verba sunt Livii libr. 23.) *effundi in vestibulo curiæ jussit annulos aureos, qui tantus acervus fuit, ut metientibus dimidium super tres modios explesse, sint quidam autores. Fama tenuit, quæ proprior vero est, haud plus fuisse modio. Adjecit deinde verbis, quo majoris cladis indicium esset, neminem nisi equitem atque ipsorum primores id gerere insigne.* Tertullian Apol. 40. *Anibal apud Cannas per Romanos annulos cædes suas modio metiebatur.* Vide & Augustinum de Civit. Dei libro 3. cap. 19. Ex illo igitur tempore Annulus aureus peculiare Equitum erat ornamentum, quo à plebe distinguebantur. Plinius lib. 33. cap. 2. *Annuli distinxere alterum ordinem à plebe, ut semel cœperunt esse celebres, sicut tunica ab annulis Senatum tantum.* Quod verò Isidorus liberis omni-

mnibus aureum annulum tribuit, libertinis argenum, distinctio non videtur vera. Verba ejus sunt: *Anulum aureum neque servus neque libertinus gestabat in ublico, sed annulo aureo liberi utebantur, libertini argeno, servi ferreo.* Falsa inquam, hæc est Isidori distinctio. Jam inter omnes liberos soli Equites Senatoresque hoc ure aureorum annulorum gaudebant. Dion lib. 48. in ctis anni ıɔ CCXVI. οὐδενὶ τῶν πάλαι Ῥωμαίων οὐχ ὅτι τῶν δουλευσάντων ποτὲ, ἀλλ' οὐδὲ τῶν ἐν ἐλευθέρῳ γένει τραφέντων δακτυλίοις χρυσοῖς, πλὴν τῶν βουλευτῶν ἱππέων χρῆσθαι ἐξῆν. *Apud antiquos Romanos non modò liberto, sed nec ingenuo uidem illi aureo annulo licebat uti, nisi Senator esset aut Eques.* Planum est hoc ipsum ex eo, quod Plutarchus narrat, Cornuti servos, cum herum suum occultassent, plebeii hominis cadaver ad rogum extulisse, eique annulum aureum induisse, ne Marii satellites, à quibus ille ad cædem conquirebatur, alium pro Cornuto exportari suspicarentur. Verba Plutarchi crudelissimam illam cædem à Cinna & Mario Romæ factam describentis in Mario hæc sunt: Ἄξιον οὖν ἀγασθῆναι καὶ θαυμάσαι τοὺς τοῦ Κορνούτου θεράποντας, οἱ τὸν δεσπότην ἀποκρύψαντες οἴκοι, νεκρόν δέ τινα τῶν πολλῶν ἀναρτήσαντες ἐκ τοῦ τραχήλου καὶ περιθέντες αὐτῷ χρυσοῦν δακτύλιον, ἐπεδείκνυον τοῖς Μαρίου δορυφόροις καὶ κομίζοντες ὡς ἐκεῖνον αὐτὸν ἔθαψαν. Quomodo enim ista suspicio hac ratione tolli potuisset, si plebi æquè ac Equitibus aureorum jus annulorum fuisset? idem confirmat Appianus, qui libr. 2. ἐμφυλίων narrat, Tribunos plebis ob cædem Clodii tumultuantes, cum armata multitudine in forum irruisse, & obvios quosque trucidasse, ac præsertim eos, ὅσοι ταῖς ἐσθῆσιν ἢ σφραγῖσι ἀπὸ χρυσοῦ διέφερον. *qui vestitu annulisque aureis ab aliis distabant.* Neque tamen verisimile est Equites Romanos domi quidem jus aureo-

tum

tum annulorum habuisse, sed militiæ non habuisse. Id enim disertè pugnat cum historia de trimodiis annulorum ab Annibale Carthaginē missis, cujus paulò antè facta est mentio. Nec audiendus est Lips. in El. l. 2. c. 8. qui existimat hanc severitatem statim à bello Punico secundo introductam esse, propterea quod Appianus in bello Punico tertio militib. omnib. annulos aureos adimat præter Tribunis. Appiani locus in Libycis hic est: Ἀχθομένων δὲ πάντων ἐπὶ τῇ τῶν πεσόντων ἀταφίᾳ, καὶ μάλιστα ἐπὶ τοῖς χιλιάρχοις, ὁ Σκιπίων τινὰ λύσας τῶν αἰχμαλώτων ἔπεμψε πρὸς Ἀσδρούβαν καὶ παρῄνει θάψαι τοὺς χιλιάρχους. ὁ δ' ἐρευνησάμενος τὰ νεκρὰ, καὶ ἀπὸ τῆς σφραγίδος εὑρὼν (χρυσοφοροῦσι γὰρ τῶν στρατευομένων οἱ χιλίαρχοι, τῶν ἐλαττόνων σιδηροφορούντων) ἔθαψεν αὐτούς. εἴτε τὸ ἔργον ἀνθρώπειον καὶ κοινὸν ἐν τοῖς πολέμοις ἡγούμενος, εἴτε τὴν Σκιπίωνος δόξαν ἤδη δεδιώς τε καὶ θεραπεύων. Id est: *Cum omnes molestè ferrent relictos inhumatos milites, præcipuè Tribunos, Scipio captivum quendam solutum vinculis misit ad Asdrubalem, rogans ut sepeliret Tribunos; ille quæsitos inter cadavera & aureorum annulorum agnitos indicio (hic enim differunt à vulgo militum ferreos gestantium) sepeliit, sive humanum hoc ratus & à belli jure non alienum: sive metuens jam tum Scipionis gloriam & tantum virum hoc officio demereri cupiens.* Verum hæc verba [τῶν ἐλαττόνων σιδηροφορούντων] non nisi ad pedites & gregarios milites producenda sunt, ut ipse Lipsius postea de Militia lib. 2. Dialog. 9. rectè monuit. Nam equites pari penè loco & dignitate erant cum Tribunis: atque ideo etiam cum militarent, aureis annulis utebantur. Nec patrocinatur sententiæ Lipsii Suetonius, qui in Galba cap. 10. narrat, *delegisse eum Equestris ordinis juvenes, qui manente annulorum aureorum usu Evocati appellarentur, excubiasque circa cubiculum suum vice militum agerent.* Nam non tam de retentione annulo-

nulorum Suetonius, ut inſolens & præter communem morem, notat, quàm quòd Equeſtris ordinis juvenes vice militum excubias circa cubiculum Principis agerent, & quòd illi ipſi juvenes appellarentur Evocati, quos conſtat veteranos fuiſſe, gnaros prudenteſque militiæ, qui expletis ſtipendiis ſponte in gratiam Conſulum aut Ducum militiam ſumebant. Tandem verò Severus Imp. recens ad imperium evectus, cum multa alia militibus indulſit, quæ antea non habebant, tum etiam δακτυλίοις χρυσοῖς χρῆσθαι ἐπέτρεψε, *aureis annulis uti permiſit*, teſte Herodiano lib. 3. Imò Valerius Aurelianus Imperator diſertè mandat Vicario ſuo inter alia, ut miles *ſtipendium in baltheo habeat, non in popina: torquem brachialem & annulum apponat*, teſte Vopiſco. pag. 302.

Sed nec de argenteo annulo, quem Libertini geſtarint, ut Iſidorus affirmat, quicquam apud probatæ fidei ſcriptores me legere memini. Si tamen conjecturis agendum, plebs videtur eo uſa eſſe. Id ut credam movet me Plinius, qui fœminas plebejas ſibi compedes (ita annulos appellat) ex argento feciſſe aſſerit. lib. 33. cap. 12. *Argentum ſuccedit aliquando & auro, luxu fœminarum plebis compedes ſibi ex eo facientium, quas induere aureas mos triſtior vetat.* Cum enim hîc muliebrem ſexum plebejum uſurpaſſe argenteos audiamus, quidni eosdem etiam à virili uſurpatos cenſeamus?

Ferrum autem inter ſervos hæſit. Plinius cum triumphantibus in digito annulum ferreum fuiſſe dixiſſet, ſubdit, *æqua fortuna triumphantis & ſervi coronam ſuſtinentis.* Hinc etiam eſt, quòd ſenex ille amator Stalino apud Plautum Caſina Act. 3. Scena 5. verſ. 63. ancillæ Pardaliſcæ annulum aureum pollicetur, ſi quod cupiebat, poſſet efficere: (*audin'*

Si

Si effexis hoc, soleas tibi dabo & annulum in digito
Aureum & bona plurima.

Nam habere quidem aureos annulos in peculio suo illis licebat, non verò gestare. Quanquam fuere qui novitio quodam invento aurum ferro solebant superinducere, vel etiam merum purumque aurum decolorare & deformare in modum ferri: atque ita gestabant aurum nec videbantur gestare, cum colore aliquo atro, quod hodieque usitatum, aut fusco id velarent. Ita, enim rectè interpretatur Lipsius verba Plinii servorum fraudem & occultam in annulis superbiam perstringentis: *Nec non & servitia jam ferrum auro cingunt, alii per sese mero auro decolorant.* Annulus autem hic servis erat ad usum potius, quàm ad ornatum, nempe ad signandum. Apulejus libr. 10. *Donec jussu magistratuum ministeria publica contrectatis nequissimi servi manibus annulum ferreum deprehensum cum signo sacculi conferunt.* Sed de ferreis annulis hoc etiam in transcursu notandum, illos contactu magnetis attritos habere vim quandam attrahendi & sese mutuò alligandi; de qua re elegans locus extat apud Platonem in Jone: Ἔστι γὰρ τοῦτο τέχνη μὲν οὐκ ὂν παρὰ σοὶ περὶ Ὁμήρου εὐλέγειν (ὃ νῦν δὴ ἔλεγον) θεία δὲ δύναμις ἥ σε κινεῖ ὥσπερ ἐν τῇ λίθῳ, ἣν Ευριπίδης μὲν Μαγνῆτιν ὠνόμασεν, οἱ δὲ πολλοί, Ἡρακλείαν. καὶ γὰρ αὕτη ἡ λίθος οὐ λόνον αὐτοὺς τοὺς δακτυλίους ἄγει τοὺς σιδηροῦς, ἀλλὰ καὶ δύναμιν ἐντίθησι τοῖς δακτυλίοις, ὥς τε δύνασθαι ταὐτὸν τοῦτο ποιεῖν ὅπερ ἡ λίθος, ἄλλους ἄγειν δακτυλίους: ὥς τ᾽ ἐνίοτε ὁρμαθὸς μακρὸν πάνυ σιδυείων καὶ δακτυλίων ἐξ ἀλλήλων ἤρτηται. πᾶσι δὲ τούτοις ἐξ ἐκείνης τῆς λίθου ἡ δύναμις ἀνήρτηται. οὕτω δὲ καὶ ἡ Μοῦσα ἐνθέους μὲν ποιεῖ αὐτὴ διὰ δὲ τῶν ἐνθέων τοῦ τῶν ἄλλων ἐνθουσιαζόντων ὁρμαθὸς ἐξαρτᾶται. Hoc est: *Ut bene de Homero loquaris, ars tibi non præstat, ut modò dicebam, sed divina vis est quæ te movet, sicut in lapide, quem Magnetem Euri-*

pides

pides nominavit, nonnulli Heraclium vocant. Qui lapis non solum ferreos annulos trahit, sed vim etiam annulis ipsis infundit, qua hoc idem efficere possint, ac perinde ut lapis, alios annulos trahere. Unde longa plerumque concatenatio ferri & annulorum invicem pendet & omnibus his ex illo lapide vis attrahitur: Ita ipsa Musa poetas divino instinctu concitat, poetæ conciti alios furore corripiunt: quare ex omnibus series ipsa contexitur. De eadem re & D. Augustinus lib. 21. de civitate Dei cap. 4. *Magnetem lapidem novimus mirabilem ferri esse raptorem. Quod cum primum vidi, vehementer inhorrui. Quippe cernebam à lapide ferreum annulum raptum atque suspensum, deinde tanquam ferro, quod rapuerat, vim dedisset suam communemque fecisset, idem annulus admotus est alteri, cumque suspendit, atque ut ille prior lapidi, sic alter annulus priori lapidi cohærebat. Accessit eodem modo tertius, accessit & quartus. Jamque sibi per mutua connexis circulis non implicatorum intrinsecus, sed extrinsecus adhærentium quasi catena pependerat annulorum.*

CAPUT XVI.

Annulorum jus fuisse tantum illis Equitibus, qui censum equestrem habebant: quo imminuto annulus deponebatur: quod & in cessione bonorum factum. Quomodo Annuli aurei non solum cum plebe, sed & cum libertinis libertisque fuerint communicati, ostensum. Apud Brachmanas qui aurum in digitis gestarint?

SEd redeo ad aureos annulos, quibus Equites fuisse à plebe distinctos dictum est. Neque tamen omnibus Equitibus, sed iis tantum, qui censum equestrem, id est, quadringenta millia sestertium habebant,

bant, aureos annulos g. stare licuit. Id vel ex eo intelligi potest, quòd Suetonius in Cæsare cap.39. de Laberio Eq Rom. scripsit, eum, cum Ludis postulatu Cæsaris mimum egisset, *donatum ab eodem quingentis sestertiis & annulo aureo, sessum in quatuordecim è scena per orchestram transiisse.* Vide Macrob. lib.2. Saturn. cap. 7. Senec. lib.7. Controvers. Declam.3. A que hæc est causa, cur milites illi, qui magnis præmiis à Jul. Cæsare ad Rubiconem transeundum Arimini sollicitabantur, promissa sibi 400. millia ariolati sint, cum prius falsam de promisso jure aureorum annulorum opinionem concepissent. Sciebant enim aureos annulos & censum equestrem eidem competere nec separari posse. Suetonius in eodem Cæsare cap.33. *Existimatur etiam equestres censu pollicitus singulis: quod accidit opinione falsa. Nam cum in alloquendo exhortandoque, sæpius digitum lævæ manus ostentans, affirmaret se ad satisfaciendum omnibus, per quos dignitatem suam defensurus esset, annulum æquo animo quoque detracturum sibi: extrema concio, cui facilius erat videre concionantem, quam audire, pro dicto accepit, quod visu suspicabatur; promissumque jus aureorum annulorum cum millibus quadringentis fama distulit.* Istam aureorum annulorum, cum adjuncto censu equestri, donationem olim usitatam, suo seculo in desuetudinem abiisse lamentatur Martialis lib.14. lem. 120. ubi annulos ita loquentes inducit:

Ante frequens, sed nunc rarus nos donat amicus:
Felix, cui comes est, non alienus eques.

Antè dicit solitos esse divites multis censum equestrem supplere, annulosque aureos dare, qui equitum erant gestamina, quod ætate sua rarum queritur. Veruntamen felicem dicit qui comitem habet equitem, non alienum sed suum, id est, quem ipse sua liberalitate eque-

stri

ſtri cenſu donato, equitem fecerit. Turnebus lib. 9. cap. 24. Ad hunc morem reſpexit eumque perſtrinxit Arnobius libr. 4. adverſus gentes: *Quis ad extremum Deam pecuniam eſſe credat, quam velut maximum numen veſtra indicant litera, donare annulos aureos, loca in ludis atque in ſpectaculis priora, honorum ſuggeſtos ſummos, amplitudinem magiſtratus & quod maximè pigri ament, ſecurum per opulentias otium?* Eundem verò annulum Equites non niſi re decocta vel cenſu imminuto deponebant, vel oppignorabant, vel etiam vendebant, Martialis lib. 8. Epigr. 5.

Dum donas, Macer, annulos puellis,
Deſiſti, Macer, annulos habere.

Et lib. 2. Epigr. 57.

Quem grex togatus ſequitur & capillatus
Recensq; cella linteuq; loricisq;
Oppigneravit admodo Claudii menſam
Vix octo numis annulum unde cœnaret.

Juvenalis Sat. 11.

Talibus à dominis poſt cuncta noviſſimus exit
Annulus, & digito mendicat Pollio nudo.

Turpi itidem judicio damnatos & ordine motos equites aureorum annulorum geſtatione abſtinuiſſe, argumento eſt Arellius Fuſcus, de quo Plinius lib. 32. cap. 12. *Argentum ſuccedit ex re aliquando & auro, luxu fœminarum plebis compedes ſibi ex eo facientium, quas induere aureas mos tritior vetat. Vidimus & ipſi Arellium Fuſcum, motum equeſtri ordine, ob inſignem cum celebritate aſſectationem adoleſcentum ſchola, ex argento annulos habentem.* Qui locus in editione Dalecampii, & Elziviriana, ſenſu, ut opinor, clariore, ita legitur: *ob inſignem calumniam, (quod) cum celebritate aſſectarentur adoleſcentum ſchola &c.* In ceſſione quoque bonorum

 olim,

olim, quæ ex lege Julia fiebat, inter alias rerum & verborum solemnitates in ea usurpari (quæ tamen cujusmodi fuerint hodie ignoratur) etiam hanc fuisse, ut annuli & alia, quæ dignitatis alicujus, & ordinis essent insignia, solenni ritu deponerentur, rectè suspicatur CL. & ingeniosissimus Scipio Gentilis, noster, dum videbat, amicus, ex hoc loco Apuleii in Apologia. *Lex, inquit, negat posse dissolvere: annulos aureos & omnia insignia dignitatis abjicit: cum creditoribus depascitur.* Quanquam tale quid in cessione bonorum usitatum fuisse etiam tempore Ciceronis, colligere est ex oratione illius, quam habuit pro Sex. Roscio Amerino, in qua Chrysogonum his verbis compellat: *Rogat oratque te, Chrysogone, si nihil de patris fortunis amplissimis in rem suam convertit, si nulla in re te fraudavit, si tibi optima fide sua omnia commisit, adnumeravit, appendit, si vestitum, quo ipse tectus erat, annulumque dedit, &c. Ut sibi per te liceat innocenti amicorum opibus vitam in egestate degere.* Nec incommodè huc trahi potest illud Cæsaris factum, cujus paulò antè facta est mentio, qui *se ad satisfaciendum omnibus, per quos dignitatem suam defensurus esset, annulum quoque æquo animo detracturum sibi,* arrecto digito affirmabat.

Erat igitur Equestris equidem ordinis insigne annulus aureus: interdum tamen factum, ut etiam è plebe aliqui eo à magistratibus donarentur. Testatur id Cicero lib. 3. in Verrem. *Sæpe nostri Imperatores superatis hostib. optimè Rep. gesta, scribas suos annulis aureis in concione donaverunt.* Et paulò post, ubi reprehendit Verrem, quòd Scribæ suo, quem prius mirum in modum locupletaverat, talem annulum dedisset, recitat solennia illa verba, quibus in donatione aureorum annulorum Romani utebantur: *Annulo est aureo Scriba donatus & ad eam donationem concio est advocata. Quod erat os tuum,*

cum

cum videbas in concione eos homines, quorum ex bonis iste annulus aureus donabatur, qui ipsi annulos aureos posuerant, liberisque detraxerant, ut esset unde Scriba tuus hoc tuum munus & beneficium tueretur? Quæ porrò præfatio tuæ donationis fuit? Illa scilicet vetus, atque imperatoria? Quando tu quidem in prælio, in bello, in re militari; *Cujus ne mentio quidem te Prætore ulla facta est: an illa?* Quandoquidem tu nulla unquam mihi in cupiditate ac turpitudine defuisti, omnibusque in iisdem flagitiis mecum & in legatione & prætura & hic in Sicilia versatus es; ob hasce res quoniam te locupletavi, hoc annulo aureo dono. *Vera hæc fuisset oratio: non enim iste annulus aureus abs te datus istum virum fortem, sed hominem locupletem esse declarat. Ita eundem annulum ab alio datum testem virtutis duceremus, abs te donatum comitem pecuniæ judicamus.* Clarum id & ex Inscriptione vetere, quæ decimo ab Ebora lapide:

D. M. S.
C. Antonio. C. F. Fla
vino. VI. Viro. Jun.
Hast. Leg. II. Aug. Torq.
Aur. Et. An. Dupl. Od. Virt.
Donato. Jun. Verecun
Da. Flam. Perp. Mun. Ebor
Mater P. C.

Hoc honore Sylla Roscium comœdum affecit, Macrobius lib. 2. Saturnal. cap. 10. *Is est Roscius, qui etiam L. Syllæ carissimus fuit, & annulo aureo ab eodem Dictatore donatus est.* De C. Julio Cæsare, qui Laberium quantumvis Equitem aureo annulo donavit, paulò antè diximus. Ejus verò exemplo etiam Balbus Quæstor *ludis, quos Gadibus facit, Herennium Gallum histrionem, summo ludorum die annulo aureo donatum in* 14. *sessum deduxit:*

tot enim fecerat ordines equestris loci, ut scribit Asinius Pollio ad Ciceron. lib 10. Epist. 31.

Atque hoc jus aureorum annulorum solis ingenuis concedi solebat à magistratibus ante tempora Augusti. Hic primus eodem honore insignivisse legitur Menam & Ant. Musam libertos: Menam quidem ob id, quod Sex. Pompejo relicto ad Augustum cum classe & exercitu confugisset. Dio lib. 48. καὶ αὐτὸν ἐκεῖνος ἀσμένως ἰδὼν οὔτε ἐξέδωκεν ἐξαιτηθέντα, καὶ προσέτι καὶ ἐντιμῇ μεγάλῃ ἦγαγε. δακτυλίοις τε χρυσοῖς ἐκόσμησε καὶ ἐς τὸ τῶν ἱππέων τέλος ἐσέγραψε. h.e. *Cæsar Menam libentissimè accepit, neque dedidit Pompejo postulanti & magno insuper in honore habuit, annulisque aureis decoravit, & in Equestrem ordinem adscripsit.* Ant. Musam verò, quòd ejus opera ex ancipiti morbo convaluisset. Dio lib. 53. καὶ αὐτὸν μηδὲ τὸ πάνυ ἀναγκαῖον ποιεῖν δυνάμενον, Ἀντώνιος Μοῦσας καὶ ψυχρολουσίαις καὶ ψυχροποσίαις ἀνέσωσε, καὶ διὰ τοῦτο καὶ χρήματα παρά τε τοῦ Αὐγούστου καὶ παρὰ τῆς βουλῆς πολλὰ, καὶ τὸ χρυσοῖς δακτυλίοις (ἀπελεύθερος γὰρ ἦν) χρῆσθαι. τήν τε ἀτέλειαν καὶ ἑαυτῷ καὶ τοῖς ὁμοτέχνοις, οὐχ ὅτι τοῖς τότε οὖσιν, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἔπειτα ἐσομένοις ἔλαβεν. Hoc est: *Antonius verò Musa, cum nihil Augustus eorum, quæ maximè ad donationem opus erant, posset facere, lavacris frigidis, frigidisque potionibus, sanitati restituit: quam ob rem etiam pecunia et ab Augusto & Senatu multa, ususque annuli aurei, (libertus enim erat) datus est, immunitasque non ipsi modò, sed omnibus eandem artem exercentibus in posterum quoque tempus concessa.* Eadem Zonaras lib, 2. Gestarunt tamen etiam Prisci Medici annulos. Quid enim aliud esse putabimus illa φλεγμάτια, οἷς οἱ ἰατροὶ, οἱ ἀρχαῖοι τοὺς δακτύλους ἐνέβαλον apud Arist. lib. 4. Pact. Animal. cap. 9. quam annulos?

Cæterum cùm annulorum usus increbesceret, & cum

cum vilibus etiam personis communicaretur, constitutum, *ne cui jus id* (annulorum aureorum) *esset, nisi cui ingenuo ipsi, patri, avoque paterno sestertia* 400. *census fuisset, & lege Julia theatrali* 14. *ordinibus sedendi*. Factum hoc Tiberii principatus anno nono, C. Asinio Pollione, C. Antistio Vetere Coss. anno urbis conditæ septingentesimo septuagesimo quinto, futili penè de causa, *cum C. Sulpitius Galba, dum juvenilem famam apud Principem poptinarum pœnis aucupatur, questus esset in Senatu, vulgò institores ejus culpa defendi annulis*. Plinius lib. 33. cap. 2. Sed constitutio illa non diu duravit. Nam statim sub Claudio Senatus (quod tamen tanquam rem indignam reprehendit Plinius) Pallanti Claudii liberto prætoria ornamenta decrevit, ipsumque censuit *non exhortandum modò, verùm etiam compellendum ad usum aureorum annulorum*. *Erat enim*, ut Plinius lib. 8 Epist. 5. ironicῶs inquit, *contra majestatem Senatus, si ferreis pratorius uteretur*. Icellum quoque Galbæ libertum annulis aureis & Marciani cognomine donatum, tradit Tacitus lib. 1. histor. & Suetonius in Galba cap. 14. Vitellius Imp. libertum suum Asiaticum *primo imperii die aureis donavit annulis super cœnam, cum manè rogantibus pro eo cunctis, detestatus esset severissimè talem equestris ordinis maculam*, ut ait Sueton. cap. 12. vel ut Taciti verbis utar libr. 2. histor. *Postulante exercitu, ut libertum suum Asiaticum equestri dignitate donaret, inhonestam adulationem compescuit. Dein mobilitate ingenii, quod palam abnuerat, inter secreta convivii largitur, honoravitque Asiaticum annulis, fœdum mancipium & malis artibus ambitiosum*. Ejusdem Vitellii frater Lucius servum Verginii Capitonis annulis donavit, in quibus etiam aliquantò pòst hic patibulo affixus est. Tacitus lib. 4. histor. *Sollatio fuit servus Verginii Capitonis, quem proditorem Tar-*

racinensium diximus, patibulo affixus, in iisdem annulis, quos accepto á Vitellio gestabat. Sic Domitianus servum Hetruscum (libertinum fuisse ait Salmas ad Capitol. p. 170.) aureo annulo donatum inter equites retulit: quod indicare voluit Statius lib. 3. Syl. in Lacrymis Hetrusci; cum inquit:

Mutavitq; genus, lævaq; ignobile ferrum
Exuit & celso *natorum æquavit honore.*

Salm. ad Capit. p. 170. l. *celse.*

Opilium Macrinum quoque libertinum hominem, qui occiso Antonino Bassiano imperium arripuit, donatum aureis annulis, ex Aurelio Victore refert Jul. Capitolinus in Macrino.

Sed quid pluribus exemplis recensendis nos fatigabimus? cum certum sit, annulorum usum circa hæc tempora ita invaluisse, ut simul ac quis manumissus erat, statim etiam de jure annulorum impetrando cogitationem susciperet. Hinc servus ille in Arriani Epicteto lib. 3. cap. 26 pag. 157. cum libertus factus esset, & tamen conditionem suam nihilo meliorem animadverteret, ὅμως δ' ἐὰν δακτυλίες, inquit, λάβω, τότε γ' εὐρϛατα διάξω κ̓ εὐδαιμονέςατα. h. e. *tamen si annulos accepero, tum prosperrimè vivam & felicissimè.* Imò Tertullianus etiam inter vulgata manumissionis insignia refert annulum aureum l. de Resurrectione carnis cap. 57. *Atqui & vestis albæ nitore & aurei annuli honore & patroni nomine ac tribu mensaque honoratur.* Quæ tamen verba cautè intelligenda sunt. Nam manumittere quidem servum patronus, sed jus aureorum annulorum eidem conferre non poterat. A principe id impetratum oportuit & quidem cum patroni consensu. Nam qui invitis aut ignorantibus patronis acceperant, illis Divum Commodum jus aureorum annulorum ademisse testatur

tur Marcianus Ictus. Cum verò quotidiana ferè esset hæc impetratio, videtur hæc Tertullianus non accuratè discriminasse. Cæterum quod de impetrando jure aureorum annulorum diximus, id postea abrogatum est Constitutione Justiniani, omnibusque concessi, etiam Libertinis, aurei annuli. Novella 78. Διὰ τοῦτο θεσπίζομεν, εἴτις ἐλευθερώσας οἰκέτην ἢ θεράπαιναν αὐτοῦ, πολίτας αὐτοὺς ἀποφήνειε Ῥωμαίους (οὐδὲ γὰρ ἄλλως ἔξεστιν) ἴστω παρὰ τοῦδε τοῦ νόμου ὡς ὁ τὴν ἐλευθερίαν λαβὼν, ἕξει παρεπόμενον εὐθὺς καὶ τὸ τῶν χρυσῶν δακτυλίων καὶ τὸ τῆς παλιγγενεσίας δίκαιον, καὶ οὐκ ἐξ ἀνάγκης αἰτήσει τοῦτο παρὰ τῆς βασιλείας ἔτι, οὐδὲ δεήσεται παντελῶς οὐδεμίας πολυπραγμοσύνης. *Propterea sancimus, si quis manu mittens servum aut ancillam suam, cives denunciaverit Romanos, (neque enim aliter licet) sciat ex hac lege, quòd qui libertatem acceperit, habebit subsequens mox & aureorum annulorum & regenerationis jus, & non jam ex necessitate hoc à principibus postulabit.* Ipse etiam Leo Imp. cum privatis interdixisset usum auri & gemmarum, tamen excepit ornamenta matronalia & muliebrium viriliumque annulorum habitum. L. unica. C. *Nulli licere in frenis. Et constitut. Leonis* 81. Solis clericis, nisi sint in dignitate constituti, annulos gestare non licet, ex decreto Concilii Lateranensis sub Innocentio III. & Basileensis sub Sigismundo Imperatore habiti: *Nullus portet annulum, nisi cui competit ex officio dignitatis, & unum duntaxat.* Nam alias vulgò dici solet: *Clericus annulatus aut est fatuus prælatus.*

Antequam hoc caput concludam, non possum, quin mentionem faciam ritus olim apud Brachmanas Indorum Gymnosophistas usitati. Autor est Strabo lib. 15. Geograph. illos extra urbem in luco rebus divinis humanisq; perdiscendis occupatos vivere ἀπεχομένους ἐμ-

ψύχων & ἀφροδισίων, *animalibus & Venere abstinentes*, annos triginta circiter persistere, ita modestos, ut qui screet, aut expuat illo die, è cœtu tanquam incontinens excludatur: quibus finitis in sua quemque secedere, laxius licentiusque vivere σινδονοφοροῦντας & χρυσοφοροῦντας μετρίως ἐν ταῖς χερσὶ & τοῖς ὠσί. h. e. *Sindonem induere & in manibus & auribus moderatè gestare.* Sed nec illud ab hoc loco, ubi in mentionem incidimus Philosophorum Indorum, alienum videtur commemorare, quod de Philosophorum apud Græcos facilè Principe, Aristotele, refert Diogenes Laertius in ejus vitâ; illum veste usum eximiâ, gestasse annulos, & comam totondisse, ἐσθῆτί τε ἐπισήμῳ χρώμενον & δακτυλίοις & κουρᾶ.

CAPUT XVII.

De luxu Annulorum. Plures annulos gestare priscis temporibus vitio datum. Tandem non solum in omnibus digitis, sed & digitorum articulis plures gestari: quod tamen mollitiei signum semper habitum. De Annulis hibernis & æstivis. Annuli Natalitii *qui? Bella ob annulos orta. Annulos & vestes qui nunquam mutarint.*

QUomodo annulus aureus primum plebi, deinde & ipsis libertinis libertisque communis factus sit, ex his constat. Dici autem non potest, quantopere postillâ se luxus Romanorum in annulis ostentarit. Etenim primis quidem temporibus vitio dabatur viro plures annulos, quàm unum digitis gestare. Isidorus libro penult. cap. 32. *Apud veteres*, inquit, *ultra unum annulum uti infame habitum viro*. Gracchus in Menium: *Considerate, Quirites, sinistram ejus: en cujus autoritatem*

sequi-

sequimini, qui prop er mulierum cupiditatem, ut mulier, ornatus est. Pergit mox Isidorus exemplum apponere: *Crassus*, inquit, *qui apud Parthos periit, in senectute duos habuit annulos, causam proferens, quod pecunia ei immensa crevisset. Multi etiam Romanorum pra gravitate annulum gestare in digito abstinuerunt.* Apud Carthaginenses Lege cautum erat, ne quis plures annulos gestaret, quam expeditiones obivisset, teste Aristot.lib.6.Polit.cap.2. Καρχηδόνι φασὶ τὸν ἐκ τῆς κείκων κόσμον λαμβάνειν, ὅσας ἂν στρατεύσωνται στρατείας. Sed de uno annulo, etiam Attejus Capito apud Macrobium lib.7. Saturnal. cap.13. *Apud veteres*, inquit, *nec plus annulorum habere quam unum licebat, nec cuiquam nisi libero.* Sed & Horatii adhuc ævo tres annuli videntur vitio versi: quo nomine perstringit Priscum quendam Satyra 7.lib.2. his verbis:

sæpe notatus
Cum tribus anellis, modò læva Priscus inani.

Tandem verò luxus annulorum adeo inolevit, ut etiam omnibus digitis gestarint. Martialis lib.5.Epigr.62.

Per cujus digitos currit levis annulus omnes.

Imò verò uno digito plures. Idem Martialis de Charino lib.11.Epigr.60.

Senos Charinus omnibus digitis gerit,
Nec nocte ponit annulos.

Lucianus in Dialogo, qui Gallus inscribitur, diviti alicui sedecim annulos tribuit. Sic enim ibi Gallus ad herum suum Micyllum: Ἐγὼ δὲ τὴν ἐσθῆτα τὴν ἐκείνου ἔχων καὶ δακτυλίους βαρεῖς, ὅσον ἑκκαίδεκα, ἐξημμένους τῶν δακτύλων, ἐκέλευον ἑστίασιν τινα λαμπρὰν εὐτρεπισθῆναι ἐς ὑποδοχὴν τῶν φίλων. i.e. *Ego interim illius indutus vestitum & annulos graves gerens circiter sedecim digitis insertos, epulum quoddam splendidum jubebam adornari, quo amicos acciperem.* Quid

Quid? quod etiam in singulis articulis & quidem in uno plures gestabant. Martialis lib. 5. Epig. 11.

Sardonichas, Smaragdos, Adamantas, Jaspidas uno
Portat in articulo Stella, Severe, meus.

Fuit autem ferè mollis & delicati animi signum semper habitum, plures annulos & eos quidem in extremis digitis gestare. Id in Trimalcione notavit Petronius, dum ipsum ait habuisse *extremo articulo digiti sequentis minorem annulum totum aureum.* Et Seneca libr. 7. Natur. Quæst. cap. 31. cum varias luxuriæ species recensuisset, mox addit : *Exornamus annulis digitos & in omni articulo gemma disponitur : Quotidie comminiscimur, per quæ virilitati fiat injuria, ut traducatur, quia non potest erui.* Quintilianus etiam in Oratore suo hoc reprehendit lib. 11. cap. ult. *Manus non impleatur annulis, præcipuè medios articulos non transeuntibus.* Sed omnium disertissimè morem hunc improbat Clemens Alexandrinus lib. 3. Pædagog. cap. 11. Ἀλλὰ καὶ τὸν δακτύλιον οὐκ ἐπ᾽ ἄρθρῳ φορητέον τοῖς ἀνδράσι. γυναικεῖον γὰρ τοῦτο. εἰς τὸν μικρὸν καθιέναι. ἔσαι γὰρ οὕτως ἐνεργὴς ἡ χεὶρ, ἐν οἷς αὐτῆς δεόμεθα. καὶ οὐ ῥᾳστα ὁ σημαντὴρ ἀποπεσεῖται, τῇ μείζονι τοῦ ἄρθρου συνδέσει φυλαττόμενος. Hoc est: *Sed neque est à viris annulus in articulo ferendus: hoc enim est muliebre: sed in parvo digito, atque adeo in extrema ejus parte est demittendus. Ita enim erit manus maximè ad operandum expedita in iis, in quibus ea egemus: neq; facilè excidet sigillum, quod majore articuli ligamento custoditur.* Aristophanes in Nubibus eos, qui digitos ad ungues usque annulis onerant & comam nutriunt, confragosa voce appellat σφραγιδονυχαργοκομήτας. Suidas exponit τοὺς κόμαις καὶ περιττοῖς δακτυλίοις τὰς χεῖρας κοσμουμένους, ὡς μέχρι τῶν ὀνύχων ὑπὸ τῶν δακτυλίων σκέπεσθαι τοὺς δακτύλους. Hesychius paulò brevius, τοὺς ἔχοντας σφραγῖδας ἐν δακτυλίοις καὶ ὄνυχας λευκοὺς καὶ κομῶντας.

Sed

Sed & in varietate annulorum quidam luxus fuit. Habebant enim ut æstivas vestes & hibernas, L.1.D.De acq.quotid. & æstiva: ita & annulos, quos hyeme sola: alios, quos æstate sola gestaret. Juvenalis sat.1.

Ventilet æstivum digitis sudantibus aurum,
Nec sufferre queat majoris pondera dextra.

Ubi Glossæ veteres notant, hoc tam delicatum annulorum discrimen à Crispino inventum, cui per æstatem molesta fuerint illa *majoris pondera gemmæ.* Verisimile autem est, ut Marquardus Freherus putat, quos æstate gestare solerent, Heliotropios fuisse & Asteritas & Mithridacas, & Irides, quarum vis & delectatio quædam peculiaris est, cum Soli opponuntur, ut Plinius, Isidorus & Solinus scribunt. Et hoc genus annulos, quia non nisi media anni parte gestari solerent, *Semestres* vocat idem Juvenalis, sat.7.

Semestri vatum digitos circum ligat auro.

Reperio etiam quosdam annulos solo natali die gestari solitos. Ita enim plerique capiunt hunc locum Persii sat.1. ubi introducitur Recitator.

pexusq; togaq; recenti
Et natalitia tandem cum Sardonyche albus.

Quanquam intelligi etiam potest annulus natali die à cliente dono missus, quem in magno pretio habitum & cum cura servatum, patet ex Plauti Curculione Scena penult. ubi cum Planesium virgo dixisset,

Verùm hunc servari semper mecum unà annulum,
Cum hoc olim perii.

Miles paulò pòst inspecto annulo subjungit:

proh Jupiter?
Hic est, quem ego tibi misi natali die,
Tam facile novi, quàm me.

Porrò tanta fuit quorundam vesania, ut in annulos ferè omne

omne patrimonium profunderent. Tertullianus De habitu Mulier. *In sinistra per singulos digitos de saccis singulis ludit.* Atque hujus generis fuit ille annulus, quem Nonius Senator Strumæ filius, ac Servilii Noniani avus ab Antonio proscriptus secum abstulit, cujus pretium æquabat viginti mille sestertia, id est, decies centena millia florenorum. Plinius memorat lib. 37. cap. 6. ubi de Opalis: *Magnitudo nucem avellanam æquat, insigni apud nos historia. Siquidem extat hodieque hujus generis gemma, propter quam ab Antonio proscriptus Nonius Senator est. Illeque proscriptus fugiens, hunc è fortunis suis omnibus annulum abstulit secum, quem certum est sestertiis viginti millibus æstimatum. Sed mira Antonii feritas atque luxuria, propter gemmam proscribentis: nec minor Nonii contumacia proscriptionem suam amantis, cum etiam feræ abrosas partes corporis relinquant, propter quas se periclitari sciant.* Talis fuit & Adamas Caroli Burgundi, de quo Comineus ita loquitur: *Fugiente Carolo, Helvetii ingentem prædam fecerunt, verum quantas opes consecuti essent, ignorabant. Tabernaculum quoddam illius longè pulcherrimum & exquisitissimum partitum fuit ab eis in multa frusta. Patinas argenteas nonnulli, cum stanneas esse putarent, vilissimo pretio vendebant. Adamantem ipsius toto orbe celeberrimum, cui erant appensi aliquot uniones, quidam, ubi reperiret, in pyxidem reposuit, mox sub currum abjecit. paulo post reversus sustulit, & sacrifico cuidam vendidit aureo nummo. Is deinde à sui oppidi Magistratu, cui miserat, accepit aureos duos.* lib. 7. Quid? quod bella etiam ob annulos extitisse legimus. Disertè Plinius lib. 33. cap. 1. *Inter Capionem quoque & Drusum ex annulo in auctione venali, inimicitiæ cœpêre, unde origo socialis belli & exitia rerum.* Quomodo & majorum nostrorum memoria Reges Ara-

Arachan & Pegu pro gemma al qua totos viginti quatuor annos, atrocissimum bellum gessisse, historici testantur.

Omnium verò luxuriam videtur superasse Ant. Heliogabalus Imp qui calceamentum nunquam iteravit, *annulos etiam negatur iterasse*, teste Lampridio: imitatus fortè Neronem, *qui nullam vestem bis induit*, ut ait Suetonius cap. 30. Cæterum arcula seu capsula, in quam recondebantur annuli, dicebatur Dactylotheca, quam Martialis lib. 14. epigrammate 123. ita describit:

Sæpe gravis digitis elabitur annulus unctis.
Tuta mea fiet sed tua gemma fide.

Ulpianus lib. 24. ad Sabinum lib. 52 § 8. D De legat. 3. *Quod in bibliotheca tractavimus, idem Pomponius lib. 6. ex Sabino in Dactylotheca legata tractat, & ait, annulos quoque contineri, non solum thecam, quæ annulorum causa parata sit. Hoc enim ex eo conjectat, quod ita proponitur quis legasse, Dactylothecam meam, & si quos præterea annulos habeo.* Facit hujus quoque mentionem Paulus L. 53. D. eodem. *Argento legato constat arculas ad legatarium non pertinere.* Item, *annulis legatis dactylotheca non cedunt.* Idem Celsus L. 67. D. De furtis: *Nec refert, in digito habeat annulum, an dactylothecam &c.* Erat autem Dactylotheca plerumque ex ebore. Juvenalis Sat. 13.

Sardonychus loculis quæ custoditur eburnis.

Hanc primus Romæ habuit Scaurus. Plinius lib. 37. cap. 1. *Gemmas plures, quod peregrino nomine appellant Dactylothecam, primus omnium Romæ habuit privignus Syllæ Scaurus. Diuque nulla alia fuit, donec Pompejus Magnus eam, quæ Mithridatis regis fuerat, inter dona in Capitolio dicaret, ut M. Varro aliique ejusdem ætatis auctores confirmant, multum prælatam Scauri. Hoc exemplo*

Ca-

Cæsar Dictator sex Dactylothecas in Veneris Genitricis consecravit. Marcellus, Octaviâ genitus, in palatina Apollinis æde unam.

Sed à luxu annulorum dehortantem nos audiamus D. Basilium Magnum, qui ὁμιλίᾳ, πρὸς τοὺς πλουτοῦντας ita loquitur: Τί τοσοῦτον ἐπτόησαι περὶ τὸν χρυσόν. λίθος ὁ ἄργυρος, λίθος ὁ μαργαρίτης, λίθος τῶν λίθων ἕκαστος. χρυσόλιθος, καὶ βηρύλλιον καὶ ἀχάτης, καὶ ὑάκινθος, καὶ ἀμέθυσος, καὶ ἴασπις. Ταῦτα δὴ τοῦ πλούτου τὰ ἄνθη, ὧν σὺ τὰ μὲν ἀποτίθεσαι κατακρύπτων, καὶ τοὺς διαφανεῖς τῶν λίθων σκότῳ καλύπτων. Τοὺς δὲ περιφέρεις τῶν βαρυτίμων, ἐναβρυνόμενος αὐτῶν τῇ αὐγῇ. εἰπὲ, τί ὄφελος τοῖς λίθοις λαμπομένην περιστρέφειν τὴν χεῖρα; οὐκ ἐρυθριᾷς λιθιδίων κυσσῶν ὡς γυναῖκες ὅταν κύωσι. Καὶ γὰρ ἐκεῖναι λιθίδια περιτρώγουσι. καὶ σὺ λίχνως ἔχεις περὶ τὰ ἄνθη τῶν λίθων, σαρδώνυχας, καὶ ἰάσπιδας καὶ ἀμεθύστους ἐπιζητῶν. Τίς καλλωπιστὴς μίαν ἡμέραν ἠδυνήθη τῷ βίῳ προσθεῖναι; τίνος ἀπέχετο νόσος, διὰ τὰ χρήματα. Hoc est: *Quid attonitus aurum miraris? Lapis est aurum, argentum lapis, margarita lapis, lapides sunt chrysolithus, beryllus, achates, hyacinthus, amethystus, jaspis. Hi sunt flores opum magnarum. Hos partim, cum sint clarissimi, in tenebris abscondis: partim in digitis micantibus aliisque in ornatibus circumfers. Dic quæso, quæ utilitas digitos vertere lapillis coruscantes, atque ostentare? Nonne erubescis, te lapillorum avidum ostendens, quemadmodum prægnantes fœminæ ob malaciam interdum lapillos edunt? Tu item tanquam ipsarum helluo, sacerdonichas, jaspidas, amethystos omni studio conquiris? Quis pulchritudini formæque fingendæ studens unam vitæ diem sibi prorogare poterit? aut cui mors ob divitias parcit? à quo morbus ob pecuniam abstinet?* nec non Boethium lib. 2. de Consol. Philosoph. *An gemmarum fulgor oculos trahit? sed si quid in hoc est splendore præcipui, gemmarum est lux illa, non hominum: quas quidem mirari homines vehe-*

vehementer admiror: Quid est enim carens anima motu atque membrorum compage, quod animata rationabilibusq; natura pulchrum esse jure videatur? Quæ tametsi conditoris opera, suique distinctione postrema aliquid pulchritudinis trahunt, infra vestram tamen excellentiam collocata admirationem vestram nullo modo merebantur.

CAPUT XVIII.

Usus annulorum in dandis arris. Annulus pro symbolo datus. Ne symbolum quidem habere, *de quo dicatur. De annulo Sponsalitio, ferreusne is, an aureus? Plinius & Tertullianus conciliati.* Pronubus annulus. *Annuli datione fidem conjugii confirmari aliquot exemplis probatur. Sed non semper: Erat enim interdum tantum amoris aucupium. Amatores annulos amicarum osculabantur: imò eos per lasciviam amicis detrahebant.*

PRogredior ad alios annulorum usus. Nam & sponsionis causa arræque nomine datos annulos legimus. De quo annuli usu Plinius lib. 33. cap. 1. *Celebratior annuli usus cum fœnore cœpisse debet. Argumento est consuetudo vulgi, ad sponsiones etiamnum annulo exsiliente, tracta ab eo tempore, quo nondum erat arra velocior: ut planè affirmare possimus numos antè apud nos, mox cœpisse annulos:* Et ante illum Theophrastus in quodam Fragmento, citato à Casaubono ad Athenæum, ubi disputat de forma & jure contractuum: ἐπίτηκσι δὲ τινες καὶ τὸν ἀραβῶνα πόσον δεῖ διδόναι, πρὸς τὸ πλῆθος τῆς τιμῆς μερίζοντες. ἄτοπον γὰρ ἐὰν δακτύλιον δῷ τοῦ δέκα ταλάντων. Meminerunt hujus consuetudinis & Jurisconsulti, ut in L. 17. D. De præscriptis verbis: *Si quis sponsionis causa*

h *annu-*

annulos acceperit, nec reddit victori, præscriptis verbis actio in eum competit. Et L. 11. §. 6. D. De Actionibus empti & venditi: *Ego illud quæro, si annulus datus sit arræ nomine & secuta emptione pretioque numerato, & tradita re annulus non reddatur, qua actione agendum sit.* Et L. 5. §. penult. D. De Instit. Actione: *Si institor cum oleum vendidisset, annulum arræ nomine acceperit, neque eum reddat, dominum actione institutoria teneri.* Sic Xanthi & adolescentis de mari ebibendo certantium sponsionem annuli depositione confirmatam, de qua postea apud συνθηκοφύλακα pactionis præfectum, seu sequestrum disceptarint, legimus apud Maximum Planudem in vitâ Æsopi. Ad ritum hunc dandi annulos pignoris loco videtur allusisse Prudentius περὶ στεφανῶν hymno 1. in honorem Martyrum Emetherii & Chelidonii Calagurritanorum, quorum capitibus à lictore amputatis, unius annulum & orarium (intellige sudarium) alterius nube susceptum, & in cœlos evectum esse, cum indicare vellet, ita canit:

Illius fidem figurans nube fertur annulus
Hic sui dat pignus oris, ut ferunt, orarium
Quæ superno rapta flatu lucis intrant intimum.

Si qui etiam de symbolis esse volebant, annulum plerumque pro symbolo dabant ei, qui cœnam jubebatur parare. Terentius in Eunucho:

Heri aliquot adolescentuli coimus in Piræo
In hunc diem ut de symbolis essemus. Chæream ei rei
Præfecimus: dati annuli: locus, tempus constitutum est.

Unde apud Lucianum in Dialogis ἑταιρικοῖς Mater objurgans filium Musarium, quod Chæream amasium suum nimis amaret nimisque ei fideret: ἀλλὰ τοῦτο, ait, πρώλυ, οὐκ ἔχοντι αὐτῷ καταθεῖναι συμβολὴν τὸν δακτύλιον δέδωκας,

κας, ἀγνοούσης ἐμοῦ· ὁ δὲ ἀποδόμενος, κατέπιε. h. e. *Et ob hoc paulò antè cum non haberet unde daret symbolum, annulum dedisti illi, me ignorante: ille verò eum vendens, potando absorbuit.*

Etsi autem alia quoque arræ loco dabantur, tamen quia frequentissimus usus obtinebat, ut annulum pro symbolo darent, veteres Grammatici ἁπλῶς, σύμβολον exposuerunt *annulum*: quibus accedit Plinius libro jam dicto: *De nomine*, ait, *annuli ambigi video. Græci à digitis appellavere: apud nos prisci ungulum vocabant: postea & Græci & nostri symbolum.* Cum verò symbolum non daretur, nisi ab iis, qui præsente pecunia deficiebantur, ex eo natum proverbium de homine paupere; *Ne symbolum quidem habet:* Archippus in fabula ἡρακλῆς γάμων apud Pollucem:

Ἀνδρῶν ἄσεμνος καὶ μάλιστ' ἐμοὶ ξένος.
Αὐτὰρ παρ' ἐμοίγ' ὢν, εἶχεν οὐδὲ σύμβολον.

Unde clarum quid sibi velit Heraclitus in eximia illa ad Hermodorum epistola, cum ait: Γελάζω τοὺς ἐν ξυνδείπνοις γενομένους διὰ δακτύλων πλείονας. Sensus est, *non risurum se, verum fleturum potius stultitiam eorum, qui in re tenui cum sint, atque etiam fortasse egestate, nedum paupertate, convivia tamen assiduè datis annulis celebrant*, ut interpretatur Isaacus Casaub. lib. 3. Animadv. in Athenæum cap. 31. Annulos quoque antiquitus pro tessera, seu signo, in repetendo deposito, usurpatos fuisse convincit locus Plauti Bacchid. act. 2. sc. 3. v. 93.

Chry. *Annulum gnati tui*
Facito ut memineris ferre N. quid opus est annulo?
Chr. *Quia id signum est Theotimo, qui eum illi afferet, Ei aurum ut reddatur.*

Non hic prætereundus mos Atheniensium, apud quos judicio se provocabant, annulos invicem deponebant.

bant. Demosthenes adversus Parænetum: παρακαλοῦμαι σὺ ταυτὶ δέχομαι φέρε τὸν δάκτυλον, λάβε τίς δ᾽ ἐγγυητής; Hoc est: *Hanc tibi conditionem fero. Accipio. Cedo annulum. cape; quis verò sponsor.* Pag. ꟾↄ CCCCLXXXIII. editionis Wolfianæ. Dabantur etiam Annuli in testimonium & quasi pignus sponsionis de futuris nuptiis inter Sponsum & sponsam factæ. Juvenalis sat. 6.

Conventum tamen & pactum, & sponsalia nostra
Tempestate paras, jamq; à tonsore magistro
Pectoris & digito pignus fortasse dedisti.

Et L. *Si donata* D. De donationibus inter virum & uxorem. *Sponsus alienum annulum sponsæ muneri misit, & post nuptias pro eo suum dedit.* Allusit huc D. Ambrosius de Passione Agnetis: *Discede à me, quia jam ab alio amatore præventa sum, qui mihi satis meliora te obtulit ornamenta, & annulo fidei suæ subarravit me longè te nobilior & genere & dignitate, ornavit me inæstimabili dextrocherio, dextram meam & collum meum cinxit lapidibus pretiosis.* De hoc annulo loquitur Tertullianus in De Idololatria cap. 12. *Circa officia verò privatarum & communium solemnitatum, ut togæ puræ, ut sponsalium, ut nuptialium, ut nominalium nullum putem periculum, observari de flatu Idololatriæ, quæ intervenit. Causæ enim consideranda sunt, quib. præstatur officium. Eas mundas esse opinor per semetipsas, quia neque vestitus virilis, neque annulus aut conjunctio maritalis de alicujus Idoli honore descendit.* Item D. August. tractat. 2. in 1. Epist. Johannis. Atque hunc annulum idem Tertullianus *pronobum* vocat eumque ferreum & fuisse quidem sine gemma plerique omnes, qui hujus rei meminerunt, existimant, moti autoritate Plinii, qui lib. 32. cap. 1. *Hi quoque*, ait, *qui ob legationem acceperunt aureos, in publico tantum utebantur eis, intra domos verò ferreis. Quo argumento etiam nunc sponsæ annulus*

nulus ferreus mittitur, isque sine gemma. Cæterùm Tertullianus scriptor gravissimus & antiquitatum Romanarum scientissimus , qui vix centum annis Plinio posterior, nō obscurè innuit, ex auro fuisse illum annulum, qui sponsæ à sponso in pignus conjugii dabatur. Ita enim in apologet. cap. 6. *Circa fœminas etiam illa majorum instituta acciderunt, quæ modestiæ quæ societati patrocinabantur; cùm aurum nulla norat præter unico digito, quem sponsus oppigneraffet pronubo annulo.* Item Isidor. Hispalensis libr. 20. Etymolog. *Fœminæ*, ait, *non usæ sunt annulis nisi quos virgini sponsus miserat : neque amplius quam binos aureos in digitis habere solebant.* Quid verò in tam manifestâ pugnâ statuemus ? Mihi certè hîc aqua hæret. Ne tamen tantæ autoritatis scriptores inter se pugnare, aut alterutrum horum memoria lapsum temerè dicamus, non contemnenda videtur conjectura doctissimi Junii, qui notis ad Tertullianum existimat, Sponsum quidem , cum sponsam sibi arrha quadam conjugare vellet, aureum illi annulum dedisse; atque hunc fuisse pronubum illum annulum, cujus arrhabone obligantur oppignerantur que maritus & uxor : Sed postea etiam ferreum gemmaque carentem , tanquam τῆς οἰκουρίας symbolum, domum illi *missum esse*, idque eo argumento, quod ii etiam, qui ob legationem acceperunt aureos annulos, in publico tantum uterentur iis, intra domos verò ferreis: atque ita τὸ οἰκουρικὸν sponsæ fuisse commendatum symbolo.

Neque tamen dixerim, fœminas ferreo hoc annulo domi, aureo autem in publico tantùm fuisse usas. Nam & domi illos gestasse annulos aureos apparet ex Clemente Alexandrino , qui libro 3. Pædagog. fœminis Christianis disertè hunc annulum tribuit: Δίδωσιν οὖν (ὁ Παιδαγωγὸς) αὐταῖς δακτύλιον ἐκ χρυσίου , οὐδὲ τοῦτον εἰς κό-

σμον, ἀλλ' εἰς τὸ ἀποσημαίνεσθαι τὰ οἴκοι φυλακῆς ἄξια, διὰ τὴν ἐπιμέλειαν τῆς οἰκουρίας. *Dat ergo eis annulum aureum, non quidem ad ornatum, sed ad signandum ea, quæ domi custodienda sunt, propter curam domesticam, quæ illis incumbit.* Et D. Hieronymus ad Principiam Virginem, cum de fœminis, quæ se auro ornant, dixisset, *Nostra vidua*, ait, *talibus usa est vestibus, quibus arceret frigus, non membra nudaret, aurum usque ad annuli signaculum repudians, & magis in ventribus egenorum, quàm in marsupiis recondens.*

Utrum autem datio vel missio annuli sit à viro in fœminam desponsationis argumentum, Jurisconsulti disputant, quorum scrinia compilare non est nobis propositum; exempla tantum quædam afferemus Principum virorum, qui conjugii fidem annulo dato confirmatum sanctè servarunt. Ac primò occurrit nobis Justinianus Imperator, qui Antoniæ Amazonis captivæ concubitu fruitus, dato annulo spopondit, se illam in matrimonium ducturum, si unquam ad imperium perveniret: quod etiam fecit. Historia, sive fabula est, lectu jucunda extat apud Aimonium libr. 2. de gestis Francorum cap. 5. his verbis: *Quadam die Justinianus & Belisarius cum coæquævis sibi lupanar ingressi, conspiciunt duas mulierculas ex gente Amazonum, sorte captivitatis abductas, inibi esse prostitutas. Eas illi rapiunt atque ad proprias domos deducunt: una earum Antonia, alia vocabatur Antonina. Et Antoniam quidem Justinianus, Antoninam verò accepit Belisarius: erantque ambæ sorores. Una ergo dierum, Justiniano meridianis horis sub dio quiescente, cum caput in sinum suæ reclinasset amatæ, adveniens aquila, alis expansis ab ardore solis eum conabatur defendere. Intellexit mulier auspicium, quod Justiniano portendebat imperium, & experrectum tali voce compellat virum:*

virum: Oro, inquit, amantissime juvenis, ut dum regni potitus fueris sceptris, non me indignam judices gratissimæ amplexibus conjugis. Illo dicente impossibile hoc esse, ut ipse ad culmen proveheretur imperiale, rogat mulier, ut quod illa pro certo sciebat, ne se inexoratum ei praberet. Quo tribuente assensum, factaque commutatione annulorum, utrinque est discessum. Sane Belisarius eique copulata Antonina eadem inierunt connubii fœdera, ut quia non dubitabat Belisarius adepturum se potioris honoris gradum, si imperio potiretur Justinianus, sociam sui eam adscisceret stratus. Et aliquantò post, cum narrasset, quomodo Justinianus Imperium adeptus esset, subjungit. *Justinianus quoque Augustus cum magno triumpho Constantinopolim est regressus. Tunc Antonia ejus quondam amata, sui quondam oblita, sumptis quinque aureis palatium est ingressa: E quibus duos dedit janitoribus, ut sibi pateret introitus, tres verò tenentibus cortinam, ut suam permitteretur enarrare causam:* & *stans ante principem, hunc apud eum habuit sermonem: Cum scriptura dicat, Honor Regis judicium diligit:* & *item; Rex qui sedet in solio judicii, dissipat omne malum introitu suo. Ego clementissime Imperator, hac dicta esse de te intelligens, fiduciam sumpsi te adeundi tibique propriæ necessitatis caussam exponendi. Est denique in hac civitate juvenis, qui mecum permutatis annulis fidem pepigit alterni amoris, professus, quod me sibi jungeret sub nomine legitimæ conjugis. Ob id serenitatis tuæ præsentiam adii, tui super hac re exposcens sententiam judicii. Cui imperator, si, inquit, fides est pacta, non debet fieri irrita. Quo illa audito, annulum suo detrahens digito ostendit Augusto: Videat,* ait, *Dominus meus cujus iste fuerit annulus. Agnoscit Princeps eum, quem dederat, annulum: jubet eam introduci in cubiculum, ornamentisque regalibus indutam, de cetero vocari & esse Au-*

h 4 gu-

gustam. Sic Ottho I. Imperator ab Adelaide Lotharii IV. Italiæ Regis vidua consilio Athonis in Italiam contra Berengarium, à quo Canusi obsessa erat, vocatus, annulum ipsi & literas misit, quibus se & conditionem de promisso conjugio accipere, & mox cum exercitu adfuturum significavit, quemadmodum narrat Leo Marsicanus in Chronico Casisinen. lib. 1. cap. ult. cujus verba hic adscribam: *Lothario defuncto uxor ejus Adelais ad Athonem propinquum suum sese in Canusam arcem munitissimam contulit. Interea Berengarius prædictus cum filio Alberto, strenuo valde viro, denuo regnum invadere gestiens, atque ideo reginam ipsam omnimodis capere cupiens, arcem prædictam fermè triennio obsedit. Atho interim habito cum Regina consilio nuncium ad Ottonem Saxoniæ Ducem Ungarorum tunc victoria inclytum mittit: qui ei, quæ circa se gerantur, omnia referat: oratque ut Italiam continuo petere, eosque de Berengarii obsidione liberare, Reginamque ipsam conjugem simul cum regno maturaret accipere. Prædicta arx jam ferè ad deditionem hostium cogebatur, cùm ecce, disponente Deo, missus à Regina nuncius rediit, & quia ob diligentissimam obsidionem nullus sibi in arcem patebat ingressus, literas & annulum, quem à Duce susceperat, sagittæ callidè satis inseruit, & correpto arcu, nemine id suspicante illam in arcem misit. Tenor autem literarum hic erat: Ducem cum exercitu jam superatis Alpibus Veronam venisse, filiumque Liutulphum se Mediolanum processisse: proximè illis affaturos auxilio: viriliter agerent, se de conjugio & regno voluntati illorum pariturum. Igitur Duce è vestigio adveniente, Berengario & Alberto fugatis, soluta obsidio est, duabus Berengarii filiabus captis, atque in Teutoniam terram exilio missis. Mox Adelaidis conjugium Otto sortitus: Teutonibus ex eo tempore in Italia regnandi initium fuit.* Vide Carolum Sigonium lib. 6. de Regno Italiæ in actis anni

anni nongentesimi quinquagesimi primi. Ad eundem modùm majorum nostrorum ævo Maria Caroli Burgundi filia Maxæmiliano Austriaco arræ loco misit annulùm, cui adamas inclusus erat, & literas, quibus illa promittebat, se nuptiis illis, ut à parente suo constitutum erat, assentiri. Quas literas cùm Oratores Cæsarii una cùm adamante protulissent, Maria statim nulla interposita mora respondit, & scriptas à se literas, & missum adamantem jussu patris, & placere sibi, quod tum promisisset, teste Comineo lib. 8. Commentar.

Plerosque omnes usus annulorum, quos hactenus recensuimus Petrus Chrysologus accommodat annulo, quem Pater filio prodigo apud Lucam Evangelistam donavit. Sic enim ille sermone 5. ad hæc verba Evangelii. *Posuit annulum in manu ejus*, subdit: *Annulum honoris titulum, libertatis insigne, pignus spiritus, signaculum fidei, arram cœlestium nuptiarum.* Quem locum mihi per literas indicavit Cl. V. Dn. Radulphus Funerius Academiæ Aurelianensis Antecessor, bene de literis meritus, cujus ut consuetudo antè ipsos unum & triginta annos gratissima mihi fuit, ita ejus memoriam etiàm nunc religiosè colo. Eundem verò annulum de fidei signaculo interpretatur B. Ambrosius in cap. 15. Lucæ, ubi de filio prodigo: *Annulus quid est aliud, nisi sinceræ fidei signaculum & expressio voluntatis.*

Sed priusquam ab annulis sponsalitiis discedo, non possum quin hîc historiam narrem de novo quodam marito, quem annulo hujusmodi malè asservato, fascinatum fuisse, scribit Wilhelmus Malmesburiensis libro 2. de gestis Regum Anglorum cap. 13. pag. 76. Verba ejus hæc sunt. *Verùm ut Romam revertar, ejusdem urbis civis ephebus ætate, locuples opibus, genere Senatorio sublimis, uxorem noviter duxerat, sodalibus suis*

accitis, convivium frequens paraverat. Post cibum cum minutioribus poculis hilaritatem invitassent, in campum prodeunt, ut oneratos dapibus stomachos vel saltu, vel jactu, vel aliquo exercitio attenuarent. Ipse rex convivii, ludi signifer, pilam poposcit, interim annulum sponsalitium digito extento statuæ areæ, quæ proximè adstabat, composuit. Sed cum penè omnes solum impeterent, suspiriosus extis incalescentibus, primus se à lusu removit; annulum repetens invenit statuæ digitum usque ad volam curvatum. Diu ibi luctatus, quòd nec annulum ejicere, nec digitum valeret frangere, tacitè discessit, re sodalibus celata, ne vel præsentem riderent, vel absentem annulo privarent. Ita nocte intempesta, cum famulis rediens, digitum iterum extentum, & annulum subreptum miratus est. Dissimulato damno novæ nuptæ blanditiis delinitus est. Cumque hora cubandi venisset, seque juxta uxorem collocasset, sensit quiddam nebulosum & densum inter se & illam volutari, quod posset sentiri, nec posset videri. Hoc obstaculo ab amplexu prohibitus, vocem etiam audivit: Mecum concumbe: quia hodie me desponsasti. Ego sum Venus, cujus digito apposuisti annulum, habeo illum, nec reddam. Territus ille tanto prodigio, nihil referre ausus est, nec potuit: insomnem illam noctem duxit, tacito judicio rem examinans. Elapsum est in hoc multum tempus, ut quacunque ille hora gremio vellet conjugis incumbere, illud idem sentiret & audiret: alias sanè valens, & domi aptus & militiæ. Tandem querelis uxoris commonitus, rem parentibus detulit. Illi habito consilio, Palumbo cuidam suburbano presbytero negotium pandunt. Erat is Necromanticis artibus instructus, magicas excitare figuras, dæmones territare, & ad quodlibet officium impellere. Pactus ergò grande mercimonium, ut, si amantes conjungeret, multo ære fulciret marsupium, in omne se ingenium novis artibus

exci-

excitavit, compositamque epistolam juveni dedit: Vade, inquiens, illa hora noctis in compitum, ubi se findit in quadrivium, & stans tacitè considera; transient ibi figuræ hominum utriusque sexus, omnis ætatis, omnis gradus, omnis postremò conditionis, quidam equites, quidam pedites, alii vultum in terram dejecti, alii tumido supercilio elati, & prorsus quicquid ad lætitiam vel tristitiam pertinet, in eorum videbis & vultibus & gestibus: nullum eorum compellabis, etsi loquantur tecum: sequetur illam turbam quidam reliquis statura procerior, forma corpulentior, curru sedens: huic tacitus epistolam trades legendam; fiet è vestigio quod voles. Fac tantum præsenti animo sis. Aggreditur ille iter præceptum, & nocte sub dio astans, fidem dictorum presbyteri visu explorat. Nihil enim fuit, quod minus promissis desideraret. Inter cæteros quoque transeuntes vidit mulierem ornatu meretricio mulam inequitantem: crinis solutus humeris involitabat, quem vitta aurea supernè constrinxerat: in manibus aurea virga: quâ equitaturam regebat, ipsa pro tenuitate vestium penè nuda, gestus impudicos exequebatur. Quid plura? ultimus, qui dominus videbatur, oculos terribiles in juvenem exacuens, ab axe superbo smaragdis & unionibus composito causas adventus exquirit. Nihil ille contra, sed protenta manu porrigit epistolam. Dæmon notum sigillum non ausus contemnere, legit scriptum, moxque brachiis in cœlum elatis: Deus, inquit, omnipotens, in cujus conspectu omne peccatum est fœtor, quamdiu pateris nequitias Palumbi presbyteri? Nec mora, satellites à latere suo misit Diabolus, qui annulum extorquerent à Venere, illa multum tergiversata, vix tandem reddidit. Ita juvenis voti compos, sine obstaculis potitus est diu suspiratis amoribus. Sed Palumbus, ubi Dæmonis ad Deum de se clamorem audivit, finem dierum sibi præsignari intellexit. Quocirca omnibus membris

ultro

ultro truncatis, miserabili defunctus est pœnitentia, confessus Papa coram populo Romano inaudita flagitia. Acciderunt hæc temporibus Gregorii VI. Papæ.

Neque tamen annulus ab amantibus dono datus semper erat conjugii symbolum: sed interdum amoris tantùm aucupium. Talis enim fuit ille, quem Palæstrio Militi detulit apud Plautum in Milite Act. 4. Sce. 1. vers. 2.

PAL. *Hunc arrhabonem amoris primum à me accipe*
PYRG. *Quid hic? unde est?* PAL. *à luculenta atq; festiva fœmina*
Quæ te amat, tuamq; expetisset pulchram pulchritudinem:
Ejus nunc mihi annulum ad te ancilla, porrò ut deferrem, dedit.

Nec alio fine Pamphilus annulum Philumenæ per vim detractum Bacchidi meretriculæ donavit, apud Terentium in Hecyra Act. 5. Sce. 3. Quomodo & Ovidius amicæ suæ annulum dono misit lib. 2. Amor. Eleg. 15. Et quando de amantibus mentio incidit, alium quoque illorum morem circa annulos indicabo. Solebant enim illi annulos, quos amicæ digitis gestabant, inspicere & osculari. Ennianum illud apud Isidorum lib. 1. Originum cap. 26. ita capio, sive Nævii est in Tarentilla, cui Festus id videtur tribuere. Versus hi sunt:

Alium tenet, alii nutat, alibi manus
Est occupata: alii perpellit pedem:
Alii annulum dat spectandum à labris.

Apud Plautum quoque in Asinaria, inter cæteras leges amicæ præscriptas, & hæc conditio ab amasio refertur in syngraphum:

Spectandum ne cui annulum det, neq; roget.

Innuit idipsum & Tibullus lib. 1. Eleg. 6.

Sæpe

Sæpe velut gemmas ejus signumq́ probarem,
Per causam memini me tetigisse manum.

Quid ? quòd improbi amatores annulos & armillas per lasciviam amicis planè detrahebant. Terentius Hecyra Act.4.Sc.1.de Pamphilo:

Ipse eripuit vi, in digito quem habuit, virgini abiens annulum.

Et Act.5.Sc.3.

Homo se fatetur, vi in via, nescio quam compressisse,
Dicitq́ sese illi annulum, dum luctat, detraxisse.

Pacuvius apud Festum:

Repugnanti ego porrò huic vi detraxi ungulum.

Horat.lib.1.od.9.

Pignusq́ direptum lacertis,
Aut digito malè pertinaci.

CAPUT XIX.

De Veneta Sponsaliorum maris ratione: Quæ ejus origo.

ANnulus sponsalitius, cujus in præcedenti capite facta mentio est, aurem mihi vellit, & admonet, ne hic prætercam Venetorum consuetudinem, quorum Dux die Ascensionis Dominicæ, quo nundinæ Venetiis celebrantur, Thalamego inaurata. & sculpturis picturisque insignibus exornata, quam Bucentaurum vocant (in Synodo Florentina Πουτζινδόρον dicitur) vectus cum magna pompa splendidoque procerum comitatu, ex urbe ad Adriatici maris præcipuum portum (*al Lio* appellant) quotannis proficiscitur: ubi certis cum ceremoniis Thetidi Adriaticæ sponsaliorum arrham, annulo aureo mari injecto, solvit. Origo hujus ritus

ritus hæc esse perhibetur. Ajunt Alexandrum III Pontificem cum à Friderico I. Imperatore à fastigio Pontificiæ dignitatis dejectus atque proscriptus, nullum sibi tota Italia locum tutum esse relictum cerneret, ignoto habitu Venetias profugisse, & in monasterio Publicæ Charitatis dissimulata, quam gerebat, persona ad sordidum culinæ ministerium, ut occultius lateret, se ultrò demisisse: quem aliquantò pòst nescio cujus indicio cognitum Dux Zianus non solùm benignè excepit, sed & pacis cum Friderico jungendæ & recuperandæ dignitatis spem ipsi fecit. Missi igitur ad Imperatorem legati, qui pro Pontifice intercederent: verùm Is ad mentionem pacis cum Papa ineundæ adeo excanduit, ut bellum illis denunciaret, nisi hostem & fugitivum hominem primo quoque tempore ad se sub custodia vinctum miserint. Sed cum Veneti obtemperare recusarent, Imperator filium Othonem suum cum quinque & septuaginta longis navibus ad invadendam illorum civitatem, persequendumque Pontificem mittit: cui obviam factus Zianus Dux, in classem Imperatoriam impetum fecit, eaque post aliquot horarum prælium partim capta, partim fusa fugataque ipsum Othonem cum multis illustribus viris cepit, & Venetias secum adduxit. Hoc felici successu lætus Pontifex Ziano è pugna reduci primò victoriam gratulatus, inde annulum porrigens aureum: Accipe, inquit, Ziane & me autore ipsum mare hoc tibi pignore obnoxium reddito; quod tu tuique successores quotannis stato die servabitis: ut omnis posteritas intelligat, maris possessionem jure belli vestram esse quandoque factam: atque ut uxorem viro, ita illud vestro subjacere imperio: ut usurpem verba Sabellici, qui historiam hanc lib. 7. decadis primæ memoriæ prodidit. Sed cum Anno ɔIɔ Iɔcii. ipsemet hanc solemnitatem

tatem una cum nobilissimo & amplissimo D. Francisco Witzendorfio Reip Luneburgensis Senatore optimo oculis meis viderim, temperare mihi non possum, quin ejus uberiorem descriptionem afferam ex lib. 2. Venetiarum Germani Audeberti, qui his illam versibus expressit:

Venerat ille dies, quo Christus ab athere summo
Virginis intacta castam demissus in alvum
Ut morte insontis fusoq; cruore piaret
Humanas maculas, labemq; aboleret avitam
Mortalis vita post non mortalia facta
Deformi, immerita & crudeli morte peremptus,
Morte triumphata, domito divinitus Orco,
Mirando adscensu patrium repetivit olympum.
Illo manè die, roseis ubi lutea bigis
Tithoni conjux rutilantia protulit ora
Phœbusq; Oceano currus eduxit Eoo.
Haud mora, conveniunt proceres ad principis aulam,
Quem primum solito patrum de more salutant,
Mox pompa accingunt, magna comitante caterva.
Ante Sacerdotum graditur longissimus ordo
Divinas sacris mulcentum vocibus auras.
Arguta auditur cithara concentus, & oris,
Mox acris lituum sonitus, clangorq; tubarum.
Vexilla ante Ducem discreta colore feruntur.
Alba notant pacem: bellum saturata cruore
Purpuero: nitidum viola mentita colorem,
Caruleive sali, pacis sunt signa sequestra.
Album insigne prait, si pax: quod tingitur ostro,
Si fera bella fremunt: Conchyli murice fulgens
Et Veneta sanie, ad tempus quando arma quiescunt,
Utq; sibi praeunt, variantia tempora signant.
Praeterea videas Ducibus data munera quondam

Pon-

Pontifice à summo, sellam, pulvinar & ensem
Umbellamq; auro rutilantia singula duro.
Tum demum simili circumradiante metallo
Ornatus trabea, & prolixo syrmate Princeps
Carbaseoq; sacram cinctus velamine frontem,
Purpura quod fulvo decorat circumdata limbo
Aversa cornu referens in parte recurvum,
Regum oratores inter, gravitate serena
Incedit medius, proceres quem ponè sequuntur,
Incaniq; Patres, urbis decora alta superba,
Cateraq; Augusti series delecta Senatus.
Proxima magnifica ducunt ad littora pompa
Induti infectas iterato murice vestes.
Hi molli Æthiopum in silvis è vellere carptas,
Depexas alii Scythicorum ex arbore Serum,
Quas Arabum dicas bombycum tenuia fila,
Arte laborata & variis distincta figuris:
Ars mira & veteri non unquam incognita seclo,
Ut nec tam tenues deducat aranea telas.
Ut littus tetigere maris, portumq; petitum,
Ilicet Hadriacam conscendunt protinus Argo
Urbis opus, (Grajo de nomine Bucetaurum)
Dux & Patricii, Regumq; Ducumque potentum
Legati illustres, pars non ingloria cœtus.
Nec mora, considunt transtris quinto ordine nautæ,
Proniq; adductis findunt vada salsa lacertis,
Remorum æquato libramine & æquora verrunt
Certatim: verso canescunt marmore fluctus,
Et diducta crepant stridenti cærula rostro.
Tum procul ex oculis ablata recedere tellus,
Summaque celsarum rarescere tecta domorum
Nec non aëria sensim se abscondere turres.
Centauro invehitur magna Dux ipse, senatusq;
(*Hinc*

(Hinc atq; hinc illam gemina stipante triremi
Ad subditos motus armisq; virisq; referta)
Agmine remorum: donec rumore secundo
Auspicibusq; Deis tandem delatus in altum est.
Consistit pinus, pressas ubi sensit habenas:
Dente velut fixo firmam tenet anchora navem.
Implorant Superos, ut sint felicia vincla
Conjugii stabilis Neptuni numine amico.
Finitis precibus cunctisq; faventibus ore,
Stans celsa in puppi Princeps gravitate verendus
Summis splendentem digitis similemq; cadenti
Ostentans auro conclusam divite gemmam,
Hac ait: IN SIGNUM IMPERII VERI ATQUE PERENNIS,
(Nam memini atq; animo solemnia verba notavi)
HAC GEMMA ÆTERNUM MIHI TE DESPONDEO DORI.
Qua rata Rex pelagi nutu connubia firmat,
Huncq; sibi generum Thetis emit omnibus undis.
Principis è manibus cum dicto emissus amaras
Annulus intrat aquas: nautarum turba natandi
Consulta insequitur, scrutatoresq; profundi
Prælia projacto miscent sub fluctibus auro.
Sic ubi venator deprensi viscera cervi
Quem clamore premens, canibusq; ad retia pulsum
Stravit humi multo fundentem sanguine vitam,
Euge, Euge ingeminans, canibus partitur anhelis:
Illi inter sese certantes rapta revellunt
Mordicus & rostro discerpunt frustra cruento,
Obnixè ardentes, villisq; horrentibus urgent.
Urinatorum certamine pulsa resultant
Littora: juncta premit cymbam sibi cymba propinquam

Et sub contiguis latet æquoris nuda phaselis.
Antiqui ritus (neq; enim levis hujus origo est)
Pluribus ignotam si vis cognoscere causam,
Expediam paucis, ne res ludicra putetur.
Præsul Alexander Romanæ tertius urbis
Ænobarbi armis solio depulsus ab alto,
Quo fugeret dubius, cui se committeret oræ,
Præ reliquis Venetum prudens elegit asylum.
Illinc certa salus profugo & victoria fusis
Hostibus à magno navali Marte Ciano.
Quo duce captus Ottho Federici Martia proles,
Captivas gemuit, mergiq; trahiq; triremes
Quadraginta octo, disjectamq; æquore classem,
Et se magnifico duci potuisse triumpho.
Excepere Ducem festis applausibus omnes,
Et reducem amplexi, versis ad sidera palmis,
Supremo grates meritas egere Tonanti,
Qui scelerum vindex insanos fregerit ausus.
Tum pius Antistes, grato spectabilis ore,
Inclite Dux, inquit, si quod nomenq; decusq;
In terris gerimus, nobis auctoribus isto
Pignore (de solido pignus fuit annulus auro)
Desponsa caram superi maris Amphitriten,
Annuaq; instaurent venturi pacta nepotes.
His pelagi imperium sponsalibus accipe dextro
Sidere, siq; tuæ virtuti reddita merces.
Dixit: & obtestans Divos rata vota precatur.
Fœdere percusso, celebratis ritè Hymenæis,
Ilicet obversi, tendunt ad litoris oram
Divi Nicoleos insignem nomine & æde
Antiqua saxo longam testante senectam.
Hic Venetus vitta crines circumdatus alba
Publica vota facit summo Patriarcha parenti.

Mox fusis precibus sacrisque ex more peractis,
Ingentem repetunt Centaurum Duxq; Patresq;
Lectorumq; cohors comitum: freta cærula torquent.
Protinus adnixi magno conamine nautæ,
In lento validos curvantes æquora remos:
Hinc rauco fremitu præfracta remurmurat unda,
Dum sibi respondent parili moderamine tonsæ
Uncta vagis abies celeri pede labitur undis.
Non tam præcipiti per plana, per ardua cursu
Corripuêre viam repetita in verbera proni,
Dulcis Olympiacæ tetigit quos gloria palmæ:
Nec sic rasit iter rapidis Schæneia plantis,
Alite nec cursu victor Megareius heros.
Incipiunt humiles sensim se attollere turres,
Urbs aperire sinum, propiusq; accedere moles.
Tum portu accepti repetunt regalia tecta,
Tecta renidenti splendentia marmore & auro,
Ignibus æthereis rutila certantia luce.
Interiora domus variis animata figuris
Herôum expressos videas ostendere vultus.

Verùm hîc subsistimus: ne in exscribendo modum excedamus. Faciunt autem hujus solemnitatis mentionem præter eos, quos jam laudavi, etiam Stephanus Forcatulus libr. 3. de Gallor. Imperio & Philosophia. Salmuthus in Guidonis Pancirolli librum Rerum jam olim derpeditarum capite de Armamentariis. Contarenus lib. 2. de Repub. Venetorum. Martinus Crusius lib. 5. Germano-Græciæ cap. 2. Notis ad Gratulationem 12. Kornemanus in 3. parte Templi Naturæ historici Consideratione 17. qui omnes uno ferè ore testantur, Venetos ad denotandum maris Adriatici dominium, quod sibi arrogant, hanc consuetudinem usurpare. Utrùm verò Pontifex Romanus illis hoc dominium do-

naverit, aliis disputandum relinquo. Mihi verò hoc loco in mentem veniat argutum & mordax responsum Hieronymi Donati Legati Veneti, qui per jocum ab Alexandro Borgia Pontifice ejus nominis VI. interrogatus, unde hoc maris imperium accepissent, respondisse fertur: Ostendat mihi Vestra Sanctitas instrumentum patrimonii S. Petri, & à tergo scriptam inveniet concessionem factam Venetis maris Adriatici: ut refert Sebastianus Monticulus in tractatu de patria potestate pag. 54. Non dissimile est, quod Amplissimus & CL. Dn. Philippus Camerarius narrat, se à fide dignis audivisse, Venetos ante aliquot annos à Pontifice Romano, postquam ille Anconam in suam potestatem redegerat, interpellatos fuisse, quo jure vectigalia, & alias jurisdictiones in mari Adriatico sibi vendicarent, cum tamen nulla privilegia hac de re monstrare, neque jus suum docere legitimè possent. Ad hanc rem eos & quidem argutè respondisse; Se mirari quod ista privilegia peterentur demonstrari, quæ Pontifices ipsi penes se jam pridem & quidem arcethypa, tanquam rem sacram, diligentissimè in suis archivis custodirent, eaque facilè reperiri posse, si Donationis Constantini membranæ pars exterior, in qua ea majusculis literis conscripta essent, accuratiùs inspiceretur. libr. 1. Meditat. histor. cap. 61. Concludam hoc caput cum Johanne Ignæo Jureconsulto Pontificio in Repetit. L. donationes n. 21. in fin. C. de Donat. inter Vir. & ux. ubi belle & argutè scribit, In Donatione Constantini cœcos aliquid vidisse, surdos audivisse & mutos locutos esse, Ern. Cothm. de Cod. L. 1. Tit. 1. n. 106.

CA-

CAPUT XX.

De usu annulorum in Episcoporum investitura. Ejus origo à Carolo Magno. Bella super hac re inter Imperatores & Pontifices gesta. Ipsum pontifi em quoque à Friderico Barbarossa per annulum investitum. Annulum etiam in Impp. in auguratione adhibitum. Feuda per annulum confirmata.

VErùm age, dicamus etiam de usu annulorum in Episcoporum investituris: Cujus moris ante Caroli M. tempora nullum reperio apud scriptores vestigium. Postquam verò is ab Adriano Pontifice Rom. contra Longobardos Italiam infestantes ac ferrum urbi servitutemque minitantes in auxilium vocatus, Desiderium ultimum ipsorum Regem, cum uxore & liberis Italia expulit, ac eorum, quæ bello ceperat, maximam partem Ecclesiæ Romanæ, cui erepta erant, restituit, in universali Synodo, Romæ à centum & quinquaginta tribus Episcopis & Abbatibus habita, decretum fuit, ut Carolus Magnus jus & potestatem eligendi Romanum Pontificem, ordinandique sedem Apostolicam haberet, & insuper Archiepiscopi Episcopique per singulas provincias ab eo investituram acciperent: ut præter Canonem *Adrianus* Distinct. 63. testatur. Sigebertus in actis anni IↃC CLXXIII. Walthramus Naumburgensis Episcopus in libro de Episcoporum investitura. Martinus Polonus in Chronicis. Marsilius Patavinus de Translatione Imperii cap. 8. Sigonius lib. 4. de Regno Italiæ. Hoc jus postea fuit Othoni I. Imp. à Leone VIII. Pontifice confirmatum, cujus Bulla super hac re extat C. *In Synodo* Distinct. 68. quam non

pigrabor hic adscribere: Ea verò sic habet: *Ad exemplum B. Hadriani Apostolicæ sedis antistitis, qui domino Carolo victoriosissimo Regi Francorum & Longobardorum Patriciatus dignitatem ac ordinationem Apostolicæ sedis & investituram Episcoporum concessit ; Ego quoque Leo Episcopus, servus servorum Dei, cum toto clero ac Romano populo constituimus, & confirmamus & corroboramus, & per nostram Apostolicam autoritatem concedimus atque largimur Domino Othoni primo Regi Teutonicorum ejusque successoribus hujus regni Italiæ in perpetuum facultatem eligendi successorem, atque summæ sedis Apostolicæ Pontificem ordinandi, ac per hoc Archiepiscopos, seu Episcopos ut ipsi ab eo investituram accipiant & consecrationem, unde debent: exceptis his, quos Imperator Pontificibus & Archiepiscopis concessit. Et ut nemo deinceps cujusque dignitatis vel religiositatis eligendi vel Patricium vel pontificem summæ sedis Apostolicæ, aut quemcunque Episcopum ordinandi habeat facultatem, absque consensu ipsius Imperatoris (quod tamen fiat absque omni pecunia) & ut ipse sit Patricius & Rex. Quod si à clero & populo quis eligatur Episcopus, nisi à supradicto Rege laudetur & investiatur, non consecretur. Si quis contra hanc regulam & Apostolicam autoritatem aliquid molietur, hunc excommunicationi subjacere decernimus: & nisi resipuerit, irrevocabili exitio puniri vel ultimis suppliciis affici.* Videatur & Walthramus Naumburgensis Episcopus De Investitura Episcop. Marsilius Patavinus De Translatione Imperii cap. 10. & in Defensore pacis part. 2. cap. 28. Theodoricus à Niem. lib. 1. Sigonius lib. 7. de Regno Italiæ.

Inter alia autem Investituræ hujus sacerdotalis solemnia etiam Annulum fuisse usurpatum reperio, quem unà cum baculo Imperator aut Rex tanquam certum symbolum mittere solebat illi, cui beneficium aliquod volebat conferre. Ganguinus lib. 4. in vita Caroli Magni,

cujus

cujus erga Pontificem merita cum recensuisset, mox subjungit: *Quibus beneficiis ut Pontifex gratiæ aliquid rependeret, Carolum multis ornavit privilegiis: Quorum illud maximum fuit, donare Ecclesias idoneis Sacerdotibus posse: id à Sacerdotibus Investitura vulgò appellatur: qua sine Ecclesiam, vel, ut nunc loquimur, beneficium nemo possidebat. Recipiebat enim à Rege, qui beneficium adepturus esset, anulum vel simile quippiam, argumentum scilicet Regiæ in eum gratitudinis. Interest enim regum nosse, qui majores maximè Ecclesias administrent, quarum ipsi tutores sint.* Et ante ipsum Willielmus Malmesburiensis de Rebus gestis Anglorum lib. 2. in oratione Gregorii VI. Pontificis Maximi: *Laudatus est olim prædicandæ memoriæ prædecessor noster Adrianus primus, quod investituras Ecclesiarum Carolo Magno concesserit, ita ut nullus electus consecretur ab Episcopo, nisi prius à rege insigniretur & annulo & baculo.* Quando autem casu veniebat, ut Episcopus sive Abbas moreretur, tunc Principes ac primores ejus Collegii aut civitatis annulum ac virgam pastoralem defuncti ad aulam Imperatoris transmittebant, qui postea sacra illa insignia, cuicunque vellet, conferebat. Andreas Abbas, postea Bambergensis Episcopus, de vita S. Otthonis lib. 2. cap. 5. & 6. *Nec multò post annulus & virga pastoralis Bremensis Episcopi ad curtem Regiam perlata est. Hoc siquidem tempore Ecclesia liberam electionem non habebat, sicut postea sub Henrico V. mediante piæ memoriæ Callisto Papa, actum est: Sed mox capitanei civitatis illius, annulum & virgam pastoralem ad Palatium transmittebant; sicque regia autoritas, communicato cum Aulicis consilio, orbatæ plebi idoneum constituebat Præsulem. Itaque cum ut diximus, virga pastoralis & annulus Episcopi Bremensis Imperatori offerreretur: mox ille accersito unicè dilecto sibi Othone, mu-*

nera hac ei conservanda tradidit. Post paucos vero dies, rursum annulus & virga pastoralis Ruperti Babebergensis Episcopi Domino Imperatori transmissa est.

Cur autem per Annulum & Baculum Episcopatus & Abbatiæ tradantur, ejus rei non unam causam reperio à scriptoribus assignari. Canon 9. Concilii Aquasgranensis Tom. 3. Conciliorum: *Sacerdoti, dum consecratur, datur Baculus, ut ejus judicio subditam plebem vel corrigat, vel infirmitates infirmorum sustineat: Datur & Annulus propter signum Pontificalis honoris, vel signaculum secretorum. Nam multa sunt, quæ ab oculis carnalium minusque intelligentium occultantes sacerdotes quasi sub signaculo condunt, ne indignis quibusque sacramenta Dei aperiantur.* Sed aliam & meo quidem animo elegantiorem affert CL. Dn. Rittershusius noster in partitionibus Feudalibus cap. 8. *Episcopatus antiquo jure Gallico per annulum & virgam tradebantur: Eoque baculo sive pedo pastorali officii sui admonentur Episcopi, quod gregem Dominicum pascere debeant: sicut annulo admonentur, quòd desponsata sit ipsis Ecclesia, cui fidelem curam impendere debent.* Quare etiam, si quando usu veniebat, ut propter delictum aliquod è gradu dejicerentur, tunc annulum hunc, quo erant investiti, deponere cogebantur. Petrus Diaconus libr. 4. Chron. Casinensis cap. 123. ubi agit de depositione Abbatis Rainaldi: *Sic illorum jussu, astantibus omnibus, virgam & annulum & regulam supra corpus sanctissimi Benedicti deposuit.* Et si dejectus à gradu innocens reperiebatur, eundem annulum ab Episcopo coram altari recipiebat. Concilium Toletanum IV. cap. 27. Tomo secundo Conciliorum: *Episcopus, Presbyter aut Diaconus si à gradu suo injustè dejectus in secunda Synodo innocens reperiatur, non potest esse quod fuerat, nisi gradus amissos recipiat coram*

altari

altari de manu Episcoporum : si Episcopus est, orarium, annulum & baculum. Hujusmodi fuerunt procul dubio 16. *illi annuli pontificales boni & magni, de Robino unus & impositis aliis gemmis minutis, de smaragdo unus, de sapphiro unus, de Topazio unus,* quos inter Κειμήλια Ecclesiæ Moguntiacæ recenset Conradus Episcopus in Veteri Chronico Rerum Moguntiacarum: quod extat Tomo Historicorum Germanorum à Justo Reubero editorum, pag 450. & seqq. Non inconveniens esse videtur, inserere hic censuram viri religiosi, Petri Blesensis, de gestatione annulorum in Abbate, quæ extat epistolâ 90. *Retulit mihi quidam nuncius vester, qualiter Dns. Papa vos mitra proprii capitis, & aliis ornamentis episcopalibus insignivit. De benedictione gaudeo: sed insignia Episcopalis Eminentiæ in Abbate nec approbo, nec accepto. Mitra enim, & annulus, atque sandalia in alio, quàm in Episcopo, quædam superba elatio est, & præsumptuosa ostentatio libertatis.* Et aliquanto post: *Putatis in susceptione mitræ, sandaliorum, & annuli vestri monasterii dignitatem plurimum promovisse: In his tamen nihil video, nisi inobedientiæ malum, seminarium odii, tumorem elationis, & superbiæ ventum.*

Verùm hîc prætetire non possum, super Investitura Episcoporum gravissima inter Imperatores & Pontifices Rom. non modò dissidia, sed & bella exorta esse; dum illi quidem vetusta jam consuetudine, (ut Paulus Æmilius loquitur libr. 5. in vita Philippi I.) scipionem sacrum annulumque pastoralem Episcopis cæterisque patribus dabant, eamque sacrarum dignitatum vestituram, juraque regia appellabant; hi verò omni studio & contentione impedire conabantur, ne Episcopi de seculari manu investituram acciperent, nefas esse rati, Imperatores, qua ensem dextra stringant bellaque gerant,

eadem annulum sacrum & contrectare & arbitratu suo induere Pontificum Patrumque digito ac manibus, quæ sacrosanctum Christi corpus tangant. Tandem verò post longam concertationem Henricus V. Imper. à Paschali II. Pontifice decretum obtinuit, quo sibi jus investiendi Episcopos per annulum & Baculum de novo asseruit. De qua rescriptor Anglicanus Matthæus Paris Monachus Albonensis historia Anglor. in Willielmo Primo, Anno CIↃ CXII. his verbis: *Facta est contentio Romæ inter Papam Paschalem & Henricum Imperatorem hac de causa: Imperator uti voluit privilegio antecessorum, habito annis trecentis sub Romanis Pontificibus sexaginta, qui licitè dederant Episcopatus & Abbatias per annulum & Baculum pastoralem. Econtrà censebant Romani Pontifices nec posse nec debere dari per virgam vel Annulum Episcopatum, vel aliquam institutionem Ecclesiasticam à manu recipere Laicali. Facta est pax inter Imperatorem Henricum & Papam Paschalem, ita ut Episcopi deinceps & Abbates institutionem accipiant ab Imperatore & suis successoribus per virgam & annulum, & prius faciant Episcopo, ad quem pertinent, Canonicam obedientiam & consecrationem accipiant consuetam.* Eadem tradit Sigebertus in Chronico sub Actis Anni CIↃ CXI. *Rex Henricus Romam vadit propter sedandam discordiam, quæ erat inter Regnum & Sacerdotium, quæ cœpta à Papa Gregorio VII. qui & Hildebrandus nominatus est, & excogitata à successoribus ejus Victore & Urbano & præ omnibus à Paschali, magno scandalo erat toti mundo. Rex autem uti volens autoritate & consuetudine & authoralibus privilegiis Imperatorum, qui à Carolo Magno, qui post de Regibus Francorum imperavit Romanis, jamque per trecentos & eo amplius annos imperaverant sub 73. Apostolicis, dabat licitè Episcopatus & Abbatias & per Annulum & per virgam*

gam. Contra hanc majorum autoritatem censebant Papæ Synodali judicio, non posse nec debere dari per virgam vel annulum Episcopatum aut aliam Ecclesiastici juris investituram à Laicali manu. Et quicunque ita Episcopatum aut aliam Ecclesiastici juris investituram accipiebant, excommunicabantur. Propter hanc præcipuè causam Rex Romam tendebat, & si qui Longobardorum quoquo modo ei resistere volebant, potenter eos proterebat. In reconciliatione autem, quæ facta est inter Imperatorem & Papam, (nam ipsum Papam cum Episcopis & Cardinalibus ceperat) die Pascha Henrico in Imperatorem coronato post lectum Evangelium tradidit ei Papa ante altare Apostolorum Petri & Pauli in oculis omnium Principum privilegium de investitura Episcopatuũ vel Abbatiarum tam per Annulum, quam per virgam, scilicet ut Regni ejus Episcopis vel Abbatibus liberè præter violentiam & Simoniam electis, investituram virgæ & Annuli conferat: post investitutionem verò canonicè consecrationem accipiat ab Episcopo, ad quem pertinuerit, &c. Verba autem Decreti hujus Pontificalis, uti à Wilhelmo Malmesburiensi lib. 5. recitantur, hæc sunt: *Paschalis Episcopus, servus servorum Dei, Charissimo in Christo filio, & per Dei omnipotentis gratiam Romanorum Imperatori Augusto HENRICO salutem & Apostolicam benedictionem. Regnum vestrum Sancta Romana Ecclesia, cohærere divina dispositio constituit. Prædecessores siquidem vestri probitatis & prudentiæ amplioris gratia Romanæ urbis coronam & Imperium consequuti sunt. Ad cujus videlicet corona & Imperii dignitatem tuam quoque personam, Fili charissime HENRICE, per nostri Sacerdotii ministerium Majestas divina provexit. Illud igitur dignitatis privilegium, quod prædecessores nostri vestris prædecessoribus Catholicis Imperatoribus concesserunt & privilegiorum paginis confirmaverunt,*

verunt, nos quoque tua dilectioni concedimus & præsentis privilegii pagina confirmamus, ut Regni tui Episcopis vel Abbatibus liberè præter violentiam vel Simoniam electis, investitura m virga & Annuli confe·as: post investitionem verò canonicè consecrationem accipiant ab Episcopo, ad què pertinuerit. Si quis autem à Clero vel Populo præter assensum tuum electus fuerit, nisi à te investiatur, à nemine consecretur, exceptis nimirum illis, qui vel in Archiepiscoporum vel in Romani Pontificis solent dispositione consistere. Sanè Archiepiscopi vel Episcopi libertatem habeant à te investitos Episcopos vel Abbates canonicè consecrandi. Videatur & Sigonius lib.10. de Regno Italiæ pag. 248.

Cæterùm cum Calixtus II. Pontifex hoc Paschalis decretum ratum habere nollet, quod ipse Paschalis statim revocaverat, tanquam vi extortum, Imperator Henricus V. ejus minis & excommunicatione territus exemploque patris motus, investituram Episcoporum & aliorum Prælatorum per annulum & baculum, Pontifici resignavit: Pontifex verò rursus Imperatori investituram Episcoporum Prælatorumque per sceptrum concessit: atque ita lis inter sacerdotium & Regnum tum temporis sopita est, ut tradit Abbas Urspergensis in Chronic. Robertus Abbas Montensis Appendice ad Sigeberti Chronographiam anno CIↃCXXIII. Otto Frisingensis libr. 7. Chronic. cap. 16. Gottfridus Viterbiensis in Panth. part. 17. pag. 1011. & ICVI. Marsilius Patavinus in Defensore Pacis part. 2. cap. 26. Leopoldus de Bebenburg Episcopus Bambergensis de Zelo veter. Principum Germaniæ cap. 8. Krantzius lib. 5. Saxon. cap. 4. Nauclerus Generat. 37. Sed satius est rem omnem ex ipsius conventionis formula exponere, quam ex Willielmi Malmesburiensis libr. 5. de Rebus gestis Anglorum (apud hunc enim locuple-

cupletior extat, quàm apud alios) describemus:

HENRICI V. IMPERATORIS CONSTITUTIO DE ELECTIONE ET INVESTITURA EPISCOPORUM ET ABBATUM, PUBLICATA IN COMITIIS WORMATIENSIBUS:

Ego HENRICUS Dei gratia Romanorum Imperator Augustus pro amore Dei & Romanæ sanctæ Ecclesiæ & Domini Papæ Calixti & pro remedio animæ meæ dimitto Deo & sanctis ejus Apostolis Petro & Paulo, sanctæque Catholicæ Ecclesiæ omnem investituram per annulum & baculum, & concedo in omnibus Ecclesiis, quæ in Regno vel Imperio meo sunt, canonicam fieri electionem & liberam consecrationem. Possessiones & Regalia B. Petri, quæ à principio hujus discordiæ usque in hodiernum diem, sive tempore Patris mei, sive etiam meo ablata sunt, quæ habeo, eidem sanctæ Romanæ Ecclesiæ restituo: quæ autem non habeo, ut restituantur fideliter juvabo. Possessiones etiam omnium aliarum Ecclesiarum & Principum & omnium aliorum tam Laicorum quam Clericorum, quæ in guerra ista amissa sunt, consilio Principum vel Justitia dictante, quas habeo reddam, quas non habeo, fideliter ut reddantur juvabo. Et do veram pacem Domino Papæ Calixto, sanctæ Romanæ Ecclesiæ, & omnibus qui in parte ipsius sunt vel fuerunt: & in quibus sancta Romana Ecclesia auxilium postulaverit, fideliter juvabo, & de quibus mihi querimoniam fecerit, debitam sibi faciam Justitiam. Hæc omnia acta sunt consensu & consilio Principum, quorum nomina subscripta sunt.

Albertus Archiep. Mog.
Fridericus Colon. Archiep.
Ratisbonensis Episcopus
Babenburgensis Episcopus
Bruno Spirensis Episcopus
Abbas Foldeni
Heremannus Dux
Fridericus Dux
Bonifacius Marchio
Theobaldus Marchio

Augu-

Auguſtenſis Epiſcopus	Ernulphus Com. Pal.
Trajectienſis Epiſcopus	Othbertus Com. Pal.
Conſtantienſis Epiſcop.	Berengarius Comes.

CALIXTI II. PONTIFICIS ROMANI BULLA DE ELECTIONE ET INVESTITURA EPISCOPORUM ET ABBATUM PRO HENRICO V. IMPERATORE.

Ego Calixtus Epiſcopus, Servus ſervorum Dei, tibi dilecto filio HENRICO Dei gratia Romanorum Imperatori Auguſto, Concedo electiones Epiſcoporum & Abbatum Teutonici Regni, qui ad regnum pertinent, in præſentia tua fieri abſque Simonia & abſque ulla violentia, ut ſi qua inter partes diſcordia emerſerit, Metropolitani & Provincialium conſilio vel judicio, ſaniori parti aſſenſum & auxilium præbeas. Electus autem regalia à te recipiat, & quæ ex his jure tibi debet, faciat: ex aliis verò partibus Imperii conſecratus infra ſex menſes regalia à te per ſceptrum recipiat, & quæ ex his jure debet, faciat, exceptis omnibus, quæ ad Romanam Eccleſiam pertinere noſcuntur. De quibus verò mihi querimoniam feceris & auxilium poſtulaveris, ſecundum officii mei debitum, auxilium meum præſtabo. Do tibi veram pacem & omnibus, qui in parte tua ſunt vel fuerunt tempore hujus diſcordiæ. Data anno milleſimo centeſimo vigeſimo ſecundo, 9. Kal. Octobr. Acta hæc fuiſſe in conventu Vormatienſi tradit Sigonius lib. 10. de Regno Italiæ. Sed quid in Epiſcoporum inveſtitura, quæ per annulum fiebat, probanda tam multis opus? Res eſt proletaria & omnibus, qui Germanicarum rerum ſcriptores primoribus tantùm digitis attigerunt, nota. Illud verò non item, quod etiam inter Papalis inveſtituræ ornamenta & inſignia Annulum reperio. Nam ſic Octavianum Antipapam, qui ſe Victorem XI. appellavit, à Friderico I. Barbaroſſa per annulum eſſe inveſtitum, diſer-

discertè scribit Arnulphus Episcopus Lexoviensis in Epistola ad Archiepiscopos & Episcopos Angliæ, qua hoc factum, tanquam indignum, reprehendit his verbis: *Cæterùm hic* (Fridericus) *blanda schismatici desperantis humiliatione seductus est, dum ille personam suam arbitrio exponit & causam, neque se quicquam fore, nisi de sola ipsius voluntate præsumit. Unde & ad pedes ejus ipsa dicitur Apostolatus insignia resignasse, postea que de manu ipsius investituram accepisse per annulum, ut veteri scilicet quæstione composita, regnum plane de sacerdotio, de spiritualibus temporalia, de Ecclesiasticis viderentur secularia triumphasse.* Ipse etiam Alexander Papa super hac re mirum in modum conqueritur in Rescripto, quod extat inter Arnulphi Epistolas: *Cæterùm ut prædictus imperator Ecclesiam Dei sua videretur subjugare & supponere ditioni, & eam in supremam redigere servitutem, memorato Apostolo* (Octavianum intelligit) *sicut dictum est, Pontificalia insignia reddidit & eum de Papatu, quod est à seculis inauditum, per annulum prout dicitur, investivit.* Non autem Ecclesiastica solùm beneficia per annulum conferebantur; sed & in ipsius Imperatoris, aut Regis Romanorum inauguratione, inter alia insignia, annulum fuisse adhibitum legimus, apud Johannem Trithemium in Chronic. cap. 20. Sigon. lib. 4. de Reg. Italiæ pag. 89. Et Helmoldus Presbyter lib. 1. Chronici Sclavorum cap. 32. ubi agit de depositione Henrici IV. Imperatoris: *Missi ergo à Principibus venerunt ad Regem, qui tunc fortè consistebat in corte regia Hilgelsheim* (fortè Ingelheim) *Moguntinus, Coloniensis, Wormatiensis & pertulerunt ad eum mandatum ex ore Principum, dicentes: Fac nobis reddi coronam, annulum, & purpuram cæteraque ad investituram Imperialem pertinentia filio tuo deferenda* Sigonius lib. 9. pag. 239. Quin & Annulum hodienum adhuc in

Au-

Auguratione Regis Romanorum adhiberi, ex actu nuperrimæ Coronationis, Anno MDCXXXVIXX.(XXX.) Decembr. Ratisbonæ celebratæ, & in Cancellaria Moguntinensi consignatæ, videre liquet. Cum enim Invictissimi Imperatoris nostri Filius, FERDINANDUS III. unanimi Electorum suffragio Rex Romanorum in Conclavi jam designatus, jamque ad Coronationem facientia Solemnia peragenda essent, tunc Elector Moguntinus pretiosissimum Annulum ab Altari porrectum novi Regis digito his verbis aptavit:

„ Accipe regiæ dignitatis annulum, & per hoc „ Catholicæ fidei cognosce signaculum, & ut hodiè „ ordinaris Caput & princeps regni & populi: Ita per„ severabilis auctor & stabilitor Christianitatis, & Chri„ stianæ fidei fias, ut feliciter in opere cum Rege Re„ gum glorieris, per eum, cui est honor & gloria per in„ finita secula seculorum, Amen. Carpzovius ad Legem Regiam cap. 11. sect. 10. n. 34. pag. 806. b.

Ipsi quoque Imperatores feuda interdum per annulum confirmabant. Petrus Diaconus lib. 4. Chronici Casinensis cap. 126. *Lotharius Imperator accepto à Ptolomæo Romanorum Consule sacramento, Reginulfo illius filio obside, per annulum, quem gerebat manu, confirmavit ei, ipsiusq; hæredibus in perpetuum totam terram illam scilicet, quæ sibi ex parentum hæreditate pertinebat.* Atque hunc annulum à domino in signum investituræ acceptum Vasallus pro testimonio proferre solebat, si quando controversia super feudo nasceretur. Cujus rei luculentum exemplum extat apud Abbatem Urspergensem, qui in Chronicis anno MCCCVIII. autor est, Henricum Imperatorem Ducatum Suevorum, vivente adhuc Ottone Duce, Bertholdo Comiti promisisse, eique annulum suum, velut hujus rei commonitorium

de-

dedisse: quem ille diligenter servans, post amborum obitum, Imperatoris scilicet & Ducis, Imperatrici Agneti, Imperium tunc disponenti, obtulit, eamque annulum agnoscentem, pro Ducatu sibi commisso commonuit. Vid. Johannis Naucleri Chronographiam Generatione 36.

Quid? quod & Adrianus Pontifex Henrico II. Anglorum Regi annulum misit, cum Hyberniam illi jure hæreditario possidendam donaret. Johannes Saresberiensis lib. 4 Metalogici, cap 42. *Ad preces meas Adrianus Pontifex illustri Regi Anglorum Henrico II. concessit & dedit Hyberniam jure hæreditario possidendam, sicut literæ ipsius testantur in hodiernum diem. Nam omnes insulæ de jure antiquo, ex donatione Constantini, qui eam fundavit & dotavit, dicuntur ad Romanam Ecclesiam pertinere. Annulum quoque per me transmisit aureum, Smaragdo optimo decoratum, quo fieret investitura juris in gerenda Hybernia. Idemque adhuc annulus in curiali archio publico custodiri jussus est*, quem locum mihi doctissimus Joachimus Morsius noster indicavit. Neque solum in Regum, sed & Marchionum, comitum, Investituris, Annulum usurpatum video, de quo more Antonius de la Salle la Sallade hæc habet: *Le Duc est investi par l'imposition d'un chape au d'orducat, orné de perles: Les Marquis avec un anneau de Ruby: Le Comte avec un anneau de diamant: Le Vicomte avec une verge d'or, le Baron avec un drappe au guarre, & Le banneret avec un drappe au en escusson:* Hæc Limnæus lib. 4 Jur. publ. cap. 8. n. 31. ita reddidit: *Dux investiur corona aurea Ducati* (von Ducaten Gold) *ornata unionibus: Marchio annulo, cui carbunculus junctus: Comes annulo, cui adamas: Vicecomes baculo aureo, Baro vexillo quadrato, & Banneretus vexillo ad formam scuti.*

Cæterùm ex hoc ritu investiendi fluxisse puto morem illum, in Academiis usitatum, quo præter alias ceremonias, quæ in creandis Magistris & Doctoribus adhiberi solent, etiam annulus aureus inseritur digitis eorum, qui literatis istis honoribus insigniuntur. Qui quidem ritus cum etiam vulgo notus sit, de eo nihil amplius verborum addo. Videri tamen poterit Hopingius de Jure Insignium p. 1. c. 2. memb. 2.

CAPUT XXI.

De Annulis Magicis & Physicis. Talisman. *Gygis annulum eandem cum Orci galea potestatem habuisse. Varia annulorum magicorum species. Annuli morbis averruncandis. Mira de Carolo Magno historia ex Petracha. Venena annulis inclusa.*

Reperio etiam usum Annulorum ad præstigia & incantationes translatum ab hominibus maleferiatis, qui hujusmodi annulos, stella aliqua fortunata ascendente, certis characteribus insigniebant, iisque herbam vel lapidem huic stellæ subditam includebant: quos annulos ad hunc modum confectos qui gestarit, eum non solùm perpetuò victorem, & ab omni veneno ferroque tutum fore; sed etiam cujuscunque velit amorem ac benevolentiam sibi conciliare, malos genios pellere, morbis mederi & multa alia, quæ vix fidem mereantur, præstare posse, impudenter asserebant. Græci hos annulos *φαρμακίτας καὶ γεγοντευμένους* appellarunt: Arabes *Talisman*, teste Scaligero in Epistolis Gallicis.

Talis fuit procul dubio decantatissimus, ille Gygis *Pla-*

annulus, quo circumacto habentem nemo cernebat; si vera sunt, quæ de illo scribit Plato lib. 2. de Rep. & eum secutus Cicero lib. 3. Offic. *Hinc ille Gyges inducitur à Platone, qui cum terra decessisset magnis quibusdam imbribus, in illum hiatum descendit, aeneumque equum animadvertit, cujus in lateribus fores essent: quibus apertis, hominis mortui vidit corpus magnitudine inusitata, annulumque aureum in digito: quem ut detraxit, ipse induit: (erat autem regius pastor) tum in concilium pastorum se recepit, ibi cum palam ejus annuli ad palmam converterat, à nullo videbatur, ipse autem omnia videbat. Idem rursus videbatur, cum in lucem annulum inverterat. Itaque hac opportunitate annuli usus, reginæ stuprum intulit: eaque adjutrice regem dominum interemit, sustulit, quos obstare arbitrabatur: nec in his eum quisquam facinoribus potuit videre. Sic repentè annuli beneficio rex exortus est Lydiæ. Hunc igitur ipsum annulum si habeat sapiens, nihil plus sibi licere putet peccare, quam si non haberet.* Vide Ambr. lib. 2. Offic. cap. 5. Lucianum in Bis accusato: & Herodotum lib. 1. qui tamen annuli nullam mentionem facit. Plinius lib. 33. cap. 1. Midæ hunc annulum tribuit memoria procul dubio lapsus. Et rectè Gygen substituendum monet Dalecampius. Habuit igitur hic annulus eandem potestatem cum *Orci galea*, Ἄϊδος κυνῆ, ἣν ὁ ἔχων, ut ait Zenobius in Proverbiis, ὡς μὲν ἤθελε ἔβλεπεν, ὑπ' ἄλλων δὲ οὐχ ὡρᾶτο, *quâ qui indutus erat, omnes quidem videbat, conspiciebatur verò à nemine.* Hesychius sic interpretatur: Ἄϊδος κυνέη ἀθανατόν τι νέφος, ᾧ περιβάλλονται οἱ θεοὶ, ὅταν θέλωσιν ἀλλήλοις μὴ γιγνώσκεσθαι, id est: *Orci vel Plutonis galea, nebula quadam cœlestis, qua Dii vestiuntur, cum nolunt cognosci.* Utrumque in proverbium abiit, de iis, qui arte quadam se occultant & tegunt. At-

que ideo duo hæc conjunguntur à Platone lib. 10. de Republ. Ἀλλ' αὐτὴν δικαιοσύνην αὐτῇ ψυχῇ ἄριστον εὕρομεν, καὶ ποιητέον εἶναι αὐτῇ τὰ δίκαια, ἐάν τ' ἔχῃ τὸν Γύγου δακτύλιον, ἐάν τε μὴ, καὶ πρὸς τούτῳ δακτυλίῳ τὴν Ἄϊδος κυνῆν. *Sed justitiam ipsam ipsi animæ optimum præmium esse comperimus, justeque agendum esse monstravimus, sive Gygis habeat annulum, sive etiam Plutonis galeam.* Et post illum à Gregorio Nazianzeno priore στηλιτευτικῷ in Julianum: οὐδ' εἰ τὴν Ἄϊδος κυνέην, ὃ δὴ λέγεται, περιθέμενος ἢ τῷ δακτυλίῳ Γύγου, καὶ τῇ στροφῇ τῆς σφενδόνης χαριζόμενος ἑαυτὸν ἀποκλέψαι. *Neque si orci galeam, quod ajunt, induat, aut Gygis annulo & palæ conversione sese surripuerit.* Sed de Orci galea vide plura apud doctissimum & præclarè de literis meritum Andr. Schottum notis ad Zenobium. Huc refero & Phengiten Lapidem, qui ea, quæ à tergo fiunt repræsentat; de quo cum Philippus Camerarius in suis horis subcisiv. C. 1. cap. 65. lepidam historiam adnotarit, non possum mihi temperare, quin eam exscribam ac huic capiti inferam: *Cum Maximilianus I. Roman. Imp. primariam quandam Imperii Urbem ingrederetur, evenit, ut ipsi Xeniola quadam vel honoraria in præsentia nonnullorum familiarium suorum intimorum offerrentur, quæ sicut tradita essent, in cubiculo Cæsareo coram Imperatore in tabula relinquerentur. Exhibebantur autem tunc fortè quædam Spectacula publica in honorem Cæsaris, ita ut aulici illis inspiciendis deditie essent, eamque ob causam singuli locum commodum in fenestris occupaverant. Cum autem unus ex familiaribus Cæsaris existimaret, & Cæsarem & omnes accurate observare, quid foris publicè ageretur? quasi aliis honoris causa à suo loco præoccupato cedens, mox sese subduxit, & velut remotis arbitris ex poculo illo donato tot aureos surripuit, quot apprehendere in illa festinatione potuit, raptimque in loculos conjecit, ratus nemi-*

nem

nem suum furtum conspexisse. Verum Cæsar, etsi putabatur videndis ludicris rebus solummodo intentus, observabat nihilominus alia, habebat enim annulum in digito ,, cum gemma, quæ demonstrabat id, quod à tergo ac- ,, cideret. *Hunc q; dissimulanter cum inspiceret, eum, non* ,, *fugiebat, quid fieret. Peractis igitur actionib. illis theatricis, & aulicis jussa Cæsarea præstolantibus, nec non ex munificentia ejus de illis aureis oblatis singulis portiunculam expectantibus, tandem vocatus à Cæsare ille, qui prius magnam partem pecuniæ, nemine inspiciente, uti sibi persuaserat, surripuerat, jussus est tantundem accipere quantum apprehendere manu posset. Ille nesciens, quorsum ista munificentia tenderet, sed conscientia stimulante trepidans perpaucos aureos ex poculo apprehendit. Mox jussit Cæsar illum eos numerare. Expectantibus autem reliquis, quare hoc fieret, & existimantibus inter ipsos donum hoc paulatim divisum iri, tandem subridens, Di prome nunc, inquit, & reliquos aureos de loculis, quos antea surreptos ex hoc poculo furtim iis injecisti, ut sciam, utrum nunc, vel antea cordatior in accipiendo fueris. Hac inopinata re confusus ille, & velut sorex suo proprio indicio deprehensus, nescio quas excusationes mixtis deprecationibus mussitans coactus fuit in conspectu omnium, subtractos aureos proferre & eos numerare. Quum autem horum multo major summa esset, quam illorum: Tollas utramque summam, ait Cæsar, habeasque loco viatici; verum cave, ne post hac in conspectum meum venias. Ita cum ignominia ille dimissus fuit.* Hactenus Camerarius. Sed è diverticulo jam redeo ad annulos magicos, de quibus dicere cœperamus. In illorum numero fuerunt & illi, quos Excestus Phocensium tyrannus habuit, quorum strepitu de rebus suis admoneri solitus fuit, quemadmodum ex Aristotele scribit,

Clemens Alexandrinus lib. I. Stromat. Ἐξήκεστός τε ὁ Φωκέων τύραννος δύο δακτυλίους φορῶν γεγοητευμένους, τῷ ψόφῳ τῷ πρὸς ἀλλήλους διῃσθάνετο τοὺς καιροὺς τῶν πράξεων. ἀπέθανεν δὲ ὅμως δολοφονηθεὶς, καίτοι προσημήναντος τοῦ ψόφου, ὥς φησιν Ἀριστοτέλης ἐν τῇ Φωκέων πολιτείᾳ. id est, interprete Gentiano Herveto: *Exestus Phocensium tyrannus duos gestans incantatos annulos, qui inter se invicem ab iis edebatur, sonitu sciebat tempus rerum gerendarum: mortuus tamen est dolo interfectus, etiamsi id ei prius significasset sonitus, ut dicit Aristoteles in opere de Repub. Phocensium.* Eleasarus quidam Judæus quoque annulum hujusmodi habuit, quo ipsum, inspectante Vespasiano Imp. multos à malo genio obsessos sanasse, tradit Josephus lib. 8. Antiquit. cap. 2. Ἱστόρησα, inquit ille, τινα Ἐλεάζαρον τῶν ὁμοφύλων, Οὐεσπασιανοῦ παρόντος καὶ τῶν υἱῶν αὐτοῦ καὶ χιλιάρχων καὶ ἄλλου στρατιωτικοῦ πλήθους, τοὺς ὑπὸ τῶν δαιμονίων λαμβανομένους ἀπολύοντα τούτων. Ὁ δὲ τῆς θεραπείας τρόπος τοιοῦτος ἦν. προσφέρων ταῖς ῥισὶ τοῦ δαιμονιζομένου τὸν δακτύλιον, ἔχοντα ὑπὸ τῇ σφραγῖδι ῥίζαν ἐξ ὧν ὑπέδειξε Σολομὼν; ἔπειτα ἐξεῖλκεν ὀσφραινομένῳ διὰ τῶν μυκτήρων τὸ δαιμόνιον. καὶ πεσόντος εὐθὺς τοῦ ἀνθρώπου, μηκέτ' εἰς αὐτὸν ἐπανελθεῖν ὥρκου, Σολομῶνός τε μεμνημένος, καὶ τὰς ἐπῳδὰς ἃς συνέθηκεν ἐκεῖνος ἐπιλέγων. Βουλόμενος δὲ πεῖσαι καὶ παραστῆσαι τοῖς παρατυγχάνουσιν ὁ Ἐλεάζαρος, ὅτι ταύτην ἔχει τὴν ἰσχὺν, ἐτίθει μικρὸν ἔμπροσθεν ποτήριον πλῆρες ὕδατος ἢ ποδόνιπτρον, καὶ τῷ δαιμονίῳ προσέταττεν ἐξιόντι τοῦ ἀνθρώπου, ταῦτ' ἀνατρέψαι καὶ παρασχεῖν ἐπιγνῶναι τοῖς ὁρῶσιν, ὅτι καταλέλοιπε τὸν ἄνθρωπον. Id est: *Vidi ex popularibus meis quendam Eleazarum, in præsentia Vespasiani & filiorum & tribunorum reliquorumque militum, multos à dæmone correptos percurantem. Modus verò curationis erat hic. Admoto naribus dæmoniaci annulo, sub cujus sigillo inclusa erat radicis species à Salomone indi-*

indicata, ad ejus olfactum, per nasum extrahebatur dæmonium: & collapso mox homine, adjurabat id, ne amplius rediret, Salomonis interim mentionem faciens & incantationes ab illo inventas recitans. Volens dein Eleazarus his, qui aderant, ostendere suæ artis efficaciam, non longè inde ponebat poculum aut prolubrum aquæ plenum, imperabatque dæmonio homine exeunti, ut his subversis signum daret spectantibus, quod reliquisset hominem. Efficaciam quoque sanandi vexatos ab impuris istis geniis tribuit Sigonius annulis, ex catenâ, quâ S. Petrus olim vinctus fuisse creditur, fabrefactis, cum libr. 7. de regno Italiæ, pag. 174. v. 3. ita scribit: *Metensis Episcopus annulum ex catenâ S. Petri, vim ejus in sanando dæmoniaco ingentem expertus, à Pontifice petiit & impetravit.*

Sed de annulis, qui malis geniis pellendis erant, extat etiam locus apud Lucianum in Philopseude, ubi Eucrates narrat, se vel millies dæmoniacos conspexisse; καὶ τὸ μὲν πρῶτον, inquit, ἐταραττόμην πρὸς αὐτὰ, νυνὶ δὲ, ὑπὸ τοῦ ἔθους, οὐδέν τι παράλογον ὁρᾶν μοι δοκῶ, καὶ νῦν μάλιστα, ἐξ οὗ μοι τὸν δακτύλιον ὁ Ἄραψ ἔδωκε, σιδήρου τοῦ ἐκ τῶν σταυρῶν πεποιημένον, καὶ τὴν ἐπῳδὴν ἐδίδαξε τὴν πολυώνυμον. *Ac primum quidem turbabar ad ea, jam verò ob consuetudinem nihil novum aut prodigiosum mihi videre videor, maximeque nunc, ex quo annulum mihi Arabs dedit ex ferro de cruce sumpto factum, carmenque docuit nominibus multis plenum.* Habuit idem Eucrates quoque annulum sacrum, in cujus sigillo Apollinis Pythii imago fuit sculpta, cujus beneficio res occultas cognoscebat: Ἐγὼ δὲ, ὅτι μὲν καὶ δακτύλιόν τινα ἔχω Ἀπόλλωνος τοῦ πυθίου εἰκόνα ἐκτυπούσης τῆς σφραγῖδος, καὶ αὐτὸς ὁ Ἀπόλλων φθέγγεται πρὸς ἐμὲ, οὐ λέγω. Hoc est: *At ego, quod annulum quondam sacrum habeo*

Pythii Apollinis imaginem exprimente sigillo, quodque hic Apollo mecum loquitur, non dico. Celebres quoque sunt septem illi annulli Jarchæ Indorum sapientissimi principis, Apollonio Thyanæo dono dati, quorum beneficio illum juventæ nitorem prætulisse, quamvis jam centesimum annum excessisset, autor est Philostratus lib. 3. Pertinent huc annuli illi, quos Timolaus sibi optabat apud Lucianum in Navigio vel Votis: Ἐγὼ δὲ βούλομαι τὸν Ἑρμῆν ἐντυχόντα μοι δοῦναι τινας δακτυλίους τοιούτους τὴν δύναμιν, ἕνα μὲν ὥστε ἀεὶ ἐῤῥῶσθαι καὶ ὑγιαίνειν τὸ σῶμα, καὶ ἄτρωτον εἶναι ἀπαθῆ. ἕτερον δὲ, ὡς μὴ ὁρᾶσθαι τὸν περιθέμενον, οἷος ἦν ὁ τοῦ Γύγου. τὸν δέ τινα ὡς ἰσχύειν ὑπὲρ ἄνδρας μυρίους, καὶ ὅτι ἂν ἄχθος ἅμα μύριοι κινῆσαι μόλις δύναιντο, τοῦτο μὲ ῥᾳδίως μόνον ἀνατίθεσθαι, ἔτι δὲ καὶ πέτεσθαι, πολὺ ἀπὸ τῆς γῆς ἀρθέντα. καὶ πρὸς τοῦ τό μοι εἶναι δακτύλιόν τινα, ἢ μὴν ἐς ὕπνον καταπάσαι ὁπόσους ἂν ἐθέλω, καὶ ἅπασαν θύραν προσιόντι μοι ἀνοίγεσθαι, χαλωμένου τοῦ κλείθρου καὶ τοῦ μοχλοῦ ἀφαιρουμένου. Ταῦτα ἀμφότερα εἷς δακτύλιος δυνάσθω. & quæ sequuntur: quæ Jacob. Micillus ita interpretatus est: *Cæterùm Mercurium ego volo obviam mihi venientem dare nonnullos annulos, qui hujusmodi vim habeant: primum quidem ut rectè semper valeam & corpore sanus sim & insauciabilis & nulli perturbationi obnoxius. Secundum autem, ut ne conspici possit, qui eum induerit, qualis ille Gygis fuit. Deinde alium quendam, ut robore superem virorum decem millia, atque onus, quod alioqui decem millia hominum movere simul vix possent, ego solus facilè in humeros attollere possim. Præterea autem & volare possim longè à terra in sublime sublatus & adhoc quoque annulum quendam habeam. Jam verò & in somnum resolvere quos voluero, & omnem januam accedenti mihi aperiri, laxata sera & dimoto obice. Hæc ambo unus annulus possit.* Hujus generis fuerunt quoque brachialia Zipangrinorum, in quibus lapides quos-

quosdam pretiosos fuisse, tam efficacibus Diabolicis incantationibus inauguratos, ut nullo modo vulnerari aut occidi ferro potuerint, quamdiu illos lapides secum portarent, autor est M. Paulus Venetus libr. 3. cap. 3.

Sed & Annulus ille fatidicus, quo de successore Valentis Imp. quæsitum est, huc referri debet. Ejus descriptio, ut & totus ordo infandæ istius decantationis extat apud Am. Marcellinum lib. 29. his verbis. *Construximus*, inquit veneficus Hilarius, *magnifici judices, ad cortinæ similitudinem Delphicæ diris auspiciis de laureis virgulis infaustam hanc mensulam, quam videtis: & imprecationibus carminum secretorum, choragiisque multis ac diuturnis ritualiter consecratam movimus tandem: movendi autem, quoties super rebus arcanis consulebatur, erat institutio talis. Conlocabatur in medio domus emaculata odoribus Arabicis, undique lance rotunda purè superposita, ex diversis metallicis materiis fabrefacta: cujus in ambitu rotunditatis extremo elementorum viginti quatuor scriptiles formæ incisæ peritè, disjungebantur spatiis examinata dimensis. Has linteis quidam indumentis amictus, calceatusque itidem linteis soccis, torulo capite circumflexo, verbenas felicis arboris gestans, litato conceptis carminibus numine præscitionum autore, cæremoniali scientia superstitit cortinulas, pensilem annulum librans arctum ex carpathio filo perquam levi, mysticis disciplinis initiatum: qui per intervalla distincta retinenentibus singulis literis incidens saltuatim, heroos efficit versus interrogationibus consonos, ad numeros & modos plenè conclusos: quales leguntur Pythici vel ex oraculis editi Branchidarum. Ibi tum quærentibus nobis, qui præsenti succedit imperio, quoniam omni parte*

expolitus fore memorabatur, adsiliens annulus duas perstrinxerat syllabas: & cum adjectione literæ postrema, exclamavit præsentium quidam, Theodorum præscribente fatali necessitate portendi. Ad quem locum videndus CL.& meliorum literarum peritissimus Fridericus Lindenbruchius amicus noster, cui cum alia multa, tum maximam partem hujus capitis acceptam fero.

De his Annulis intelligendi versus illi Antiphanis, qui extant apud Athenæum lib. 3. Dipnosoph.

> οὐ γὰρ κακὸν ἔχω, μηδ' ἔχοιμ', ἐὰν δ' ἄρα
> Στρέφῃ με περὶ τὴν γαστέρα ἢ τὸν ὀμφαλὸν,
> παρὰ Φερτάτου δακτύλιος ἔστι μοι δραχμῆς.

Non enim male valeo, & Dii faxint, ne malè valeam.
Si verò
Tormina circa ventrem & umbilicum me cruciarent,
Adest à Phertato mihi drachma emptus annulus.

Et hi apud Aristophanem in Pluto, ubi Dicæus Sycophantæ minitanti judicium, ait:

> οὐδὲν προτιμῶ σου· φορῶ γὰρ πριάμενος
> τὸν δακτύλιον τονδὶ παρ' Εὐδάμου δραχμῆς.

Non facio te hujus: quando gesto hunc annulum
Pretio drachmæ mercatus ipsum ab Eudamo.

Qui quidem annulus fortè valebat ad conciliandum amorem judicum: cujusmodi vim quoque inesse *pileo naturali*, quo causidici juventur, vetus fuit superstitio, de qua Lampridius in Anton. Diadumeno pag. 148. editionis Parisinæ, & ibi Casaubonus.

Fit

Fit quoque Annulorum, qui morbis averruncandis, crebra mentio apud priſcos Medicos. Marcellus Empiricus cap. 29. *Annulus de auro texta tunica fit exuſta, cui inſculpitur vice gemmæ piſcis aut delphinus, ſic ut holochryſus ſit, & habeat in ambitu rotunditatis utriusque, id eſt, interius & exterius Græcis literis ſcriptum,* θεὸς κελεύει μὴ κύειν κόλον πόνους. *Obſervandum autem erit, ut ſi in latere ſiniſtro dolor fuerit, in manu ſiniſtra habeatur annulus: aut in dextra, ſi dextrum latus dolebit. Luna autem decreſcente die Jovis primum in uſu habendus eſt annulus.* Alexand. Trallianus lib. 10. de Colico affectu ex calidis & bilioſis humoribus naſcente: *Annulum,* inquit, *ferreum accipito ac circulum ipſius octangulum efficito, atque ita in octangulum inſcribito:* φεῦγε, φεῦγε ἰοῦ χόλη, ἡ κορύδαλος ἐζήτει. Hoc eſt: Fuge, Fuge heu bilis: alauda quærebat. *Subjectam a. figuram in annuli caput ſcribito:*

Et ut fidem ſuis verbis quærat, mox addit: *Hujus magnam habui experientiam, ac abſurdum putavi tantum medicamentum naturali vi colico adverſum non vobis tradere. Sed admoneo vos, ne quibuslibet hujusmodi oſtendatis, virtutis autem ſtudioſis & qui ejusmodi poſſunt conſervare, communicate. Quod etiam Hippocrates diviniſſimus quum noviſſet, præcepit his verbis:* Res quæ ſacræ ſunt, ſacris hominibus oſtenduntur: profanis autem non fas eſt. *Paretur autem præfiguratus annulus decimo ſeptimo aut vigeſimo primo die Lunæ.* Verba Græca, ſi quis illis delectetur, hæc ſunt: λαβὼν δακτύλιον σιδηροῦν ποίησον γίνεσθαι τὸ κρικέλλιον αὐτοῦ ὀκταγώνιον, καὶ οὕτως ἐπίγραφε εἰς τὸ ὀκταγώνιον: ΦΕΥΓΕ, ΦΕΥΕ ἸΟΥ ΧΟΚΗ, Ἡ ΚΟΡΥΔΑΛΟΣ ἘΖΗΤΕΙ. Τὸν δὲ χαρακτῆρα τὸν ὑποκείμενον γράφε εἰς τὴν κεφαλὴν τοῦ δακτυλίου.

Τούτου

Νοῦ τούτου πολλὴν ἔχον πεῖραν, καὶ ἄτοπον ἐνόμισα μὴ παραδοῦναι τηλικαύτην ἀντιπαθῶς ἔχουσαν πρὸς τὸ πάθος δύναμιν. ἀλλὰ παρακαλῶ ὑμᾶς, μὴ πρὸς τοὺς τυχόντας ἐμφαίνειν τὰ τοιαῦτα, πρὸς δὲ τοὺς φιλαρέτους καὶ τὰ τοιαῦτα δυναμένους φυλάττειν: ὅθεν καὶ ὁ θειότατος ἰδὼν Ἱπποκράτης, παρακελεύεται λέγων. τάδε ἱερὰ ἐόντα πρήγματα ἱεροῖσιν ἀνθρώποισι δείκνυται, βεβήλοισι δὲ οὐ θέμις. γινέσθω δὲ ὁ προῦτο πολυπωθεὶς δακτύλιος ιζ τῆς σελήνης ἢ μα. Et eadem pagina tale amuletum ponit contra dolores colicos: Εἰς λίθον μηδικὸν γλύψον ἡρακλέα, ὀρθὸν πνίγοντα λέοντα καὶ ἐγκλείσας εἰς δακτύλιον χρυσοῦν δίδου φορεῖν. Hoc est: *Herculem erectum suffocantem leonem in lapidem Medicum insculpito, ac inclusum in annulum aureum gestandum dato.* Idem libr. 9. cap. 4. de Affectibus renum, ait annulum ex ære Cyprio confectum prodesse contra calculum: Λαβὼν χαλκοῦ Νικαινοῦ ἢ Κυπρείου πυρὶ τὸ σύνολον μὴ συνομιλήσαντα, τὸ ἐν αὐτῷ τῷ μετάλλῳ τοῦ χαλκοῦ εὑρισκόμενον ποίησον γενέσθαι ὡς ψηφίδα, ὥστε φανῆναι ἐν δακτυλίῳ. καὶ γλύψας ἐπ' αὐτῆς λέοντα καὶ σελήνην καὶ ἀστέρα, κύκλῳ τούτου γράψον τὸ ὄνομα τοῦ θηρίου καὶ ἐγκλείσας χρυσῷ δακτυλιδίῳ φόρει παρὰ τῷ μικρῷ ἰατρικῷ δακτύλῳ. Hoc est: *Æs Nicænum aut Cyprium, quod igni in totum non admotum fuerit, accipito: quod in ipso metallo æris invenitur, veluti tessaram facito, ut in digito appareat: & ubi in ea insculpseris leonem, & lunam & stellam, hujus circulo nomen bestiæ conscribito, & inclusam aureo annulo gestato in minore digito medico juxta minimum.*

Hujus generis fuisse videtur Annulus S. Edovardi Regis Angliæ comitiali morbo laborantibus salutaris, de quo hæc Cario libr. 3 Chronicorum: *Anno* CIↃLXV. *Edovardus Angliæ Rex obit, divino (ut fertur) vicinæ mortis præsagio admonitus, annulo quem is paulo ante cuidam pauperi D. Johannis Evangelistæ nomine eleemosynam* ab

ab eo petenti, dederat, à peregrino quodam Hierosolyma redeunte, sibi reddito. Sepultus est in Westmonasterii templo ac paulò post inter divos relatus, annulusque ille in ejusdem templi archivis reconditus, comitiali morbo laborantibus mirificè, (ut ajunt) salutaris: & hinc natum, ut Angliæ reges quotannis annulos solemni ceremonia sacratos, contracta membra divina virtute solventes, populo erogent. Vid. & Polydor. Virg. lib. 8. Hist. Angl.

Inter gemmas autem, quibus hujusmodi vis inesse scribitur, reperio Achatem & Jaspidem viridem. De Achate Servius P. Danielis in Paralipomenis ad libr. 1. Virgil. *Lectum est in naturali historia Plinii, quod si quis hunc lapidem* (Achatem intellige) *in annulo habuerit, ad custodiam ejus proficit & gratior esse videatur.* Ubi autem hic Plinii locus extet, non nemini me legere. De viridi Jaspide Paulus Ægineta lib. 7. de re Medica sub litera v. *Viridis Jaspis stomacho prodest & appensus & in digito gestatus.* Et Aëtius tetrabibli 1. serm. 2. cap. 36. de viridi Jaspide, quem pro amuleto ori ventris appenso nonnulli usurpant: *Quidam & annulis ipsum includunt & draconem radios habentem in ipso sculpunt, quemadmodum Nechepsus rex scripsit.* Quid autem de hujusmodi gemmis, quas tamen suas virtutes habere negari non potest, judicandum sit, audiamus ex Isidoro, qui lib. 16. cap. 7. *Volunt*, inquit, *quidam Jaspidem gemmam & gratia & tutela esse gestantibus, quod credere non fidei, sed superstitionis est.*

Ad genus annulorum, quibus amor posse conciliari putatur, refero illum, qui inventus fuit in ore cujusdam mulierculæ jam mortuæ, cujus insano amore Carolum Magnum Imperatorem olim captum fuisse commorant. Historiæ hujus, quæ à fabula non multum abludit, indicium mihi fecit nobilissimus & amplissimus vir D. Fop-

D. Foppius ab Aissema, potentissimorum Ordinum Fœderati Belgii ad Urbes Hanseaticas Legatus, vir raræ eruditione præditus, multoque rerum usu subactus, amicus noster non è multis, qui eam apud Stephanum Paschasium libr. 5. *des Recherches de la France* cap. 31. fortè paulò antè legerat, quàm ad ipsum salutandum venissem. Laudat verò Paschasius ejus testem Franciscum Petrarcham, cujus verba ex lib 1. Epistola 3. huc adscribam: *Vidi Aquensem Caroli sedem, & in templo marmoreo verendum barbaris gentibus illius principis sepulchrum: ubi fabellam audivi non inamœnam cognitu, à quibusdam templi sacerdotibus, quam scriptam mihi ostenderunt: & postea apud modernos scriptores accuratius etiam tractatam legi: quam tibi quoque ut referam, incidit animus, ita tamen ut rei fides non apud me quæratur, sed (ut ajunt) apud auctores maneat. Carolum Regem, quem Magni cognomine æquare Pompejo & Alexandro audent, mulierculam quandam perditè & efflictim amasse memorant. Ejus blanditiis enervatum neglecta fama, cui plurimum inservire consueverat, & posthabitis regni curis aliarum rerum omnium & postremò sui ipsius oblitum: diu nulla prorsus in re, nisi in illius amplexibus acquievisse, summa cum indignatione suorum & dolore. Tandem cum jam spei nihil superesset, (quoniam aures regias salutaribus consiliis insanus amor obstruxerat) fœminam ipsam malorum causam insperata mors abstulit: cujus rei ingens primum in regia, sed latens gaudium fuit. Deinde dolore tantum priore gravior, quantum fœdiori morbo correptum Regis animum videbant: cujus nec morte lenitus furor, sed in ipsum obscœnum cadaver & exangue translatus est: quod balsamo & odoribus conditum, onustum gemmis & velatum purpura diebus ac noctibus, tam miserabili, quam cupido fovebat amplexu. Dici nequit, quàm discors & quàm malè se compassura*

sura

sura conditio est amantis ac regis: nunquam profectò contraria sine lite junguntur. Quid est autem regnum, nisi justa & gloriosa dominatio? Contra, quid est amor, nisi fœda servitus & injusta? Itaque cum certatim ad amantem, seu rectius, ad amentem regem pro summis regni negotiis, legationes gentium præfectique & provinciarum præsides convenirent, is in lectulo suo miser, omnibus exclusis, & obseratis foribus, amato corpusculo cohærebat: amicam suam crebro velut spirantem responsuramque compellans: illi curas laboresque suos narrabat: illi blandum murmur & nocturna jurgia: illi semper amoris comites lachrymas instillabat. Horrendum miseriæ solamen, sed quod unum tamen ex omnibus, Rex alioquin, ut ajunt, sapientissimus elegisset. Addunt fabulæ, quod ego fieri potuisse, nec narrari debere arbitror. Erat ea tempestate in aula Coloniensis antistes, vir (ut memorant) sanctitate & sapientia clarus, nec non comitatus & consilii regii prima vox, qui domini sui statum miseratus, ubi animadvertit humanis remediis nihil agi, ad Deum versus illum assiduè precari, in illo spem reponere, ab eo finem mali poscere, multo cum gemitu. Quod cum diu fecisset nec desiturus videretur, die quodam illustri miraculo recreatus est. Siquidem ex more sacrificanti, & post devotissimas preces pectus & aram lachrymis implenti, de cœlo vox insonuit, sub extincta mulieris lingua furoris regii causam latere. Quo lætior, mox peracto sacrificio ad locum, ubi corpus erat, se proripuit & jure notissimæ familiaritatis regiæ introgressus, os digito clam scrutatus gemmam perexiguo annulo inclusam sub gelida rigentique lingua repertam festinabundus avexit. Nec multò post rediens Carolus & ex consuetudine ad optatum mortuæ congressum properans, repentè aridi cadaveris spectaculo concussus, obriguit exhorruitque contactum: auferri eam quanto ocyus ac sepeliri jubens. Inde totus in Antistitem conversus, illum amare, illum

indies

indies arctius complecti: denique nihil nisi ex sententia illius agere: ab illo nec diebus nec noctibus avelli. Quod ubi sensit vir justus ac prudens, optabilem fortè multis, sed onerosam sibi sarcinam abjicere statuit: veritusq; ne si vel ad manus alterius perveniret, vel flammis consumeretur, domino suo aliquid periculi afferret, annulum in vicinæ paludis præaltam voraginem demersit. Aquis fortè tum Rex cum proceribus suis habitabat: ex eoque tempore cunctis civitatibus sedes illa prælata est. In ea nil sibi palude gratius, ibi assidere, illis aquis mira cum voluptate, illius odore suavissimo delectari. Postremò illuc regiam suam transtulit & in medio palustris limi immenso sumptu jactis molibus, palatium templumque construxit, ut nihil divinæ vel humanæ rei eum inde abstraheret, postremò ibi vitæ suæ reliquum egit, ibique sepultus est, cauto prius, ut successores sui primam inde coronam & prima imperii auspicia capesserent: quod hodie quoque servatur, servabiturque quamdiu Romani fi ena imperii Theutonica manus aget. Atqui nec illud hoc loco prætereundum videtur, quod Crusius l.4. Germano-Græciæ refert; *Urbem, nimirum, Gemundam conditam esse eo in loco, ubi repertus fuit annulus pronubus, qui Agneti Friderici Antiqui Ducis Sueviæ, uxori exciderat.*

Fuerunt etiam, qui venena annulis includerent, ut quandocunque liberet, mortem sibi possent accelerare. Quo genere mortis Demosthenem prævenisse Archiam Thurinum à Rege Antipatro immissum, testatur Plinius lib. 33. cap. 1. & Suidas. Quod & Tzetzes notavit:

Φάρμακον ἐμὸν πρὸ πολλοῦ σφενδόνῃ δακτυλίου
Τοῦτο πιὼν μετήλλαξον, ἐξαποπνεύσας βίον.

Quanquam Plutarchus ex Eratosthene refert, in circulo cavo eum venenum servasse, quem circulum Demosthenes in brachio gestare solitus fuerit.

Ερατο-

Ἐρατοσθένης δὲ καὶ αὐτὸς ἐν κείκῳ φησὶ κοίλῳ, τὸ φάρμακον φυλάσσειν. τὸν δὲ κεῖκον εἶναι τοῦ τὸν αὐτῷ φόρημα περιβραχιόνιον.

Annibal Carthaginenſium Dux ſimili letho periit, Nam *victo Antiocho ad Pruſiam Bithyniæ regem conceſſit: unde Romana legatione per Titum Flaminium repetitus, ne Romanis traderetur, hauſto, quod ſub annuli gemma habebat, veneno abſumptus eſt*, ut ait Aurelius Victor. Videatur & Livius lib. 39. cap. 51. Cum M. Craſſus bis mille auri pondo è Jovis Capitolini ſolio à Camillo ibidem condita rapuiſſet, æдituum cuſtodiæ deprehenſum, fracta in ore annuli gemma, ſtatim expiraſſe & indicium ita extinctum, refert idem Plinius d. l. Heliogabalum Imp. quoque mortis cauſa habuiſſe annulos, tradit Lampridius: *Paraverat & in cerauneis & hyacinthis & ſmaragdis venena, quibus ſe interimeret, ſi quid gravius immineret.*

CAPUT XXII.

Annulos ponebant lugentes, rei, ſupplices, cubitum vel lotum ituri. Morientibus vel detrahebantur annuli, vel ipſi eos uni ex amicis aut hæredibus præſentibus tradebant. Annuli traditio an hæredis inſtituendi teſſera? Hiſtoria de Alexandro M. Perdiccæ annuli tradente.

IN quem uſum annuli geſtati ſint vidimus. Nunc referemus alia quædam: inter quæ illud eſt, quòd in publico luctu annuli aurei ponebantur. Ad nuntium Caudinæ pacis *annulos aureos poſitos*, narrat Livius lib. 9. De funere Auguſti Suetonius cap. 100. *Alii exſequiarum die ponendos aureos annulos ferreosque ſumendos cenſuerunt.* Vide librum noſtrum de Funer. Rom. lib. 2. cap. 17.

Rei quoque & supplices annulos ponebant, more lugentium & ærumnosorum. Livi. lib. 43. pag. CIↃCLXII. edit. Gruterianæ. *Exemplo principes civitatis in conspectu populi annulis aureis positis vestem mutarunt, ut supplices plebem circumirent.* Valerius Max. lib. 8. cap. 1. de Gabinio reo, præter spem absoluto: *Filius namque Gabinii Sisenna consternationis impulsu ad pedes se Memmi* (is accusator erat) *supplex prostravit: inde aliquod fomentum procellæ petens, unde totus impetus potestatis eruperat. Quem truci vultu à se victor insolens repulsum, excusso è manu annulo humi jacere aliquamdiu passus est.*

Ituri quoque cubitum aut loturi ponebant annulos: quod non factum in Charino notat Martialis lib. 11. Epigr. 60.

Senos Charinus omnibus digitis gerit
Nec nocte ponit annulos,
Nec cum lavatur: causa quæ sit quæritis?
Dactyliothecam non habet.

Terentius Heautont. Act. 4, Scen. 1. *Ea lavatum dum it, servandum mihi dedit annulum.* Hic mihi in mentem venit lepidum Alphonsi Siciliæ regis factum, quod non possum, quin adscribam. *Alphonsus Senior Siciliæ Rex annulos ingentis pretii in digitis gestare consueverat, & ne lavandis manibus gemmis officeret, loturus annulis digitos exuebat, servandosque ministris, qui oportunius se offerrent, dare solebat. Cuidam igitur semel cum annulos tradidisset, qui oblitum regem arbitrabatur, & propterea in usum suum eos verterat; Alphonsus rem dissimulavit, atque pro eis alios induit annulos, consuetumque morem servavit. Itaque post aliquot dies loturo Alphonso cum idem adstaret, qui primos habuerat, & non restituerat, manum porrexit,*

xit, tanquam à rege annulos, ut olim egerat, accepturus. Alphonsus autem, retracta ad se manu, in aurem submissa voce ei dixit: Hos servandos tibi annulos dabo, si prius alios, quos dedi, restitueris. *Liberale profecto rege humanoque & animo ingenti pradito digna vox & æternis literarum celebranda encomiis.* Fulgosus & Egnatius libr. 4 cap. 8.

Morientibus vel annuli detrahebantur. Plinius lib. 33. cap. 1. *Gravatis somno aut morientibus religione quadam annuli detrahebantur.* Sic Tiberio deficienti *annulum extractum, quem mox resipiscens requisiverit*, autor Suetonius in ejus vita cap. 77. Atque hæc est causa, cur Æl. Spartianus annuli spontaneum de digito lapsum inter signa mortis Hadriano Imp. oblata retulerit. *Signa mortis*, inquit, *hac habuit : Annulus, in quo imago ipsius sculpta, sponte de digito delapsus est.* Forte autem ideo detrahebantur, ne in pollinctorum manus pervenirent: nam pòst redditos iterum digito & una cum cadavere combustos, non obscurè indicat Propertius lib. 4. Eleg. *Sunt aliquid &c.*

Et solitum digito beryllon adederat ignis.

Ptolomæum quoque Herodis mortui digito annulum detraxisse, & in concionem protulisse: eundemque annulum postea fuisse Cæsari Augusto transmissum, scribit Egesippus lib. 1. cap. ult.

Vel ipsi morientes solebant uni ex amicis, si quis charior inter extrema oscula præsens adesset, annulum tradere. Plautus Curculione Act. 5. Sc. 2. Phædromus:

Milos, inquit, *quæso ut mihi dicas, unde istunc habeas annulum,*

Et paulò pòst respondet Miles:

Pater meus habuit Periphanes, Planesium:
Is priusquam moritur, mihi dedit tanquam suo,

Ut æquum fuerat filio. PL. *prô Jupiter!*

MI. *E iste me hæredem fecit.*

Sic Augustus Cæsar XI. Consul cum graviter ægrotaret, desperata salute, cum quædam de Repub. disseruisset, *Agrippæ annulum tradidit*, τῷ Ἀγρίππᾳ τὸν δακτύλιον ἐνεχείρισε, Dio lib. 53. Tiberium Cæsarem *intellecta defectione exemptum digito annulum quasi alicui traditurum, parumper tenuisse, deinde rursus aptasse digito & compressa sinistra manu jacuisse diu immobilem.* Ex Seneca refert Suetonius in ejus Principis vita cap. 73. quanquam ipsi spiranti adhuc Caligulam annulum detrahi & quoniam suspicionem retinentis dabat, pulvinum injici jussisse, tradit idem Suetonius in Calig. cap. 12.

De ELIZABETHA Angliæ Regina auctor est „ Guil. Cambdenus, illam in ipso morbi primordio jus„ sisse annulum illum, quo Regno inauguratione quasi „ connubio conjuncta fuerat, & jam inde nunquam „ exuerat, digito exscindi, cum ita carni increvisset, ut „ detrahi non posset. Quod in triste omen arreptum, „ quasi connubium illud cum Regno per annulum „ contractum dissolvendum portenderit. neque hoc vanum fuit; morbus enim hicce Optimæ huic reginæ Septuagesimum ætatis annum agenti emortualis fuit. Cambden. part. 4. Historiar. Anglic. in fine pag. mihi 852.

Utrum autem annuli traditio fuerit olim instituendi hæredis tessera quædam & symbolum, de eo meritò ambigitur. Perdiccam quidem ab Alexandro Magno successorem in regno constitutum donatione annuli, putat Aristonus apud Curtium lib. 10. *Tum Aristonus orsus est dicere, Alexandrum consultum, cui relinqueret regnum, voluisse optimum deligi. Judicatum autem ab ipso optimum Perdiccam, cui annulum tradidisset.* Justin. l. 12.

Sex-

Sexta die preclusa voce exemptum digito annulum Perdiccæ tradidit: quæ res gliscentem amicorum dissensionem sedavit. Nam etsi non voce nuncupatus hæres, iudicio tamen electus esse videbatur. Æmilius Probus in Eumene: *Alexandro Babylone mortuo, quum regna singulis familiaribus dispertirentur, & summa rerum tradita esset tuenda eidem, cui Alexander moriens annulum suum dederat, Perdiccæ: ex quo omnes conjecerunt, eum regnum ei commendasse, quoad liberi ejus in suam tutelam pervenissent.* Non neglexit id quoque Philippus Galtherus lib. 10. Alexandreidos, ubi excessum Alexandri M. describit:

Sic fatur: at illi
Quærere cum planctu, lacrymis & fletibus instant,
Quem velit hæredem mundoq; relinquere Regem.
Optimus, inquit, *& imperio dignissimus esto*
Rex vester. Sed vox post quam non affuit, aurum
Detractum digito Perdiccæ tradidit; unde
Præsumpsere Duces Regem voluisse supremum
In regni sibi Perdiccam succedere summam.

Nec male illi ita colligebant. Erat enim annulus signatorius vel sigillum plerumque dominii & potestatis symbolum. Ideo quibus Reipubl. vel regni administratio, eisdem etiam annuli vel sigilli cura solebat committi. Quomodo Philippum Macedonem, cum in Byzantinos moveret, Alexandro filio decimum sextum ætatis annum agenti Macedoniæ & sigilli cum libera potestate curam demandasse, refert Plutarchus in Alexandro. Φιλίππου δὲ, inquit ille, στρατευομένου ἐπὶ Βυζαντίους, ἦν μὲν ἑκκαιδεκαέτης ὁ Ἀλέξανδρος, ἀπολειφθεὶς δὲ κύριος ἐν μακεδονίᾳ τῶν πραγμάτων καὶ τῆς σφραγῖδος, Μεδάρων τε τοὺς ἀφεστῶτας κατεστρέψατο, καὶ πόλιν ἑλών. αὐτῶν, τοὺς μὲν βαρβάρους ἐξαπήλασεν, συμμίκτους δὲ κατοικήσας, Ἀλεξανδρόπολιν προσηγόρευσεν. Hoc est: *Cum Philippus*

adversum Byzantinos expeditionem fecisset, Alexander annum tum agens decimum sextum, rerum Macedonicarum sigilliqve curator relictus, Mados, qui defecerant, subegit, urbemque eorum captam, barbaris ejectis, convenis habitandam tradidit, & Alexandropolim nominavit. Et Helenam Adiabenorum reginam grandiori natu filio Monobazo annulum patris signatorium dedisse, commissa ipsi Reipub. administratione, donec adveniret frater Izates, quem pater regni hæredem destinaverat, autor Josephus lib. 20. Antiquit. cap. 2. πείθεται τούτοις ἡ Ἑλένη καὶ καθίστησι τὸν πρεσβύτατον παῖδα Μονόβαζον βασιλέα περιθεῖσα τὸ διάδημα καὶ δοῦσα τὸν σημαντῆρα τοῦ πατρὸς δακτύλιον, τήν τε σαμψηρὰν ὀνομαζομένην παρ' αὐτοῖς, διοικεῖν τε τούτοις τὴν βασιλείαν παρῄνεσε μέχρι τῆς τοῦ ἀδελφοῦ παρουσίας. Id est: *Paruit his Helena, & proregem fecit grandiorem filium Monobazum, imposito ei diademate, & dato patris annulo signatorio, simulque sampsera, ut ipsi vocant: jussitque eum administrare Rempub. donec frater veniat.* Atque hæc est causa, cur Qu. Catulus, cum nocte quadam post dedicatum Capitolium somniasset, *Jovem Opt. Max. prætextatis compluribus circum aram ludentibus, unum secrevisse, atque in ejus sinum signum Reipub. quod manu gestaret, reposuisse*, teste Suetonio in Augusto capite 94. conjecturam ex eo fecerit, in Augusti potestatem fore aliquando Rempub. Nam rectè ibi *signum Reipub.* Isaacius Casaubonus interpretatur δημοσίαν σφραγῖδα, qua obsignari solita diplomata, & quæcunque alia Reipub. nomine signabantur. Hinc etiam factum, ut Hadrianus à Trajano Imperatore extra ordinem gemma donatus & quidem ea, quæ jam semel omen imperii fuerat, non temerè spem successionis conceperit. Sic enim Spartianus. *Secunda expeditione Dacia Trajanus eum primæ legioni Minerviæ præposuit, secumque duxit, quandoqui-*

doqui-

doquidem multa egregia ejus facta claruerunt. Quare adamante gemma, quam Trajanus à Nerva acceperat, donatus, ad spem successionis erectus est.

Eadem de causa etiam Johannes Comnenus cum videret matrem id agere, ut in sororem Annam, quæ Nicephoro Bryennio nupserat, imperium transferretur, patri Alexio jam jam morituro annulum detraxit, hoc pacto sibi imperium firmaturus. Nicetas non procul ab initio suæ historiæ pag. 7. ὁ δὲ παῖς Ἰωάννης τὸν πατέρα ὁρῶν τῇ τελευτῇ πλησιάζοντα, καὶ τὴν μητέρα εἰδὼς ἀποστέργουσαν, καὶ τῇ ἀδελφῇ τὴν βασιλείαν μνωμένην, κοινοῦται τὸ ποιητέον τοῖς ἐκ τῆς συγγενείας ἐκείνῳ φίλα φρονοῦσιν. ὧν τὰ κράτιστα ἦν ὁ ἀδελφὸς Ἰσαάκιος, καὶ δὴ λαθὼν τὴν μητέρα, εἴσεισι τὸν κοιτῶνα τὸν πατρικὸν, καὶ προσαπεζῶν ὡς δῆθεν θρηνήζων, ὑφαιρεῖται λάθρα τῆς ἐκείνου χειρὸς τὸν σφραγιστῆρα δακτύλιον. εἰσὶ δ' οἳ κατὰ γνώμην τοῦ πατρὸς αὐτόν φασι τόδε πεποιηκέναι, ὡς δίδωσιν ἐννοεῖν τὰ μετὰ βραχὺ ῥηθησόμενα. Hoc est: *Filius autem Johannes videns patrem morti vicinum, & materni odii gnarus, quæ imperium in sororem transferre niteretur, negotium cum cognatis sui studiosis communicat, quorum princeps erat frater Isaacius: Et clam matre paternum cubiculum ingressus, & tanquam morbum ejus deplorare vellet, prostratus, annulum de manu ejus surripit. Sunt tamen qui id eum de sententia patris fecisse affirment: idque ex iis, quæ mox sequentur, fit probabile.* Quanquam custodes magni palatii non contenti erant ostenso annulo, ut ipsum tanquam regni hæredem intromitterent, sed aliud evidentius argumentum ab ipso quærebant, quo se patris jussu adesse comprobaret. Sic enim non multò pòst idem Nicetas: Ὁ δέ γε Ἰωάννης κατὰ τὸ μέγα ἀρχεῖον γινόμενος, οὐχ εὕρισκε ῥᾳδίαν τὴν εἴσοδον, οἷα φυλάκων μὴ πρὸς μόνην ὑπενδιδόντων τὴν τοῦ δακτυλίου ἐπίδειξιν, ἀλλὰ

προσεπιζητούντων καὶ ἄλλό τι τεκμήριον τοῦ κατὰ κέλευσιν πατρικὴν ἐκεῖσε παραγενέσθαι. Et rectè quidem illi.

Nam non sola annuli traditio ad hæredis institutionem sufficiebat, nisi ea testamento probaretur, confirmareturque. Testantur id exempla eorum, qui annulos quidem amicis tanquam hæredibus dederant, quos tamen nulla ex parte hæredes scripserunt. Fecit id Q. Cæcilius, qui *L. Luculli promptissimo studio, maximaque liberalitate & honestum dignitatis gradum & amplissimum patrimonium consecutus, cum præ se semper tulisset, unum illum sibi fore hæredem, moriens etiam annulos ei suos tradidisset, Pomponium Atticum testamento adoptavit, omniumque bonorum reliquit heredem*, ut autor est Valer. Maxim. lib. 7. cap. 8. qui simile quid narrat etiam de T. Barrulo. Is *Lentulo Spintheri, cujus amantissimum animum liberalissimamque amicitiam senserat, decedens suos annulos perinde atque unico hæredi tradidit, quem nulla ex parte hæredem relinquebat.* Et de M. Popillio, qui Oppium Gallum ab ineunte ætate familiarissimum sibi moriens *unum de multis, qui assidebant ultimo complexu & osculo dignum judicavit: superq; annulos suos ei tradidit, videlicet ne quid ex ea hæreditate, quam non erat aditurus, amitteret. Quos ocyus vir diligens, sed morientis amici plenum contumeliæ ludibrium, in locellum repositos à præsentibus obsignatos, diligentissimè hæredibus illius, exhæres ipse reddidit.* Sed audiamus, quid in hac controversia respondeat Papinianus. *Pater*, inquit ille L. 77. cum pater. §. Pater. D. de Legat. 11. *pluribus filiis hæredibus institutis, moriens claves & annulum custodiæ causa, majori natu filiæ tradidit: & libertum eidem filiæ, qui præsens erat, res, quas sub custodia sua habuit, assignare jussit, commune filiorum negotium gestum intelligebatur, nec ob eam rem apud arbitrum divisionis, præcipuam causam filiæ fore.*

CA-

Caput XXIII.

Omina ex annulis captari solita. Annulus miraculosè de cingulo in terram prolapsus. Probatio per annulum candentem.

Pleraque quæ de Annulis in mentem inciderunt, diximus: nunc priscos ex annulo quoque omen aliquod captare solitos ostendemus: id quod Timoleontem factitasse, testis est Plutarchus in ejus vita. Cum enim Icetes Leontinorum tyrannus, transmisso Damyria fluvio, Timoleontis exercitum transitu prohibere vellet, mira contentio ductoribus militum Timoleontis inciderat, quæ pugnam retardaret. Nullus enim eorum post alterum transire volebat, sed unusquisque primus hosti manum conferre cupiebat: ideoque nullo ordine transibant, mutuò se præterire cupientes atque impedientes. Quare ut sorte rem dijudicaret Timoleon, à quolibet ducum accepit annulum: omnibus iis in chlamydem conjectis suam & mixtis, primum fortè eum extraxit, cui erat insculptum tropæum. Hoc viso milites magno cum gaudio clamorem sustulerunt, neque jam sortem reliquorum exspectavere, sed summa pro se quisque celeritate fluvium transeuntes, cum hostibus conflixerunt. Verba Plutarchi hæc sunt: τοῖς δὲ μετὰ τοῦ Τιμολέοντος εἰλάρχαις ἔρις ἐμπεσοῦσα θαυμαστὴ καὶ φιλονεικία, διατριβὴν ἐποίει τῆς μάχης. οὐδεὶς γὰρ ἦν ὁ βουλόμενος ἑτέρου διαβαίνειν ὕστερος ἐπὶ τοὺς πολεμίους, ἀλλ' αὐτὸς ἕκαστος ἠξίου πρωταγωνιστεῖν, καὶ κόσμον οὐκ εἶχεν ἡ διάβασις, ἐξωθούντων καὶ παρατρεχόντων ἀλλήλοις. Βουλόμενος οὖν ὁ Τιμολέων κληρῶσαι τοὺς ἡγεμόνας, ἔλαβεν παρ' ἑκάστου δακτύλιον, ἐμβαλὼν δὲ πάντας εἰς

τὴν ἑαυτοῦ χλαμύδα, καὶ μίξας, ἔδειξε τὸν πρῶτον κατὰ τὴν γλυφὴν ἔχοντα τῆς σφραγῖδος τρόπαιον. ὡς δὲ τοῦτο εἶδον οἱ νεανίσκοι, μετὰ χαρᾶς ἀνακραγόντες, οὐκ ἔτι τὸν ἄλλον ὑπέμειναν κλῆρον, ἀλλ' ὡς ἕκαστος τάχους εἶχεν, τὸν ποταμὸν διεξελάσαντες, ἐν χερσὶν ἦσαν τοῖς πολεμίοις.

Polycrati Samiorum tyranno annulus, quem in mare projecerat, in ventre piscis repertus summæ calamitatis fuit nuncius. Historia extat apud Herodotum libr. 3. ἦν οἱ σφρηγὶς τὴν ἐφόρεε χρυσόδετος, σμαράγδου μὲν λίθου ἐοῦσα, ἔργον δὲ ἦν Θεοδώρου τοῦ Τηλεκλέος Σαμίου. Ἐπεὶ ὦν ταύτην οἱ ἐδόκεε ἀποβαλέειν, ἐποίεε τάδε. Πεντηκόντερον πληρώσας ἀνδρῶν, ἐσέβη ἐς αὐτήν. μετὰ δὲ, ἀναγαγεῖν ἐκέλευσε ἐς τὸ πέλαγος. ὡς δὲ ἀπὸ τῆς νήσου ἑκὰς ἐγένετο, περιελόμενος τὴν σφρηγῖδα, πάντων ὁρεόντων τῶν συμπλόων, ῥίπτει ἐς τὸ πέλαγος. τοῦτο δὲ ποιήσας ἀπέπλεε. ἀπικόμενος δὲ ἐς τὰ οἰκία, συμφορῇ ἐχρῆτο. πέμπτῃ δὲ ἢ ἕκτῃ ἡμέρῃ ἀπὸ τούτων, τάδε οἱ συνήνεικε γενέσθαι. ἀνὴρ ἁλιεὺς, λαβὼν ἰχθὺν μέγαν τε καὶ καλὸν, ἠξίου μιν Πολυκράτεϊ δῶρον δόθῆναι. φέρων δὴ ἐπὶ τὰς θύρας, Πολυκράτεϊ ἔφη ἐθέλειν ἐλθεῖν ἐς ὄψιν. Χωρήσαντος δέ οἱ τούτου, ἔλεγε διδοὺς τὸν ἰχθῦν, ὦ βασιλεῦ, ἐγὼ τόνδε ἑλὼν, οὐκ ἐδικαίωσα φέρειν ἐς ἀγορὴν, καίπερ ἐὼν ἀποχειροβίωτος, ἀλλά μοι ἐδόκεε σεῦ τε εἶναι ἄξιος καὶ τῆς σῆς ἀρχῆς. σοὶ δή μιν φέρων δίδωμι. ὁ δὲ, ἡσθεὶς τοῖσι ἔπεσι, ἀμείβεται τοῖσδε, Κάρτα τε εὖ ἐποίησας. καὶ χάρις διπλέη τῶν τε λόγων καὶ τοῦ δώρου καί σε ἐπὶ δεῖπνον καλέομεν. ὁ μὲν δὴ ἁλιεὺς, μέγα ποιεύμενος ταῦτα, ἤϊε ἐς τὰ οἰκία. τὸν δὲ ἰχθὺν τάμνοντες οἱ θεράποντες, εὑρίσκουσι ἐν τῇ νηδύϊ αὐτοῦ ἐνεοῦσαν τὴν Πολυκράτεος σφρηγῖδα. ὡς δὲ εἶδόν τε καὶ ἔλαβον, τάχιστα ἔφερον κεχαρηκότες παρὰ τὸν Πολυκράτεα. διδόντες δέ οἱ τὴν σφραγῖδα, ἔλεγον ὅτεῳ τρόπῳ εὑρεθείη. Hoc est: *Erat ei gemma signatoria Smaragdus, quam gestabat auro inclusam, opus Theodori Samii Telecle geniti, hanc ubi abjiciendam statuit, ita abjicere libuit. Quinquaginta remorum navem conscendit: eam de hinc viros, quibus illam in-*

stru-

struxerat, in pelagus educere jubet. Et postquam ab insula procul aberat, detractum sibi sigillum, iis qui una navigabant, inspectantibus, abjecit in pelagus: hoc acto navigavit. Reverso autem, quum ex jactura afficeretur, quinto sextove, quàm hæc acta sunt die, hoc ei casu evenit. Piscator quidam captum à se piscem, grandem sanè & pulchrum putavit dignum, quo Polycratem donaret. Eum ad fores quum attulisset, dixit se in conspectum Polycratis ire velle: à janitore permissus, donans Polycrati piscem, Rex, inquit, hunc ego quem cepi piscem, etsi operis manuariis vitam tolero, tamen non judicavi ferendum à me esse in forum, sed te tuaque potentia dignum. Eum itaque offero tibi, donoque. His verbis iste delectatus, ita respondit: Tu verò probè, nec facto solo, sed etiam ratione apud me iniisti gratiam: ad cœnamque te vocatum volo. Hæc magni faciens piscator domum abiit. Piscem ministri rescindentes, offendunt in ejus alvo sigillum Polycratis. Quod ubi viderunt, sumpseruntq;, ad Polycratem latabundi quàm celerrimè pertulerunt: eoque illi reddito, referebant, quo pacto fuisset inventum. Hujus annuli & artificis mentio etiam est apud Pausaniam in Arcadicis: Διεχέαν δὲ χαλκὸν πρῶτοι καὶ ἀγάλματα ἐχωνεύσαντο Ῥοικός τε Φιάιυ, καὶ Θεόδωρος Τηλεκλέους, Σάμιοι. Θεοδώρου δὲ ἔργον ἦν καὶ ἐπὶ τοῦ λίθου τῆς σμαράγδου σφραγὶς, ἣν Πολυκράτης ὁ Σάμου τυραννήσας ἐφόρει τε τὰ μάλιστα, καὶ ἐπ' αὐτῇ περισσῶς δή τι ἠγάλλετο. *Hoc est:* Aes primi fuderunt & statuas conflarunt Rhœcus Phiæi, & Theodorus Teleclis filius, Samii. Theodori verò opus fuit & signum illud in gemmâ Smaragdo, quam Samiorũ Tyrannus Polycrates plerumque gestabat, & quâ supra modum (si Dîs placet) sese efferebat. De eodem Plin. l. 37, cap. 1. *His initiis cœpit autoritas, in tantum amorem elata, ut Polycrati Samio severo insularum ac litorum tyranno*

feli-

felicitatis suæ, quam nimiam fatebatur etiam ipse, satis piamenti in unius gemmæ voluntario damno videretur, si cum fortunæ volubilitate paria faceret: planeque ab invidia ejus abunde se redimi putaret, si hoc unum doluisset. Assiduo ergo gaudio lassus, provectus navigio in altum, annulum mersit. At illum piscis eximia magnitudine regi natus, escæ vice raptum, ut faceret ostentum, in culinam domini rursus fortunæ insidiantis manu reddidit. Sardonychem (non fuisse Sardonichem ostendit Salmasius ad Solinum pag. 557.) *eam gemmam fuisse constat: ostenduntque Romæ, si credimus, in Concordiæ delubro, cornu aureo Augustæ dono inclusam & novissimum prope locum tot prælatis obtinentem.* Et Tzetzes Chilia. 7. hist. 121.

ὁ Πολυκράτης τὸ γ χρῦν δεινῶς ἐπλουμένος
ὃν ἦχε πολυτίμητον δακτύλιον σμαράγδου,
ὃν τεχνικῶς ἐσφράγισεν ὁ δακτυλιογλύφος
Θεόδωρος ὁ Σάμιος υἱὸς τοῦ Τηλεκλέους
Εμβὰς εἰς σκάφος, ἔρριψεν εἰς μέσον τοῦ πελάγους.

Videtur huc allusisse Nero, qui *ut consulto Delphis Apolline, septuagesimum ac tertium annum cavendum sibi audivit, quasi eo demum obiturus, ac nihil conjectans de ætate Galbæ, tanta fiducia, non modò senectam, sed etiam perpetuam singularemq; concepit felicitatem, ut amissis naufragio pretiosissimis rebus, non dubitaverit inter suos dicere, pisces eas sibi relaturos esse,* teste Sueton. in Nerone. cap. 40.

Ex annulo sigilli publici, quem Aquila in maxima Samiorum celebritate raptum in servi cujusdam sinum demisit, Æsopus Samiis prædixit, illos à Rege aliquo in servitutem redactum iri, ut narrat Maximus Planudes in vita Æsopi: Κατὰ δὲ τοὺς καιροὺς τούτους συνέπεσέ τι τοιοῦτον ἐν Σάμῳ πανδήμου ἑορτῆς ἀγομένης ἄφνως ἀετὸς καταπτὰς καὶ τὸν δημόσιον ἁρπάσας δακτύλιον, εἰς δούλου κόλπον ἀφῆκεν. Hoc est: *Ea tempestate hujusmodi res Sami contigit:*

Quum

Quum publicè festum celebraretur , repente aquila devolans, & publicum rapiens annulum , in servi sinum demisit. Et paulò pòst. Æsopus libertatem conscientius prodigium hoc ita interpretatur: Ἄνδρες Σάμιοι, ὁ μὲν ἀετὸς, ὡς ἴστε, βασιλεὺς τῶν ὀρνίθων ἐστὶν, ὅτι δὲ τὸν στρατηγικὸν δακτύλιον οὗτος ἁρπάσας ἀφῆκεν εἰς δούλου κόλπον, τοῦτο σημειῶσαι βούλεται, ὅτι τῶν νυνὶ βασιλέων τις βούλεται ὑμῶν τὴν ἐλευθερίαν δουλῶσαι, καὶ τοὺς κυρίους νόμους ἀκύρους δεῖξαι. Hoc est: *Viri Samii, Aquila, ut scitis, regina avium est, quoniam autem Imperatorium annulum hac raptum demisit in sinum servi, hoc significare vult, quendam ex iis, qui nunc sunt, Regem velle vestram libertatem in servitutem redigere, atque sanctas leges irritas facere.*

Quomodo Edovardo III. Anglorum Regi annulus, quem pauperi olim Eleemosynæ loco obtulerat, redditus mortis omen fecerit cap. 21. dictum est.

Arnolphum quoque Lotharingiæ principem ex annulo, quem in Mosellam fl. abjecerat, in piscis ventre aliquantò pòst invento, de impetrata à Deo peccatorum venia ominatum esse, autor est Petrus Damianus Epist. 5. cap. 10. tom. 3. Bibliothecæ S. Patrum : *Hic Arnulphus, Pipini pater & Karolomagni Regum avus fuit. Cumque divini Spiritus ardore succensus , uxoris affectus filiorumque postponeret, ac mundanæ gloriæ pompas, glorificæ Christi paupertate mutaret, ad eremum properans, contigit ut per fluvium, qui Mosella dicitur, transitum viator haberet. Sed cum jam medium fortè super injecti pontis attingeret, ubi torrentis alveus profundior decurrebat, illic annulum suum sub hac fœderis conditione projecit: Cum ergo,* inquit , *annulum hunc recepero de spumosis fluctibus rutum, tunc me procul dubio confidam omnium peccatorum meorum nexibus absolutum. Moxque eremum petiit, ubi non parvo tempore, sibi ac mundo mortuus vixit. Interea* defun-

defuncto, qui tunc fuerat, Metensis Ecclesiæ Antistite, B. Arnulphum ad curam pastoralis regiminis dispensatio divina provexit. Dumque esu carnium, prout in eremo assueverat, in Ecclesia nihilominus abstineret, piscis aliquando sibi delatus est in xenium: Quem coquus exventrans (Lege *exenterans*) *in illo ejus annulum reperit, eumque mox Domino suo lætabundus offerre curavit. Quem beatus Episcopus ut aspexit, illico recognovit, & non tam metalli miratus est venam, quam quia propitiatione divina reatus sui consequutus est veniam*, & cætera. Fulgosus lib. 6. cap. 9. Non dissimilis historia, quanquam in re dissimili, extat apud Willielmum Malmesburiensem lib. 4. de Gestis Pontificum Anglorum cap. de Monasteriis, ubi narrat Egvvinum Wigorniensem Præsulem *peccatorum juvenilium quondam conscium, pedes compedibus irretisse, clavibus compedum in amnem jactatis palam dixisse, tunc se demum de peccatis securum futurum; cum compedes vel divinitus, vel ipsis reserarentur clavibus; ita Romam profectum prospereque reversum. Jam vero in illo mari à Gallico continenti in Angliam transmittitur, cum navigaret, immanem piscem saltu puppim, qua pontifex vehebatur, ingressum, certatimque annitentibus nautis retentum. In ejus exenterati jecore clavem repertam, feræque compedum appositam, Sancto soluto securitatis plurimum donasse.*

De Florentio sartore Hipponensi homine religioso & paupere, qui piscem grandem in littore palpitantem apprehendit, quem trecentis follibus vendiderit, & cujus ventriculo coquus aureum annulum invenerit, audiamus Augustinum lib. 22. de Civit. Dei cap. 8. *Erat quidam senex Florentius Hipponensis noster, homo religiosus & pauper, qui sartoris se arte pascebat, casulam perdiderat & unde sibi emeret non habebat. Ad viginti martyres, quorum memoria apud nos est celeberrima, clara voce ut vesti-*

vestiretur oravit. Adierunt ad eum adolescentes, qui fortè aderant irrisores, eumque descendentem exagitantes prosequebantur, quasi à martyribus quinquagenos folles, unde vestimentum emeret, petivisset, ille tacitus ambulans ejectum grandem piscem palpitantem vidit in littore, eumque illis faventibus atque juvantibus apprehendit, & cuidam coquo Carchoso nomine, benè Christiano ad coquinam conditoriam, indicans quid gestum sit, trecentis follibus vendidit, lanam comparare inde disponens, ut uxor ejus quo modo posset ei, quo indueretur, efficeret. Sed coquus conscindens piscem, annulum aureum in ejus ventriculo invenit, moxque miseratione flexus & religione perterritus homini eum reddidit, dicens, Ecce quomodo viginti martyres te vestiverunt.

Annuli cingulo alligati & fine ipsius annuli vel cinguli fractura in terram prolapsi meminit idem Augustinus eodem capite, cujus verba hæc sunt: *A quodam Judæo dicit (Petronia) sibi fuisse persuasum, ut annulum capillatio cingulo insereret, quo sub omni veste ad nuda corporis cingeretur: qui annulus haberet sub gemma lapidem in renibus inventum bovis. Hoc alligata quasi remedio ad Sancti martyris limina veniebat. Sed profecta à Carthagine cum in confinio fluminis Bragadæ in sua possessione mansisset, surgens ut iter perageret, ante pedes suos illum jacentem annulum vidit & capillatiam zonam, qua fuerat alligatus, mirata tentavit. Quam cum omnino suis nodis firmissimus, sicut fuerat, comperisset astrictam, crepuisse atque exiliisse annulum suspicata est: qui etiam ipse cum integerrimus fuisset inventus, futuræ salutis quodammodo pignus de tanto miraculo se accepisse præsumpsit, atq; illud vinculum solvens, simul cum eodem annulo projecit in flumen.* Et statim addit idem August. *Non credunt hoc, qui etiam Dominum Jesum per integra virginalia matris enixum & ad discipulos ostiis clausis ingressum fuisse non credunt.* Dum

qui Centuria 3. Adagio 18. διὰ δακτυλίου δεῖ σε ἑλκυσθῆναι dictum putat in eos, qui morbo aut dolore tenues redditi sunt, ἐπὶ τῶν διὰ νόσον ἢ λύπην λεπτῶν καὶ ἰσχνῶν γινομένων. Vide & Diogenianum Cent. 4. Proverb. 30. & Suidam Centur. 5. Proverb. 45. Durat hodieque proverbium de virginibus gracili corpore, quæ, ut in Eunucho Chærea ait, *curatura juncea sunt, & vincto corpore, ut graciles fiant.* Allusit huc Martialis lib. 11. Epigrammate 101. quod clarissimus Scriverius quoque notavit:

Habere amicam nolo Flacce subtilem,
Cujus lacertos annuli mei cingant.

Quomodo apud Quintilianum libr. 6. cap. 4. Publius Blessus Junium hominem nigrum & macrum & pandum *fibulam ferream* dixit. Hic quoque mihi in mentem venit, quod de ovis scribit Plinius libr. 10. cap. 60. *Ova aceto macerata in tantum molliuntur, ut per annulos transeant.*

Est etiam inter Pythagoræ symbola: Δακτύλιον μὴ φορεῖν, μηδὲ εἰκόνας αὐτοῖς ἐγχαράσσειν θεῶν, *Annulum ne gestato, neque Deorum imagines insculpito:* de cujus Symboli postrema parte supra dictum est: prior quid sibi velit, audiamus ex Jamblicho symbol. 23. τὸ δὲ δακτύλιον μὴ φόρει, ἀκολούθως τῷ Πυθαγορικῷ ἀρέσκοντι ἕλωμεν εἰς τὴν παράκλησιν οὕτως, ἐπεὶ δεσμοῦ τρόπῳ περίκειται τοῖς φοροῦσιν ὁ δακτύλιος, ἴδιον ἔχων τὸ μὴ ἄγχειν, μηδὲ κακουχεῖν, ἀλλὰ πῶς ἁρμόζειν καὶ προσφυῶς ἔχειν. δεσμὸς δὲ σιωτός τις καὶ τὸ σῶμα τῇ ψυχῇ ὑπάρχει. τὸ οὖν, Δακτύλιον μὴ φόρει, ἀκολούθως φιλοσόφει ὡς ἀληθῶς, καὶ χώριζε τοῦ περικειμένου δεσμοῦ τὴν ψυχήν. μελέτη γὰρ θανάτου καὶ χωρισμὸς ψυχῆς ἀπὸ σώματος ἡ φιλοσοφία. τὴν ἄρα πυθαγορικὴν μέτιθι σπουδῇ μεγάλῃ, τὴν ἀφιστᾶσαν ἑαυτὴν διὰ τοῦ νοῦ ἀπὸ σωματικῶν πάντων, καὶ περὶ τὰ νοητὰ καὶ ἄϋλα, διὰ τῶν θεωρητικῶν μαθημάτων καταγινομένην. ἀλλὰ καὶ

ἀπόλυε σαυτοῦ τὰ ἁμαρτήματα, καὶ ἀνθολκὰ καὶ κωλυσίεργα τοῦ φιλοσοφεῖν σαρκὸς ἀσχολήματα, τροφάς τε ὑπερβαλλούσας, καὶ πληθώρας ἀκαίρους, δεσμοῦ τρόπον τὸ σῶμα καταλαμβανούσας, νοσηρμίας καὶ ἀσχολίας ἀδιαλείπτως ἐμποιούσας. Hoc est: *Illud vero, Annulum ne gestato, convenienter placito Pythagorico in admonitionem accipimus hoc pacto: Cum Annuli, vinculi in morem, gestantes cingant, hoc habentes proprium ut neque angant neque incommodent, sed conveniant quasi & probè quadrent; tale verò vinculum etiam animæ corpus existat, aptè illud, Annulum ne geras, interpretamur; Verè philosophare, & animam ab adjacente vinculo libera. Etenim Philosophia nihil aliud, quam meditatio mortis, & separatio animæ à corpore. Pythagoricam igitur sectam magno studio sectare, quæ seipsam mente ab omnibus corporalibus segregat, & circa ea, quæ mente tantum percipiuntur & materiæ sunt expertia, beneficio scientiarum speculativarum versatur. Sed & peccata tua, & in contrarium te distrahentes, studiumque sapientiæ impedientes occupationes præcide, ut & nimias delicias, & intempestivas repletiones, quæ non secus ac vincula corpus constringunt, ac morbos & negatio sine intermissione facessunt.*

Philippus. Beroaldus intelligit hoc symbolon de *non gestando annulo angusto*, & eo significari ait, vitæ libertatem colendam esse & nullo servitutis vinculo alligandam. Galatinus lib. 2. Cabalæ de mœrore interpretatur, & Pythagoram hoc symbolo, *Arctum annulum ne gestato*, exclusisse putat cunctum animi dolorem, nisi super admisso peccato.

Sed quia hîc annuli angusti facta est mentio, non possum, quin hîc Aëtii locum affetam de ratione extrahendi angustiorem annulum è digito, si fortè is, ut fieri solet, intumuerit. Ita autem Aëtius sermone secundo

Te-

Tetrabibli 4. cap. 81. *Annuli aliquando digitis impinguntur, quum circulus ipsorum angustior violenter illorum partibus crassioribus fuerit adactus: atque hoc tum maximè contingit, cum homo cibo ac potu distentus, prona ac pendula manu sopitus decubuerit. Ita enim manuum extremitates longè magis intumescunt, quam si erigantur. Aqua igitur, & oleo aut malva decocto manus longè perfundatur: nam parca profusio tumorem magis auget. Deinde annulus leviter versatus detrahatur. Quod si perfusio nisi effecerit, filium crassius contortum accipito, & alterum ejus caput sub annulum ponito & reliquum totum digito laxè circumligato, & postea caput fili annulo suppositum sursum trahito: filo enim attracto annulus deorsum procedet. Quod si neque successerit, specilli partem latiorem sub annulum submitto, & annulum utrinque prope sigillum per spatham incidito, & filo lineo utrinque circumdato, annulum attrahito, & consequenter lanam vino & oleo imbutam mitigandi causa adhibeto.*

Non multum etiam à proverbio abludit illud mimici scurræ: *In uno annulo bonos principes posse perscribi atque depingi:* quod extat apud Flavium Vopiscum in vita D. Aureliani: *Vides quæso quam pauci sint principes boni, ut benè dictum sit à quodam mimico scurra Claudii hujus temporibus: In uno annulo bonos principes posse perscribi atque depingi.*

CAPUT XXV.

Annuli usum interdum noxium fuisse, aliquot exemplis probatur.

Reliquum est, ut Annulorum gestationem quoque multis sæpe exitio fuisse ostendamus. Aruntius

cum filiam Medullinam ebrius in tenebris violasset, ex annulo, quem digito ejus detraxerat, agnitus & ab eadem interfectus est. Plutarchus in Parallelis: τῶν Διονυσίων ἐν τῇ Ῥώμῃ ἀγομένων, Ἀρούντιος ἐκ γενετῆς ὑδροπότης ἐξουθένιζε τὴν τοῦ θεοῦ δύναμιν. ὁ δὲ μέθην ἐνέβαλε καὶ ἐβιάσατο τὴν θυγατέρα Μεδουλλίναν. ἡ δὲ ἐκ δακτυλίου γνοῦσα τὸ γένος, καὶ πρεσβύτερα τῆς ἡλικίας φρονήσασα, μεθύσασα τὸν πατέρα καὶ στεφανώσασα, ἤγαγεν ἐπὶ τὸν βωμὸν τῆς Ἀστραπῆς καὶ δακρύσασα ἀνεῖλε τὸν ἐπίβουλον παρθενίας, ὡς Ἀριστείδης ἐν τρίτῃ Ἰταλικῶν. Hoc est: *Roma cum celebrarentur Liberalia, Aruntius, qui ab ortu suo fuerat abstemius, vim Liberi patris despicatui habuit. A quo in ebrietatem conjectus, filia sua Medullinæ virginitatem per vim eripuit. Ea ex annulo violatorem agnoscens, majus ætate sua meditata facinus, patrem inebravit ac coronavit, adductumque ad aram Fulminis illacbrumans interfecit eum, qui suæ virginitati insidias struxerat. Aristides in libro 3. Italicorum.* Paulus Prætorius quoque matulam poscens ea manu, qua annulum, cui imago Tiberii Cæsaris insculpta erat, in vitæ discrimen incidisset, nisi servus ipsi ebrio annulum detraxisset, teste Seneca lib. 3. de Benefic. cap. 26. cujus verba supra adduximus. Sic Richardum Angliæ Regem, cum induciis in triennium cum Saladino pactis, anno Christi millesimo centesimo nonagesimo tertio ex Palæstina in Europam trajiciens per regionem Leopoldi Austriæ Ducis (Sigonius lib. 15. de Regno Italiæ Humoldum vocat) iterfeceret, & in quodam diversorio non procul ab urbe Vienna, ne agnosceretur, ipsemet sua manu carnes assaret, annulo regali, quem digito gestabat, agnitum & à Leopoldo Duce, quem in Palæstina injuria affecerat, captum ac in custodiam traditum esse, memorant historici. Vide Naucleri Chronographiam Generatione 40. Conradinum quoque Sueviæ Du-

Ducem ultimum & Fridericum Austrium legimus, cum à Carolo Andegavensi victi per ignotam Italiam trepidi & agasonum habitu se occultassent, & jam Asturam venissent, & conscensa jam navi Pisas navigaturi sociam & fidam urbem , ex annulo pretiosissimo esse agnitos, quem, alter à digito detraxerat, sive pignus naviculario sive pretio ab eo permutandum. Cum verò artifex miratus tam pretiosum annulum à sordido homine deferri, & suspicans, unde habeat, quæreret, isque candidide, à duobus ingenii vultus & sanguinis, sed habitu & veste squallida: neque ultra se scire affirmaret, Dynasta urbis, ad quem res delata erat, ex eventu prælii & fama tale quid suspicatus , navem instrui & adolescentes retrahi & ad se duci jussit, eosque agnitos, Carolo tradidit: qui illos Neapolim abductos cum æterno stirpis Andegavensis dedecore, more plusquam barbaro, publicè per carnificem capitis supplicio , cujus ipse in alta quadam turre occultus spectator fuit, afficiendos curavit. Factum id anno Domini millesimo ducentesimo septimo, vel, ut alii octavo. Vide Nauclerum Generatione 43. Ad eundem modum etiam Unguentorum odorem, ut id obiter moneam, multis exitio fuisse legimus, C. Plotium, Plancum, Munacii Planci bis Consulis Censorisque fratrem proscriptum à Triumviris in Salernitana latebra unguenti odore proditum tradit Plinius lib. 6, cap. 8. De hoc facto tale Epigramma à Theodor. Beza conscriptum, est, quod propter ejus elegantiam huc ponendum duximus.

Sæva cohors Plancum ad mortem quum quæreret illa
Triumviralis Carnifex:
Servarant dominum servi penetralibus imis,
Et ille mortem effugerat.

Unguentis quum profusis de more madentem,
Odor indicatum prodidit;
Quam potuit multos virtus servare fideles,
Mala quos voluptas perdidit.

Muleasses quoque Rex Tunetanus cum in prælio vulneratus inter turbam terga vertentium profugeret, nulla alia re magis eum hostibus prodente quàm unguentorum odore, agnitus captusque est, teste Jovio libro 44.

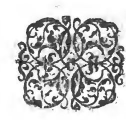
Majori cautela Peroces Persarum Rex usus est. *Hic enim in expeditione adversus albos Hunnos suscepta extremo in periculo constitutus unionem à dextra aure detractum abjecit, ne quis Regem ex eo agnosceret.aut post ipsum gestaret. Eum unionem repertum postea Justinianus Magnus* 100 *auri libris redimere à Barbaris voluit,sed recusarunt Barbari, asservantes eum in signum Persicæ stoliditatis:* Zonaras lib.3.Annalium. Eundem etiam in finem & Darius Persarum Rex,quando cum Alexandro M. congredi volebat,amiculum abjecit,ne cultu proderetur. Sed hoc ipsi parum profuit. Curtius lib.3,cap.23.

Ut autem isti gestatione annuli perniciem sibi accersiverunt: Ita Ismenias Thebanorum legatus ejus operâ callide fucum fecit Persarum oculis, ut Artaxerxem, ad quem missus erat, specie tenus, salva libertate, adoraret. Cum enim Regis adeundi & alloquendi facultas aliter non daretur, quam si eum veneraretur, Ismenias, ut demisso hoc & humili salutationis munere ficté & simulatè defungens, Persas ludificaretur, statim atque in conspectum Regis venit, annulum sensim digito detractum, clam & nemine animadvertente, ad pedes abjecit: quem mox jacentem sustulit: eoque corporis gestu quasi venerabundus procubuisset, visus est patrio Persarum mori institutoque paruisse: cum revera

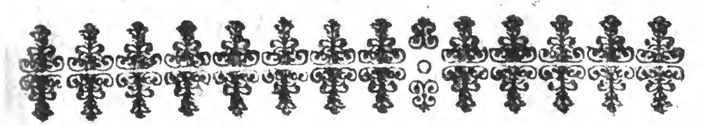
vera nihil se indignum aut præter civium morem admisisset. De qua re fusius Ælianus lib. 1. Var. historiæ. cap. 21. cujus verbis caput hoc finiam: Ἰσμηνίου τοῦ Θηβαίου σοφὸν ἅμα καὶ ἑλληνικὸν οὐκ ἂν ἀποκρυψαίμην ἔργον. πρεσβεύων οὗτος ὑπὲρ τῆς πατρίδος πρὸς βασιλέα τὸν περσῶν, ἀφίκετο μὲν, ἐβούλετο δὲ αὐτὸς ὑπὲρ ὧν ἧκεν, ἐντυχεῖν τῷ πέρσῃ. ἔφατο οὖν πρὸς αὐτὸν ὁ χιλίαρχος, ὁ δὲ τὰς ἀγγελίας εἰσκομίζων τῷ βασιλεῖ. καὶ τοὺς δεομένους εἰσάγων. Ἀλλ᾽ ὦ ξένε θηβαῖε. ἔλεγε δὲ ταῦτα παίζον δι᾽ ἑρμηνέως. Τιθραύστης δὲ ἦν ὄνομα τῷ χιλιάρχῳ· νόμος ἐστὶ ἐπιχώριος πέρσαις, τὸν εἰς ὀφθαλμοὺς ἐλθόντα τοῦ βασιλέως, μὴ πρότερον λόγου μεταλαγχάνειν, πρὶν ἢ προσκυνῆσαι αὐτόν. εἰ τοίνυν αὐτὸς διὰ σαυτοῦ συγγενέσθαι θέλεις αὐτῷ, ὥρα σοὶ τὰ ἐκ τοῦ νόμου δρᾶν. εἰ δὲ μὴ, τὸ αὐτὸ τοῦτο καὶ δι᾽ ἡμῶν ἀνυσθήσεται, καὶ μὴ προσκυνήσαντι. Ὁ τοίνυν Ἰσμηνίας, Ἄγε με εἶπε. καὶ προσελθὼν, καὶ ἐμφανὴς τῷ βασιλεῖ γενόμενος, περιελόμενος τὸν δακτύλιον, ἔρριψεν ἀδήλως παρὰ τοὺς πόδας, ὃν ἔτυχε φορῶν. καὶ ταχέως ἐπικύψας, ὡς δὴ προσκυνῶν πάλιν ἀνείλετο αὐτὸν, καὶ δόξαν μὲν ἀπέστειλε τῷ πέρσῃ προσκυνήσεως. οὐ μὴν ἔδρασεν οὐδὲν τῶν ἐν τοῖς Ἕλλησιν αἰσχύνην φερόντων. πάντα οὖν ὅσα ἠβουλήθη κατεπράξατο, οὐδὲ ἠτύχησέ τι ἐκ τοῦ Πέρσου. Hoc est: *Ismenii Thebani sapientissimum & planè Græcum factum silentio præterire nullo modo possum. Is patria causa legatione ad Regem Persarum suscepta, venit & voluit ipso negotio regem convenire. Tribunus itaque militum, cujus officium erat res nunciatas ad regem deferre & admittendos ad eum introducere: Verùm, ô Thebane hospes, dicebat, (hæc autem joco loquebatur per interpretem. Nomen erat tribuno Tithraustes) lex est apud Persas recepta, ut is, qui in conspectum regis venit , non ante sermonem cum eo conferat, quam eum adoraverit. Quod si igitur vis ipse eum adire, necesse est, ut quod lex jubet, peragas. Sin minus, idem tibi etiam per nos præstabitur , quamvis tu non adoraveris. Ismenias verò, Deduc me, ait. Cum autem accessisset, & in*

faciem regis ventum esset, annulum quem gestabat, è digito detractum, clam abjecit ad pedes, confestimque procumbens tanquam adoraret, sustulit eum iterum & opinionem quidem adorationis Persarum regi præstitit: nihil tamen commisit, quod ignominiosum aut indecorum foret Græcis. Quicquid igitur petiit impetravit, neque quicquam à Persa ei denegatum est.

Atque hæc sunt, quæ de Annulis observata nobis sunt in tumultuaria Autorum lectione, quorum loca ideo plenius adduximus, ut quærendi laborem Lectori festinanti demeremus. Plura istis & meliora fortè addet alius: Nos scriptionis hujus metam attigisse nobis videbimur, si alios excitaverimus ad ea investiganda, quæ diligentiam nostram fugerunt.

INDEX

INDEX SCRIPTORUM VETERUM, & Recentiorum, qui in hoc libello de Annulis laudantur & illustrantur.

Egna-

Nice-

SCRIPTORUM.

Nicephorus.
Necetas.
Nicolaus Patriarcha.
Novella Alexii Comneni.
Novella Baſilii Porphyrogeniti
Novella Conſtantini.
Novella Joh. Comneni.
Novella Juſtiniani.
Novella Leonis.

O.

Otto Friſingenſis.
Ovidius.

P.

Paulus Ictus.
Pacuvius.
Paulus Ægineta.
Paulus Æmilius.
Paulus Jovius.
Paulus Venetus.
Pauſanias.
Perſius.
Petronius.
Petrus Bleſenſis.
Petrus Chryſologus.
Petrus Colvius.
Petrus de vineis.
Petrus Diaconus.
Petrus Pithæus.
Petrus Scriverius.
Philargyrus.
Philippus Beroaldus.
Philippus Cominæus.
Philippus Camerarius.
Philippus Galterus.
Philoſtratus.
Phranzes
Plato.
Plautus.
Plinius.
Plinius Junior.
Plutarchus.
Pollux.
Polyænus.
Polybius.
Polydorus Vergilius.
Priſcianus.
Procopius.
Propertius.
Prudentius.

Q.

Quintilianus.
Quintus Curtius.

R.

Radulphus Fornerius.
Regum liber.
Rebuffus.

Rein-

INDEX
RERUM ET VERBORUM
memorabilium, quæ in libro de Annulis continentur.

A.

Anni-

Magi-

M.

N.

O.

P.

Q.

R.

Sphyn-

FINIS.

